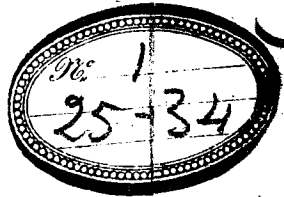

17a. 4-20.

Salvo

B-11.738 (1)

DONATI ANTONII
ALTIMARI
MEDICI ATQVE PHILOSOPHI
NEAPOLITANI,

*Nonnulla opuscula nunc primum in unum collecta, & recognita,
cum locis omnibus in margine additis.*

Quibus vltimò accedit de Sanitatis latitudine tractatus,
vnà cum eiusdem latitudinis tabula denuo
in lucem æditus.

De la Botica de la Comp. de S. S. S.

Cui per Decennium concessum est Priuilegium
Illustriſ. Sena. Veneti, & Regis Neap.

[Handwritten signature]

[Handwritten signature]

Venetis, Ex Officina Marci de Maria, Salernitani,
Bibliopolæ Neapolitani. 1561.

INDEX OPUSCULORVM.

- 1 ¶ Quòd vtero gerentibus pro præseruatione abortus, venæ sectio non competat ex Hipp.& Gal. sententia.
- 2 ¶ De Alteratione, Concoctione, Digestione, Preparatione ac Purgatione.
- 3 ¶ De sedimento in vrinis.
- 4 ¶ Quòd functiones principes iuxtà Gale. decreta, anima in cerebri sinibus, sed in ipsius corpore exercent.
- 5 ¶ Quòd naturalis spiritus in Gal. doctrina admittatur: & non omninò sit admittendus, vt quibusdam visum est.
- 6 ¶ Quòd exquisita tertiana, ad eiusdem Hip. & Gal. sententiam, in genere acutorum morborum contineatur.
- 7 ¶ ACCEDIT de sanitatis latitudine tractatus, vnià cum eiusdem latitudinis tabula, nuper æditus.

C A P I T V M

I N D E X.

Q uòd vtero gerentes pro præseruatione abortus venæ sectio non competat ex Hipp. & Galeni sententia.	pag. I
De Natura humana.	16
De calido innato.	17
Quòd Ars medica & medici sint necessarij.	18
De Alteratione.	20
De Concoctione.	25
De Digestione.	32
De Præparatione.	36
De Purgatione.	41
An in Principijs morborum materia non turgente purgante medicamento vtendum sit.	44
De Sedimento in vrinis.	54
Quòd functiones principes iuxta Galeni decreta anima non in cerebri sinibus, sed in ipsius corpore exercent.	67

Quòd Naturalis spiritus in Galeni doctrina admittatur, & non omnino abolendus sit, vt quibusdam visum fuit. 81

Quòd exquisita tertiana ad Galeni sententiam in genere acutorum morborum reponenda sit. 89

De Sanitatis latitudine. 106

Finis indicis capitum.

DONATVS ANTONIVS

ALTIMARVS,

Virgilio Riccardo S.

VVM in vnum cogere mea opuscula decreuissem, quæ iandiu sparsa, fusaq; & mendis referta (typographorum negligentia) videbantur, ea quæ es doctrina & diligentia fretus, dum Venetijs te contineres, sub tuo aspectu subijcere volui: fieri etenim non potest, quin propterea mendis non vacent: idque eo magis facere constitui, quum te mei defensorem acerrimum semper agnouerim, in hac præsertim tam suspitiosa & maledica temporum turbulentia, in qua nemo est qui locum barbaris obtrectatoribus non relinquat: Nec vt opera hæc essent præclara & ingenij mei monimenta effeci, sed quò amicorum petitioni satisfacerem, & fructus extarent ocij pomeridiani ad Galen. semper & Hippocra. mentem ex nostro instituto. Accipias igitur amicè beneuolèq; vt decet, de quæ mea erga te beneuolentia aliquid agnoscas. Accedit & de sanitatis latitudine hoc paruum opusculum nuper elucubratum his iam contractioribus noctibus meorum discipulorum, tuiq; (vt nosti) studiosissimorum causa; quibus tum in me obseruantia,

tia, tùm etiam singulari amore, non potui non satisfacere. Quòd si qui pertinacia adducti, aut malevolentia potius suffusi, audeant contradicere, sciant non mihi, sed Galeno se contradicturos, quicum errasse malo, quàm ad aliorum mentem rectè sapere: nec grauentur quid, quaq; de re sentiant scribere, vt non contradicendo tantùm, sed scribendo posteritati prodesse videantur: erunt etenim ex nostra Academia eis præstantes tecum, qui partes non secundas substines, quantum in Galeni doctrina Neapoli profecerint. Vale, meque, vt soles, ama: & quo ad fieri potest effice, ne mendosè minuta hæc opuscula ad nos veniant, in apertumq; iterum referantur.

VIRGILIVS RICCARDVS
S A N S E V E R I N A S
A D S T V D I O S O S .

IP. rei medicæ ceu primus inuentor, nec debitum ordinem dedit, nec quæq; ad unguem finiuit, obscureq; pro antiqua dicendi breuitate est interpretatus, artis tum huius nobilissimæ copiosa semina reliquit, quæ pleriq; corruerunt: Diuiniſſimus Gal. ut optimus agricola ea cum comòdè seruit, aũxit, tum perfecit, uerùm non absq; propter rei magnitudinem, atq; difficultatè, in aliquibus obscuritate, prolixitateq; ac apparenti, in quibusdam cõtradictione. Accedit Vir Diuinus huiusmet Artis Hip. Galeniq; sententiarum fidelissimus cultor, qui in dies industrijs hominibus ac natura prudentibus nõ uulgarem utilitatem afferre conatur. Diuiſis semina optime exarando, sparsim res à Gal. cõfusèq; tum prolixè tractatas, miro ordine colligendo, lucidissima oratione explanando, atque eum ab omni cõtradictione uindicat. Inter hæc uiri studiosissimi tractatum de uenæ sectione in utero gerentibus ad mentem Senis, & Gale. lucidatum atq; denuo recognitum habetis. Demum ex eius lucubrationibus de latitudine sanitatis opusculum emanat ex sententia Gal. elicium, cuius prælectione in libro artis medicæ obscurissimè à Gal. adiecta, sole clariora nobis pateſcunt, uniuersa que dubia à confusoribus ducta facillimè eluuntur. Interea pro Viro Diuiniſſimo multos annos præcamini: fortasse hunc Deus creauit: ne ignoremus possibilia scitu in re medica. Deerant loci præcit. lib. eos addidi. Verùm doleo cum sub meo aspectu subiecisse uoluerit, putans me quandiu Venetijs commoraturum, ac urgentem ob causam Bononiam accedere opus mihi est, spero tamen omni menda carentia opuscula hæc in lucem prodibunt.

Valete. Venetijs. 16. Calen. Martij.

Errata operis huius sunt ista.

Fol. 3.	1. facie.	uerf. 33.	omne omnes.
Fol. 4.	2. facie.	uerf. 15.	foeto, foetu.
Fol. 18.	2. facie.	uerf. 8.in margine	primo de arte cu. primo de articu.
Fol. 67.	2. facie.	uerf. 30.in margine.	cap.60. cap.6.
Fol. 30.	1. facie.	uerf. 26.	3.meth. 5.metho.
Fol. 56.	1. facie.	uerf. 2.	causa. causas.
Fol. 70.	2. facie.	uerf. 1.	animale animale.
Fol. 75.	2. facie.	uerf. 6.	diuinis diutinis.
Fol. 76.	2. facie.	uerf. 30.in margine.	8.de simpl.cau. 2.de simpli.cau.
Fol. 114.	1. facie.	uerf. 33.	8. metho. cap.30.

DONATI ANTONII

Altimari

MEDICI, AC PHILOSOPHI NEAPOLITANI.

Quòd vtero gerentibus pro præseruatione abortus,
venæ sectio non competat: ex Hipp.
& Galeni sententia.

AD MARCVM ANTONIVM FALCONIVM,

PROOEMIUM.

QUONIAM non nulli no-
stri temporis Medici empiri-
ci potius quàm rationales,
ad pauca respicientes, cum
primum ad vtero gerentes
mulieres accersuntur inco-
gnita causa abortus, à qua solent aliàs abortum
pati, vel que posset esse in futurum, nulla habi-
ta indicatione, à totius temperamento, nec à
temperamento genitalium partium, ab habitu,
atate, consuetudine, anni tempore, & denique
anteacta vita; statim ad sanguinis missionem ac

cedunt, eamque fieri iubent, tam si adsit sanguinis fluor ex uteri vasis, quam si non adsit. Ex quo non parua noxa pauper culis mulieribus, verum etiam foetui comparatur. Visum fuit mihi, cum tu, charissime Marce Antoni, saepe, & alij quidam amici me nunc hortentur ad hoc, paucissimis quantum potero verbis differere, quæ eo casu mihi videantur: simul studens & tibi gratificari, & posteros pro viribus iuuare. Sed, ut clarius veritas elucescat; hunc seruo ordinem. Primò succinctam uteri constitutionem, eiusque sympathiam, siue naturalem consensum describam: Secundo constitutionem, formationem, ac alligationem foetus cum ipso utero, & qualiter, & quo sanguine nutriatur ostendam. Tertio quot, quæque sint in vniversum causæ abortus dinumerabo. Quarto veritatem quæ sit dilucidabo. Quinto, & ultimò obiectiones in contrarium tollam.

CAPVT I.

QUANTVM ad primum animaduertendum est, quòd licet homo inter omnia animalia sit perfectissimus, & in eo ipso rursus vir muliere perfectior est cuius perfectionis causa vt dicebat Aristo. primo de generatione animalium & Gal. 14. de usu partium, est caloris exuberantia, tamen omnes partes quæ uiris insunt in mulieribus reperiuntur. In vno tantum potissimum circa genitales partes discrepant, eo quòd in mulieribus hæ partes intus conditæ sunt, in uiris autem sunt extra. Nimirum ergo si mulier tanto est mare imperfectior quanto frigidior, non solum secundum genitales partes, sed etiam secundum totum: Quæ imperfectio utilitatem non aspernandam toti humano generi præstitit; foetus enim dum utero gerunt, non modo pro sui prima constitutione, materiam postulabat copiosam, uerum etiam ad eius incrementum. At si calidissima fuisset femina, tale alimentum præstare non potuisset: nunc uero frigidior cum sit, ne concoquere quidem exactè potest, nec ualde discutere ac digerere: sequitur vt propter earum frigidam intemperiem benigni alimenti superfluum aliquod colligant. Quod alimentum dum in ætate florenti sunt tanquam superfluum secernendo ab omnibus uenis per earum quasdam transmissum ad uterum, singulis mensibus cum prægnantes non fuerint, expellitur: Tempore uero imprægnationis ea excrementa ad foetus educationem sunt accommodata: cum primæ feturæ constitutio humidior ac frigidior extiterit, vt dicebat Gal. libro secundo de femine. Nec mirum si redundans iste sanguis, antequam concipiant ad genitales partes ab omnibus earum partibus expellatur, cum hæ omnium sint imbecillimæ, ac infirmissimæ, ut inquit idem Gal. citato lib. 2. de semine: Mittuntur nanque menses in eas uenas, quæ in utero committuntur nihil conferente ad eorum delationem ipso utero, ut liquet 5. de simplicium medicamentorum facultatibus. Hac ergo de causa concipiendi instrumenta in mulieribus intus formata sunt. est enim uterus instrumentum commodum, tum ad ipsius mulieris, tum ad uiri semen recipiendum, cum sit eius familiarissimus succus, ut ait idem Gal. 14. de usu partium: ipsumque ex duabus tunicis compositum. Quarum exterior nervosa est, interior uero uenosa ut & distendi & contrahi facile possit. exterior simplex atque una, interior uero duplex, ut patet lib. de dissectione uteri, satisque aspera ipsa interior & præcipue ad eius fundum, multisque ramis uenarum ac ar-

Arist. 1. de gen. animal. cap. 2. & Gale. 14. de usu part. cap. 6.

Gal. 2. de femi. cap. 5.

Lib. & ca. codé.

5. de simpl. medicamēt. facult. cap. 22.

14. de usu part. cap. 11.

Lib. de dissec. uteri cap. 6.

teriarum intercepta, à lateribus processus quosdam mammillares habens ad utraque ilia. Quos quidam cornua nuncupant, testesque seminarios meatus agnatos habet adiacentes ad fundum eius in utroque latere utrinque alterum iusta cornua. Ad quam à caua uena, & à sibi adiuncta arteria magna paulo infra eas, quæ ad renes tendunt, duæ uenæ, et totidem arteriæ deferuntur: quarum altera à dextris ad dexteram, altera à sinistris ad sinistram uteri partem committitur: & priusquam in ipsam ingrediantur; ramulum quendam ad testes porrigunt, deinde corpori ipsius uteri utraque unita ipsum intexunt nonnullis ramis uenarum, & arteriarum ab ipsis ortis (ut supra diximus.) Eius autem uteri cervix musculosa cum sit; carne dura, & cartilaginea constat, quo medio mulier menses expurgat, maris genituram recipit, & fœtus in lucem egreditur (ut dicebat Gal. 14. de usu partium, et li. de dissectione uteri: in qua ceruice sunt aliæ quædam uenæ, & arteriæ, quæ ipsam contexunt, ac nutritur eo sanguine, qui per dictas uenas per ipsam trahitur: discissæ siquidem dictæ uenæ ab eis, quæ ad sedem tendunt apud os sacrum, cum quibus simul quoddam neruorum iugum extenditur, ac diuiditur, ex eodem loco proficiscens, ac per eandem uiam simul ductum. Quorum neruorum crassities pro eorum usu mensurata est: cuiusque ceruicis extremitate uteris cunno committitur medijs quibusdam tenuibus fibris, recto intestino, & vesicæ annectitur, sacro itê ossi alligatur, firmis quibusdam uinculis, & lumborum uertebri. Verùm hæc uincula laxa sunt omnia, ut late moueri, & transformari possit. Et quoniam non solum intra eum uterum ipsum semen in coitibus attrahere oportebat, verùm etiam retinere eo tempore, quo mulier utero gerit, nec non excernere, cum fœtus fuerit perfectus; ob eam causam genus omne fibrarum natura ipsi molita est, fibris quidem rectis ad sese attrahens, transuersis excernens, omnibusque simul retinens, ut dicebat Gal. lib. 14. de usu partium circa finem. Hæc quantum ad uteri constitutionem, & eius naturalem cum uicinis partibus consensum. Eum autem, quem habet cum alijs remotis, tum principalibus membris, breuitatis causa relinquo.

CAPVT II.

Quo uerò ad id, quod secundo promissimus relicta opinione Arist. 2. lib. de generatione animalium, quæ fortasse ab aliquibus fuit male intellecta, quia nunc cum medicis uerba facimus; conabimur eorum sententiam prosequi, & potissimum Hippocratis, et Galeni. Qua de re sciendum est, Quòd, cum fœmina conceptura est, (id uerò eo tempore fieri consentaneum est, quo uel incipiunt, uel cessant menses: cum reliquo toto tempore, quo menses expurgantur, concipere nullo modo possit: Quoniam semen nequeat in uulua remanere, sed, à copia influentis sanguinis eicitur. Dico ergo, quòd & eo tempore, scilicet cum menstruum non multum, sed paucum effluit; uasa uteri, quæ interiorum eius partem penetrant, ex quibus menses expurgantur, ora aperta habent. Et cū eo tpe semen à uiro, simulque et ab ipsa fœmina in uterum mittatur, ob eius uteri asperitatem ipsi utero adheret: satisque alimenti ex paucitate confluentis sanguinis habet. Qua de re, antequam menses ueniant, conceptus fieri non ualet: tum quia semen uiri alimento caret, tum quia adhaerentia nullam inuenit. immo cum lenis inueniatur uterus; defluit semen ipsum: aspera siquidem magis idonea sunt ad coalescendum quam lenia (ut dicebat Gal. li. de dissectione uteri.) Continuo igitur sibi permanente semine tempore, quo ab utero trahitur, cum ab omnibus eius partibus tanquam familiarissimus succus simili modo appetatur (ut idem fatetur Gal. xiiij. de usu partium, & lib. primo de semine) extenditur demum, ac dilatatur, post modum sui lenticia, ac crassitia, calidorumque corporum adhesionem facile assequitur, ut statim tota eius exterior pars, quæ uterum attingit in membranam concresecat. Quæ membrana ab ipso utero uelut frustulum quoddam à ferro instrumento separata est. & tantum ea in parte, quæ maxime asperata est uteri tunica (hoc uerò est in uasorum orificijs) connexa conspicitur, non secus quam uidere est à dulciarijs pistori bus, qui cum supra quoddam instrumentum calidum, ac latum liquidam aliquantulum puluem proiciunt; efficiunt Placentas, seu crustulas: ita natura ex semine intra uterum proiecto, & extenso membranam obducit: qualem dulciarius pistori extra ex pulte crustulam, uetulamque perficit, ut uolebat Gal. lib. 1. de semine. Quòdcunq; igitur huiusmodi uasorum orificijs semen attigerit, statim alimentum per illa ad sese trahit membrana ea in parte (ut puta quæ recens, ac tenera adhuc sit) patefacto eius foramine aditum præbente. Quòd quidem foramen postea temporis processu uas efficitur uteri uenis coalitum, ac simile. hanc membranam greci chorion appellant, latini uerò secundas: per quam membranam arteriæ, & uenæ penetrantes materias ex utero ad fœtum transmittunt. Reliquum autem seminis omne facultates, ac uires naturales insitas habet, attrahentem unam quæ sibi accommodata, ac familiaria trahit, retentiuam, ac immunitiuam qua sibi cibum preparat: alteram uerò expultricem, qua aliena, & superuacua excernit, materias autem proprias, quas attrahit ab utero habet sanguinem uidelicet, & spiritum per uas supra dicta, quibus conatum est. Simul etenim & ea, quæ ab utero mandantur, per uasa attrahuntur.

14. de usu partium, lib. de dissectione uteri, c. 7.

14. de usu partium, cap. vii.

Lib. de dissectione uteri, cap. vii.

14. de usu partium, c. 11. de femine, cap. 4.

1. de semine, c. 4.

tur, & membrana ipsa magis, ac magis indurescit, donec ad perfectam duriciem venerit, continuaturq; tota circum circa, ipsum semen compræhendens: Solæ tamen (vt dictum est) illæ partes perforatæ relinquuntur, per quas materierum fit transmissio. Nam reliquæ chorij sicut interiorē partem uteri subternit, ac tangit solummodo, sine ulla coniunctio-
ne. inde ergo (vt diximus) orta ipsius chorij vasa choriorum ipsum intexunt ac inter se se miscentur, & coalescunt quadam tenui membrana connexa cuius coalescentiæ modus est, velut si considerabis multas, ac tenues arboris radices, binas, & ternas inter sese uniri, ac coniungi, ut ex his aliæ quædam maiores magnitudine, sed numero pauciores oriuntur: atque hæc alias: & hoc tantisper fieri, quoad in unum coniunctæ omnes ad summam superficiē terræ eam in partem arboris desinant, quæ truncus uocatur: ita hæc vasa chorij velut radices multæ, atque exiles inter se coalescunt, & vnitæ maiores, quàm prius erant, euadunt, numero tamen pauciores, demum sic maiores effectæ, uniuersæ in duos quasi truncos in uenas uidelicet uenæ, in arterias arteriæ terminantur, ex utraque parte tam dextera, quam sinistra circa umbilicum fætum ingredientes: Nihil enim aliud est umbilicum nisi hæc quatuor uasa, duæ scilicet uenæ, & totidem arteriæ, in medio urinaculum habentia. Qui meatus in fundum uesicæ infantis exortus à medicis urinaculum nuncupatur: per quem lotium in tunicam aliam intestinalem dictam deriuat (vt infra dicemus.) Ex quibus patet partem nullam ipsius fætus prius posse existere, quàm ea, quæ in chorio sunt uasa, in quatuor antedicta capita coinerint: cum singula fætus membra tum ad eorum generationem, tum ad reliquam omnem dispensationem idoneo egeant alimento. Quod alimentum nullum aliud magis pro fætu reperitur idoneum quàm quod à fætante suppeditatur, sanguis uidelicet ex quatuor humoribus constans. Quamuis à dominio sic appelletur (ut testatur Gal. lib. octauo de Hippocratis & Platonis decretis.) Relinquitur ergo, quòd nullo pacto fieri potest, ut aliquod membrum in ipso fætu absq; substantia sanguinea gignatur: ut idem Gal. inquit lib. de fætuum formatione, & libro primo de natura humana. Quæ generatio (ut idem Gal. dicebat primo de naturalibus facultatibus) non est simplex una quædam naturæ operatio: sed ex alteratione constat, & formatione. cum primum autem incipit ipsum animal gigni media alteratione, & formatione, id, quod primo semen erat, natura efficitur: vt dicebat Gal. 2. de naturalibus facultatibus: nam licet huiusmodi facultates sint in ipsomet semine, tamen propter materiæ defectum erant ociosæ. Verum cum primum materiam attingit; circa ipsam operatur: non ab ipsa materia operationem sumens, sed circa ipsam

manifestans operationem eius: Et quandiu ipsa materia indigeret, eius seminis facultates essent ociosæ. propter quod Gal. in præcitato lib. secundo de naturalibus facultatibus semen ipsum Phidie artificis assimilauit: Sanguinem autem ceræ; quamuis huiusmodi operationes sicut & omnes aliæ ab ipsa natura perficiantur absque ratione, & intellectu, ut uolebat ipsemet Gal. de intentione Hippocratis libro sexto de locis affectis, & libro de fætuum formatione circa finem. Supradicta ergo quatuor uasa, duæ scilicet uenæ, & duæ arteriæ, non tamen inter se commixtæ, sed uenis semper cum uenis, atque arterijs cum arterijs coëtibus, per solum umbilicum, et per nullam aliam partem fætui inseruntur: uenæ quidem, statim cum umbilicum superarunt, in se mutuo cocunt, unaque efficitur, quæ sic progrediens ad hepatis sinam inseritur, demum illinc tãquam à uenarum principio ad omnes partes distribuitur: ipsæ uerò arteriæ in partem magnæ arteriæ, quæ est ad lumbos, per fundum uesicæ adhærescens, ac per totam ipsam uelut per descensum quendam, quousque ad arteriam perueniat magnam, quæ ad lumbos, ut diximus: ibique inseruntur. Cur uerò uenæ statim in umbilico in unum sint redactæ, arteriæ uerò longo itinere permanent duæ, Gal. 1. 5. de usu partium optimè declarat: Ego autem breuitatis causa relinquo. Protinus ergo natura utrunque uasorum iugum loco opportuno collocauit, per quæ uelut per quosdam truncos, fætus ex matrice materias trahit sanguinem uidelicet, & spiritum medijs tamen uelut radicibus uasis, quæ chorion, seu secundas intexunt. Ex quibus sequitur & generatio, quæ efficitur (ut dictum est) media alteratione, & formatione, nutritio, & augmentatio fætus: Nam quousque seminis species in fætu ipso apparet, ea animalis constitutio non fætus ab Hippocrate appellatur sed genitura: ubi uerò sanguine fuerit repletum, corque, cerebrum, & iecur indistinctam quidem adhuc, & informem quandam tamen coagulationem, & magnitudinem alicuius momenti præse tulerint; hoc secundum tempus fabricæ, fætum appellat. sicque, cum substantia fætus carnea iam est & non amplius seminalis apparet; uerò fætum tunc appellat Hippocrates. Estq; tertium tempus fabricæ, cum tria supradicta principia uidere exquisitè possumus, & reliquorum omnium membrorum descriptio, ac delineatio apparet. Quartum tempus uerò, & extremum est, cum brachia, & crura, ac omnia membra distinctè absoluta cernuntur: & tunc non amplius fætum, sed infantem appellat Hippocrates id, quod in utero gestatur: eo quia ut perfectum animal & palpitat, & mouetur. Sed id uidelicet quatenus animal est, non habet à semine, sed omnem generationem, ac formationem, quam à semine, habet ut planta, & non ut animal. principia

Lib. & ca. eodē

6. de loc. aff. c. 6.
li. de form. fæt.
cap. vlt.15. de usu part.
cap. 4.8. de plac. Hipp.
& Plat. cap. 4.Lib. de fæt. for.
ca. 2. 1. de natu.
hu. cō. 1. 8. & 27.
1. de nat. facult.
cap. 6.2. de nat. facult.
cap. 3.

pium autem motionū, ut animal habet, à progerminationibus trium principiorum eius, medijs neruis, arteriis, & uenis: quia cerebro, corde, & hepate oriuntur, ut uolebat Gal. primo lib. de semine. Qua de re, quousq; supradicta tria membra fuerint exactè formata, & absoluta; semen ipsum habet opificis rationem. ipsi uerò exactè absolutis, proprias functiones exercere incipiunt nullo alterius auxilio indigentes, ad propriam eorum functionem exercendam. Quo circa Gal. Lib. primo de semine posuit fœtum duplex principium, quorum unum habent uelut plantæ ab ipso semine: reliquum uerò uelut animal habent à tribus principalibus membris cum iam perfectè formata sunt, & absoluta. Sequitur modò uideamus sermone affinitate ducti, quod istorum trium principiorum in fœtu primo forme: ur: In quo digladiantur Philosophi: tum stoici, & inter eos Crisippus: tum peripatetici, & præcipuè Aristoteles, cum ipsis medicis. Ego uerò cum medicis sim; eorum sequar opinionem. Et quoniam (ut dictum est) fieri nullo pacto potest, ut aliquod membrum in fœto ipso gignatur absque substantia sanguinea, ut uolebat Gal. lib. de fœtuū formatione, uidetur quòd id membrum, quod substantiā habet ipsi sanguini quāsimillimam quòd istud membrum ex eo promptissimè cōcresecat. Cum ergo ipsum hepar non sit aliud, quàm quodam paremchima (ut græci dicunt) Latine uerò quasi quædam affusio, ut inquit Gal. lib. sexto de Hippocratis, & Platonis decretis, & lib. decimo methodi medendi, cum habeat similitudinem in substantia, & colore cum ipso sanguine, eiusq; caro sit sanguinis concretio quædam; sequitur necessariò, quòd ipsum primò inter hæc tria principia gignatur. Secundò cum dictum sit, de intentione Galeni fœtum ipsum usq; ad eius expressam, ac absolutam formationem à semine ipso uelut plantam dispensari; sequitur, quòd eo tempore, quo taliter dispensatur, nulla sit cordis ipsius necessitas, & ex consequenti sequitur cor ipsum post iecur formari. Tertiò cum ad ipsius cordis generationem sanguine opus esset, & iste sanguis nulla conuenientiori uia potuisset ad ipsum distribui, quàm medijs ramis uenæ cauæ, cuius ortus, et principii manifestè in ipsius hepatis gibba apparet, prout nonnullis rationibus diffusè à Gal. probatur sexto de Hippocratis, & Platonis decretis; Sequitur necessariò, quòd iecur ipsum primò: cor secundò, vltimò cerebrum in fœtibus gignatur: prout quādiu lucidè se determinat Gal. lib. de fœtuū formatione, sibiq; corrigi e. i. que ipsemet dixerat de cordis generatione in commentarijs de semine, cuius etiam opinionis uoluit Gal. citato lib. de fœtuū formatione, quòd fuerat Hippocratis libro de natura Infantium, siue ipse fuerit, qui eum scripsit, siue Polibus eius discipulus: taliter quòd per illud rubrum, quod in Psal-

triae

triae ancilla genitura excussa, post sex dies, apparuit, hepar intelligat Hippocrates, & non cor, ut aliqui interpretantur. Cur autem cerebrum vltimò post iecur, et cor constitutum fuit; dicebat Gal. lib. de fœtuū formatione: quia fœtui cerebro non erat opus, cum neque uidere, neque gustare, neque olfacere, neque vlla alia functione ipsius uti ipsum oporteret: nulla sensus tangendi, nulla imaginationis, nullaq; cogitationis, nec memoriæ ipsi necessitas est. Formatis denique hoc ordine tribus supradictis membris principibus, alijsq; partibus, tum ventris, tum brachiorum, & crurium, sequitur quartum tempus post primam conceptionem, ut Hippocrates dicebat, In quo non amplius fœtus, sed infans appellatur. Formato itaque, atque absoluto Infante in utero eo modo quo dictum est: Quoniam necessum erat in ipso aliqua gigni excrementa, cum statim ab eo fœtu exhalet, quoddam uaporosum excrementum, quod sudori perfecti animalis correspondet, necesse fuit huic excremento membranam aliquam, in qua reponeretur, fabricari, totum unde quæque fœtum ipsum seu Infantem circumplectentem: sicque fabricata fuit ad hunc usum membrana quædam, quæ Amnios græce appellatur: Latini Amniculum nominant: Lata quidem et crassa, ut non solum sudoris receptaculum efficeretur, uerum etiam futuris motionibus membrorum fœtus posset persistere, cuius sudoris non parua existit utilitas ipsi fœtui: ut fatetur Gal. l. 5. de usu partium, ut pote quia fœtus in eo quasi immatans sursum tollitur, ac nebitur, ut minus fiat grauis bis uinculis, per quæ matri cohærescit, & hac de causa, ut ipse eodem loco dicebat, ut plurimum præseruat ab abortu. Qui fortasse utero gerentibus omnibus eueniret, nisi fœtus in huiusmodi humore immatans lenior fieret. Et quia auctoritate Gal. l. 14. de usu partium, & primo & secundo lib. de semine, Mulieres ipse semen habent, idque cum concepturæ sunt, eodem tempore cum mare ex seminarijs uasis, & testibus cornibus ipsius uteri medijs in eius cavitatem, emittunt; ex hoc semine licet aquoso, & imperfecto, non pauca sequitur ipsi fœtui utilitas: Nam cum primum semen viri in uterum eicitur, ex huiusmodi seminarum semine tanquam Natura magis ipsi familiare quàm sanguis; statim dico, ex huiusmodi seminarum semine nutritur: Tum uerò ex eo quædam alia tunica Alantoides græce dicta, latine intestinalis gignitur ex figura ei nomen impositum, hæc membrana prius tamen fabricata quàm supradicta Amnios dicta, tenuis ac imbecillis, propterea quod ex seriosiori semine fuit effecta, Angustior tamen quàm supradicta. Quia semineum semen multò minoris quantitatis est, quàm maris, longa ut utrisque uteri cornibus appendatur: formati iam Animalis urinam excipit medio eo meatu, qui in fundo

B vesica

1. de fem. cap. 9.

Lib. & cap. eod.

Lib. de fœt. for. cap. 2.

6. de plac. Hipp. & Plat. cap. 8. 10. meth. med. cap. vlt.

6. de plac. Hipp. & Pla. ca. 3. usq; ad 6.

Lib. de for. fœt. cap. 3.

lib. & c. eodem.

lib. & c. eodem.

15. de usu par. cap. 5.

14. de usu par. c. 10. & 11. 1. de fem. c. 7. 2. de se. cap. 1. & 4.

vesicae infantis est exortus: quem meatus, ut supra diximus, urinaculum, Medici appellant. Qui humor ad urinam instar cum tenuior, tum flavior, tum acrior est eo humore, qui intra Amiculum continetur, ut testatur Gal. 2. 5. de usu partium, & lib. 1. de semine. Horum duorum humorum communis usus, aliaque foeminarum seminis utilitates latius conscribuntur à Gal. lib. primo de semine, & li. 14. de usu partium. Hac de causa relinquo hæc quantum ad succinctam foetus constitutionem, formationem, & cum utero alligationem, quæ non parum ad rem, quam differere proposuimus, conducere videntur: nequis fortè aliena fore arbitretur, ac superflua pro hac disceptatione. Nutritur uerò, & augetur ex sanguine, qui de matre in uterum descendit ex toto eius corpore singulis diebus. Descendit autem non propterea quod ex toto corpore, tanquam excrementum existens, ad ipsum uterum, & per consequens ad foetum ipsum expellatur, uelut sanguis, qui in singulis mensibus, mulieribus utero non gerentibus, expurgatur: Nam iste sanguis eo tempore, quo mulieres prægnantes non sunt, à toto tanquam excrementum existens expellitur, ipso utero nihil conferente ad eius delationem, ut diximus supra de intentione Gal. lib. 5. de simplicium medicamentorum facultatibus. Verùm is sanguis, qui deseruit, pro alimento, ac augmento foetus, uelut eius utile, ac familiare alimentum non singulis mensibus, sed singulis diebus ut attractricis facultatis ipsius foetus trahitur, prout in dies uires habet attrahendi, & eo magis, ac magis indiget, ut uolebat Hipp. lib. de natura infantium. Nec ita excrementosus est, uelut ipse, qui singulis mensibus expurgatur, cùm sit eius tenuissima, ac sincerissima pars, & potissimum in primis mensibus. Trahitur ergo tanta eius quantitas, quanta sufficiens est pro eius nutritione, & augmento. Hoc idè asseruit Gal. 4. de causis symptomatum. Vbi loquens de deprauati appetitus prægnantium causa, inter alia dicebat, quòd foetus in primis mensibus paucum ad se sanguinem, ac optimum trahit; quia paucum indiget alimento: cum parum sit auctus. Vbi uerò procedente tempore iam increuit; tunc plurimo eget alimento: & propter hoc magnam trahit sanguinis copiam. Itaque trahit etiam aliquem uiciosum simul sanguinem, & excrementosum. Quæ excrementa redundantia ab attracto sanguine supra eius alimentum, in supradictas duas membranas expellit, ac reponit. Et propterea dicebat Hippocrates libro de Natura Infantium, Quòd, cum foemina prægnans est; non laborat, nec languet, si singulis mensibus menses non defluant: uelut illæ, quæ utero non gerunt: nam istæ ea de re laborant; quia singulis mensibus sanguis in corpore perturbatur, ac cum labore permouetur, His uerò prægnantibus quietè, placidè, ac sensim sine aliquo

aliquo labore in uteri uenas singulis, ut dictum est, diebus ut attractricis facultatis foetus, descendit, atque pro suo tum alimento, tum augmento, ut dictum est, per medias chorij uenas, & demum per ipsius umbilici uasa ad hepar; & denuo eo absoluto ab ipso, medijs uenis per totum corpus, & quamlibet eius partem diffunditur, ac distribuitur medijs facultatibus naturalibus, quæ ipsis partibus naturaliter insitæ sunt. Ex quibus patet, quomodo, & quali sanguine foetus nutriatur, ac augeatur. quod quidem ignorare non debet, imo & memoriæ tenere, qui uelit huius nostri quæsiti meritatem percipere. hæc quò ad secundum.

CAPUT III.

RELIVVM est (quoniam, ut inquit Hippocrates primo lib. de foeminarum affectibus: Mulieres nonnunquam etiam nolentes abortum faciunt) ut causas abortus dinumeremus: nam & hæc quoque non parum conferunt ad huius quæsiti ueritatem uestigandam. His enim dinumeratis facillè poterimus ueritatem dilucidare: cum ipsa præseruatio (ut dicebat Gal. lib. 1. de compositione medicamentorum per genera) sit ipsarum causarum affectus præter Naturam parientium: sicut curatio primò ipsarum affectuum. Dicemusq; omnes causas, quas posuit Hippocrates, tum citato libro primo de affectibus foeminarum, tum lib. aphorismorum quinto: demum si quæ fuerint, à iunioribus Medicis conscriptæ, eas quoque non præteribimus: dicebat enim Hippocrates ipse, quòd, si alicui foemina utero gerenti caput pituitosum fuerit, eaque pituita in uentriculum descendat, cum necessum sit, ad id sequi nonnullos cordis affectus præter Naturam; dissoluantur itaque, ac imbecillæ reddite fit abortus. Sic etiam & in ingenti inedia, & in ciborum fastidio, periculū est, quòd abortus fiat, eadem de causa scilicet: quia imbecillæ redduntur. Hoc idem uolebat fieri in largo uentris fluore: ita etiam si aliquod onus graue portauerit, si percutiatur, si saliat, si non comedat, si aliqua animi perturbatione uexetur, si terreatur, si fortiter clamet, si febriat, sic etiā si crapuletur: nam immodicus cibus, ac potus sepe causa est, ut foetus perdat. Si uterum ipse plenus fuerit flatuoso spiritu; causa est, ut partus eiciatur: sic si densus valde: si magnus, paruusue sit uterus ipse: si aliquo alio magno morbo, uel dolore laborat, & potissimum lumborum. Sunt etiam causa quedam, quæ foetum eiciunt: ut siquid acre, asperum, uel amarum præter consuetudinem comedant, uel bibant, & potissimum in primis mensibus. ita etiam si ea comedantur, ac bibantur, quæ ualde uentrem

25. de usu part. cap. 5.

1. de sem. c. 7. & 10. 14. de usu part. cap. 11.

5. de simp. med. facul. ca. 22.

1. de symp. cau. cap. 7.

1. ca. cap. 1.

commoueant : ex superfluo item exercitio , seu labore , ex maxima uentris constrictione ; sequitur quoq; nonnunquam abortus . Hæ sunt causæ , quæ eo ordine , quo conscripsimus , ab Hippocrate dinumerantur eodem primo libro de fœminarum affectibus . libro autem aphorismorum quinto , nonnullæ tum supradictarum causarum , tum aliarum ab eodem scribuntur . Vnde aphor. 29. volebat , quod in primis , & ultimis mensibus uerenda esset grauidis purgatio tanquam de facili ualens abortum pronocare . & aphor. 30. dicebat quemlibet morbum acutum , tam cum febre , quam sine febre (vt exponit Gal. in commento . Vtero gerentibus) fore letale , ut pote , tam fœtum , quam fœtantem perimens . aphor. 31. expressè volebat sanguinis missionem ex vena fore causam abortus . Et causam reddit Gal. in commento : In aphor. 34. voluit alui profluium posse abortum facere . aphorif. 37. dicebat , si Mammæ vtero gerenti repente fiant graciles ; abortit . Gal. autem in commento reddens rationem dicti Hippocratis in aphorismo asserbat non propter aliud significari abortum ex mammarum gracilitate , quam propter alimenti defectum : qui alimenti defectus sequitur , tum ad inedia , tum ad sanguinis paucitatem , quæ est in uenis communibus vtero , & mammis . & hoc idem sentiebat in sequenti Aphor. 38. Aphor. autem 43. dicebat Erysipelas in vtero grauidis fore letale . Vnde Gal. in commento dicebat , quod ex necessitate fœtus eo casu morietur . Aphor. verò 44. ait , de his præter naturam tenues existentes , quæ utero gerunt , necessariò abortum pati ; antequam fœtus naturaliter in lucem edatur , ac crassescat . Et in 46 . Quæcunque præter naturam crassæ , non concipiunt : verùm Aphor. 45. fatebatur causam abortus in primis mensibus in corporibus mediocribus , absq; alia occasione manifesta , semper fore mucorem nimium , acetabula uteri implentè , ac ex pondere ea disrumpentem , non valentibus supradictis acetabulis propter dictum pondus fœtum continere . Cuius opinionis fuit Gal. in sexto lib. de locis affectis , & 15. de usu partium , & libro de dissectione uteri . Et , licet ab Hippocrate (vt quilibet sanæ mentis percipere potest) omnes ferè tam externæ , quam internæ causæ abortus in prædictis locis dinumerentur ; tamen Iuniores Medici aliquas , quæ tacitè ab Hippocrate tactæ videntur , dinumerarunt . Et inter externas volunt , continentis nos aeris superfluam frigiditatem , aut caliditatem : velut , si talis intemperaturæ fuerit Regio , & Tempus anni ; posse abortum pronocare . quas causas Hippocrates meminit libro Apho. 3. ita quoq; & balneum superflue , aut calidum , aut frigidum . Addunt & coitus multitudinem . Et inter causas perterrefacientes , terremotus , tonitrua , fulguris aspectus , ac bombardæ sonitus . Inter causas uerò

internas

internas conscripserunt quasdam ex parte fœtus , & partium continentium eum ; vt sunt imbecillitas , aut mors ipsius fœtus , mollificatio , aut ruptura membranarum ipsum continentium . Et inter has ponitur quædam causa abortus à Gal. 15. de usu partium : vt puta ruptura membrana , quæ Amiculum dicitur : quæ (vt supra diximus) humorem ad sudoris instar continet , & in eo fœtus quasi innatans , minus sit grauis ijs vinculis , per quæ utero alligatur . ea ergo disrupta , cum dicta humiditas effundatur ; fœtus ipse amplius in ea non innatans sit maximè grauis supradictis vinculis . Quæ propter necessum est , disrumpantur , & per consequens abortus fiat . medicamentorum insuper occasione sequuntur abortus , quæ uel abortum pronocant , uel alio quopiam affectu fœtum perimunt , uel aliquas membranas eius corrumpunt , idem incidunt , & cum vterus ex distensione malè est affectus , eodem auctore 3. de nat. facult. Ponunt etiam quasdam alias causas ex parte fœtantis , ut puta oris matricis amplitudinem , propter quam non potest post coitum sequi perfecta constrictio , & per consequens seminis retentio : item & tenuitatem seminis , ac paucitatem eius . propter quod non possunt ex eo generari membrana ita valentes , vt fœtum ipsum valeant continere . Vltimò aiunt omnes intemperaturas tum vteri , tum aliorum membrorum , quæ cum ipso vtero consensum habent , siue fuerint simplices , siue compositæ , siue cum materia , siue absque materia , fore causas abortus : sic habitus quoq; mulierum , si molles , ac humidæ valde fuerint ; licet concipiant , non possunt tamen vsque ad præfinitum tempus fœtum continere , verùm ante ipsum abortum patiuntur . Hæ sunt in vniuersum causæ abortus , quæ tum ab Hippocrate , tum à Gal. tum ab alijs Iunioribus Medicis conscriptæ reperiuntur . communis autem omnibus iam dictis affectibus ipsa est uteri offensio , atque huius ipsius triplex est causa , aut moles nimia , aut pondus aliquod , aut morsus : moles , vbi amplius distendi uterus non valet : pondus , cum supra vires eius sit , quod continet : morsus , vbi vel humores , qui prius in membranis continebantur , his ruptis , in ipsum vterum sunt effusi : uel etiam totus partus corruptus , & putris , ac in noxam saniem dissolutus , vteri tunicam eius occasione irritat , ac mordet . cum ergo horum aliquod non naturæ sponte , sed violenter incidat ; abortus pronocatur : Gal. auctore 3. de nat. facult. nam partus succedunt vehementissimis motibus ipsius fœtus , vt ait Hippoc. lib. de nat. insan. vterus verò nò alio pacto insurgit ad fœtus excretionem , quam expultricis facultatis officio tam in naturali partu , quam in abortu , vt liquet 2. de causis sympt. Verùm in naturali partu ex natura sponte , in abortu , violenter , vt dictum est , ab aliqua dictarum causarum præter naturam irritata :

15. de usu par. cap. 5.

3. de pot. nat. cap. 12.

3. de po. nat. c. 18

2. de symp. cau. cap. 3.

6. de loc. aff. ca. 3. 15. de usu par. ca. 5. li. de dissec. uteri cap. vlt.

irritata : est enim abortus nil aliud, quam violenta, & intempestiva factus editio : ut omnibus in confesso est. Restat modò his sic explicatis, ut ad veritatem quæ sit, eiusq; dilucidationem properemus .

C A P V T IIII.

NUNC ad dilucidationem veritatis eius, quod principaliter questum est, percurramus . & ut ea clarius elucescat ; primò animaduertendum est, quòd ab omnibus Medicinæ auctoribus concessum est, & præcipuè à Gal. lib. de sanguinis missione, & s. de meth. med. sanguinis missionem duos habere principes scopos : Aut enim fit pro euacuatione tantum eorum succorum, qui in uenis continentur : aut pro auersione cum euacuatione, tam ad lōginqua quàm ad proxima : siue fiat ea ratione curationis, siue præseruationis . Ex quo patet, quàm friuolæ sint aliæ intentiones, quæ à Iunioribus Medicis inaniter dictæ, ac inuentæ, & ab ipsis commentæ circa ipsam sanguinis missionem fuisse : nam, siquid aliud ad eam sequitur ; illud est secundariò, & per accidens . Eius autem principes, & per se scopi, non sunt alij præter supradictos duos . Quid uerò sit sanguinis missio, tanquam omnibus notum ommitto . Secundò notandum est, quòd præseruatio, quam Græci prophylacticam uocant uera, ac sincera, ut dicebat Gal. lib. de constitutione artis medicæ, & in lib. Anthendæ sanitas spectet ad Medicum, uel Gymnasticum, & lib. tertio artis Medicinalis, propriè attinet ad affectum futurum fieri, prohibendo eum ; quâuis nondum sit in corpore : tamen quia imminet periculum, quod quàmprimū fiat . Hoc autem perficit Artifex, delens, ac auferens eam causam, ex qua affectus ipse præter Naturam, quàmprimū futurus est fieri, & non eam, ex qua sensibilibiter morbus gignitur : nam illa, quæ hanc aufert causam, non est sincera, & pura prophylactice, cum sit pars quædam artis curatricis . Dicitur autem aliquo modo prophylactice, seu præseruatio ; quia causam, quæ morbum creat, adimit ; ut uoluit Gal. 1. 1. meth. medendi . Hoc autem perficitur siue per alterantia, siue per euacuantia, si opus est : uel per utrumque, Gal. auctore lib. de constitutione artis medicæ circa finem . Nimirum ergo, si supra de intentione Gal. lib. primo de compositione medicamentorum per genera dicebamus præcautionem, seu præseruationem primò, & per se fore causarum parientium affectus ipsos præter naturam existentium . Tertio est animaduertendum, quòd Sanguinis missio faciendâ pro præseruatione abortus potest dupliciter intelligi : uno modo nullo apparente adhuc sanguinis fluore ex utero . siue fuerit ex uenis, quæ

quæ in eius cavitâ terminantur : siue ex uenis, quæ ad cervicem committuntur . Alio modo possumus loqui de ea apparente aliquo sanguinis fluore ex quouis supradictorum locorum fuerit . Quarto notandum est, quòd diuidendo tempus fætationis in tria tempora præcipua, possumus loqui de supradictâ sanguinis missione faciendâ, aut in tribus primis mensibus, aut in medijs, aut in ultimis . notandum insuper est & quinto, quòd, cum loquimur de supradictâ sanguinis missione faciendâ pro præseruatione abortus, de ea non aliter loquimur, quàm indicatione tantum sumpta ab ea abortus causa, quæ licet ipsum non cæpit facere : tamen facere potest in futurum . Ita quòd per ipsam sanguinis missionem fætum præseruando, prohibemus, ne abortus in futurum fiat . et sic loquimur de uera, ac sincera eius præseruatione : & non loquimur de supradictâ sanguinis missione, proût posset in utero gerentibus curare nonnullos affectus præter Naturam, qui in ipsis gignuntur, ac fiunt . Sextò notandum est, quòd sicuti perpetuò optimum est maxime tutè curare, ut uolebat Gal. 1. 4. meth. medendi, quod consistit in tribus uidelicet : in consequitione intenti finis : aut saltem quem curas non lædas : & tertium, quod non facile uitium reuertatur ; Propter quod percipiebat Gal. ipse 1. 2. Meth. medendi, quòd terminus Medici, qui contra morbum pugnat, quem nullo pacto transire debet, est, ut tutè medicetur . Ita quoq; in prophylactice, seu in præcautione prosequendum est : quia, cum in ea Medici intentio sit causam auferre, quæ posset aliquem præter Naturam affectum futurum efficere (ut prius dictum est) debet id prosequi omni conatu, tam per alterantia, quàm per euacuantia cum eis, quæ maxime tuta sunt : & cum quibus iam certus est, non posse aliquam corpori noxam inferre . Hoc idem uolebat Hippocrates primò de Morbis vulgaribus sub his uerbis . Te ad hoc exerceto morbis, ut prosis : aut nequid noceas . Quibus sic stantibus, dico assertiuè absque controuersia uilla, sanguinis missionem utero gerentibus pro præseruatione abortus, fluente, uel nõ fluente ex uteri uasis quibuslibet, sanguine multo, aut exiguo in primis, uel in medijs, seu in ultimis mensibus nullo pacto faciendam fore . Ad quam ueritatem corroborandam afferam in medium nonnullas tum rationes, tum auctoritates : quarum rationum prima est, Omne illud, quod est per se causa faciens abortum, non potest præseruare ab eo : sed sanguinis missio est per se causa faciens abortum . igitur non potest præseruare ab eo . Maior patet ; quia, si non ; sequeretur, quòd idem simul, & semel esset per se causa abortus, & præseruaret ab illo : quod est falsum, & impossibile . Minor est Hippocratis aphor. 3. 1. Quintæ particule . Secunda Ratio . Ex quacunque causa per se fætus destruitur, ex eadem nullo pacto potest conseruari :

lib. de san. miss.
cap. 11. & 12. 9.
met. med. c. 11.

lib. de const. ar.
med. c. 19. li. ad
transf. ca. 30. lib.
ars. med. c. 99.

1. 1. met. med. c. 2.

lib. de const. ar.
med. cap. 19.
1. 92. ca. 2.

1. 4. met. med. c. 13.

1. 2. met. med. c. 1.

1. epid. 5. 2. tex.
50.

seruari: sed alimenti defectu per se fetus destruitur. igitur ex eo non potest conseruari. Maior patet. Minor est Galeni in cōmento citati apho. tunc arguitur sic. Ex sanguinis missione utero gerētibus facta, per se sequitur defectio alimenti fetus, vt patet per Gal. in eodem loco: Igitur ex sanguinis missione nullo pacto potest fetus ipse in utero conseruari. Tertia Ratio: Si de quo minus uidetur non inesse, & inest; ergo de quo magis. Sed minor noxa uidetur, quod fetus inferatur ex inedia, & tamen ea est causa abortus (ut patet per Gal. in cōmento apho. 31. & 37. quintæ particulæ. Ergo magis sequetur ex sanguinis missione: cum maior noxa ex ea fetus inferatur. maior clara est apud omnes logicos. Quarta ratio. Si ex alui profluuium periculum est utero gerentes abortire solum ratione euacuationis, ut uolebat Gal. in cōmento apho. 33. Quintæ particulæ, que euacuatio est aliorum humorum à sanguine; quanto magis ex euacuatione per sanguinis missionem, que sanguinem euacuat, ex quo sanguine fetus nutritur, & per consequens magis ei alimentum subtrahitur? Quinta ratio probans quod in primis mensibus nullo pacto pro præseruatione abortus competat sanguinis missio, est ista. Dictum est supra, præseruationem fieri per ablationem causæ, que posset in futurum quamprimum aliquem affectum præter naturam in corpore gignere, Tunc argumentor sic. Quæcumq; corpora mediocria absque occasione manifesta abortiunt in primis mensibus, eius causa est plenitudo mucoris in vteri acetabulis: que dicta acetabula dirumpit: sed sanguinis missio nullo modo potest talem causam auferre, ac prohibere; immo potius augere. igitur nullo pacto in primis mensibus ea faciendâ est. Et, si diceretur, quod possunt nonnulli alij sensibiles præter Naturam affectus manifesti, atque occulti in dictis primis mensibus abortum facere: qui affectus præter Naturam curari possent per sanguinis missionem, & ita abortus præpediri; tunc dico, quod ea sanguinis missio cipuè fit pro curatione dicti affectus præter Naturam. Quo casu non est nostra intentio de ea loqui: nam (vt diximus supra) loquimur hic de sanguinis missione utero gerentibus faciendâ, prout principaliter, & per se posset ab abortu præseruare, & non per curationem alicuius affectus præter Naturam: in quos possunt prægnantes incidere, & curari forsan per sanguinis missionem; licet per eam (vt uolebat Hippocrates citato apho. 31. Quintæ particulæ) semper noxa fetus inferatur, & præcipuè si aliis auxiliis curari non valeant: nam eo tempore, licet per sanguinis missionem noxa immineat fetus (vt diximus de intentione Hippocratis) tamen, quia alia salutis ratio non est, quam ea, & si fuerit cum periculo; tentanda est, vt iubebat Gal. in his casibus decimo meth. medendi ex Thucydidis consilio,

lioseius tamen quantitatem minuens. Quod, si affectus ipse præter Naturam ex ea curetur, & abortus non sequatur; hoc erit per accidens tum ratione quantitatis, & non qualitatis sanguinis missionis: cum ratione sui semper habeat abortum facere, nisi à quantitate labefactetur: tum quoque quod ex tali sanguinis missione maius sequitur commodum, quam incommodum auferens per eam maiorem abortus causam. Et in hoc maxime hallucinantur nonnulli nostri temporis Medici, qui quosdam interdum præter Naturam affectus taliter curantes, siue occulti fuerint, siue manifesti, putant se nonnunquam per sanguinis missionem præseruare utero gerentes ab abortu, nullum facientes discrimen inter curationem, seu non veram prophylacticam, et sinceram prophylacticam: quamuis ualde discrepent. Et hoc quoque dicendum erit eis, si aliquando in medijs, & ultimis mensibus forte in his casibus præcipiatur sanguinis missio alicui gerenti utero, & abortus non fiat. Sexta ratio ad idem. Humoribus crudis, seu vitiosis in uentriculo contentis, nullo pacto faciendâ est sanguinis missio, vt uolebat Gal. in lib. de sanguinis missione, & nono meth. medendi: sed utero gerentibus semper, vel saltem vt plurimum tales humores in uentriculo continentur. Igitur eis non faciendâ est sanguinis missio: nam per illam sanguinis missionem tales humores crudi, vel uitiosi attrahuntur ad uenas. & sic non modò possunt esse causa abortus, immo maximam noxam, & fortasse exitium inferre possunt ipsis utero gerentibus. Secundò ex dicta sanguinis missione sequitur agitatio, & commotio quadam dictorum humorum in uentriculo contentorum, ad quam sæpe animi deliquium, multoties syncopis, & quandoque mors sequi solet. Tertio ex eorum commotione fit appetitus ablatio, seu deprauatio, ad quam sequens inedia subtrahens fetus alimentum posset abortum facere. Quod autem supradicti humores in utero gerentium uentriculis contineantur, patet ex Gal. libro quarto de causis sympt. Verum, quod in medijs, & ultimis mensibus nullo pacto debeat talis sanguinis missio pro præseruatione abortus fieri, unica ratione probatur sic. Eo tempore, quo fetus indiget multo, ac maiori alimento, nullo pacto id debet ei subtrahi: sed in medijs, & ultimis mensibus, cum fetus sit maior, multò maiori indiget alimento. Igitur eo tempore pro eius conseruatione nullo pacto erit sanguinis missio faciendâ: immo, si fiat, ex ea potius sequetur eius destructio, & mors, ut uolebat Hippo. apho. citato. 31. Quintæ particulæ, & Gal. in eius commento. Quod autem prædicta sanguinis missio non sit faciendâ, nec in primis, nec medijs, nec in ultimis mensibus, iam patet ex

lib. de san. mis.
cap. 20. 9. meth.
med. ca. 5.

1. de symp. cau.
cap. 7.

sententia Hippo. in supradicto aphor. ubi dicebat . Mulier utero gerens sanguine misso ex vena abortit, & magis, si fetus sit maior. hoc idem testatur Gal. in commento dicti Aphor. & in nonnullis alijs locis . Vltimo cui dubium est, quod, si potuissent utero gerentes per sanguinis missionem aliquo pacto preseruari ab abortu, illud literis mandassent tot, ac tanti auctores artis Medice, qui ante nos fuere, & precipue Græci, qui inter omnes alios audaces extiterunt in sanguinis missione faciendâ: verum, cum illud ab aliquo eorum scriptum non reperitur, immo à cunctis interdicatur precipue ab Hipp. & Gal. Autumandum est nullo pacto fieri posse, ac debere, tum potissimum, cum Hippoc. singulæ causæ, quæ abortum efficere possent, fuerunt notæ, ac ab eo conscriptæ, ut supra annotauimus . Et tamen ab eo non modò dicta sanguinis missio nullibi cõscripta reperitur, ac probatur; immo expressè in paulò antè citato apho. prohibetur. ad hæc, si nulla earum, quas recensuimus abortus causas uenæ sectione citra periculum auferri ualet, tutius uerò & absq; noxa alijs medijs auferri queat; quis negabit ab ea abstinendum esse, ac alijs utendum tutioribus auxilijs pro earundem causarum sublatione: si modò medicus semper tutè curare debeat. Concludamus ergo cum eo, & cum Galeno, ac omnibus alijs medice artis eximijs auctoribus, nullo modo talem sanguinis missionem pro abortus preseruacione faciendam fore . &, si qui eam præcipiant; quàm valde supradictis auctoribus se opponunt, ac à veritate deuiant .

CAPVT V.

INSTABUNT fortè aliqui in medium afferentes quasdam abortus causas, quæ ab Hippocrate non fuerunt notæ, nec conscriptæ. Pro quarum delatione aiunt, quòd sanguinis missio pro preseruacione ne abortus competat, ut puta utero gerentibus corpora habentibus plethorica, in quibus redudans sanguis sit multus, siue ea multitudo fuerit quò ad uasâ, siue quò ad uires (cum duplex ea sit) ut uolebat Gal. lib. de multitudine, & libro de sanguinis missione: saltem in primis mensibus ne fetus ipse ab ea sanguinis multitudine suffocetur, quæcunque ea sit, extat alia causa (ut aiunt) puta plenitudo uitiosi sanguinis, si utero gerentibus insit. Quæ plenitudo sanguinis uitiosi potest sui uitio, eo sanguine existente inepto pro alimento fetus ipsum perimere, & per consequens abortum proritare: potissimum si Mulier conceperit, cum menses inci-

piant

piant fluere, et sic eorum pars aliqua superflua retineatur: quo casu facta sanguinis missione ex uenis cubiti maximè interna, posse per eam hic uicinosus sanguis reuelli, tum èt iecur ipsum alterari, eiusq; concoctrix facultas uigorari, & sic abortus prohiberi. Dicunt tertio, quòd cum sepe utero gerentibus eueniat sanguinis fluor ex uteri uasis, ex quo sanguinis fluore abortus accidere potest, tum fetus ipsum suffocando, tum propter nimiam eius euacuationem alimentum ei subtrahendo; in hoc casu sanguinis missio ex uenis cubiti, potissimum interna (ut diximus) ex eis, quæ sunt uteri reuellendo, posset tum fluorem ipsum comescere, tum abortum preseruare. Hisce rationibus concludunt sanguinis missionem saltem in primis mensibus aliquibus utero gerentibus ratione euacuationis, alijs uerò ratione reuulsionis, ac hepatis alterationis posse, ac debere fieri, ut ab abortu preseruentur. Et ita absq; pudore aliquo tenaciter, ac promptè supradictas rationes in medium afferunt, ut se aliquid dicere putent: quàmuis inania ab eis incognita, ac minus intellecta proferant; ipse equidem tanta eorum inscitia misereor potissimum, cum in ea fuerint inueterati. Qua de re desperata est eorum salus: est enim indelebile uitium ignorantia, ut dicebat Gal. 13. meth. medendi: presertim si cum superbia sit coniuncta. Sed ijs omisis ad eorum friuolas rationes hoc pacto respondebimus. Quantum ad primam dico, quòd, si benè Hippocratè libro de Natura infantium, & Galenum libro quarto de causis syr.ptomatum perlegissent; utique non ignorarent alium esse modum, quo in mulieribus eo tempore cum utero non gerunt, sanguis singulis mensibus ad uterum ipsum defertur: & alium imprægnationis tempore: nam dictum est supra de intentione Hippocratis in præcitato loco, & Galeni libro quinto de simplicium medicamentorum facultatibus, quòd eo tempore, quo femine non gerunt utero singulis mensibus tanquam quoddam superfluum, & excrementosum à toto corpore per uenas, ad eas tandem, quæ in concauitatem uteri committuntur, sanguis menstruus expellitur, affatim ferè ac subito, & multus nullo inferente auxilio ipso utero ad eius attractionem seu delationem: cum sit ei tanquam excrementum. Verum tempore imprægnationis non singulis mensibus, sed singulis diebus (ut uolebat Hippocrates in libro de Natura infantium) per facultatem attractricem ipsius fetus, siue seminis pro eius alimento trahitur tanta quantitas sanguinis, quanta ei opus est pro eius alimento, ac augmento quietè, placidè, ac paulatim prout in dies uires habet attrahendi robustiores: ac eo sanguine magis, ac magis indiget. Si ergo ad ip-

sum

13. metho. med. cap. 15.

1. de symp. cau. cap. 7.

5. de simp. med. facult. ca. 22.

sum semen, seu fœtum sanguis non expellitur à toto, nec transmittitur cum labore affatim, ac subito, sed ab ipso trahitur paulatim absq; labore aliquo; quo modo potest semen ipsum, seu fœtus ipse suffocari à sanguinis multitudine existente in ipsis utero gerentibus, siue ea fuerit quò ad uasa, siue quò ad uires? Equidem hoc dicere est ualde à ratione alienum: tanta nempe quantitas sanguinis attrahitur à fœtu ipso, quanta indiget pro eius nutrimento, ac augmento. Et si perquam rarissimè tales plethoriæ seu sanguinis copia talis in fœminarum aliqua reperitur: quæ concipere ualeat, & si concipiat; nunquàm tanta sanguinis copia aderit, ut ab ea fœtus suffocari possit. Verùm isti pauperculi, meo iudicio, decepti sunt opinâtes eo modo sanguinem deferri ad uterum tempore imprægnationis: quo desertur eo tempore, quo utero non gerunt, parum exercitati in cõmentarijs Hippocratis, & Galeni, & aliorum Medicinæ bonorum Auctorum. qua de re huiusmodi causa ab Hippocrate & Galeno conscripta non reperitur: cum ea abortum facere non ualeat: nisi cum sensibilibiter lædat aliquem præter naturam affectum prius pariens. Sed dato per possibile, uel impossibile, quòd possit fœmina aliqua plethorica adeo sanguine abundans, siue in omnibus uasis, siue secundum uires imprægnari: licet hoc contradicat Hippocrati, & quòd uerendum sit per dictam sanguinis multitudinem de ruptura alicuius uenæ, uel de aliquo alio præternaturali affectu ipsius prægnantis potius, quàm de suffocatione fœtus, immo uereatur etiam de suffocatione fœtus: cur non memoriæ mandent dicta Gal. 4. 1. 2. 1. 4. Meth. medendi? dicebat etenim lib. 4. methodi medendi, quòd, si quis sanus adhuc existens in sanguinis redundantis concursu sit positus; non statim huic miti sanguinem est necesse: immo in alio satisfacit inedia, in alio cibi parcitas, & in alio soluta aluus, uel purgatio, uel frequens balneum. In alijs uerò sola exercitatio, uel multa frictio abundè fuit satis. Si qua ergo utero gerens sanguine multo redundet, priusquàm ab eo sensibilibiter lædatur; cur non præcepto Galeni melius erit (non dico inedia) sed quòd cibi parcitas præcipiatur: non purgatio, uel balneum, sed exercitatio, seu frictio multa potissimum superiorum partium, quàm sanguinis missio pro fœtus conseruatione, aut prohibitione abortus? Et eò magis; quia uis auxilijs tutius præseruabimus: nam saltem securus est medicus prægnantem non lædere: immo supradiçtis auxilijs tutius ab abortu præseruabit. Quòd exequi iubebat Gal. 1. 2. 1. 4. Metho. medendi, illumq; uolebat fore optimum Medicum, qui tutius, & securius operabatur. Ex qui-

4. met. med. c. 6.

12. met. med. ca.
1. 14. eiusdè. ca.
13.

bus omnibus patet, quàm parui sit momenti prima eorum ratio: et quæ liter qui ita argumentantur, suam ostendant ignorantiam tum circa anatomem, tum circa ipsius fœtus nutritionis modum. Ad secundam eorum rationem, cum dicebant debere fieri sanguinis missionem pro præseruatione ab abortu saltem in primis mensibus, cum utero gerentibus sanguis redundet aliquàlter uitiosus: qui sanguis uitiosus posset abortum prouocare tanquàm ineptus existens pro fœtus alimento, ac superfluus; Respondeo, quòd, si benè perlegissent, ac intellexissent Hippocratem lib. de Natura infantium, & Galenum lib. quarto de causis symptomatum præcipuè, & in cõmento apho. 37. Quintæ particule, & libro de Attractibile; utiq; cognouissent semen, seu fœtum in primis mensibus, quòd optimum est, ac sincerum, sanguinem ex uenis matris allicere, atq; attrahere, & non uitiosum, seu excrementosum: quomobrem frustra fieret sanguinis missio ab eis: Verentes uitiosum sanguinem tanquàm ineptum pro fœtus alimento posse fœtum perimere, atq; abortum facere, cum semen ipsum, seu ipse fœtus (ut dictum est) ex sanguine non allieiat, nec attrahat, nisi sincerum, ac optimum præcipuè in primis mensibus. Et, si diceretur ab eis, quòd saltem in medijs, et ultimis mensibus posset is sanguis uitiosus abortum facere, & hac de re bonum esset pro fœtus præseruatione, ac prohibitione abortus in dictis mensibus fieri sanguinis missionem; Respondeo, quòd, quàmuis in medijs, & ultimis mensibus, quoniam fœtus maiori indiget alimento, etiam pro eo attrahat insimul cum optimo sanguine aliquod excrementosum, ac uitiosum (ut uolebat Gal. in præcitato quarto libro de causis symp.) Tamen dicebat ipse, quòd absumpto ab eo sanguine attracto pro eius alimento, qui bonus est, ac optimus, quæ superabundat, partem excrementosam, ac uitiosam, fœtus ipse ad supradiçtas duas membranas: Amiculum uidelicet, & intestinalem, sua expultrice facultate expellit, ac reponit usq; ad præfinitum tempus partus. Et hoc modo non potest fœtus ipse taliter lædi, ut fiat abortus. Præterea his mensibus uidelicet medijs, et ultimis fœtus est maior. maiori igitur indiget alimento. Sed per sanguinis missionem illud ei subtraheretur, et per consequens faceret potius abortum, quàm præseruaret ab eo, prout dictum est de intentione Hippocratis apho. 37. Quintæ particule, & Galeni in eius cõmento. vltterius, cur non tutius est tam in primis mensibus, quàm in secundis, & ultimis supradiçtis utero gerentibus optimam victus rationem præcipere, quàm sanguinem mittere, ut isti uolunt? Ex qua optima victus ratione, cum facilius, tum se-

1. de symp. càn
cap. 7.
lib. de atra bile
cap. 8.1. de sympt. caus
cap. 7.

curius

rarius efficitur dicti vitij sanguinis correctio, ac ipsum gignentis iccino-
 ris alteratio, & per consequens abortus præseruatio. Si ab ea causa; (vt
 isti aiunt) fieri posset tum potissimum, cum hæc sit Galeni opinio, quam
 iubet exequendam in medijs, & ultimis mensibus eodem libro quarto de
 causis symptomatum. Nam in primis mensibus (vt diximus) huiusmo-
 di sanguis non potest propter prænarratam causam abortum facere. Et
 ita patet, qualiter sit respondendum ad secundam eorum rationem. Quod
 verò ad tertiam, cum dicebant, quòd utero gerentibus sæpe accidit aliquis
 sanguinis fluor ex uasis uteri, ex quo potest abortus fieri, aut fœtum ip-
 sum suffocando, aut propter nimiam sanguinis euacuationem alimentum
 fœtui subtrahendo: quo casu sanguinis missio præcipue ex uenis cubiti re-
 uellendo, posset abortum prohibere: Pro eius solutione Notandum, quòd
 vt dictum est supra, quædam uene ad uteri cavitatem deferuntur: quædã
 aliæ ad eius cervicem committuntur. Ea de re primò uidendum est, à
 quibus uenis fluor iste sanguis fiat: an uidelicet ab eis, quæ ad cavitatem
 : uel ab eis, quæ ad cervicem committuntur. Secundò quantitas san-
 guinis, quæ expellitur, est animaduertenda: nam, si fluor iste sanguinis
 fuerit per uenas, quæ ad cervicem uteri committuntur, qui fluor ut plu-
 rimum accidit ipsis utero gerentibus (ut uolebat Galenus) sexto de lo-
 cis affectis, & in commento Apho. 60. Quintæ particulæ, fœtu ipso
 pro sui alimento utente eo sanguine, qui per uenas eas (quæ ad cavitatem
 uteri deferuntur) fertur: redditq; causam Galenus in eodem cõmento,
 cur potissimum utero gerentibus accidat huiusmodi fluor sanguinis ex
 uenis cervicis, & non ab illis, quæ in cavitatem sunt: Nam ab illis cho-
 rium, seu secundæ pendent, ut supra dictum est. Propter quòd nihil per
 illas in imprægnationis tẽpore potest naturaliter excerni. si itaq; taliter
 euenerit; nõ oportet uereri abortum: Immo, cũ talis sanguinis fluor fiat
 per uiam expurgationis totius corporis; potius ex eo sequitur conserua-
 tio fœtus quàm abortus: potissimum si modum non exceßerit. Quapro-
 pter nullo pacto eo casu facienda est sanguinis missio pro eius reuulsio-
 ne. Quòd, si modum exceßerit taliter, quòd prægnans ex eo fluore fiat
 imbecillis, & mamillæ incipiant graciles fieri; eo casu cum adstringenti-
 bus talis fluor est compescendus. Et in hoc concursus existit tota medico-
 rum turba ab Auicenna usq; ad nostra tempora. Neq; eorum aliquis
 quos uiderim hucusq; fuerit ausus talibus sanguinem mittere. Et, si di-
 ceretur, quòd cum approximatione adstringentium supradictorum bonũ
 esset quoq; reuulsioni gratia sanguinem mittere, maxime uenis cubiti;

Respon-

Respondebimus optimas fore reuulsiones; uerum, quia inter eas sunt quæ-
 dam, quæ tutiores sunt quàm sanguinis missio, illæ perficiendæ sunt, san-
 guinis missione relicta. hæc uerò sunt uelut cucurbitulæ in superioribus
 partibus appositæ: & potissimum sub Mamillis, ut iubebat Hippocra-
 tes apho. l. quintæ par. inter eas quoq; sunt frictions, & ligaturæ supra-
 dictarum partium superiorum, quæ omnes absq; timore et periculo, ac si-
 ne fœtus noxa fieri possunt: non sic autem sanguinis missio. Et hæc de cau-
 sa, ut mea fert opinio, nemo eorum, qui ante nos fuere medicorum ausus
 fuit in hisce casibus sanguinem mittere, certiorati siquidem illam utero
 gerentibus fieri non posse absq; maxima noxa tum earum, tum fœtus.
 Quòd si ponatur eundem sanguinis fluorem ex utero fore ex internis ue-
 nis ipsius, quæ ad eius cavitatem committuntur, ex quibus, & cum qui-
 bus chorium, ac fœtus ipsi utero alligantur; tunc dico, quoniam magnus
 adest timor abortus: quòd quàmprimò etiam si in quantitate modum
 non exceßerit, compescendus uenit per omnem modum administrationis
 applicando adstringentia & ab extra, & ab intra. Quem modum obser-
 uauerunt omnes medici, qui ante nos fuerunt à Galeno usq; ad nostra
 tempora. Et, si adhuc diceretur, quòd saltem in hoc casu facienda est san-
 guinis missio reuulsioni gratia; Respondebitur, ut supra uidelicet affir-
 mando, ac laudando reuulsionem: uerum, cum plures sint eius species,
 & cum quàm plurimis fiat modis, (vt dictum est) utendum est eis, quæ
 cum hoc, quòd nullam noxam inferunt, tutius fiunt: quamuis (vt dixi)
 adstringentium usus sit eius rationalis, ac propria curatio: licet ubi hæc
 ob causam sanguinis fluor contingat: quocunq; modo ex eisdem uasis
 profluat: difficile admodum sit, abortum prohibere, quocunq; utaris
 auxilio, quemadmodum & ratio dicit, & nos sæpius obseruauimus.
 Hæc mihi uidentur sufficienter dicta pro solutione prædictarum dubita-
 tionum; licet potuissem has fugere, memoriæ mādans ea, quæ dixi in quin-
 to Notando: ibi enim dicebam uelle loqui de sanguinis missione facien-
 da, uel non facienda utero gerentibus pro præseruatione abortus indica-
 tione tantum sumpta à causa, ex qua posset in futurum abortus fieri. Sed
 adhuc ab ea non fit, & non ab ea, quæ iam sensibiliter ipsum facit: illa
 nanque propria, ac sincera dicitur prophylactice, seu præseruatio, quæ
 se opponit cause, ex qua futurus est aliquis præter naturam affectus: ni-
 bilque adhuc sensibiliter lædit: nam ea, quæ est pars artis curatricis, ut
 in morbo fienti se opponit cause, quæ morbum creat: & ex ipsa sensibili-
 ter morbus gignitur, ut inquit Gal. l. i. meth. medendi. Modò cum præ-
 supponitur

supponitur superfluis sanguinis fluor, dicitur aliquem præter Naturam affectum sensibiliter lædentem fore genitum, ex quo potest abortus fieri. Et eo casu, quando loquimur de sanguinis missione faciendâ præcipua; intentio est curare supradictum affectum præter Naturam, qui inest, & sensibiliter lædit: ex cuius curatione posset secundariè, & per accidens abortus impediri: quod est præter intentionem nostram, ut supra diximus: nam intentio nostra, ut sæpius explicauimus, est loqui de sanguinis missione pro præseruatione ab abortu prout pura, ac sincera prophylactice dicitur: & non prout ipsa est pars artis curatricis in morbis fientibus. Et sic delentur omnia dubia, quæ fieri possent de sanguinis missione faciendâ utero gerentibus in fluore præter Naturam sanguinis ex uasis, quibuscunque fiat. Sic etiam tollitur dictum Auerrois septimo colliget cap. 4. ubi uolebat contra Hippocratem sanguinis missionem, quando aderat repletio, qua fetus non indigebat; tutius faciendam fore, quàm purgationem (ut præcipiebat Hippocrates apho. primo quartæ particulæ) loquuntur enim ambo in curatione acutorum morborum, et potissimum, si materia turgeat. A quibus morbis possunt utero gerentes corripri, & non pro sincera præseruatione ab abortu, prout loqui nostra est intentio: neque enim negamus nos, quòd ubi quispiam præternaturam affectus utero gerentibus fuerit genitus, à quo nedum abortus, sed ipsius etiam uitæ periculum imminet, & pro eius sublatione venæ sectionem desideret, quòd ea utendum sit, moderatè tamen, cum maior ex ea comparatur commodum quàm incommodum, licet periculo nõ uacet: sublato per eam eodem affectu, qui magis, ac certius poterat abortum causare, idq; in dies experimur: cunctis tamen aliis ritè perpensis, & feliciter semper successit. Confugient fortasse à rationibus, & auctoritatibus destituti, ad experientiam dicentes se multoties expertos esse sanguinis missionem in supradictis tribus casibus, vel in eorum aliquo, & præseruasse ab abortu. Verum hi uelut (iudicio meo) prauis rationibus fuerunt decepti, uolentes eis uti, ita ualdè magis de experientia loquentes, decipiuntur: ignorantes primò, quid sit experientia. Quæ à Galeno libro de historia philosophica hoc modo describitur. Experientia est eiusdem rei specie plures memorie: & lib. de optima secta. experientia est, inquit, eius quod frequenter, & eodem modo uisum est comprehenso, atque memoria. Nunquid ergo ea, quam ipsi dicunt, sit uera experientia, ex supradicta descriptione patet: tum cum huic, ut dicebat Gal. 3. metho. medendi longo usu opus est: tum & tertio cum rationibus, & auctoritatibus omnium medicorum contradicat.

contradicat. Nunquid ea possit dici uera experientia, cum eam (ut dicebat Gal. 2. meth. medendi) recta ratio ornent. Et nono de Hippocratis, & Platonis decretis, & nono meth. medendi, & octauo de compositione medicamentorum secundum locos dicebat, quàm infirmam, et imperfectam fore experientiam sine ratione. Ultra hoc, quod periculosa est, ut dicebat Hippo. primo apho. primæ particulæ, & Gal. 10. de simplicium med. facultatibus. Is ergo, qui ei soli insistit, errat, ut uolebat Gal. 3. meth. medendi. Absit ergo, ut cum duo sint omnium inuentionum instrumenta, ut assererat idem Gal. 3. meth. medendi, & libro de elementis primo, quòd aliquis medicus soli experientiæ, absque ratione insistat: Quia ipse inquit, semper Artifex imperfectus erit, tanquam semper ad perfectionem alterum altero opus habeat, ut fatetur idem Gal. octauo de compositione medicamentorum secundum locos. Concludamus ergo, quòd, si fortasse aliquando huiusmodi sanguinis missionem pro præseruatione ab abortu utero gerentibus præceperunt; ualde errauerunt, & maximo periculo se ipsos exposuerunt, tum cum rationibus, & auctoritatibus, quibus hanc perficiant, careant: tum etiam cum loquentes de experientia eam ignorent: ut clarè patet ex supradicti Hippocratis, & Galeni auctoritatibus. Extirpetur ergo huiusmodi empiricorum abusus: caueat demum quisque Medicus rationalis ab hisce erroribus: damnetque, si quem audit ignarum empiricum aliquando, eam præcipere. Non immeritò ergo, mi Marce Antoni, cum rationibus, & auctoritatibus, tum etiam experientia persuasus, elapsis prope diebus in illustrissima Maria Cardona Marchionissa Padulæ, cum utero gereret nec in primo, nec in secundo; nec in tertio mense etiam apparente eo tempore aliquali sanguinis pauco ex utero fluere, assueta aliàs in primis tribus mensibus abortum pati; mediocriter, etiam ferè corpus habente absq; occasione manifesta: laxè tamen albæ, & mollis carnis, tum ratione sexus, tum ratione proprii temperamenti, regione, & tempore anni calidis, cui magna copia crudorum humorum, in eius uentriculo redundabat: cuius signum erat continua subuersio, & nausea (ut uolebat Gal. octauo de compositione medicamentorum secundum locos) sanguinem mittere prohibui. Et de nouo, si, Deo Duce, iterum geret utero, prohibeo, ac prohibebo. Et, si omnis tum ratio, tum experimentum mihi deficeret; sufficit abundanter supradictus millies citatus apho. 31. quintæ particulæ, qui nullo pacto in casu illustrissime supradictæ Domine ab aliquo potest refragari: eò magis, cum nec ratio ulla, aut auctoritas, uel experientia in contrarium reperiatur:

D quamuis

lib. de opt. secta
cap. 11.

3. met. med. c. 1.

2. met. med. c. 6.
9. de pla. Hip. &
Plat. 9. metho.
med. & 8. cata.
cap. 6.10. de simp. me
di. facul. cap. de
sang. ve.

3. met. med. c. 2.

3. meth. med. &
1. de elem. ca. 2.

8. cata. c. 1.

8. cata. c. 3.

quamuis non defuerint aliqui volentes, quod in primo, & secundo mense ante sanguinis fluorem, bonum fuisset sanguinem mittere: Et quidam alij asserentes non modò ante sanguinis fluorem; verùm etiam in tertio mense apparente dicto sanguinis fluore: quamuis pauco (ut tu mihi testis es) debuisse sanguinem mitti: licet eo casu statim supradictæ Domina aliàs uena secta post horam, uel alteram abortierit. Qui quidè quantum deuiant, ac à ueritate deniassent, si ita perfecissent, & deniabunt, si fortasse in prædicta Domina in eodem casu præcipiant, ex omnibus supradictis tum rationibus, tum auctoritatibus, quilibet sanæ mentis Medicus iudicet. Et tu ipse, qui quidem optimi iudicij, bonosque Medicinæ Auctores, ac alijs interpretari non desinis, facile dignoscere potes.

VIDE mi Falco, quanti ualuerit apud me Auctoritas tua: quanti etiam imperium: malui enim tibi morem gerere, quàm tuum imperium renuens inofficiosus haberi: & si innumeris, hisque etiam quotidianis curandorum morborum occupationibus me poteram iuste excusare. Quibus perinde ac fluentibus, & crescentibus vndis, ita penitus obruor: vt vix detur ex illis ad refocillandam uitam emergere. Tu tamen scribentis animum accipies potius, quàm doctrinam, uel ingenium. Et, si nihil in hoc opusculo doctum, elaboratum, excultum, ac doctis tandem tuis auribus dignum afferam; non parua meæ doctrinæ, quæ tuæ variarum scientiarum profunditati, temporisque breuitati benigne precor ascribas, vt, quando ita præcepisti; tibi ipsi solum ignoscas. Datum equidem, siquid plus ocij nactus fuero, & hæc nostra paruula hilari fronte te accepiße cognouero; fortasse doctiora, ac meliora. Tuumq; Donatum Antonium Altimarum Altissimæ tuæ eruditionis studiosissimū, vt cæpisti, Ama, amplectere, & foue, ac diris maledicentium, ac virulentorum morsibus tuæ auctoritatis antidoto, vt par est, fortiter, ac animosè tuere; cum potissimum veritatis inquisitioni deditis, vt tu es, & nõ prophanis illis hæc paucula scripserim. Vale. 15. Cal. Iulij. 1543.

DE ALTERATIONE, CONCOCTIONE, DIGESTIONE, PRÆPARATIONE, ac purgatione ex Hippocratis, & Galeni sententia

METHODVS.

DONATO ANTONIO
ab Altomari Auctore.

HIPPOCRATES, quem primum omnium medicorum, ac philosophorum, qui ad eius manus peruenerunt, Galenus ubiq; fatetur: non ab re Epicuri Leucippi, atq; Democriti opinionem, qui ex atomis, insestilibus, ac incompatilibus corpora nostra compaginata esse asseriebant, libro de natura humana primo hoc pacto destruerenixus est asserens, Mea uerò est sententia, si unum sit homo; nullo unquam dolore afficiatur: neque enim esset, à quo doleret, ubi unum tantum foret: quod si doleret; etiam necessarium unum quoque medicamentum esset. Quam Hippocratis sententiam Galenus libro de constitutione artis medicæ confirmauit; cum dixit. Nã unum immutabile in aliud est, cum in quod transmutetur, non habet. at immutabile inalterabile est, atque impatibile. quod uerò est impatibile, id uacat dolore: ergo quod unum est, id impatibile esse necessario sequitur. Qua de re, si unum specie est elementum; nihil in omnibus unquam dolebit: at uerò dolet. non est igitur elementum unum. Ad hæc libro primo de elementis dicebat, Nulla atomus aut aliterari, aut sentire natura apta est. si igitur ex atomis corpora nostra constarent, aut ex tali aliqua natura uniformi; non doleremus: atomi nanque omnes corpora exigua sunt qualitatis expertia. Pari ratione ab eodem Hippocrate eorum opinio refellitur, qui unum tantum, ex quatuor primis, elementum esse asseriebant, ex quo corpora nostra, & cetera oriri uolunt. quorum quidam hominem, aerem esse, aut ignem: quidam aquam, aut terram putabant. Nec minus idem ipse Hippocrates, eodem libro, nonnullis rationibus eo-

1. de nat. facul. c. 13. in li. quod anim. no. sequ. tēp. corp. ca. 7. 8. de decr. Hipp. & Plat. 6a. 4.

1. de nat. hu. tex. 5.

lib. de const. ar. cap. 8.

cap. 2.

tex. 1. & 2.

tex. 3.

rum placita destruit, qui hominem unum tantum succum esse existimabant. quorum aliqui sincerum sanguinem, aliorum succorum experti, utriusque videlicet bilis, & pituita: quidam pituita, aut bilem tantum esse dicebant. Quibus sic destructis, ac penitus euersis, ad alteram prauam heresim diruendam accedit, quae Empedoclis erat, his uerbis: Proinde qui uerisimile est, aliquid ab uno generari; cum nec à pluribus generentur, nisi mutuo temperamento conueniant? Voluit enim Empedocles ipse corpora nostra, ac cuncta alia ex quatuor elementis facta esse, non tamen inter sese confusis, sed frustulatum compactis, & sese attingentibus. quae sententia eisdem argumentis conuincitur, quibus ea conuincitur, quae ex insensilibus, & impatilibus primis corporibus, corpora nostra sensilia gigni afferebant. quam etiam opinionem Galenus reprobauit libro de constitutione artis medicae. Quibus ita confutatis, Hippocrates ipse primus inter omnes, mox eodem libro de natura humana, statuit elementa quatuor esse, eaque in mixto commisceri, ac temperari (ubi ab Empedocle discrepat, qui elementa nec commisceri, nec confundi in generatione afferebat, ut diximus; sed frustulatum tantum compaginari, ac sese attingere) ex quibus, inquam, elementis quatuor simul, modo, & aequabilitate commixtis, corpora nostra generari decretum reliquit. cum, si alterum alteri longè praestaret, & ualentius infirmiori, nihil generaretur. quatuor ergo supra dicta prima, omnium corporum, quae generantur; & intereunt, simul commixta, ac inter sese mutuo temperata, nedum hominum, elementa communia esse statuit, quae summas, ac sinceras qualitates habent primas. Et propterea quadam excellentia calida, frigida, sicca, et humida appellata sunt. propriae autem horum substantiae nomina sunt ignis, ac qua, terra, & aer, summa caliditas igni, aeri humiditas, algor aquae, ac siccitas terrae inest, ut testatur Galenus in commentario de natura humana primo. Nimirum ergo, ut diximus, praedictas peruersas opiniones Hippocrates destruxit, suamque ueram statuit: cum nec ab uno aliquid generari ualeat, nec à pluribus, nisi mutuo, temperamento conueniant, ac commisceantur, modoque; & aequabilitate respondeant. Qua de re cum omnium corporum, quae interitui, ac generationi subiacent: tum etiam hominis natura eiusmodi sit, necessarium est ipsum hominem non ex una re constare, immò non tantum ex quatuor his elementis, uerum ex peculiaribus, quamuis non proprijs, sed omnibus sanguinem habentibus animalibus, communibus, sanguine uidelicet, pituita, flaua, tum atra bile constat. haecque illi sunt natura corporis,

poris, & propter haec aegrotat, & ualet. ualet quidem, cum ea inter se uirtutem, & copiam mediocriter habent temperatas, & potissimum si permixta sint: contra laborat, cum eorum quicquam fuerit minus, amplius uel, aut in corpore secretum, neque cum omnibus confusum: prout decretum reliquit idem Hippocrates eodem libro de natura humana. Et si omnes nostri corporis partes ex sanguine generantur, ut uoluit Galenus octauo de Hippocratis, & Platonis decretis, & primo de natura humana: tamen non ex eo sincero, atque impermixto, puro seu integro, & alijs humoribus non confuso; cum hic nunquam uero gerentibus in fit; sed ex eo, qui per excellentiam id nomen sortitus est, utriusque bilis, & pituita particeps, corpora nostra genita sunt, & demum edita in lucem, ex ipso incrementum, & perfectionem accipiunt ex quadam quasi materia, ut idem Galenus sentit eodem libro octauo de Hippocratis, et Platonis decretis. Hinc patet, quòd, si ex supra dictorum temperatura sanitas in humano corpore efficitur; & contra, ex horum intemperaturis, morbi accidunt: nec corpus nostrum impatibile, omnisque affectionis expers est, uelut adamas, aut quiduis id genus, teste Galeno primo de sanitate tuenda: utrum alteratur, corrumpitur, & uertitur, neque eundem seruat prioris status tenorem, propterea auxilium desiderat. nam, si impatibile, atque inalterabile esset humanum corpus; semper optima constitutio perduraret, neque artis praesidio indigeret, ut ait Galenus libro artis medicinalis. duabus autem transmutationibus cum subiiciatur, alterata simul, ac fluente eius substantia: (alteratur enim refrigerata, calefacta, exiccata, & humectata: fluit autem, & secundum sensibiles excretiones, ac per occultam transpirationem) duplici quoque eget restitutione: altera quae excedentes temperet qualitates: reliqua, quae locum repleat inanitem, ut uoluit Galenus primo de elementis. Atque hinc quarto de simplicium medicamentorum facultatibus, duplex innuit esse nostris corporibus incundum: alterum, quod impleat id, quod euacuatum est, cuiusmodi est nutrimentum: alterum, quod medeatur ei, quod alteratum est, quod quidem est medicamentum. Nostra denique substantia cum impatibilis non sit, immò continuo oportet per se totam alterari, illudque; ratione primarum qualitatum effectricium elementorum, caliditatis uidelicet, frigiditatis, humiditatis, & siccitatis, uicissim inter se agentium, & patientium; necessum est, ut corpora nostra praesidia desiderent, ac auxilijs indigeant: cum, si ex toto integrum, illa sumque; corpus duraret, taleque; quale ipsum ab initio creator fabricatum reliquit, nequaquam

tex. 19. & 20.

ca. 4. com. 27.

eodem cap. 4.

cap. 4.

cap. 84.

cap. 7.

cap. 10.

quam hanc in

quam hanc in

quam hanc in

nequaquam correctore eguisset. at nunc, cum diffuat semper, ac dispareat; aliquo observatore indiget, qui & quod dissipatur, quantum, quale sit, cogniturus est, illicoq; tale, ac tantum vicissim reponens, instaurabit: & ut semel dicam, quod discutitur, atque evanescit, ingeri paulatim, atq; reponi opus est, ut ait Galenus libro, An tuenda sanitas spectet ad medicum, uel ad gymnasticum. uelut, si eorum substantia alteratur; indiget aliquo, quod excedentes temperet qualitates, eodem Galeno teste libro primo de elementis. Quocirca ars quedam non ab re, quæ medicina nominatur, inuenta est, corporis humani gubernatrix. & licet à prima eius constituta parte denominetur, ut idem Galenus ait eodem libro ad Thrasibulum; tamen eamets ars, quæ una est relatione ad unum intentum finem, qui sanitas est, circa quem omnes artes uersantur, cum unum in singulis artibus, isq; bonus finis sit, eodem auctore eodem libro ad Thrasibulum: hanc, inquam, sanitatem medicina ars perpetuò procurat. sine eam tueatur, siue perditam recuperet in humanis corporibus; cum in sanis, ægrotisq; una hæc ars medica modo uno uitia emendet, ea uidelicet corrigens, in nullo siquidem alio eadem uitia discrepantia, quàm secundum quantum. At, cum ipsa perpetuò corporum uitia emendat, ac corrigit, propterea correctrix ars appellatur. Quod, si exactè, perfectèq; ualentè hoïem accipiat, in hocq; gradu ipsum cõseruet, euecticem eã. i. boni habitus seruatricem uocamus. si uerò eos, qui iam morbum euaserunt reficiat: analepticem, seu refectricem, uel instauratricem. Inter quas ea quoq; collocatur, quæ à medicis salubris propriè dicitur ac cõseruatiua simul. Hæc quidè tres partes sub ea medicine parte connumerantur, quæ exigua uitia corrigit: inter se autè ratione maioris, minorisq; dissentiuunt. Estq; insuper quedam alia prædictæ artis pars, quæ à medicis propriè prophylactice uocatur. Cui succedit illa, quæ magna uitia tollit, quæ propriè curatiua dicitur. Cum ergo cunctæ hæc partes circa unum, ac idem propositum finem uersentur, qui nil aliud est, quàm sanitas, ut uoluit Galenus eodem libro ad Thrasibulum; sequitur, quòd una tantum sit ars medica, per quam humani corporis uitia corriguntur in nonnullas partes diuisa, prout magis, & minus est uitium, quod corrigitur: hæcque præsidia, atque auxilia, quibus indigent, porrigit, relatione tantum ad unum finem, qui, ut diximus, sanitas est: corpori uidelicet, aut aliquid, ut superuacuum detrahens: aut aliquid, quod deficiat adiciens, naturalemq; modum ei comparans, qui nil aliud est, quàm sanitas ipsa. Hinc rectè arbitror ab Hippocrate relatum fuisse, quòd medicina

medicina est appositio, & detractio: appositio quidem deficientium, detractio autem redundantium. uerum, sicut non unius artis est opus facere, & alterius uitiatum corrigere, sed eiusdem, ut ait Galenus lib. cap. 16. An tuenda sanitas spectet ad medicum, uel ad gymnasticum; ita nec unius opificis est corpora nostra creare, alterius uerò eorundem corporum uitia corrigere. Atqui, cum natura primaria sit humani corporis opifex; nos autem ab initio animal creare non potuimus, nec primam eius formationem instituire: ipsaq; iterum natura ægrotis sanitatem comparat, nec alia profectò ratione foetui in præsentia in lucem edito alimentum suppeditat. quin etiam similiter nunc operatur, alit, digerit, excernit, omniaq; ut semel dicam, in præsentia ut prius eadem ratione ministrat. ars ergo primaria naturæ est. Qua de re ritè à præcis sapientibus dictum est, naturam in omnibus auxiliari, naturam morbos iudicare, naturam morborum esse medicatricem: medicum autem eiusdem esse ministrum: ut testatur Galenus eodem libro ad Thrasibulum. nec non libro primo de diebus decretorijs auctoritate Hippocratis asserit, quòd cap. 26. natura omnino sufficit: pariterq; medicum ibi appellat naturæ ministrum, cap. 11. nõ pharmacopolam quendam ex triuio, sed re uera medicum. Cum deniq; naturæ morborum sunt medicatrices, ut ait Hippocrates libro sexto de morbis vulgaribus: ac ipsa natura corpus alit, digerit, excernit, & omnino sufficit, ut superius diximus ex Hippocratis, & Galeni mente, eaque est artifex, et animalibus consulit, ut idem Galenus testatur sexto de morbis vulgaribus, cum hoc commentariolo nil aliud dicendum proponam, quàm quot, & quibus medijs, ac quando possit ipsi naturæ à re uera medico, ac ipsius ministro cum oportet opitulari, præcipuè in curandis morbis; prius quid per naturam ipsam intelligendum est, quidq; ea sit, ac quo pacto omnino sufficiat, primùm explanare licebit: deinde quomodo ea pro quibusdam functionibus perfectius obeundis, ac quibus medijs iuuanda sit, dilucidare non grauabor. At, quoniam ad artem maxime necessaria sunt, quæ hic conscribimus, præsertim quia pro tyronibus laborem hunc suscepimus: si qua sæpius repetimus cum hoc melius sit auctore Galeno in commento aphorismi uigesimisecondi quarti libri) culpandi minimè erimus.

in lib. ad trans.
cap. 25.

in lib. de flatib.
prope peccati.

De Natura.

Vniuersam hominis naturam esse sanguinem, pituitam, & bilem geminam, flauam uidelicet, & atram ab Hippocrate, ut supra retulimus, primo de natura humana decretum est: nam, licet, ut diximus, humana corpora ex sanguine conformentur; non tamen ex eo sincero, cum hic prægnantibus nunquam insit, uerum ut particeps utriusque bilis, & pituitæ. Hæc quis insicias ibit corporis plerasq; partes ex semine gigni Galeno apertum esse: nam seminis parua in uterum deiecta moles est, nutriturq; & amplificatur ex sanguine. Nec uerò id incognitum est, ex sanguine quoque semen genitum esse, qua de re qui ex sanguine corpora humana generari asserunt, at non ex eo mero & aliorum humorum experte, sed ex eo, qui per excellentiam id nomen sortitus est utriusq; bilis, & pituitæ particeps, nihil Galeno pugnabit, ut lucidè uidere licet apud eum libro primo de natura humana. Quam quidem hominum naturam duplicem quoque esse, uidelicet tum omnium communem, tum cuiusque propriam, ab Hippocrate primo de morbis uulgaribus decretum est. qua de re, cum apud eundem ipsius naturæ essentia in quatuor elementorum temperatione posita sit; sequitur humani corporis naturam idem esse, quod temperamentum, seu temperaturam quatuor elementorum, humidi, sicci, calidi, & frigidi, ut patet Galeno secundo de natura humana, & in commento aphorismi secundi libri iij. & 3 4. libri. ij. quæ quidem natura, licet quæ opus est, efficiat, inerudita, & indocta, ut ait Hippocrates sexto de morbis uulgaribus: tamen à Galeno ponitur eam esse artificem, animalibus consulere, ac uim quandam esse inhabitantem in ipsis corporibus, quæ ab ea reguntur, eodem libro sexto de morbis uulgaribus: idq; de mente Hippocratis. At quæ sit ipsius naturæ substantia, quæ nos & finxit, & gubernat, ipse Hippocrates non ausus est pronunciare; quæquam nostræ creationis auctorem naturam appellat, prout omnibus hominibus mos est, teste Galeno, nono de Hippocratis, & Platonis Decretis. at idem Galenus libro de temperamentis tertio, naturam ait esse uniuersam substantiam, ac temperiem, quæ ex primis elementis conflatur, calido, frigido, humido, & sicco. Quod autem hæc eadem natura, quæ humani corporis particulas effinxit, ac sensim aduget, omnino per eas totas sit extensa, ut quæ totas eas per totas non tantum extrinsecus fingat, nutriat, atque adaugeat, dilucidè

lucidè idemmet Galenus declarauit secundo de naturalibus facultatibus. hanc cuiusque hominis particularem naturam, ut dilucidius loquamur, subdiuidere licet in totius corporis temperamentum, & cuiusque particulæ eiusdem corporis naturam, seu proprium temperamentum, ipsam quidem gubernans. qua diuisione Galenus utitur in plerisque locis, præcipuè libro primo de compositione medicamentorum secundum locos in principio. uerum ipsius primæ nostræ naturæ, seu temperamenti tria sunt, quæ substantiam compleuerunt, spiritus scilicet, sanguis, & semina lis humiditas, ut ait Galenus in commento aphorismi. 1 5. primi libri. Et libro undecimo methodi medendi fatetur, naturam ex tribus partibus constare: ex spiritus uidelicet, & ex solidarum partium substantia, quæ partes ex genitili semine condita sunt: & tertio ex carnosa substantia, quæ ex sanguine gignitur. Et, si superius relatam sit à nobis cunctas nostri corporis partes ex sanguine, non tamen sincero, formari, idq; Galeno minime pugnare: distinctus si loqui uelimus, partes, quæ carnosæ magis sunt, ex sanguine: quæ uerò solidiores in primo ortu, ex semine fieri, atque formari fatebimur, prout patet ex Galeni mente libro primo de semine, idq; aduersus Aristotelem concludit. His sic dilucidatis, cuilibet, uel parum in arte medica exercitato patet, quid per naturam tum communem omnium hominum, tum cuiusque propriam, ac demum singularum partium, ex Hippocratis, & Galeni sententia intelligere debeamus. Verum, quia superius relatam est, naturam ipsam ab initio fuisse animalis opificem, eiq; demum alimentum suppeditare, digerere, excernere, ac omnino ipsi ministrare, ut patet Galeno ex Hippocratis mente libro nono de Hippocratis, & Platonis Decretis, & libro, Num tuenda sanitas spectet ad medicum, uel ad gymnasticum: nec minus apud Galenum sæpenumero reperimus, calidum innatum hæc eadem in animalibus perspicere, ut patet in commento aphorismi. 1 5. primi libri sub his uerbis, Neque enim aliud quicquam animal ab initio affirmat, si c uti neque rursus adauxit, aut usque ad mortem enutriuit, præterquam iste calor innatus, de quo nunc habetur sermo. hic igitur est omnium operum naturalium causa. Verum, quoniam in nonnullis locis, ut superius diximus, & pariter in commento aphorismi tertii primi libri asseruit semper naturam, coctionem, alimenti distributionem, sanguinis generationem, adiectionem, agglutinationem, atque assimilationem operari, uelut maxime necessarium; discutiendum uidetur, num Hippocrati, & Galeno, uelut natura, & temperamentum, ut supra retulimus, idem

cap. 3.
1. de sem. ea. 13.

cap. 1.

cap. 1.

cap. 5.

cap. 8.
cap. 26.
lib. de marc. ca.
3. 6. epid. 5. v.
com. 5. 8. de decre. Hip. & Plat.
c. 7.

sunt : ita quoque calor innatus, & natura, an in aliquo discrepant. Et, cum ad amussim ostensum sit, quid per naturam sibi uelint; pari ratione succinctè quoad possumus, quid per calidum innatum ex eorum mente intelligendum sit, dilucidabimus: quò facilius quisque discere ualeat, num natura, & calor innatus idem sint, nel in aliquo discrepent.

De calido innato.

NE quis decipiatur, de calido innato pro substantia, ac corpore calido, non autem pro qualitate differere proponimus. appellatur autem hæc substantia innatum calidum ab efficacissima, quæ in eo est, qualitate: ut sentit Galenus in commentario aduersus Lycum. id autem nil aliud est, quàm sanguis, & semen, ut eodem loco ab eo asseritur. necnon ab eodem auctore in commento aphorismi. 15. primi libri, factus nos gubernans calor innatus appellatur: cuius essentia in spiritu unà cum sanguine, sanguineisq; uisceribus reposita est, ut idem Galenus quoque testatur sexto de morbis uulgaribus, & in commento. 15. aphorismi primi libri. Qua de re eius substantia aerea est, & aqua, seu in sanguine, & pituita substitit: qualitate uerò est congruè, ex frigiditate, et caliditate temperatus, prout Galenus asserit octauo de Hippocratis, & Platonis Decretis. Hinc Galenus ipse libro de palpitatione, tremore, rigore, & conuulsione, ipsum calidum innatum essentiam seipsam mouentem, semperq; mobilem esse fatetur. Et, quia semper mobilis est; non intra tantum, extrane mouetur: sed alius alium motum semper excipit; quoniam, si intra solum moueretur; immobilis otius euaderet: extorsus uerò, si tantum moueretur; dissiparetur, & periret. nunc autem modicè succensus, ac modicè adactus perpetuò mouetur. Succenditur quidem ad ima corporis lapsus, quo alatur appetens: obtinet enim & ipse ex sanguine perseverantiam: quemadmodum ex lignis idoneis, qui in foco, est ignis, eodem Galeno teste libro de curandi ratione per sanguinis missionem. At actus, & expansus affatim, ferme extingueretur. quòd autem extorsus exeat à principio proprio, id obtinuit, quia calidum natura est. at interiorè, & infernum statum possidet, quòd frigoris alicuius sit particeps, quandoquidem mixtum ex calido, et frigido existit. prima itaque caliditatis ratione est sibimet motor. Magnam uerò usum ei frigiditas adiungit: nam nisi frigus obstaret, cum sursum ferri calor aptus natus est; summa peteret, simulq; cum eo alimen-

ta:

ta ferret. hunc ergo motum caloris, ne longius protensus pereat, frigiditas ipsa impedit: dubium nãque esset, ne sua leuitate, & ad superna impetu corpora desereret. quare detinet frigiditas, & impedit, & uehementis elationis impetum moratur. Verum, cum asseruimus calorem hunc innatum semper mobile esse, seipsumq; mouere duplici motu, tum ad intra ab extra, tum ad extra ab intra; horum motuum quidam calor innati primus dicitur, teste Galeno libro tertio de causis pulsuum, cum uidelicet mouetur foras, & extra: secundus uerò eius motus est; cum intro, & in seipsum mouetur. Nec ab re unus istorum motuum primus dicitur: nam à proprio principio, ut diximus; quia calidus natura est, obtinuit, ut foras, sursum, & extra moueatur. Secundus autem motus, propterea secundus appellatur; quia intro, & in se ipsum mouetur: non propter aliud, nisi propter alimentorum confectiõnem: & non quia calidus natura sit, quinimmo in alimenta conficerentur, ipseq; intus detineretur diu, ubi absolutè succi confecti sunt, neque proprium suum motum primum, quo fertur foras repeteret: intra firmus, immobilis ocius euaderet, cum utrinque esset ociosus, atque ita permanens nil aliud esset, quàm uia ad mortem, ac eius extinctionem: substantiæ enim semper mobili mors est quies. Hinc patet calidum innatum, ex Hippocratis, & Galeni sententia, nil aliud esse, quàm essentiam seipsam mouentem, semperq; mobilem, ut supra retulimus, nec quicquam aliud esse naturam animalium præter hoc calidum secundum Hippocratis opinionem, quam Galenus asserit in commento. 15. aphorismi primi libri, & commento aphorismi. 37. quarti libri, ex mente eiusdem Hippocratis asserit, Quæ nostra corpora regit natura, nihil aliud est, quàm calor naturalis: qui etiam nil aliud est, quàm sanguinea substantia, simulq; aerea, seu seminalis, unà cum spiritu, ut idem Galenus ait quinto de simplicium medicamentorum facultatibus: quod iterum de natura superius dictum est. Qua de re indubitanter nil aliud esse calorem innatum concludamus, quàm naturam, atque animam: immo natura, atque anima, de mente Hippocratis, nihil præter ipsum est, ut Galenus asserit libro de tremore, rigore, palpitatione, & conuulsione. calidum ergo innatum, naturam, atque animam idem esse ex Hippocratis sententia, ut supra ostendimus, nemo asserere uereatur: uelut & corporis naturam, idem quod temperamentum, eodem Galeno auctore libro de natura humana, et libro primo de usu partium, nosq; de eorum intentione illud citra controuersiam fatemur, & si, ut Christi assecla, & ut rei ueritas est, aliud

cap. 9.

cap. 9.

cap. 6.

2. de nat. hum.
com. 1. r. de usu
par. cap. 9.

de nostra anima sentiam, quam incorruptibilem, & immortalem firmiter teneo; licet Gal. de ratiocinatricis animæ essentia assertivè loqui perpetuò ueritus sit.

Quòd ars medica, ac medici necessarii sint.

VERVM, cum supra relatum sit ex Hippocratis, & Galeni mente, naturam in omnibus auxiliari, naturam morbos iudicare, naturam morborum esse medicatricem: & in summa, naturam summa quadam providentia corpori nostro prospicere, ac prorsus sufficere; forsitan quispiam ex his suspicabitur artem medicam, ac medicos ipsos, tanquam superfluos, tolli debere; cum natura ipsa omnino sufficiat, cuncta administrando seruandi animalis causa, cuius quoque primaria hæc est ars, ut diximus. At si quis uerba Galeni perlegerit sexto de morbis uulgaribus; dilucidè percipiet non mendacem esse, qui asserit à medicis morbos curari: nec eum, qui artem medicam laborantium sanatricem esse testatur: eadem ratione nec illum, qui primum languoribus mederi existimat. uerum ergo est dicere, naturam morbis mederi rectè quoque, & artem medicam, ac medicum: uerè insuper, et eius esse ministrum, ac auxilia ipsa congruenti qualitate, copia, & tempore exhibita: cum auxilia in tempore ægotis adhibere solius medici sit, isque auctor, ac occasionis inuentor, distinguens optimè per artem, quam didicit salubria, atque insalubria. Quæ ergo primò languoribus medetur, omnia congruentia in animalium corporibus operans, alens quidem cum alimento opus est, ipsisque sanguinem præparans, per quem egenas particulas nutriat, cibum in uentriculo conficiens, iterum ut sanguis ipse creari possit: et in summa quæ quatuor facultatibus animal regens, omnia molitur, ac perficit, non modò sanum animal tuendo, sed etiam ægrotò sanitatem restituendo, natura quidem est dignitate antecellens cunctas alias sanitatis effectrices causas; cum omnes materiam sibi parent, ac suggerant. Postquam secundo loco dignitate succedit ars ipsa medica, per quam medici fiunt. cuius artis uir medici ipsi utentes, morbos pellunt, ac auxilia ipsi naturæ parant, & ministrant. Tertium locum medicus obtinet: nam ars ipsa medica medicis dignitate præstat, ut asserit Galenus eodem citato loco: & propterea dignitate ultimos esse eos, qui medicis ministrant ad sanitatem comparandam: & eos, qui materias præparant, quos herbarios uocant. Hinc concludamus, naturam omni

um

um artium, ac artificum ad medendum primariam, ac potissimam esse; postquam, ut diximus, sequitur ars ipsa medicatiua, quæ naturæ ministra est. succedit & medicus tertio loco, quem ubique tum naturæ, tum ipsius artis ministrum Galenus appellat, præcipuè primo de morbis uulgaribus, & libro primo de diebus decretorijs: post quem sequuntur ipsorum medicorum ministri materias, atque instrumenta ipsis medicis parantes. hi uerò sunt herbarij, unguentarij, coqui, uenam scindentes, clysteres immittentes, cataplasmata adhibentes, & similes alij. Qua de causa licet superius relatum sit, naturam omnino sufficere, eamque morborum esse medicatricem, ac ipsius primariam eam esse artem; tamen, quoniam ars ipsa medica in numero est earum, quæ effectrices nuncupantur, reparatricium tamen, ac correptricium, in quibus duo præcipuè inspiciuntur, efficientis causæ uidelicet potentia, & impotentia, & materiæ copia, uel inopia, ut ait Galenus libro de constitutione artis medicæ; rarumque est artem aliquam effectiuam inuenire nulla alia egentem, quæ aut instrumenta fabricetur, aut materiam operi idoneam reddat. hæc de re, licet natura ipsa ut efficiens causa sanitatis tum conseruandæ, tum recuperandæ admodum potens esset cuncta perficere, quantum ex se est; indigebat tamen & materiæ copia, quam extrinsecus suscipere debebat; cum in se non haberet. Huic non ab re ipsi naturæ succurrunt & alij ministri, præsertim cum quædam in humanis corporibus fiant, quæ ipsi quidem naturæ, non tamen eius ministris negata sunt: ut superflua carnis abscisio, aut luxati articuli repositio. At, cum inter eos, qui naturæ ministrant, quidam sint, qui potius mediatè, quàm immediatè ei ministrare uidentur (ut hi, qui materias tantum, aut instrumenta parant, potius medicis ipsis immediatè, quàm ipsi naturæ ministrant.) quidam uerò sunt qui non tantum instrumenta, aut materias: uerum qualitatem, quantitatem, occasionem, & utendi modum ipsarum materiarum dignoscen-
tes, ea ratione naturæ ministrant, ut potius auxiliorum, ac occasionum inuentores sint, quàm materiæ auxiliorum: tunc enim auxilia dicimus naturæ ministrare; cum auxiliorum materiæ in tempore, atque, ut decet ab aliquibus humanis corporibus applicantur, Galeno teste undecimo methodi medendi. Hinc non ab re Galenus primo de diebus decretorijs eum medicum appellat naturæ ministrum, qui re uera medicus est: et non qui pharmacopola ex triuio; cum hic tantum absit à iusta appellatione ministri naturæ, ut etiam maximè contrarium nomen ipsi conueniat magis, iniquo uidelicet, & ipsius naturæ, & ægotantium hoste iurè appellato

sec. 2. com. 45. &
51. r. de dieb. de
cret. 11.

cap. 12.

cap. 1.
cap. 11.

sec. 2. tex. com.

eodem loco.

lato. Is ergo, qui re uera medicus est, distinguereq; per artem didicit **sa-
lubria** ab insalubrib. quiq; ui eius artis, ac auxilijs utens morbos pellere
ualet; quamuis non primò ut natura ipsa, sed ueluti ipsius naturæ admi-
niculator, atq; minister; præterea nec ars ipsa medica, nec reuera medi-
cus tolli debent pro humani corporis sanitate tū seruanda, tū recuperan-
da; quamquam ars ipsa, ut diximus, per quam uerè medici fiunt, digni-
tate prior ipsis sit, ut ait Galenus sexto de morbis uulgaribus. Cuncti ue-
rò alij, qui medicis ministrant, materias auxiliorum parantes, aut in-
strumenta idonea, potius medicorum, quam naturæ ministri appellandi
sunt: cum nec qualitatem, nec quantitatem, aut occasionem, uel uten-
di modum cognoscant. Quare eis digniores sunt medici ipsi, uelut etiam
& auxilijs: medicis uerò ars medicatiua: quæ rursus, ut retulimus, na-
turæ ministra est, eius uidelicet, qui uel curatur, uel præseruatur, uel
conseruatur. Tunc ergo naturæ medicus auxiliatur, ut sæpius diximus;
cum auxilia in tempore, atq; ut decet, ei porrigit, atque propinat. quòd
si importunè oblata fuerint; non amplius salubres causæ, neque auxilia
dicentur. Porrò, cum in his adhibendis nonnullos nostri tēporis iuniores
medicos hallucinari inspiciam, qui intempestiuè materias aliquas auxi-
liorum naturæ propinantes, ei opitulari se autumant, cū potius eam im-
pediant, quam ipsi ministrent, prauosq; errores committunt: non solum
quia intempestiuè auxiliorum materias naturæ propinant, uerum qui e-
tiam cuncta confundunt: nam sæpenumero alterantia, aut præparantia
propinates auxilia se naturæ adminiculari in concoctione, uel in dige-
stione opinantur: & contrà coctioni, uel digestioni, cum forte fortuna
auxilientur, asserunt se parare expulsionem, aut præter præparationem
tantum alterare putant, rogantibus amicis, ut quando, & quibus auxi-
liis naturæ opitulandum sit, præcipuè in propulsandis morbis, aut in so-
la alteratione perficienda, aut concoctione, simul cum ea alteratione,
uel digestionem, seu præparationem, ac purgationem, dilucidare uellem; subij-
ut eis gratificarer, libenter hoc onus simulq; ut ad propositam materi-
am stylum exercerem. Itaq; de alteratione primò differere decreui, tan-
quam quodam communi genere ad cuncta alia: nam absq; alteratione,
nec concoctio, nec digestio, nec præparatio, aut purgatio fieri ualet.

De Alteratione.

VELUT, cum corpus aliquod ab his, sub quibus antea fuit, in
nullo est immutatum, quiescere id dicimus, ut Galenus asserit
primo de naturalibus facultatibus: ita equidem; si in aliquo ab
ijs recesserit, secundum illud id moueri dicimus, & cum nonnullis modis
corpus à statu, in quo erat, recedat; pari ratione multis etiam modis mo-
ueri dicetur. At, quoniam motum prioris esse habitus mutationem à
Galeno asseritur libro primo methodi medendi, ea uerò immutatio dupli-
citer fit, eodem auctore libro secundo methodi, & libro primo de locis af-
fectis: quorum unus lationis: alter alterationis dicitur. atque ea muta-
tio, quæ in loco agitur, latio appellatur: quæ uerò in qualitate, altera-
tio. Latio ergo prioris loci mutatio erit, at alteratio à Galeno secundo
methodi medendi asseritur, quòd est generatio qualitatis, aut affectus,
seu dispositio, uel mutatio eius, quod prius fuit. hæc autem fit, cum quæ
prior in corpore qualitas erat, mutatur, & nunc noua gignitur. erit ergo
alteratio mutatio in qualitate, seu demutatio eius, quæ prius fuit quali-
tatis, prout Galenus asseruit primo methodi medendi. hæc ergo sunt pri-
mæ duæ, simplicesq; motus differentie; quæquam enim lationis motus
prior, simpliciorq; sit, cum auctio, diminutio, & generatio, licet in
his quoque motibus prioris habitus sit immutatio, ueluti in prædictis; ta-
men compositi sunt, & non simplices motus, ut ait Gal. i. de naturali-
bus facultatib. Verum in quacunque re alterationes fuerint, in ipso fie-
ri essentiam suam possident: cum, si quis ex albo niger, aut ex nigro fiat
albus; is in colore mouetur: & si quid prius dulce, postea fiat auste-
rum, uel ex austero dulce: eum in sapore motum esse dicimus, amboq; in
qualitate moueri: ueluti qui ex calidiori frigidior fit, aut ex frigidiori
calidior, uel ex sicco fiat humidus, aut ex humido siccus; eum quoque
moueri asserimus, communeq; his omnibus nomen alteratio est. Quo-
niam uerò corpora nostra, uelut cuncta alia, quæ ortui, ac interitui ob-
noxia sunt, ut superius retulimus, duabus transmutationibus subiiciun-
tur: una fit, cum eorum substantia alteratur, quæ non nisi calfacta, refri-
gerata, exiccata, & humectata alteratur: nam solæ hæc qualitates to-
tam transmutant per totam substantiam, teste Galeno libro primo de
elementis, & libro de constitutione artis medicæ: cuiuslibetq; nostri
corporis propria substantia, in supradictarum primarum qualitatum
quodam temperie est, ac proinde substantia facultatum, quibus ea re-
guntur.

cap. 3. guntur, proprietates est temperamenti, prout Galenus asserit libro de multitudine. Altera uero transmutatio efficitur, fluente eorum substantia, qua non tantum per sensibiles excretiones fluit; uerum & secundum illam, qua occulta nominatur transpiratio: nimirum si duplici quoque egeant restauratione: una, qua excedentes temperet qualitates: altera, qua locum repleat exinanitum, ut superius dictum est. Verum qua excedentes qualitates temperat, seu exuperantiam destruit, contraria debet esse qualitas excidenti, atque exuperanti: qua uero defectum supplet, non est quidem contraria, sed magis simillima esse debet substantia prius euacuata: nam uicem illius in animalibus obtinere oportet. hoc uero efficitur, cum ex substantia deperdita simili corpora enutrientur, quam substantiam, alimentum nominamus; licet haec quoque, qua corpora nostra nutriunt, ea alterent, atque mutant fere omnia, ut ait Gale. tertio de temperamentis. hoc autem alimentum a Gal. de simplicibus facultatibus dicitur esse quicquid substantiam nostri corporis augere potest; quamquam auctore Hippocrate, id tripliciter dicatur: nam nutrimentum ipse appellat, quod nutrit: nutrimentum quoque, quod ueluti nutrimentum est: pariter & nutrimentum, quod nutriturum est, ut ait Galenus primo de naturalibus facultatibus. Illud uero, quod secundum solam qualitatem substantiam nostri corporis alterat, medicinam, seu medicamentum appellamus. quod medicamentum a Galeno primo de simplicium medicamentorum facultatibus, omne id dicitur, quod naturam nostram alterare potest, absque hoc, quod substantiam corporis augeat. & ut uno uerbo dicam, ea, qua assimilantur, omnia nutrimenta uocantur: reliqua uero omnia medicamenta appellantur. Est porro & horum medicamentorum natura duplex, teste Galeno tertio de temperamentis; quippe uel cuiusmodi sunt assumpta, eiusmodi etiam permanentia uincunt, ac corpus mutant. & haec prorsus tum uenenosa, tum naturae animalis corruptoria pharmaca sunt. Vel mutationis initium ab animalis corpore consequuta, postea corpus nostrum alterant: qua multis modis dicuntur, ut patet Galeno eodem libro tertio de temperamentis. nos autem de prima medicamentorum natura penitus loqui non intendimus, nec de cunctis, qua in secunda medicamento rum natura continentur: uerum secundam in duas species diuidentes, quarum una est, qua secundum solam qualitatem substantiam alterans, enutrire tamen animal non ualet, seu substantiam augere, aut exinanitum locum replere, uelut de nutrimento diximus. Altera species est, qua

cap. 1. de elem. ca. 7.

cap. 2. cap. 1. 1. lib. de alimen. prope prin.

cap. 11.

cap. 1.

cap. 2.

qua non tantum nostri corporis substantiam alterat, cum hoc quod neque exinanitum corpus replet, uerum de corpore eam educit per quamcunque uiam sensibilibus euacuans: qua medicamenta purgantia a medicis nominari solent: redundant namque in corpore quadam in quantitate, & quadam in qualitate, ut Galenus asserit undecimo methodi mendi. Cum ergo de alteratione, ac medicamentis alterantibus in hoc capitulo differere proposuimus; de eis loqui intendimus, qua corpus alterare possunt absque substantiae diminutione, aut augmento: nam licet nonnullae aliae alterationes dici possent: & ea, qua natura in ipsis actionibus opitulatur, alterantia quoque nominari nomine generis: hic tamen de ea, qua excedentes in corporibus temperat qualitates, absque hoc, quod corporis substantiam augeat, aut minuat, sed eadem manente, ac seruata intelligendum est proprie sumpta, pro mutatione tantum eius qualitatis, qua prius fuerat in corpore, & generatione alterius contrariae, absque hoc, quod assimilet, seu distribuatur, dissipet, atque substantiam euacuet. Haec autem excedens qualitas erit, cum nostri corporis substantia alteratur, refrigerata, calfacta, exiccata, & humectata, aut cum ex harum qualitatum diuersis combinationibus afficiatur. quod, si unam ualeremus sine substantia qualitatem inuenire, ea sola uteremur, ac eam solam adhiberemus, ubi alterare necessitas urgeret, nunc uero, cum nec una qualitas sine substantia inueniri possit, ut Galenus asserit libro primo de elementis; cogimur eas qualitates una cum earum substantiis corporibus adhibere, ut contraria qualitas in ipsis exuperans ab eis destruat. Et, si quandoque exuperans ipsa qualitas in corporibus summa sit; corpora accipimus, in quibus contraria qualitas in summo reperitur, praeccepto Galeni tertio de temperamentis. uelut, si in corpore summa sit superabundans frigiditas; ignem adhibemus. quod, si superabundans qualitas summa sit caliditas; aquam afferimus. quo tempore elementis pro medicamentis utimur, usumque ea medicinae praebent, ut Galenus praecipit libro primo de elementis. Si uero a summo paulum recedat, aut plus a summo absit ipsa superabundans praeter naturam in corpore qualitas; non amplius ipsis elementis pro medicamentis utimur, sed mixtum aliquod ex eis eligimus. ueluti, si calfacere intendimus; medicinam eligimus, in qua maior sit portio ignis, quam contrarij elementi: ubi uero frigefacere uolumus; uice uersa medicinam, eligimus, in qua maior sit portio aquae, quam ipsius ignis, qua a summo quidem paulum, uel multum declinans sit ad portionem ipsius re-

cap. 5. *æffus, auctoritate Galeni tertio de temperamentis, sepe numero uerò contingit, quod utrisque simul opus est, alterare uidelicet, & enutrire tuncq; substantiam quærimus, quæ & alimenti, & medicamento afferat utilitatem. hæc autem ueluti medicamenta corpus nostrum alterant, ac afficiunt toto eo tempore, quo concoquantur. at, ubi concocta, ac assimilata sunt; prorsus calorem naturalem augendo, ut alimenta omnia nutriunt, Galeno auctore tertio de temperamentis. Cùm ergo duæ sint primarum indicationum differentie, vt testis est Galenus tertio methodi medendi, quod secundum naturam se habet, uidelicet sui custodiam indicans, & propterea quæ sibi similia sunt postulans, & quod præter naturam est, sublationem sui, eoq; contraria requirens: perit enim quicquid in contrarium, & à contrario, ut idem Galenus eodem loco, & libro undecimo eiusdem; hinc non mirum, si ab Hippocrate hoc aureum, æternæq; ueritatis præceptum recepimus, nempe contraria contrariorum esse remedia: hoc etenim neglecto, omnem medendi methodum confundemus, ut eodem libro undecimo methodi medendi Galenus asserit. nã omnia, quæ præter naturam sunt, ab his, quæ ipsis sunt contraria, curantur, siue morbi sint, siue morborum cause, siue symptomata morbi: quãquã morbus solus; per se subsistens solus quoque curationem propriam suscipit, isq; præcipuè contraria postulat remedia. At, ne quis decipiatur, cum contraria contrariorum esse remedia dicimus; non tantùm ea, quæ potestate contraria sunt intelligi uolumus, uerùm etiã quæ actu, aut ex accidenti sunt talia. & hoc de intentione Galeni undecimo methodi medendi; licet quod potestate, seu secundum potentiam tale sit, præcipuè à medicis audiatur: ueluti, cum febris dicimus perpetuò remedia esse frigida; eoq; ipsam sanare; per frigidum intelligendum est non tantùm aqua frigida, quæ talis est in actu, sed alia, quæ partim potestate, partim ex accidenti refrigerant, auctore Galeno undecimo methodi. auferuntur ergo, quæ præter naturam sunt omnia à suis contrariis, præcepto Hippocratis, uerùm, quoniã quæ præter naturam sunt, cuncta immoderata dicuntur: quæ uerò secundum naturam, moderata; necessum est in omnibus immoderatis à contrariis immoderatis (ut diximus) ad commodatum regressionem moliri. nam ueluti uiam quandam ire, quod præter naturam se habet, dum ad naturam redit, eandem quidem, sed contrario itinere remeare oportet, ut ait Galenus libro de constitutione artis medicæ, & libro artis medicinalis. pariter libro primo de articulis dicebat, Necessè autem est, ut qui in pristinum*

Ibidem & 11. Method. Med. cap. 3.

Cap. 12.

Cap. 9.

Cap. 9.

Ex lib. de flatibus ppe prin.

lib. de const. artis cap. 12. lib. artis med.

statum.

statum rediturus est, is eadem uia, unde est digressus, reuertatur. quod perindè est, ac si dicamus, ut contrarium iter faciat. Eatenus uerò iubet Galenus contraria immoderatione uti pro sublatione eorum, quæ præter naturam sunt: ut tum primum desinas, ubi ad commodatum perueneris. Hoc insuper communissimum, ac generalissimum Hippocratis præceptum, contrariorum contraria esse remedia, sempiternæ ueritatis est, in instrumentalium partium præter naturam affectibus, ut Galenus fatetur libro de constitutione artis medicæ. Verùm, quoniam non licet ullius artis scientiam nancisci, nisi & methodum quandam habueris; per uniuersalia uocata theoremata, & in particularibus te exemplis exerceueris, auctoritate Galeni nono methodi medendi (cũ cuilibet particulari dispositioni præter naturam corporis contraria particularia inueniantur, quibus ea dispositio auferri debet, eodem Galeno teste libro de constitutione artis medicæ, loco præallegato, & libro artis medicinalis) ut in particularibus exerceamur, relictis eis dispositionibus, quæ in instrumentalibus partibus eueniunt; de eis tantum, quæ in similibus uerba facientes, dicimus, quòd, cum calido affectui frigidum auxilium contrarium existat, frigidum autem calidum; eodem modo sicco humectans, & humido exicans: pariter calido simul, ac sicco morbo, frigidum & humectans: ueluti frigido & humido, calidum & exiccans contraria sunt. & eadem ratione de cæteris intemperaturis, quæ in uniuersum octo sunt, quibus simplicia corpora sunt obnoxia, ut patet ex Galeno libro nono, & septimo methodi medendi, & primo de temperamentis; his utendum esse censemus pro eorum affectuum curatione, quæ per alterantia propriè dicta perficitur. quem curationis modum Galenus docuit secundo de naturalibus facultatibus & septimo methodi. At cum duplex corporum intemperies sit: alia sanitatis uidelicet, & alia morbi sanitatis quidem, quæ paulùm à media temperie: morbi uerò, quæ longissimè abest ab ea; ut ait Galenus secundo de temperamentis; nos de morbosa intemperie, & non de ea, quæ sanitatis est, hic uerba facimus. Ea ergo alteratione bellissimè utimur in eis præter naturam affectibus, qui amplius ab aliqua causa non fouentur: v. g. in hæctica, & diaria febre, quæ tantùm contrariorum auxiliorum adhibitione curantur. nam quæ contraria eis adhibentur, etiam si qualitatem, seu qualitates excedentes transmutent in alias qualitates contrarias; illud tamen perficiunt absq; ulla alia concoctione, digestionem, præparationem, seu purgationem. & hoc pacto natura ipsa, siue calor innatus à medico in hisce morbis

cap. 89. primo de arte cu. eo. 7.

Ex lib. de flatibus ibidè. cap. 12.

cap. 6.

Lib. de const. art. cap. 12. lib. art. med. cap. 89.

9. metho. med. cap. ultimo. & 7. eiusdem cap. 3. tum 1. de temper. cap. 8. 2. de facul. nat. cap. ultimo. & 7. metho. med. cap. 4.

cap. 4.

adiuandus est: quod auxilium propriè alteratio dicitur. hanc autem alterationem per eam molimur, quæ uel tota substantia, uel qualitate una, duabusue contraria sunt, teste Galeno libro de constitutione artis medicæ, & quinto de simplicium medicamentorum facultatibus, supra dictas quidem qualitates cum suis subiectis, non tantum ut materias præparando, ac ministrando, sed ut auxilia, prout decet. Quicumque ergo iam facti sunt morbi, & causa, quæ hos creauit, iam abiit. supradictam simplicem primam curationis indicationem habent: uelut & illi, qui alteratis tantum qualitatibus in partibus morbi fiunt, nempe contrarium: semper enim pro eo, quod exuperat, inducendum eo usque contrarium est, quoad particulam in symmetriam, & naturalem habitum uindicaueris, ut præcepit Galenus septimo methodi medendi. hac insuper alteratione, ac auxiliorum præparatione sæpenumero utimur in febribus, quæ ex putrescentibus excitantur humoribus, quandoque frigidam adhibentes: namque ipsius febris, prout febris est, aqua frigida pota perpetuo est remedium, ut Galenus undecimo methodi medendi asserit: præc. pñe, cum febris ipsa fuerit ardentissima, & magna, cunctaq; uires ægroti ualentes ac concoctionis notæ planè euidenter sint: tunc nanque frigidam homini putrida febre laboranti tribuere audacter debemus, decreto eiusdem Galeni eodem loco, & Pauli secundo de arte medendi cap. 18. quinimodò id magis audebis; si frigida potioni insueuerit, nullaq; laborantis suexit in terna particula, princeps præsertim inflammata, aut imbecilla; præcepto eiusdem Galeni nono methodi: nam, licet tria præcipue sint, quæ in propositis febribus ob putredinem ortis agendorum indicationem nobis præbeant: una, uidelicet febris ipsa: altera, affectrix eius causa: et tertia, uis ipsa naturalis, ut decimo methodi Galenus decretum reliquit: tamen si intolerabilis ægro magnitudo febris sit, relicta causa, à qua prima sumitur pro earum curatione indicatio (teste Galeno eodem decimo methodi medendi) ad frigidam exhibendam, febrisq; extinctionem acceleramus. quæ, nisi occurras, sui magnitudine præsentem perniciem afferret. At ipse (cum perpetuo in frigida exhibitione cuncta, quæ requiruntur, haud facile sit in febricitantibus reperire) si febris magnitudo instet; tutius, cum oportet, aqua hordei utendum esse censerem; cum hæc non tantum febribus ardentibus accommodatissima sit; quia omni ex parte ei opponitur refrigerans, & humectans: immo, quia sitim magis, quam aqua sola extinguit, cum citius digeratur, nonnullaq; alia commoda ipsam sequantur, ut patet ex Galeno lib. de ptisana: est enim

enim ipsa aqua hordei complicata quædam res ex hordeo, & aqua, cum proba concoctione; uelut ptisana ipsa, licet minus hordei, quam ipsa ptisana, & plus aquæ assumat. quam Hippocrates pro extinguenda siti summopere siticulosus approbat, quarto de ratione uitæ in morbis acutis, & Gal. in eius commento. At, cum uniuersi febrium generis intemperies sit calor, ut Gal. asserit undecimo methodi medendi; nimirum, si ea intemperies per frigida sanabitur, non tantum per ea, quæ actu talia sunt, uerum per ea quoq; quæ potestate, & interdum per ea, quæ ex accidenti refrigerant, aut etiam omnia simul commixta. Non ab re igitur febre ipsa indicante, ut retulimus, quæ potestate refrigerant adhibentes, eam curamus: quæ curatio alteratio tantum dici potest quibusdam syrupsis uietes, qui alterare ualent; ut sunt uiolaceus, rosaceus, ex nimphæa, papauere, & eis, qui ex utroq; cichorio domestico, uel agresti parantur, quanquam hi extergendi quandam uim habeant, ac constringendi, ut ait Gal. octauo de compositione medicamentorum secundum locos. his siquidem solis, tum quibusdam eorum simul textis, ac sæpenumero quæque frigidam permiscentes, aut quorundam infrigidantium decoctum: quorum sylua satis admodum apud medicos nota est; hac eadem alteratione interdum utimur, cum aduersus harum febrium causam pugnamus, à qua prima indicatio sumitur. quam causam putredinem esse testatur Gal. lib. decimo methodi medendi, & undecimo eiusdem. ait humorum putredinem antecedentem causam esse ipsius febris. Quare qui febrem curare uolet, necesse est putredinem inhibeat. ut autem cuilibet liquido constet, quo pacto putredinem inhibeamus aduersus eam alteratione tantum pugnantes; primò de ipsius putredinis natura, secundo de eius speciebus, & causis differemus. Quantum attinet ad primum, relicta opinione Aristotelis, qui quarto meteororū textu sexto hoc pacto naturam putredinis exponit, inquit. Putrefactio est corruptio quædam in unoquoque humido propria secundum naturam caliditatis ab aliena caliditate. hæc autem est, quæ ambientis. ad eam, quæ à Gal. ponitur, definitionem uenimus: ipsi nanq; tanquam medicorum principi, pariterq; Hippocrati addicti sumus: Gal. ergo. xi. methodi medendi hoc pacto putredinis naturam describit. nempe mutatio totius putrescentis corporis substantia ad corruptelam à calido externo: nam, cum geminum, de intentione Hippocratis, ubique fatcatur in corpore calidum esse: alterum, quod ingenitum seu innatum uocatur: alterum uerò adscititium, seu non naturale, & alienum; à primo quidem coctiones feri ubiq; asserit, præcipue

lib. de conf.
art. med. cap.
19. 5. de simp.
med. facult. cap.
18. 13. metho.
meden. cap. 6.

cap. 3.

cap. 9.

loco citato.

cap. 3.

cap. 1.

cap. 5. & cap.
6.

cap. 3.

tex. com. 71.

cap. 2.

cap. 8.

cap. 1.
cap. 9.

cap. 2.

6. epid. 5. 4. *puè sexto de morbis vulgaribus, & secundo de differentijs februm.*
 com. 25. 2. de *contra uerò calor ipse alienus, ac præter naturam habet corrumpere.*
 diff. feb. cap. 9. *primùm quidem si in corporibus fuerit excitatus, succos ipsos propter*
 cap. 8. *humiditatem, & putrefacit, & corrumpit: spacio uerò tum adipem in*
uadit, tum etiam carnem, ut Galenus asserit undecimo methodi, nimi-
 cap. 6. *rum si putredinem ab aliena, ac externa caliditate oriri diximus: non*
autem à natia, cuius munus est concoquere, & non corrumpere. hæc
autem humorum putredo, ut habetur à Galeno libro primo de differen-
tijs februm, duorum generum est; licet, ut ipse refert, ex horum duo-
rum generum miscella alia tertia euariet. quæ quidem multiplex existit;
quoniam & innumerabiles miscellæ modi reperiuntur; cum alterum ge-
nus maioris, minorisq; ratione superet, & superetur. Supradictorum
autem duorum generum putredinis alterum fit superante natura, alte-
rum uerò superata, & euicta: superante quidem, in inflammationibus,
& similibus collectioni tumoribus omnibus pus gignitur: in humoribus
autem, qui in uenis, aut arterijs continentur, quiddam, quod puri pro-
portione respondet, subsidens in urinis. Verùm hæc putredo non simpli-
citer putredo existit, sed aliquid in se continet coctionis: immò, ut dice-
mus de mente Galeni, potius concoctio, quàm putredo est appellanda;
cùm sit putrescentis corporis substantiæ mutatio, potius ad perfectionem
quandam, quàm ad corruptelam. Alterum uerò genus putredinis est;
cùm uis concoquendi adeò imbecillis facta est, ut nullam amplius facere
possit in putrescente superfluitate ad optimum transmutationem. in qua
superfluitatis putredine secundum substantiam efficitur permutatio, ac
multis modis euariet illud, quod putrescit. Tertium uerò genus putredi-
nis est, quod uelut semiputridum appellatur, non quidem superante om-
nino natura ipsa, ut in primo genere: neque superata, ut in secundo, sed
utrisque adhuc cooperantibus, neutro tamen euicto. quod genus putre-
dimis multiforme est, ac multiplex, innumerabilesq; differentiæ, pro eo
quòd magis, & minus concoctionem suscipit. Attamen in commento
aphorismi. 17. secundi libri, Galenus duo tantùm genera dinumerat:
unum, quod potius secundum qualitatem transmutatio appellatur, par-
ua scilicet alteratione ab alieno calore in humoribus ipsis effecta, non-
dùm tamen habente maximè effatu dignam euerfionem, ad naturæ suæ
contrarium. Aliud uerò genus est, quod tam effatu dignam habet eam,
quæ ad propriæ naturæ est contrarium euerfionem, ut non possit iterum
ex naturæ coctione ad primam eius redire bonitatem, adeo scilicet
imbecilla

imbecilla facta concoquendi ui, ut nullam amplius possit facere transmu-
tationem ad perfectionem. & hæc propriè corruptio ab eo appellatur;
nâque non amplius ad habitum naturalem redit. At, quoniam cuncta,
quæ putrescunt, ex calido, & humido sic afficiuntur, teste Galeno quar-
to methodi medendi; ea quoque, quæ putrescunt, tum calida, tum hu-
mida esse debent, eodem auctore nono methodi. & insuper tertio de mor-
bis vulgaribus idem Galenus dicebat, Putredinem ex materia gigni hu-
mida, ex causa uerò efficiente, extraneo, & præter naturam calore: &
propterea quæ omni ex parte sunt sicca, putrescere non uidemus; ut au-
rum, & argentum; differendum planè est, quo pacto putredo ipsa, quæ
causa antecedens est ipsius febris, ut diximus, alterari ualeat simplici
alteratione, absque hoc quòd concoquatur, digeratur, seu præpa-
retur putrescens ille succus: hoc tamen prius pro certo habito, nos non
de eo putredinis genere uelle loqui, quod uelut corruptela humorum est,
ui concoquendi omnino euicta, seu adeò imbecilli, ut ab ea nulla mutatio
ad benignum putrescentis excrementi fieri possit. nam talis putredo, seu
humorum corruptela euacuanda potius, quàm alteranda est, ut præci-
pit Galenus nono methodi, & undecimo: nam quod corruptum iam est,
id alienum à natura est. quod tale est, id se auferendum dicitur, ac quàm
primum id educere tentandum est; cum nulla ratione fieri possit, ut na-
turæ gratiam recipiat, uelut idè Galenus asserit quarto de sanitate tuen-
da. uerùm de altero genere, in quo ueluti semiputrescens, seu semimalus
humor est, & in quod adhuc tum innatæ caliditatis, tum alienæ opera-
tio efficitur, unius quidem concoquendo, alterius putrefaciendo, & cor-
rumpendo. hoc ergo genus putredinis, in quo humor ueluti semiputre-
scens, semimalusq; est, alterandum esse alteratione, quæ alia à conco-
ctione, digestionem, seu præparationem sit, intrepidè asserimus: nam, si pu-
trescentes humores, ex quibus febris accenditur, duo hæc indicant im-
mutationem eorum uidelicet manente substantia, & euacuationem, te-
ste Galeno libro artis medicinalis; ab eo, qui has febres curare uolet, in-
hibenda prius putredo est, quæ antecedens causa earum februm existit,
ut diximus. hæc autem inhibitio, manente tamen humorum substantia,
ut perpetuo loquimur, non nisi dupliciter fieri potest: aut adhibitis con-
trariis qualitibus ipsius putredinis, aut per aliam immutationem ipsius,
putrescentem succum, non tantùm in contrarias qualitates alterando,
ac immutando, uerùm perficiendo quodam modo, ac assimilando. quæ
quidem immutatio, seu alteratio concoctio dicitur. & propterea Galenus

cap. 5.

9. metho. med.
cap. 3. 3. epid.
5. 3. com. 1. 26
22.cap. 10.
cap. 8.

cap. 3.

cap. 89.

cap. 13.

Galenus.

mus. xi. methodi decretum reliquit, in humorum putredine & excretionem, & refrigerationem, & ventilationem, & semiputridorum concoctionem ex aduerso respondere. Nunc uero, cum de prima immutatione loquamur; dicimus, & cum quicunq; succus putrescit, de mente Gal. calidius præter naturam, & humidus efficiatur, ac à calido, & humido id perpetiatur, ut retulimus; necessum est (communissimi Hipp. præcepti perpetuò ueritate seruata, quòd contrariorum contraria sint remedia) tales succos semimalos seu putrescentes à medico ad contrarias qualitates, manente eorum substantia, immutari. quæ immutatio à frigidis, ac siccis medicamentis ipsi naturæ paratis, & corporibus adhibitis optimè perficitur. Hinc acetositatem citri, succum malorum puniceorum acidorum, ac pomorum acidorum limoncelij, & limonum, omphacium, atque acetum, & similia pro ea immutatione perficienda, putredineq; inhibenda, ac pro eius malæ qualitatis transmutatione facienda, eligimus ex dictis nonnulla medicamenta, seu syruos parantes. quam alterationem aliam à concoctione Galenus præcepit libro undecimo methodi medendi, cum dixit, Putrescentia, semimalaq; sanare possunt, tum ea quæ alterare, tum ea, quæ concoquere ualent, excitando, ac firmando eius naturæ facultatem, qua naturaliter concoquit. Nec minus uidetur eundem Galenum libro artis medicinalis, præallegato loco, per alterationem, qua putredo inhibetur manente substantia, duo hæc uoluisse intelligere: & eam uidelicet, quæ propriè alteratio dicitur: & concoctio nem, quam tanquam magis utilem, atque præcipuam immediatè exponit, præsertim cum cunctæ aliæ præter has alterationes substantiam euacuent, siue digestiones fuerint, siue præparationes seu purgationes, ut infra declarabimus. Hinc patet nonnullos iuniores expositores in expositione supradictorum Galeni uerborum fuisse hallucinatos: nanque autumarunt tantum de ea alteratione, quæ concoctio appellatur, Galenum intellexisse: cum, si de ea sola loquutus ibi fuisset, falsum penitus assereret, solam eam putredinem tollere manente substantia: nam hæc alteratio putrescentis succi, quæ per contrarias qualitates putredinis efficitur, idem perficit, ac putredinem, quæ in generatione adhuc est substantia manente, inhibet. Insuper nec illud effugeret, quin de insufficientia damnaretur, aut pugnancia assereret, cum non tantum putrescens succus concoctione, & euacuatione curetur, immo alteratione alia, ac infrigidatione, de qua libro undecimo methodi medendi uerba fecit, ut superius diximus. & propterea, ubi græcus codex habet ἀλλὰ τὸ μὲν

εἰρημένον

εἰρημένον εἶδος τῆς ἀλλοιώσεως, πέψις ἐστίν: quod latinè sonat. Sed dicta quidem alterationis species concoctio est, fortè deprauatus existens, melius diceret, ἀλλὰ τὸ μὲν τῆς εἰρημένως ἀλλοιώσεως εἶδος πέψις ἐστίν. i. sed dicta quidem alterationis species, concoctio existit. quòd, si uelint per alterationem solam concoctionem eo loco Galenum intellexisse, si ualeant; eum ab insufficientia, aut pugnancia absoluant; quanquam neque hoc quicquam nostræ opinioni, ac ueritati aduersetur, quæ Galeni auctoritate undecimo methodi medendi fulcita, ac confirmata est. Quidam alij concoctionem cum prædicta alteratione confundentes, frigida, & sicca propriè concoquentia esse asserunt: cum ea putredinem inbibent, contrarias qualitates putrescentibus humoribus inducendo. At quantum isti à ueritate deuiant, cum de concoctione tractabimus liquidò ostendimus: frigida enim, & sicca, & si putrescentis humoris qualitatibus opponantur, putredinemq; quodammodo alterando inbibent; concoquentia appellari haud possunt: nec concoctionem inuare nisi quodammodo ex accidenti, immutatis uidelicet putredinis qualitatibus, ex quarum immutatione concoctrix facultas fortè ualentior redditur. Hinc concludamus putredinem, de qua modò loquimur, à medico alterari posse per immutationem earum qualitatum, quæ ipsi putredini propriè insunt à contrariis qualitatibus, ut dictum est: ac per ea, quæ dictas contrarias qualitates possident, putredinem posse sisti, ac inhiberi manente substantia, in qua ea consistit, cum eis, quæ superius cōscripsimus. quæ alteratio alia est à concoctione, digestionem, seu præparationem. Et, si Galenus concoctiones interdum alterationes appellat, & nim concoctricè alteratricem; nunquam tamen eas cum prædicta alteratione confundit: quinimmo secundo, & tertio de naturalibus facultatibus, concoctionem per alterationem definiuit: tertio etiam artis medicinalis concoctionem alterationis speciem esse dixit. Sed mox obiiciet quispiam, si putredinis occasio una est transpirationis prohibitio; quo pacto ea putredo inbiberi possit per frigida, & sicca, cum ea causam putredinis meatus obstruendo adaugeantur? Cui responsum sit primò, non immoderatum debere esse infrigidantium, & exiccantium usum: secundo, quòd ex his maias sequitur commodum, quam incommodum. Ad hæc quòd eis uti debemus frigidis, & siccis, quæ acidam qualitatem participat, tenuisq; sunt substantia, ac humiditatis multæ admixtionem habeant; qualia sunt ea, quæ supra narrauimus: aut quæ acrimoniam possideant, ut acetum, & non eis, quæ ualde adstringentia sunt terrena, ac crassæ corpori-

G consistentia

cap. 9.

cap. 4.
cap. 7.
cap. 89.

cap. 9.

cap. 89.

cap. 9.

consistentiæ seu substantiæ. Qua de re, cum acidus sapor potissimum gignatur, dum quid à calido mutatur incipiente concoquere; non tamen perfectè id superante, ut Galenus asserit quarto de simplicium medicamentorum facultatibus, acidamq; qualitatem frigidum subtile efficiat, tenuiumq; partium sint acida, eodem auctore eodè libro: sequitur, quòd quã primum penetrantia non obstruant, cum hoc quòd putredinem inhibentia maximum comparent commodum, ac ex pauca adstrictione uasa corroborentur, potiusquàm propter osculorum exiguitatem lædantur. Vterius ea permisceri possunt cum aliquo infrigidantium decocto, aut aliquo, quod liberare obstructions ualeat, quorum copia magna penes medicæ artis auctores reperitur: & hoc pacto nedum putredinem non adaugent, ac transpirationem prohibebunt, uerùm & causam oppugnabunt, & febrem pariter extinguent: illud, quod sine cunctatione agendum est præcepto Gal. x. methodi medendi. quòd, si ea putredo per se sola subsistat, ut sapius est uidere, ipsiusq; putredinis efficiens causa non adsint; quid prohibeat prædictis auxiliis. i pro ea immutanda? nihil sanè. & hæc de alteratione sint dicta satis.

De concoctione.

cap. 6. **C**um tres in animalibus corporibus fiant alterationes, ut Galenus asserit li. 5. de simplicium medicamentorum facultatibus, quarum una secundum naturam est, cum uidelicet in uentre cibus coquitur, aut in uisceribus, & uasis, qui inibi generatur succus, unde pars unaqueque nutriatur: altera contra planè præter naturam, nempe in putrescētibus omnibus ab aliena caliditate: tertia media est, ac ex utraque mixta, partim primæ particeps, ac naturalis, partim huius contrariæ, quæ est præter naturam: dictumq; satis in præcedentibus fuit, tam de ea alteratione, quæ præter naturam est mutatio ab aliena caliditate superante, ac uincente, quàm de ea, quæ ex utraque alteratione mixta est, quæ mutatio tam à calore ingenito, quàm ab alieno prouenit, restat modò differere, cum de ea alteratione, quæ secundum naturam est & ab ingenito tantum calore perficitur; quã alterationem cōcoctionem propriè dicimus: tum de alia alteratione, quæ ab ipso etiam calido innato, sed non omnino uincente, uerùm superante quodammodo efficitur: quam etiam alterationem concoctionem nominamus: nempe hæc quoque alteratio à calido innato superante in humoribus putrescentibus perficitur:

& si

cap. 6. **& si** putredinem eam dixerimus esse, ac inter putredinis species dinumerauerimus; cum in ea actio quædam, quàmuis modica, alienæ sit caliditatis; tamen, quia in ea alteratione naturalis caliditatis actio superat; concoctio potius, quàm putredo appellari meretur, Galeno auctore libro primo de differentiis febrium. Verùm, ut dilucidius loquamur; haud ignorandum est, primò illud quod græci pepsin, quidam abusiue digestionem uocant: nos, qui per digestionem aliud quoddam Galeno intelligi uolumus, clarioris doctrinæ gratia, pepsin, quod græci dicunt, concoctionem appellabimus. quæ concoctio, licet ab Aristotele quarto me teororum hoc pacto definiatur, Concoctio est perfectio à naturali, & proprio calido ex oppositis passiuis: eaq; in tres species diuidatur, maturationem uidelicet, elixationem, & assationem: ac eis tres insuper species cruditatis, seu in concoctionis contrarias tribuat; nos, cum medici simus; Hippocrati, ac Galeno adhærentes, de ea uelut de cunctis aliis ad eorum mentem differemus. De duplici autem concoctione, quæ in corporibus nostris efficitur à calido innato, Galenum loqui reperi: quarum una est, quæ penes alimenta perficitur, similis quidem existens hepsefi, seu elixationi, & propterea elixatio metaphoricè appellatur: altera uerò, quæ maturatio metaphoricè ab eo dicitur, similis existens pepansi, seu ueræ maturationi. At de prima concoctione, quæ attenditur penes alimenta elixationi simili, Galenus tractauit libro tertio de naturalibus facultatibus, eamq; hoc pacto describit: quòd nihil aliud est, quàm alteratio in propriam eius, quod nutritur, qualitatem. Verùm luce clarius, de intentione Hippocratis, ab eodem Galeno definitur, secundo de naturalibus facultatibus: ubi ait, concoctionem alterationem quandam esse, ac nutrientis in propriam qualitatem eius, quod nutritur, maturationem. De altera uerò concoctione, quæ maturationi similis est, Galenus uerba fecit, secundo de ratione uictus in morbis acutis, & libro de constitutione artis medicæ circa finem. Verùm, cum utraque à calido innato perficiatur; de utrisque simul loquutus est libro primo de morbis uulgaribus his uerbis. Concoctio enim naturalis maturatio est morbi. hæc autem concoctio in concoquentis substantiam deductio quædam est eius, quod concoquitur. ergo, ubi corpus bene habet, cumq; ei, quod concoquitur, naturæ intercedit familiaritas cum concoquente, maturatione fit, & alteratio totius concoquendæ materiæ, aut maximæ partis eius, minimumq; superat semicocti. at uerò, quando præter naturam affecta sunt (quod accidit, ubi sint à natura immutantis, & alterantis

G 2 aliena)

aliena) id, quod assimilatur, paucum est, semicoctum uerò excrementum
 multum. Iam, sicut in corporibus sanis coctionem indicant excremen-
 ta; non secus in corporibus affectis indicabunt. in quibus uerbis, ut li-
 quidò constat, uoluit Galenus utriusque concoctionis conuenientiam, ac
 differentiam propalare. Nos autem de ea alimentorū concoctione, quæ
 ab Aristotele quarto meteororum elixationi assimilatur, & propterea
 metaphoricè elixatio dicitur; hic loqui non intendimus. At, quòd hæc
 alimentorum concoctio similis sit elixationi; Galenus cum Aristotele
 concordat, ut patet apud eum libro sexto de morbis uulgaribus, & ter-
 tio de naturalibus facultatibus. Verùm, cùm de concoctione loquimur;
 de ea intelligere uolumus, quæ maturatio dicitur metaphoricè, per simi-
 litudinem eius, quam Græci pepansin dicunt: Latini propriè matura-
 tionem appellant: quæ in pericarpis efficitur, ut patet apud Aristote-
 lem eodem libro quarto meteororum. hæc autem penes excrementa at-
 tenditur, ac crudos succos, ex sententia Hippocratis lib. i. de morbis uul-
 garibus, & Galeni eodem loco. Hanc autem murationem metapho-
 ricè sic appellatam, bifariam in humanis corporibus fieri posse Galenus
 asserit, secundo de ratione uictus in morbis acutis. nam aut qui conco-
 quuntur redundantes succi in corpore, uerè crudi sunt, ut acida, uel dul-
 cis pituita; nec putrefactio in eis magna existit, immò quædam naturæ
 familiaritas cum concoquente. qui quidem crudi succi existentes reli-
 quum perfectionis à calore innato assequuti, ac prorsus concocti, & ex-
 quisitè assimilati nutrire ualent plus, minusue pro modo putrefactionis:
 cum nec ipsi nutrire ualeant, quamuis concocti sint, si omnino præter
 naturam fuerint, seu à natura alieni, ut testis est Galenus tertio de cau-
 sis symptomatum. Verùm harum duarum pituitæ specierum altera faci-
 lius concoquitur, ut quæ dulcis est, teste Galeno libro de constitutione ar-
 tis medicæ. Itaque prædicti succi in bonum sanguinem uersi demum in
 membrorum substantiam conuertuntur, in toto, seu in parte. & hæc à
 Galeno propriè maturatio dicitur: natura enim semper nititur suis ui-
 ribus utens assimilare partibus nutriendis, quicquid fieri utile potest: ex-
 cernere autem id, quod minimè istiusmodi est, eodem Galeno teste libro
 secundo de differentiis febrium. Aut quæ redundant excrementa alia à
 prædictis succis, in corpore: præter naturam affecta sunt, ac à natura im-
 mutantis, & alterantis aliena. quæ quidem, licet mutata, atque à na-
 tura ipsa euicta sint (cum uidelicet ipsa eis fortior fuerit, ac suo robore
 ea permutauerit) mutari tamen in substantiam aliti nõ ualent, eoq; ma-
 ximè,

ximè, si magna in eis fuerit putrefactio. & si similia ad quendam modum
 fiant membris solidioribus, uerùm non adeò, ut in substantiam conuer-
 tantur, cum non exquisitè assimilari ualeant: uel quia ex eorum natu-
 ra assimilationi exactè pugnant, ut bilis tum flaua, tum atra: aut quia sus-
 ceperunt putredinis qualitatem magnam ab aliena caliditate. Ergo cũ
 putrefactio magna est in aliquibus succis, aut excrementum natura sua
 tale, ut assimilari corpori humano exquisitè, ac conuerti in eius substan-
 tiam omnino nequeat; id quidem ad quendam modum ab ipso calido in-
 nato perficitur, immutatur, ac similis fit aliquo pacto solidioribus mem-
 bris: uerùm non adeò, ut diximus, ut in eorum substantiam conuertan-
 tur, sed à natura ipsa superatum per talem concoctionem aptum reddi-
 tur, ut expellatur: & si non propterea, ut expellatur ab ea promptius,
 aut à medico; id euincere, concoquere, ac assimilare tentat: sed ut ap-
 ponatur, ac nutriat. quod, cùm exactè perficere nequeat; uelut super-
 fluum, ac excrementosum secernit, & ad expellendum properat. quæ
 concoctio, licet etiam maturatio dici possit; non tamen propriè, ut su-
 perius dicta, quæ penes crudos succos attenditur: sed generaliori, ac uni-
 uersaliori uocabulo concoctionis utentes. Talis denique naturæ sunt utra-
 que bilis, & qui Græcè ichores dicuntur, teste Galeno secundo de ratio-
 ne uictus in morbis acutis, in quo causam reddidit, cur neutra bilis in
 sanguinis substantiam redire ualeat. eiusdem naturæ est pituita falsa ex-
 mente eiusdem Galeni libro de constitutione artis medicæ. Ob id Hippo-
 crates cocta quidem consueuit uocare huiusmodi excrementa, quæ à na-
 tura ipsa euicta sunt: cruda uerò, quæ non sunt euicta. Pari ratione &
 pus in phlegmonis, quæ concoquuntur, fieri ait; quæquam pars nulla ex
 pure alimoniam accipiat, ueluti accipit ex crudis iam dictis humoribus
 appellatis, cùm concocti sunt. eadem ratione & urinas crudas conco-
 qui dicimus; & si corpus ex coctis urinis ali non possit: Sputum quoq;
 in pulmonis, seu thoracis affectibus, lippitudines oculorum, & alia si-
 milia excrementa, de quibus Galenus mentionem fecit libro de totius
 morbi temporibus. Concoctio ergo & pro generaliori, ac uniuersali si-
 gnificato, seu propriè sumpta, quam metaphoricè murationem nos
 appellamus, ea est apud Galenum, ut diximus. Proinde, cùm hæc quo-
 que concoctiones opus sint naturæ, teste Galeno primo de morbis uulga-
 ribus, & quinto de simplicium medicamentorum facultatibus, necnon
 prædicti succi semiputridi, seu excrementa talem murationem à soli-
 dis corporibus consequantur, ab ea uel naturæ, quæ per solida corpora
 protensa

com. 30.

cap. 19.

cap. 3.

5.2.com.45.
cap. 6.

protensa est; nimirū, si aliquo pacto ea excrementa solidioribus quodam modo assimilantur corporibus, cum ab ipsa natura euicta sunt, & propterea concocta appellantur; licet ex eis corpus nutriri non ualeat: ut pus, ac quod puri similitur candidum sedimentum in urina, aliaq; non nulla, ut disertè declarauit Galenus libro primo prognosticorum. At, quoniam de hac concoctionis specie loquimur, quæ metaphoricè maturatio appellatur, siue propriè dicta, siue uniuersaliori significato sumpta, cum eam dixerimus esse quandam deductionem, mutationem, seu alterationem, ac quodammodo perfectionem; actionesq; omnes, pariterq; & alterationes, in quacunque re fuerint, in ipso fieri essentiam suam possideant, ut ait Galenus libro secundo methodi medendi, nosq; perpetuò de ea, tanquam in fieri essentiam suam possidente, intelligamus, & non in alterationis, seu in mutationis termino. his taliter suppositis, licet hæc mutatio, seu alteratio actio sit ipsius naturæ: quoniam in fieri essentia suâ possidet, ut diximus; uidentū est, an possit iuuari à medico: & si possit; cum quibus. At, quòd concoctio, licet à calore innato præcipuè efficiatur; ab aliquo tamen exteriorum auxiliorum iuuari possit, satis dilucidè Aristoteles quarto meteororum demonstrauit; & Galenus in commento aphorismi. 2. 2. quinti libri: uerū quòd una concoctionis species, quæ propriè maturatio dicitur, tum ab ingenito calido, tum ab externo perficiatur, si tamē ipsorū naturæ cōueniēs, ac familiare fuerit, ut caliditas solis penes omnes fructus; clarum est uidere apud Galenū libro quarto de simplicium medicamentorū facultatibus. At, quòd tum natura les alterationes, quæ ab innato promeniunt calore; elixationi similes, cum uidelicet in uentre cibus concoquitur, aut in uisceribus, & uasis succus, ex quo rursus unaquæque pars nutritur: tum etiam et maturatioes, quas metaphoricè sic appellari diximus, ut quæ uidelicet in mouendo pure efficiuntur, à simili extrinsecus calore pro ea concoctione perficienda iuuantur: ac naturæ medicus in hoc opituletur; cum his quæ modicè calfaciant, decretū reliquit Galenus libro quinto de simplicium medicamentorum facultatibus, & quarto de ratione uictus in morbis acutis, & libro de constitutione artis medicæ. Non uerendum est ergo maturatioes ex Aristotelis, Galeniq; mente, extrinsecus à medico iuuari posse. Verū, quoniam concoctioni perpetuò calidum opitulatur, ac confert, frigidum uerò renititur, & aduersatur, teste Galeno tertio de ratione uictus in morbis acutis; differendum planè est, à quibus calidis natura ipsa extrinsecus in maturatioibus iuuari possit: Siue hæ

hæ fiant in dulci, uel acida pituita: siue in alijs excrementis, uel puris generatione. quod quidem insuper ipsemet Galenus optimè nos docuit eodem libro quinto de simplicium medicamentorum facultatibus asserens, quòd uelut uentris concoctioni conferunt ea, quæ copiam innatæ caliditatis cibos concoquentis adaugent; non tamen qualitatem: pariter illud, quod ad mouendum pus adhibetur medicamentum; talem debet caliditatem possidere, qualis est in naturis temperatis calor natiuus. At, si iusto calidior natura fuerit; in eo corpore medicamen, quod pus mouebit, calidius sit oportet, tantò nimirum temperato calidius, quantum & natura eius temperatam in caliditate exuperat. Hinc concludit, cuiusque singulatim hominis suum proprium esse puris mouendi medicamentum; licet emplasticum quoque eius generis medicamentum esse debeat, eodem Galeno auctore quinto de simplicium medicamentorum facultatibus. Qua de re temperatura eorum auxiliorum, quæ naturam in maturatioibus iuuant, commoderata, ac similis ei corpori, cui admouetur, esse debet. Proinde non parum nostri temporis quidam chirurgici decipiuntur, qui cunctis corporibus, naturis, & ætatibus, ac particulis eisdem medicamentis pro iuuanda natura circa puris generationem utuntur: iubente Galeno, quòd hæc medicamenta, quæ pus mouent, cuiusque singulatim hominis propria esse debent. At, cum nostra natura humida sit, & calida; humida, calidaq; medicamenta humismodi esse debent: non tamen corporis natura humidiora, ac calidiora, immò cognatam, ac simillimam corporibus nostris caliditatem, ac humiditatem possidentia. hinc tum cibos, tum fomenta, ac cataplasmata, frictioes modicas, et balnea, quæ mediocriter calfaciant maturatioes efficere Galenus asserit primo de morbis uulgaribus. & libro de constitutione artis medicæ ait, Perducunt autem ad concoctionem quies, & calfactio moderata, boniq; succi modicorum esus ciborum, & modicè calfacientis uini potus: at caliditatem modicam efficere possunt frictio mediocris, & commodi aquarum calidarum usus, cibariaq; & medicamenta, quæ haud magnopere calfaciant: quāquā eo loco de maturatioe propriè dicta loquatur, quæ tum dulci, tum acide pituitæ competit. & idem Galenus libro quarto de sanitate tuenda iussit, semicrudos humores tum uino, tum quiete, ac somno concquere, ac uiles reddere. et eodem libro, nihil esse asserit, quod æquè concoquat ea, quæ concoqui possunt, ut formus à balneo. Proinde toto cælo hallucinati sunt, qui quibusdam nominatis syrupis concoctioni opitulari asserunt

com.ultimo.

cap.3.

sec.15.

cap.11.

cap.60.
com.44.

cap.19.

com.29.

cap.6.

cap.6.

5. 2. com. 44.
Cap. 19.

Cap.4.

Loco citato.

runt

runt : cum tantum ea ad concoctionem conferant , ac quodammodo adiuuent , quæ calorem naturalem uel fouent , uel in substantia augment . at , cum paucis , aut ferè nullis hoc datum sit syrupis ; sequitur , ut pauci sint , aut ferè nulli inter eos , quibus nostris temporibus utimur , qui possint calori naturali ex seipsis aliquod adminiculum ferre pro concoctione , seu maturatione perficienda : nisi fortè is , qui ex corticibus citri conficitur , cum cortex citri concoctioni nonnihil conferat , si ut medicamento eo quis utatur : licet ut alimentum coctioni renitatur , teste Galeno secundo de alimentorum facultatibus . alij uerò syrupi , cum quidam calidi ultra , quam oportet , alij frigidi , alij humidi , uel sicci sint ; quidam eorum corpus alterare , quidam preparare , digerere , seu euacuare aut per uentrem , aut per urinam , aut per cutis occultos meatus materiam educentes ualent ; quæquam ex accidenti quidam sint , qui quodammodo coctioni deseruiant : ut hi , qui adstringendi nim possident , aut hi , quibus somnum conciliamus . per se autem , ac uerè , intrepidè asserimus tantum ea , quæ calidum innatum uel fouent , uel in substantia augment , ad concoctionem conducere : cum hæc actio , seu perfectio solius calidi innati sit . & propterea sola ea , quæ temperatè calida sunt , ut diximus , per se ei capitulantur , ac conferunt : uelut etiam nostris temporibus sunt inter alimenta gallinarum iuuenum , seu gallinaceorum pulborum carnes per elixationem liquefactæ , quod ius consummatum medicorum uulgus appellat . aut fortiter contusa , alterate præcipuè ex hordeacea ptisana simul permixta , ac cum eis decocta , magis , & minus pro naturæ corporum ratione , secundum quam , ut diximus , concoquentia euariari debet : præcipuè cum uires quodammodo imbecilles fuerint : & quæ redundant in corpore excrementa , in substantiam concoquentis mutari non ualeant . Nec minus hallucinati sunt , qui asseruerunt à frigido concoctionem fieri , siue syrupi sint , ut niolaceus , rosaceus , ex nimpha , & utroque cichorio , & alij nonnulli similes , siue aqua ipsa frigida ; cum Galenus ipse decreuerit , frigidum perpetuò concoctioni aduersari , libro tertio de ratione uictus in morbis acutis : quinimmo nec humor biliosus ab eisdem concoquitur , ut aiunt , bene alteratur . at hæc alteratio nullo pacto nec concoctio , nec maturatione dici meretur . Verum , cum supra relatum sit maturationem in acida , uel dulci pituita , seu aliis putrescentibus humoribus ab ea ui naturæ , quæ per solida corpora protensa est , perfici : ac proinde , cum maturantur ; solidis ipsis corporibus quodammodo assimilari , nunquid quodlibet , quod eo pacto matura-

ratur,

ratur , crassius reddatur , quæret quispiam ? At cui dubium est Aristotelem quarto meteororū asserere ex subtilibus semper crassiora fieri ; pepansin hoc est , maturationem passa omnia ; Pariter & Alexander ait , Vniuersaliter quæcunque pepansin passa , ex tenuibus crassiora reddantur . & Galenus libro primo de morbis uulgaribus ait , Humores , qui tenues sunt , omnes esse crudos : & , ut concoquantur , robustam desiderare naturam . & libro de totius morbi temporibus asserit , tum saniem ipsam , tum urinam , tum sputum , lippitudines uel , quin etiam & humores , qui à cerebro per palatum , & nares defluunt , & deniq ; cuncta excrementa in initio aquea , tenuiaq ; esse : cum uerò quandam temporis processu concoctionem accipiunt ; crassiora euadere , atque pauciora , potissimum in his morbis , ex quibus ægri seruantur . & libro secundo prognosticorum ferè idem ait , quod concoctio crassiorem reddit , non solum urinam , sed etiam deiectionem , item secretionem , atque etiam pituitam per distillationes , & grauedines , necnon per lippitudinem , & pus quoque in ulceribus . Ex quibus omnibus infertur , quod quæcunque maturationem suscipiunt , cum quodammodo solidioribus membris assimilantur ; necessariò crassiora , ac pauciora euadunt : non tantum ex Aristotelis , & Alexandri mente ; uerum etiam Hippocratis , & Galeni . At non statim sequitur cuncta , quæ crassiora redduntur , ea esse concocta : cum crassitudinis duæ sint causæ , auctoritate Galeni secundo prognosticorum ; calidum uidelicet , & frigidum : calidum quidem euaporando , & frigidum adstringendo . ceterum quæcunque à calido innato crassiora redduntur , ea concocta esse dicimus , & non quæ à frigido , seu non naturali calore : quæ quidem ne dum coctioni opitulatur ; immò penitus aduersantur : pariter & ea , quæ ab ipso crassiora sunt reddita . At iterum obstrependo insurget aduersarius dicens , Si cuncta , quæ pepansin patiuntur , hoc est , maturationem crassiora euadere necessum est ; frustra pituita ipsa , ac succus melancholicus maturantur : cum crassiores per eam maturationem redditi ad eorum expulsionem ualentius renitentur , atque aduersarentur . Cui respondemus , pituitam ipsam siue dulcis , siue acida fuerit , quibus propriè pepansis , hoc est , maturatione tribuitur , ex maturatione crassiorem reddi : quoniam pepansin passa , in concoquentis substantiam transire ualet , & hoc pacto solidis membris assimilata , nulli dubium , quod crassior redditur , præcipuè si in ea putrefactio non sit . Quod , si in ea aliqua putrefactio magna sit , aut salua fuerit pituita , uel atra bilis , siue aliud excrementum ; licet eis matura-

H ratio

tex. 19.

Alex. 4. me theo
re. com. 9.
sec. 1. com. 29.

cap. 3.

com. 33.

com. 38.

esp. 37.

com. 19.

ratio propriè non competat : tamen, quia uniuersaliori uocabulo intelligentes ipsam maturationem, dicuntur quoq; hæc maturari, afferimus, quòd quodammodo pepansin passa à solidis ipsis particulis ; licet ab earum natura sint aliena, cum nutrire non ualeant : tamen quodammodo eis assimilantur, ac crassiora redduntur : quoniam talia cum natura ipsa maturat; necessum est, ut euincat: cumq; euicta sunt, maturata uocare consueuimus. & , cū concoctio omnia, ut diximus, cogat, & incrasset, teste Galeno quarto de ratione uictus in morbis acutis; necesse est ea quoque, cū concoquuntur, ac uincuntur; cogi, & in crassari: alia tamen ratione, cum à calido innato id perpetiantur. uerum enim uero, ne quis decipiat, magnam cum dico putrescentiam, non de ea intelligere uolo, quæ omnino aliena sit, ac nulla ratione possit naturæ gratiam recipere; cum eam, ut supra retulimus, quam primum educere sit tentandū, teste Galeno quarto de sanitate tuenda: uerum de ea intelligimus, in qua natura ipsa adhuc non est euicta. Magnam autem, & paruam nominamus ratione maioris, uel minoris operationis caliditatis alienæ, nunquam tamen ipso calido innato euicta, immò semper cooperante, ac demum uincente. Verum, si ea excrementa taliter alterata, ac crassiora reddita ualentius expulsionem repugnant, cū ea in concoquentis substantiam transire non ualeant; ad quid natura, seu medicus huic alterationi uacabit? non propter aliud dicimus, quam quòd concocta medicari iubet Hippocrates. nec ea crassitudo, quam à calido innato acquirunt, ineptitudinē eius parat expulsionem, uelut ea, quæ à frigido, seu calore immodico: quinimmodò taliter alterata, ac euicta cum nutrire non ualeant; ocius secernuntur: nam, ut Galenus asserit, in commento apho. 2. 2. quarti libri, cū cruditatis humorū adest; tūc aliquid bene euacuari est impossibile. Cuius rationem reddens ait, Oportere medicum naturæ ministrum ipsam perpetuò imitari. Verum, cum ipsa non ante humores discernat, quam prius concoxerit: nec prius expellat, quin prius discernat, eodem auctore aphorismo 2. 2. primi libri; opus est, ut bona excrementorum euacuatio fiat, tam ab ipsa natura quam à medico, ut prius ea ab eadem natura secerantur, ac separentur à bonis succis: quæ segregatio, seu discretio exactè fieri non ualeat; si cōcoctio ipsam non præeat. tunc nanque, hoc est, post concoctionem naturam ipsam habemus euacuatiōi adminiculantem: & , cum ipsi euicti sint, ac nutrire non ualeant, tanquam excrementosus, ac alienos ab eo, quod familiare est segregans, expellere tentat. quod quidem prius, cum permixti essent cum familiaribus; infeliciter tentaret: nec id

esset

esset naturæ, sed casus ratione. nimirum denique si prædicti succi, seu excrementa, licet ut alieni à natura immutantis, ac alterantis, in eius substantiam uerti non ualeant: in ea tamen immutatione, cum ab ea euicti sint; crassiores aliquo pacto redduntur; non enim ut crassiores reddat natura, ipsos immutat, ac alterat: nec medicus ipse, cum ei in hoc opitulatur: uerum, ut superet, ac euincat, & denique assimilet. quibus superatis, ac euictis cum nutrire non ualeant, nec perfectè assimilari; promptius, ac facilius à familiaribus succis eos segreget, atque discernat, eisq; segregatis commodius à natura, seu à medico expellantur. quod quidem agrius, & non absque magna ui, ac noxa ipsius naturæ perficeretur; si prius uidelicet, quam concocti, ac euicti essent, ac segregati, tentarentur expelli: simulq; familiarium cum alienis expulsio fieret: ut liquidò quisque percipere ualeat, de mente Hippocratis, & Galeni in præallegatis locis. Ex quibus manifestè patet, quantum delirarunt, qui asseruerunt maturationem, seu, ut ipsi dicunt abusiue loquentes, digestionem in aliquo fieri posse cum eius subtiliatione: cū perpetuò Hippocrate, & Galeno constet cuncta, quæ maturantur, crassiora euadere, ut diximus. Et si de salsa pituita, quam Galenus libro de constitutione artis medicæ purgare iubet, oppugnare quispiam, eam saltem concoqui non debere; Respondeamus, Galenum eo loco de maturatione propriè dicta, quæ tum acidæ, tum dulci pituitæ competit, uelle loqui. de qua insuper maturatione propriè dicta uerba fecit quarto de sanitate tuenda, cū dixit, Crudis, & semicoctis humoribus, qui ante sanguinis perfectionem fuerunt per concoctionem: acribus uerò, ac mordacibus, eductionem competere. at noluit eo loco de maturatione communiter dicta intelligere, quæ non tantum salis pituitæ, uerum non penitus corruptæ, ut idemmet asserit quinto methodi medendi: uerum & utræq; bili, ac ichoribus ipsis tribuitur eomet auctore secundo de ratione uictus in morbis acutis. De uitrea uerò pituita, licet frigidior sit acidæ; tamen, quia acidæ qualitatis est particeps; acidæ quoque appellari potest. & propterea non est habenda alia ratio, quam de ipsa acidæ; licet difficiliter concoquatur, quia frigidior est, ut tantum tria sint pituitæ genera; eodem Galeno teste, secundo de differentiis febrilium, & quarto de ratione uictus in morbis acutis. At mox instabit & non ab re aduersarius, dicens, nunquid humores ipsi biliosi, qui cum calidi, & tenues sint, & ea de re paratissimi ad excretionem, ut Galenus asserit libro tertio prognosticorum, concoctione prius egeant, quam excernantur. Circa quod digladiantur nonnulli nostri temporis medici, qui-

H 2 dam

com. 4.
4. meteorol. tex.
18. & . 1. prog.
33.

cap. 3.

cap. 19.

cap. 4.

3. Meth. med.

Cap. 14.
2. reg. acu. 44.

cap. 6.
com. 13.

com. 13.

dam asserentes concoctione non indigere: nam, cum mordaces sint, calidiores, ac tenuiores; transluunt ab una parte in aliam, ægrum graui-
ter infestant, ac quiescere non permittunt. cum ergo ipsi per corpus
moueantur, naturamq; ad eos expellendos proritent, priusquam in ali-
quam partem decumbant, præcipue principem; statim euacuandi sunt,
concoctione eorum nõ expectata, præcepto Hippocratis, & Galeni apho-
rismo 22. primi libri, & sexto de morbis uulgaribus. Vterius, si crassos,
atque tenaces humores fluxui paratos reddimus, eos tenuando, ac inciden-
do, meatusq; referando, ut patet Galeno aphorismo 24. libri primi, &
nono libri secundi; cur biliosos humores, tennes, fluxuiq; paratos exi-
stentes, ac nullum lentorem participant, priusquam purgemus; conco-
quere tentabimus: cum ex ea concoctione, crassiores reddantur; quibus
rationibus concludunt biliosos humores concoqui nõ debere. Quidam ue-
rò auctoritate Galeni primo de morbis uulgaribus, ubi ait, humores te-
nues omnes esse crudos, & ut concoquantur, robustam desiderare natu-
ram, inter quos biliosum succum tam Hippocrates, tum Galenus diu-
merat: nec non auctoritate Hippocratis secundo de ratione uictus in mor-
bis acutis, ubi biliosa cruda appellat; non ab re opinantur biliosos suc-
cos priusquam expurgentur, concoqui debere: cum non mouere cruda
idem Hippocrates iubeat aphorismo 22. libri primi. Hisce rationibus
quidam flauam, seu pallidam bilem, antequam è corpore excernatur; con-
coqui præcipiunt. Alii, cõcoctione non expectata, statim circa initia pur-
gare iubent, utrique suam fouentes opinionem Hippocratis, & Galeni
auctoritatibus, prout ex prædictis apparet. Verum, ut tanti quæsi ueritatis
dilucidetur; attendenda nonnulla sunt: primò, quòd flaua, seu pal-
lida bilis, aut in corpore redundans ex una in aliam partem transfuit,
nec sedem sibi adhuc firmam statuit: uel in quapiam parte firmam decum-
bit: secundo, cum eam concoqui dicimus; triplici ratione posse intelligi:
aut concoctionem, qua familiaris alimenta in corpore cõcoquantur, quam
concoctionem, ut diximus, Aristoteles, & Galenus elixationi assimilât,
ac hepsefis græcè dicitur: aut de ea concoctione, quæ metaphoricè matu-
ratio dicitur, simili existente maturationi propriè dictæ, quæ in pericar-
piis efficitur, eamq; græci pepansin nominât. & cum hæc quoque duplex
sit: quædam propriè dictæ, quæ tantum dulci, seu acidæ pituitæ tribui-
tur, ut superius diximus: quædam uerò uniuersaliter dictæ, quæ tum aliis
succis, seu excrementis, tum ichoribus ipsis tribuitur; pariter bifariam
de ea loqui possumus. His prælibatis, asserimus flauam ipsam, seu palli-
dam

dam bilem, siue in aliquam partem decumbat, siue de una in aliam trans-
fluat, seu turgeat, nullo pacto concoqui debere concoctione, quæ elixatio-
ni similis est: cum ex ea alimenta conficiantur, ac in aliti substantiam
conuertantur. pariter nec ullus alius succus, seu excrementum tali con-
coctione in nostris corporibus concoquitur præter alimenta ipsa, quæ à
caliditate, quæ in humido existit, perficiuntur, ex intentione Aristote-
lis quarto meteororum. Propalamus insuper flauam, seu pallidam bi-
lem in corpore redundantem, siue ex una parte in aliam ea transfuat, si-
ue turgeat, siue in earum aliqua firmetur, ac decumbat, nullo pacto conco-
ctionem admittere, sumpta concoctione pro maturatione metaphorica
propriè dictæ: cum ea, ut sæpius retulimus, tantam competat his succis,
qui mutati, ac euicti à calido innato, reliquumq; perfectionis assequuti,
& prorsus cocti corpus nutrire ualent, ac in concoquentis substantiam
uerti; ut pituita ipsa dulcis, seu acidæ. ipsa autem bilis tum flaua, tum
atra, cum una ex sanguine plus calefacto, altera ex eodem assato, atque
adusto gignatur, sanguinis substantiam redire non ualent, prout decre-
tum reliquit Galenus secundo de ratione uictus in morbis acutis. qua de
re talem maturationem flaua ipsa, seu pallida bilis nullo pacto admittit.
Quòd, si de maturatione loquamur generaliter, ac uniuersaliter dicta, se-
cundum quam aliqua coctæ, seu maturata uocare consueuimus, cum ab
ipsa natura fuerint euictæ, eaq; natura fuerint causis fortior, ac ipsas
suo robore permutauerit; licet permutata, ac uicta nulla pars ex eis ali-
moniam ualeat accipere; tunc aut flaua, seu pallida ipsa bilis intra ua-
sa, aut in alium quempiam locum decumbit sua acrimonia, caliditate, ac
tenuitate naturam haud ita proritans, ac impellens, ut ex una parte in
aliam expellatur, ac transfuat: & tunc asserimus eam non tantum con-
coqui posse, uerum etiam debere, præcipue si superari, ac euinci ab ipsa
natura posse existimabis, præcepto Hippocratis aphorismo præallegato
& Galeni secundo de ratione uictus in morbis acutis. quæ maturatione, eo-
dem teste, eodera loco, nil aliud est, quam eius à natura euictio. euincit au-
tem, cum eam permutauerit. quæ permutatio ex flaua, acri, & malè olen-
te, cum cruda præexisteret: cocta postmodum pallidior, & minimum ma-
lè olens efficitur. & propterea, licet, quia tenuis paratissima ad expulsio-
nem sit, quia tamen cruda, & tenuis, & quilibet tenuis succus crudus sit,
& ut concoquatur, robustam naturam desiderat, ut Galenus asserit pri-
mo de morbis uulgaribus; propter ea concoquenda prius est: ut conco-
cta facilius discernatur, ac demum excernatur, uelut de pituita relatum
est.

sec. 2. com. 32.

sec. 1. com. 35.

tex. 44.

tex. 27.

com. 30.

com. 44.

sec. 1. com. 25.

estquam sententiam confirmavit Alexander Trallianus libro primo capite decimosexto, cuius hæc sunt uerba loquens de flaua bile: humor nanque officium faciens, dicta ratione dispositus, coctus, & tanquam subactus, ac domitus minore negocio ab euacuante medicamento profligitur, & exhauritur. Quod, si denno aduersarius oppugnabit, asserens flauam bilem ex tali concoctione crassiolem euadere, & sic agrius expelli posse; ei responsū uolo, naturam non eō flauam bilem concoquere, ut crassiolem reddat: immo, propterea quod à natura euincitur, ac quodammodo scilidioribus corporibus assimilatur; crassior euadit. nec propterea concoquitur, ut crassior fiat: uerū, cum exactē assimilari nequeat post euictionem facilius, ac tutius expellitur: cum perpetuū uerū sit, ut diximus, naturam ipsam agrè expellere, si priusquam excernat; non discreuerit: agriusque discernere, si antea non concoxerit. quod itidem confirmavit Galenus eo commentario, cui titulus est, Quos purgare conuenit, quibus medicamentis, & quando. concoquitur ergo tali concoctione flaua bilis, si in aliquam partem decumbat; quāquam ea concoctione crassior euadat: nam non propterea concoquitur, ut talis efficiatur: nec propterea quod talis efficitur; non tutius, & sine corporis noxa purgabitur: cum à calido innato; & non ab immodico calore, seu à frigore eam crassitudinem adeptā sit, & ea de re excretioni non aduersatur: siquidem oportet coctionem præire, subsequi uerò discretionem, & postea euacuationem, ut bona sit crisis, auctoritate Galeni in cōmento aphorismi uigesimi secundi primi libri. asseruitque humores, qui sunt in aliqua corporis parte firmati, neque oportere aliquo mouere auxilio, neque medicari ante coctionem: tunc enim naturam ipsam habemus euacuationi adminiculantem. Hinc Hippocrates non ab re libro primo de morbis uulgaribus decretum reliquit, Coctiones celeritatem iudicij portendere, securitatemque salubrē, easque coctiones fieri testatur Galenus eodem loco, natura ipsa causas noxias superante. Patet itaque flauam bilem certam sedem habentem, ac in quāpiam parte firmatam, imbiq; putrescentem, prædictam cōcoctionem, seu maturacionem generaliter dictam admittere. At, si ea turgeat, agitetur, & de loco ad locum moueatur, ac transluat (quia turgere nil aliud à Galeno dicitur esse, nisi cum humores uehementi motu agitantur, ac ab uno loco ad aliū confluunt, dolores, & titillationes afferendo, agrum quiescere non permittentes, ut scriptum reliquit eo commentario, cui titulus est, Quos purgare conuenit & c. & in cōmento aphorismi

mi uigesimi secundi primi libri) eo casu asserimus flauam bilem taliter constitutam, nullam concoctionis speciem admittere: immo mox circa initia eam purgare conuenit: nam, cum in motu uehementiore sit, & agrum infestans, fastidians, & quiescere non permittens, priusquam in aliqua sede præcipue principi decumbat, natura ipsi in expellendo auxiliantes; purgante medicamento utendū est. quod quidē non tantum Hippocrates, & Galenus in superius allegato aphorismo uigesimossecundo primi, & primo quarti libri nobis præceperunt: uerū hoc ipsemet Galenus iubet libro quarto de ratione uictus in morbis acutis, sub his uerbis: nam uel statim ab initio, priusquam in partem aliquam confirmentur humores; medicandum: uel postea, cum ad maturitatem perducti fuerint, præcipue si maturari ualent. pariter & commentario, cui titulus est, Quos purgare conuenit, ait. In his autem, qui agrotant, si diuturnus futurus est morbus; expectanda semper erit cōcoctio: sin braui soluendus inter initia, si modò à concitatis pendeat humoribus, purgare licet. & paulò inferius asseruit. Hos ergo humores euacuare conuenit in motu, agitatione, ac fluxu positos: qui uerò aliqua parte corporis confederunt neque ullo alio auxilio, nec medicamento prius mouendi sunt, quā concocti fuerint. Ex quibus omnibus lucidè percipimus Galenum se penumero flauam bilem concoqui posse, ac debere asseruisse, priusquam purgetur, concoctione uidelicet generaliter, seu uniuersaliter dicta; prout uidere licet apud eum libro secundo de ratione uictus in morbis acutis, ut diximus: ac de ea flaua bile intellexisse, quæ in aliqua parte decumbit, ac sedem propriam sibi statuit. Interdum autem comperitum habemus apud eum calidos, acres, tenuesque succos turgentes, mox circa initia purgandos esse; cum nullam propriam, ac determinatam sedem obsederint. qua de re flauam bilem ante concoctionem in his uerbis purgare iubet, prout superius in nonnullis locis, quæ citauimus, instituit: nam, cum superabundantes humores mouentur, & per totum corpus deferuntur, nondum in aliqua parte firmati; tunc ad eos expellendos natura incitatur, & aliquo indiget manum porrigente, & hunc humorum motum ad alium deducente, prout patet in cōmento aphorismi primi quarti. Tanta igitur controuersie, bis sic dilucidatis ueritas satis admodum liquet, ac ad mentem Hippocratis, et Galeni determinata est, ac quid ad prædictas opiniones sit respondendum, liquidè constat. At rursus aduersarius instabit, si Galenus in cōmento aphorismi uigesimossecundi quarti libri asserit, quom in tempore natura à cau-

his morbum facientibus grauatur, adest autem cruditas humorum; tunc aliquid bene euacuari est impossibile: & in fine eiusdem commenti ait, Cum in morbi principio semper sint signa cruditatis, mala erit talium humorum euacuatio: cur flaua bilis ipsa, licet turgeat, in principio euacuari ante concoctionem debeat, aut quo pacto bene euacuari possit? Verum nulli non patet Galenum in præallegatis locis de euacuatione humorum, qui in aliqua parte firmati sunt loqui: & non de eis, qui turgent: quibus, cum natura incitetur propter eorum motum, titillationem, ac mordacitatem ad eos expellendos; cogimur nos quoque eam iuuando purgationem accelerare; priusquam in aliqua principi sede decumbant; & si nulla concoctio, nec discretio præeat: turgent enim humores ante concoctionem euacuare in aphorismo vigesimo secundo primi libri iussit Hippocrates. quare flauam bilem si turgeat circa initia, priusquam in aliqua parte firmetur; nulla expectata concoctione, statim præcepto Hippocratis, & Galeni purgare quissiam non uereatur: uelut etiam interdum, & si non turgeat, sed in quapiam parte firmetur; eam purgare cogimur, ut infra disertissime ostendemus de mente eiusdem Hippocratis, & Galeni.

De digestionem.

ET S I nonnulli nostri temporis medici ad pauca respicientes nullam faciunt inter concoctionem, & digestionem differentiam; quantum tamen hi à ueritate deuiant, ac quo pacto hallucinati sunt, ex Galeni, aliorumq; bonorum artis medicæ auctorum mente dilucidare decreui: cum id non paruam rei medicæ tyrunculis studiosis utilitatem afferat. sæpe enim quosdam medicos digestionem pro concoctione, ac concoctione pro digestionem æquiuoca ratione utentes, ipsi cum audiunt; in prauos labuntur errores. At nos ueritatem inuestigantes dicimus, quod digestio proprie idem sonat, quod distributio, distinctio, seu compositio ordinata. hinc digerere proprie idem est, quod ordinare, disponere, distribuere, uel distinguere. unde id, quod apud Græcos diatato, seu dietheto, uel diacosmeo, uel diacrino significat, id latine sonat, ut retuli, ordino, distinguo, digero, distribuo, guberno, dispono: hinc diacosmisis, digestio, seu dispositio, et diacosmos digestio, distinctio, seu ordinata compositio dicitur, & diacrisis separatio, diuisio, seu discrimen. pariter quoque, quod Græci anadosin dicunt, nos digestio-

nem

nem appellamus, & diadosin distributionem. At hæc digestio, seu distributio penes alimenta proprie attenditur; cum anadosin cibi distributionem à natiuo calore in proprium corpus proprie appellamus, uelut etiam, & diadosin: quæquàm & hæc inter se quodammodo discrepant ut patet apud Galenum libro secundo de naturalibus facultatibus. hæc autem digestio aliud non est, quàm ordinata alimentorum distributio. Verum, quod hæc à concoctione discrepet; patet apud Galenum libro quarto de usi partium, ubi talia profert uerba. Quod autem animalium uentriculi sedi minimè coheserint, satis magno indicio est aliud esse oportere coquendi alimenti instrumentum, aliud distribuendi. & parum infra asserit, Satis igitur constat aliam quidem concoctionis, aliam autem anadosin oportuisse esse particulam. & libro, qui inscribitur, Quod animi mores corporis temperaturam sequantur, loquens de uino ait. Nam re uera si commodè eo utaris; & concoctioni, & digestionem; & sanguinis generationi, & nutritioni confert abundè. & libro tertio de causis symptomatum hanc anadosin, seu alimenti ex uentriculo in iecur, & ex iecinore in totum corpus diductionem, aliam ab alimentorum concoctione disertè confirmauit; licet eam inter naturalia opera dinumeret. Ex quibus cuilibet constat apud Galenum alimentorum digestionem aliud à concoctione intelligi debere. & si per pepsin digestionem improprie interdum intelligere possumus; per anadosin tamen nunquam concoctionem significari compertum est: quinimmo hanc digestionem, seu distributionem ab alijs facultatibus perfici, quàm à concoctione, quia ab expultrice, ac attractrice simul, ut patet Galeno secundo de naturalibus facultatibus; aliaq; esse medicamenta, quæ ad digestionem, seu alimentorum distributionem faciunt: & alia, quæ concoctioni præsidium afferunt: ac alio, & alio tempore exhiberi debere decretum reliquit idem Galenus quarto de sanitate tuenda. Hæc autem digestio, seu distributio hoc pacto libro definitionibus medicis describitur. Digestio est concocti, ac confecti alimenti, & in sanguinem conuersi in corporis particulas omnes attractio, quam natiuus calor molitur. De hac autem digestionem alimentorum hic loqui non intendimus; sed de ea digestionem, quæ circa humores, seu excrementa, quæ præternaturaliter in corpore, seu parte aliqua corporis detinentur, à calido innato perficitur. hæc autem bifariam fieri potest: una, si quidem cum natura ipsa post concoctionem mouetur; pro digestionem, seu distinctionem semiputridi, seu semimali præternaturaliter detenti excrementi, & demum per-

I sensibiles

Cap. 6.

Cap. 17.

Eodem cap.

Cap. 3.

Cap. 3.

Cap. 9.

Cap. 7.

Ante inedia.

sensibiles canales, seu aqua ductus sensibiliter expellit: per aluum uide licet, urinam, sudorem, &c. quæ digestio, segregatio, seu distinctio propriè appellari meretur: impropiè autem distributio. nec minus ea à calido innato perficitur, uelut ea digestio, quæ alimentorum est medijs naturalibus facultatibus, attractrici quidem ex una, ac ex altera expultrici, hæcqu; insuper alia est à dictorum excrementorum concoctione, eiq; succedit, ut dicemus: quã fortè Græci diacrisin appellarent. Altera est digestio, quæ penes dicta excrementa præternaturaliter quoque in corpore retenta ab ipsa natura perficitur, ac ea excrementa non utiq; sensibiliter postea excernens uelut in prædicta, sed per halitum digerens, dispergens, atque per poros cutis insensibiliter discutiens. quæ quidem digestio diaphoresis propriè à Græcis appellatur. hinc diaphoreticè idem, quod uis discussoia sonat, à uerbo diaphoro, quod idem est latinè, quod digero, discutio, seu dispergo. & propterea à quacunque causa corporis etiam substantia propria insensibiliter dissipatur; hanc dissipationem per halitum digestionem appellamus. de qua etiam ueluti de ea, quæ alimentorum est digestionem, loqui pauca paramus. At de ea loquutus est Hippocrates libro sexto de morbis uulgaribus, cum dixit uigiliam edacem: & Galenus eodem loco ait, uigiliam edacem esse; quia corpus digerit, ac dissoluit. & idem de uigilia duodecimo methodi mendendi uoluit, quòd corpus digerat. Tantum ergo de ea digestionem, quæ à natiuo calore aduersus excrementa præternaturaliter detenta, seu putrescentia in corpore perficitur tam si intra uasa, quàm extra: tam si circa partes internas, quàm externas uerba faciemus. Verùm attendendum primò est, quòd uelut ea digestio, quæ circa alimenta ab innato calido perficitur, ab eorum alimentorum concoctione discrepat, ac eam concoctionem, si ritè cuncta à natura in consiciendis alimentis perficiantur, subsequi debet; pari ratione ea digestio, quæ circa corporis excrementa, seu putridos humores in corpore præternaturaliter detentos à natura ipsa, seu calore naturali paratur, ab ea concoctione, seu maturatione, quam circa ea excrementa molitur, ual de discrepat. Et, uelut ea digestio, quæ alimentorum est, eorum concoctionem subsequi debet; eadem ratione hæc digestio, quæ excrementorum est, seu humorum putridorum, si per sensibiles uias expellendi sunt; eorum maturationem consequi debet. & propterea Galenus iussit, quòd, ut benè aliquid euacuetur; oportet concoctionem præire, subsequi uerò discretionem, & postea euacuationem, in commento aphoris. uigesimi secundi quarti, &

22. primi

22. primi libri. Perficitur uerò hæc digestio, seu segregatio, seu distinctio ab ipsa natura duabus eius facultatibus medijs: post tamen perfectam operationem ipsius concoctricis: attractrici uidelicet ex una, & expultrici ex altera. per primam siquidem quod familiare est, attrahens: at per excrettricem id, quod amplius in pristinam naturam redire non ualet, seu in alimentum transmutari, scernens, ac distinguens ab eo, quod familiare est, demum expellere tentat per sensibiles excretiones. quam expulsionem si perficere non ualeat eo tempore, ut infra dicemus; à medico natura ipsa iuuanda est tum præparatione, tum etiam, si opus fuerit, purgatione. Verùm eam digestionem excrementorum, quæ per halitum fit, natura ipsa confestim nulla præcedente concoctione sæpe molitur. quinimò prius perficere tentat, per halitum uidelicet digerere. quòd si non ualeat; id concoquere procurat, & demum ea perfecta segregat, ac distinguit, nec amplius per halitum digestionem æquè aggreditur: nam per concoctionem crassiora, ut supra relatam est, excrementa reddita, non amplius utique per halitum facile digeri ualent, quæ concocta sunt, sed secerni, & demum sensibiliter excerni possulant. & hac de re Galenus libro de inæquali intemperie uoluit esse in fluxione duplex genus curationis: unum, quòd digeratur quicquid humoris in particulam procubuit: alterum, quòd concoquatur. Verùm digestio, dicebat, optanda maximè est; quoniam concoctionem hæc duo ne cessariò sequuntur: puris generatio, & eius in aliquod spaciū abscessio. ex quibus uerbis palàm ostendit, digestionem per halitum excrementorum maturationem subsequi non debere, sed potissimum eam præcedere. hanc eandem per halitum digestionem primò ante concoctionem exequendam iussit Hippocrates in cura pleuritidis secundo de ratione uitæ in morbis acutis in principio. Differendum autem modò à nobis est, nunquid ea digestio excrementorum, quæ eorum concoctionem subsequitur, distinctio, seu impropria distributio appellata, iuuari possit ab arte, & à medico: & si possit; cum quibus. Pro primo asserendum planè est, quòd, uelut alimentorum digestionem quibusdam auxilijs medicis opitulatur, ut patet de mente Galeni. 4. de sanitate tuenda, & libro Quòd animi mores corporis temperaturas sequatur, & primo de sanitate tuenda, ac secundo, & quinto eiusdem; pari modo natura ipsa à medico adiuari potest pro digestionem redundantium excrementorum perficienda; eam ea ex eadem natura perficiatur, eisdemq; facultatibus medijs, ut supra relatam est. Quæ autem auxilia, ac qualia paranda sunt ip

I 2 si na

sec. 4. tex. com. 20.

cap. 3.

cap. 3.

tex. 1.

cap. 6. & 7.

cap. 3.

1. de sani. tuen.

cap. 11. 2. de sani. tuen. cap. 2.

& 5. de sani. 5.

si natura à medico pro hac digestionem iuuanda non admodum patet. nam interdum reperitur Galenum asserere, idem posse & concoctioni, & digestionem opem ferre, ut de uino enunciat in libro, Quod animi mores corporis temperaturas sequantur, loco superius allegato. & sexto de morbis uulgaribus sæpenumero idemmet ait, quædam digestionem iuuare, quæ tamen concoctionem impediunt, uelut secundo de sanitate tuenda, de exercitatione differuit. quæ cum in corpus digestionem adiuuet; ministrari tamen non debet, nisi alimenta seu succi, qui in uentre, aut uasis continentur, optimè concocti sint: aliàs periculum esset, ne, priusquam per maturam concoctionem utiles sint; in omnes animalis partes raptantur. & libro quarto eiusdem dicebat post cibum non esse sumenda medicamenta, quæ ad uehementiorem distributionem faciunt: nam tunc non distribui, sed concoqui, quæ sumpta sunt, est utilius. quare melius est eo tempore uti aliquo præsidio ad concoctionem, præcipuè qui egent. ex quibus Galeni uerbis liquidò constat interdum eisdem medicamentis posse & concoctionem, & distributionem à medico iuuari, & sæpenumero diuersis auxiliis. Sed, quò ueritas clarior fiat; haud ignorandum est concoctionem ipsam, ac distributionem, seu digestionem: uelut & alia naturalia opera ab ipso calore innato perfici, ut patet Galeno in commento aphoris. decimiquinti primi libri, & in commento aphoris. septimi secundi libri. quæ de re nec quempiam præterire debet ea auxilia, quæ concoctionem insimul, & digestionem adiuuant, talia à medico paranda esse, ut calidum innatum, seu naturam ipsam roborent, atq; adaugeant, uel saltem non dissipent, sed seruent. nec minus sciendum est aliquem succum, seu excrementum promptius ex sui natura posse & concoqui, & distribui, seu digeri: aliquem uerò ægrius. His sic dilucidatis, constat cuiq; quòd ea excrementa, quæ in corpore redundant, si facilioris sint maturacionis, ac digestionis ex sua natura, uiribus ipsis non admodum imbecillioribus existentibus; potest à medico eisdem auxiliis iuuari calidum innatum pro eorum concoctione, seu digestionem perficienda. & propterea Galenus libro de constitutione. artis medicæ, pro dulcis pituitæ, ac acidæ concoctione perficienda modicè calefacientis uini potum laudabat. de quo itidem uino, ut diximus, libro, Quod animi mores corporis sequantur temperaturam. sic scriptum reliquit. nam re uera, si commode utaris; & concoctioni, & digestionem, & sanguinis generationi, & nutritioni confert abundè. Pariter ergo & ipsius dulcis, seu acidæ pituitæ digestionem uinum ipsum opitulabitur: cum eius concoctionem opem ferat. quòd

quòd si uires ipsæ quodammodo imbecilliores fuerint, ac calor innatus non multus, simulq; excrementa ipsa redundantia, ex eorum natura & grè & concoctionem, seu maturacionem, & digestionem obsequentia; non uerendum esse puto aliis auxiliis digestionem iuuari, & aliis concoctionem; nam, cum ea excrementa uehementiori egeant digestionem, ac ipsa natura non admodum robusta existit; eis indigent medicamentis, quæ ad uehementiorem digestionem faciant, ac calidum innatum roborent, & adaugeant. hæc autem calidiora esse debent, quàm ea, quæ concoctionem adiuuant. cuius generis sunt frigidiora: ac propterea crassior pituita, & atra bilis. Ex quibus patet, quomodo Galeni uerba intelligi debeant, cùm ait, Idem posse, & concoctionem, & digestionem iuuare: & quo pacto intelligi debeant eiusdem uerba; cum asserit, quædam digestionem iuuare, non autem concoctionem, immò eam impedire. Nec mirum est, si ea, quæ corpus humanum excalescunt, calorem innatum augendo, aut saltem fouendo, ueluti alimenterum digestionem, seu distributionem; ita quoq; excrementorum, seu redundantium putridorum succorum digestionem, seu secretionem procurent: nam teste Aristotele, pariter & Alexandria quarto meteororum, Caloris natura est homogenea cogere, ac in unum copulare: quæ uerò heterogenea sunt secernere, ac separare. cum uerò redundantans putridus succus partes habeat heterogeneas; post eius concoctionem innatus secernere tentat, quod familiare est, attrahens: quòd uerò alienum, excernens. ueluti in conficiendis alimentis in uentriculo, quicquid ueluti terra, aut lapides in eis continetur, segregat: quòd uerò uelut palea, & furfur in hepate exemplo peritorum præparadi tritici, qui si quid terræ, aut lapidum, aut syluestrium seminum admixtum sit, quæ perniciose corporibus esse solent, aut palea, & fursuris utiliter purgant, pro ut Galenus asserit libro quarto de usu partium. Hæc autem operatio perficitur à calido innato, quatenus calidum innatum est, & quatenus calidum. & propterea à calidis medicamentis auxiliari potest, quæ tamen non admodum temperamentum excedant: quia, si multum excederent; imbecillum reddentia innatum calorem digestionem potius impedirent, quàm iuuarent: nam, licet cuiuslibet calidi sit heterogenea segregare; non tamen cuiuslibet est secernere putridum humorè, à non putrido: sed tantum hoc opus innati caloris est. possunt tamen etiam opem ferre & ea, quæ ipsum calidum fouent, & quæ ipsum augent, siue in substantia, siue in qualitate. Verum ea, quæ in qualitate augent, sunt uehementius digerentia. quæ de re eis utimur, ubi uehementiori digestionem

4. meteo. tex. & com. 1.

cap. 1. & 3.

cap. 3.

sic 4. com. 20.

cap. 2.

cap. 7.

cap. 19.

cap. 3.

gestione opus est, quāquā hęc quoque calida non tantū calfacere debeant, ut ipsum innatum calorem ualeant in igneam qualitātē transmutare: calor enim adauctus uehementius alterat; modō tamen non eō incrementi perueniat, ut iam colliquet: tunc nanque ad omnia est inutilis, auctore Galeno tertio de causis symptomatum, & si hęc quoque caliditas ignea possit extenuare, ac dissoluere, ut patet Galeno in commento aphorismi uigesimi sexti secundi libri, & aphorismi quinquagesimi septimi quarti libri. Ex quibus patet. quo pacto auxilia iuuantia digestionem redundantium putridorum excrementorum interdum ab eis, quę maturationem adiuuant, non discrepent, & sæpe numero calidiora, quā ea, quę concoctionem adiuuant; esse debeant, prout maiori, uel minori digestionē natura egeat pro digerendis succis prædictis semimalis. Insuper & quę uehementius digerant, calidiora esse debent, quā quę concoquunt: nā in digestionē, uel secretionē semimali succi nō una tantū facultas operatur, ueluti in cōcoctionē cōcoctrix, sed duę naturales facultates eodēmet tempore, attractrix ex una, ac expultrix ex alia. Cum autem; cunctę hęc a calido innato perficiantur, si temperatē calida adhibeantur; admodum imbecilla erit earum facultatum operatio: cum non satis sit pro duabus facultatibus eomet tempore uehementer suam actionem perficientibus tanta caliditas, quanta soli concoctrici operanti abundans esset: uerūm maiori indigent, ut supra retulimus. proinde segregatio absq; ualido calore peragi nequit, ut Galenus testatur quinto de simpli. medicamen. facultatib. horum autem medicamentorum materię admodum medicis notę sunt, ex quibus tum decocta, tum syrupos, tum electaria, tum alijs modis sibi talia auxilia præparant. Est ergo hęc digestio, seu secretio opus duarum facultatum naturalium, et propterea a concoctionē discrepat, quę concoctricis tantū opus est: iuuaturq; ut plurimum ab alijs auxilijs, quā ab eis, quę concoctionē opem ferunt, præcipuē cum uehementiori indigemus digestionē. eaq; alio tempore adhibenda sunt; quia post concoctionē, si ritē natura a talibus auxilijs iuuanda sit, & præcipuē eo tempore, quo seuiora cuncta symptomata apparent, ac egri graui ter se habent, natura separante a bonis mala, & ad excernendum præparante, iuxta Hippocratis, & Galeni sententiam aphorismo. 13. secundi libri, si unica expulsionē morbi causa pellenda sit. si autem non; eis utendum est toto morbi tempore, quo concoctio apparet, ut eis adiuta natura, illud, quod concoxit, facilius secernat. Differt autem hęc digestio, quę excrementorum est, ab

ab ea, quę alimentorum: cum in hac attractrix, non ita ut in illa operetur ualidius, sed expultrix. De diaphoresi autem, hoc est, per halitum digestionē pauca admodum differemus; cum a nonnullis abundantissimē scripta reperiatur: tum quia ex his, quę supra retulimus, et quid ea sit, patet, & quibus auxilijs perficiatur, quia calidis: quāquā & hęc tepentem calorem obtinere debeant; ut lini semen, ac chamamelum, auctore Galeno undecimo methodi medendi. nec minus a balneo somnus malos succos per halitum digerit, ut idem Galenus asserit quarto de sanitate tuenda, & eodem libro, oleum describit, ex floribus populi, quod sine ulla morsione per halitum digerit. pariter & ex chamamelo, & anetho medicamenta describit, quę per halitum digerere possunt. quę cuncta tepentem calorem possident, ut diximus; quāquā & prædictis calidiora quoque reperiuntur, quę calfacere, extenuare, dissoluere, ac ualenter digerere ualent. his denique, ac similibus utendum est pro hac digestionē iuuanda, quę per halitum dicitur. at, quo tempore eis utendum sit, superius relatū est. In quo uerō ab eis, quę concoctionē optulantur, discrepent, Galenus quinto de simplicium medicamentorum facultatibus, perbellē declarauit. & hęc de digestionē sint dicta.

De Præparationē.

Cum ergo in hac excrementorum digestionē, secretionē, seu distinctionē, quę mala sunt a bonis separans, ad excernendum natura præparat, ut sentit Gal. in commento aphor. decimi tertij secundi libri; consentaneum est differere, quo pacto medicorum opē possit humorum excernendorum præparationē optulari, & quibus auxilijs: sæpe enim redundans uitiosus succus exiguis canalibus, per quos expelli debet, crassior, ac uiscosior existit. quare ab ipsa natura expelli nequit, nisi canalium, siue foraminum hostia, per quę debet purgatio fieri, referentur, crassities tenuetur, ac uiscositas eius, quod debet euacuari, incidatur. Hinc corporis præparationē, teste Galeno in commento aphor. uigesimi quarti primi libri, nil aliud esse affirmamus, quā aliquod corpus purgationē imparatum paratum facere. hoc autem esse imparatum bifariam præcipuē fieri potest: aut ex parte succorum redundantium, qui purgandi sunt: aut ex parte uiarum, per quās redundantes succi expellendi sunt, ac a pharmaco trabendi. si ex parte succo-

cap. 3.

cap. 16.

cap. 4.

cap. 8.

cap. 8. & 9.

cap. 13.

succorum; erit aut eorum crassities, uel tenacitas, siue lentor, uel utraq; simul. at ex parte foraminum, seu meatuum una tantum causa esse potest, uidelicet eorum obstructio, quæ omnia purgationem impediunt. & propterea non immeritò eodem aphorismo. 24. primi libri iussit Hippocrates, Raro in acutis passionibus in principijs medicinis purgantibus uti; nam, cum in ipsis morbis acutis facultas nobis non detur circa eorum principia præparandi corpora; raro circa ipsorum initia purgationes in bonum usum nobis uenient: opus namque est, ut purgatio omnibus rectè procedat sine torminibus, uertigine, fastidio, difficultate, seu agrorum dissolutione, corpora quidem prius fluida facere, præcepto eiusdem Hippocratis aphorismo nono secundi libri. quod quoque passim Galenus decretum reliquit eo commentario, qui inscribitur, Quos purgare conuenit &c. Verùm, quòd medicorum auxilijs compluribus hoc perfici possit, cunctis equidem patet: nam, si nil aliud est corpora fluida facere, hoc est, purgationi præparare, quàm crassos succos tenuare, uiscidos incidere, ac foramina, per quæ huiusmodi succi pertransire debent reserare, ut patet Galeno in commento supradicti aphorismi noni secundi libri, & sexto de morbis uulgaribus: nonnulla; q; inter medicos comperta sint auxilia: quibus medus possumus talia in corporibus, cum opus sit, operari; sequitur medicum humorum in corpore redundantium præparationi absque dubio opè posse ferre. qua de re sexto de morbis uulgarib. præcipit ante epotum ueratrum lauare, ac cibum sumere; ut celerius purgatio fiat. hanc eandem sententiam reliquit aphorismo decimotertio quarti libri. Et Gal. in commento aphorismi uiginti quarti primi libri non tantum hanc facultatem præparandi medicis tribuit: immo nonnulla ibi dinumerat, ex quibus ipsi medici occasionem arripere possunt pro prædicta præparatione facienda. & insuper eodem commento, postquam declarauit, quibus indiget is, qui purgandus est; asserit, quia oportet eius humores quàmmaximè fieri potest, esse fluxui paratos, hoc est, tenues, nullum lentorem participantés, & aperta esse foramina, (nam & nos ista antea paramus, cum quempiam sumus purgaturi) & ut uno uerbo dicã; hæc præparatio contrario modo se habet cum concoctione, seu digestionem: nam illa ex natura præcipuè, et nõ arte fit: hæc uerò ab arte potius, quàm ab ipsa natura. præparationi ergo ars medica, & medicus opitulatur, nemine contrarium sentiente, siue per uomitum, siue per alui subductionem purgare uelis. immò huius præparationis auctor præcipuè medicus est, ipsi naturæ auxilia pro

ca

ea perficienda porrigens, sine quibus ipsa fortè perpetuò omnino non assequeretur: at, cum quibus, nondum liquet. Verùm, si præparatio penes redundantes succos, crassos, & tenaces attendatur; eis, quæ tenuant, ac incidunt, utendum est: de quibus libro de attenuante uictus ratione talem protulit sententiam. Si quid igitur olfactui, aut gustui, aut utriq; simul acre, & mordicans, & calidum apparebit; scito id facultatem habere tenuandi, ac incidendi: pariter & quæ eidem olfactui odorem bonum inferunt, & gustui aromatis speciem repræsentant. & demum subditur Incidunt præterea, & quæ saporem habent quendam nitrosam, aut salisum. nec minus his amara, tenuandi facultate sunt prædita. at eorum facultas aceto, & melle intenditur. Ex quibus colligo tum acria, tum salisam, nitrosa, tum etiam & amara facultatem habere crassos humores, ac uiscidos tenuandi, ac incidendi, de mente Galeni. quorum si quis uelit catalogum inspicere tum olerum, tum seminum, tum ipsarum arborum germinum, ac aliorum; supradictum Galeni librum de attenuante uictus ratione perlegat. Quædam uerò summam in commento. 24. primi libri annotauit; ut in melicrato decoctum hyssopi, origini, tragorigani, thymi, uel pulegii. Et octauo methodi medendi nonnulla quoque dinumerat tum in alimentorum, tum in pharmacorum ratione; ut ptisanam, mulsam, calamintham, hyssopum, organum, serpillum, apium, pariter in mulsa incocta. Verùm inter omnia præcipuè in febribus, ut quod nec febrem accendat, oxymel summopere extollit: quæquàm & hæc pariter obstructions liberent. & libro undecimo eiusdem summopere ptisanam, aquam mulsam, ac oxymel approbauit. In immodica tamè febris caliditate, omnibus relictis, confugit ad ptisanam cremorem. quam ptisanam & detergere, & dissecare, ac resoluerè decretum reliquit quarto de sanitate tuenda, & primo de ratione uictus in morbis acutis: & in eo commentario, quem de ptisana compilauit. talia de ptisana uerba retulit, Sane ne ullum quidem alterum datur inuentu, quod siue ut medicamentum, seu tanquam nutrimentum exhibeatur, quod horum amborum compositum sit præter ptisanam: incisionis uidelicet, & humectationis. præterea eodem commentario dicebat, Febribus ardentibus ptisanam esse accommodatissimam: incidit enim, ac detergit, cum hoc quòd frigida sit, & humida. Hac ergo, consulo, ut medici in ardentissimis febribus utantur cum redundantium succorum præparatione egent. nec minus tanquam præcipuo medicamento rogo, utantur oxysaccharo ipso: secundo loco, oxymelite, uel aqua mulsa, præcipuè febre non existente ualida: tertio

K loco.

sec. 2. com. 32.

sec. 5. tex. com. 29.

cap. 3.

cap. 4.

cap. 9.

cap. 4.
1. de rone uict.
com. 18. lib. de
ptisã. cap. vlti.

cap. 5.

cap. 3. loco supradictorum aliquo decocto, aut solo, aut cum ptisana, mulsæ, prout morbus requirit, ac eius causa. & si eorum facultas intendi uelit, acetum addatur, & mel, præcepto eiusdem Galeni libro de attenuante uictus ratione loco supra allegato. hæc quo ad præparationem, quæ penes redundantes purgandos succos attenditur, dicta sufficiant. Reliquum est de eis medicamentis, quæ præcipue detergant, poros repurgant, ac in fractu liberant, & hoc pacto foramina, uias, uasorumq; oscula referant, differamus. quæ à Galeno quinto de simplicium medicamentorum facultatibus bifariam considerantur: quædam nanque poros repurgantia medicamenta appellantur ab eo, ut patet eodem libro. & hæc in duo subdividit, genere quidem substantiæ minimè diuersa, uerùm ratione maioris, minorisq; discrepantia sunt: nam utraque calida sunt, tenuium partium nitrosa, ac amara. Horum autem medicamentorum quædam in superficie sordem auferunt, quæ extergentia, siue rhyptica nominantur: quædam uerò abstergendo etiam poros repurgant, quæ quidem supradictis subtiliorum sunt partium, emplasticis contraria. proinde hæc phræctica, & cathartica quasi expurgantia, & fractu liberantia dicantur, appellantur. Quæcunque ergo nitrosa, amaraq; sunt, ea ad purgandos meatus omnes ualere noueris: quæ uerò ulcerum sordes, ac cutis uniuersæ extergunt, non tantum hæc, sed & uiribus minora auferre possunt, ut dulcia tenuium partium, puta mel: ex cerealibus faba: ex fructibus amygdala, quæ edendo sunt. quædam uerò, licet meatus intus assumpta purgare ualeant, porosque extergere: cuti tamen apposita, quia eis quædam adstrictio adiuncta est; repurgare non possunt: nam composita sunt ex amara, acerbaq; facultate, ac occluditur meatuum exiguitas ab eorū adstrictione; priusquam in altum abstergens substantia recipiatur, ac probe meatus expurgentur: ut absinthium. at quædam sunt, quæ utrumque perficiunt & intus sumpta, & foris imposita; ut erui, ac lupinorū farina: si amara fuerint; amygdala amara, urtica semen, scylla, & iris, & c. quædam uerò huius generis medicamenta, præterquam quòd detergent, ac in fractu liberant, uim quoque habent extenuandi, ac incidendi crassos, lentosq; humores: ut serifon & abrotanum. quorum medicamentorum poros purgantium, ac abstergentium, & ea de re obstructiones soluentium, ac in fractu liberantium mentionem fecit Galenus octauo methodi medendi: quo loco asserit uniuersale documētum, quòd quæ deterforiam habent facultatem tum intus sumpta, tum foris admodum obstructiones soluunt; quæquam & ibi quoque nonnulla dinumeret, quæ

quæ cum hoc quòd obstructiones soluunt, tenuant, ac incidunt crassos, ac lentos humores, de quibus supra mentionem fecimus: nec minus & quinto de simplicium medicamentorum facultatibus; loco superius allegato innumeraq; talia comperiuntur apud alios artis medicæ auctores: quare particulatim, ut ea hic dinumerè, non est necesse. Quædam autem poros, foramina, seu meatus referantia à Galeno appellantur, quæ pariter in duplici sunt differentia: nam quædam cutis meatus referant, quæ rarefacientia, seu areotica nuncupantur: quædam uerò uasorum oscula referant, quæ aperientia, seu anastomotica appellantur. quorum medicamentorum contraria diuersam etiam sortiuntur appellationem: nam quæ poros contrahunt, condensantia: quæ uerò uasorum oscula occludunt, occludentia, constringentia, contrahentia, seu obstruentia appellantur. differtq; rarefacientium natura ab ea, quæ est aperientium: nam rarefacientium natura, & modicè calida est, tum minime desiccans tenuiūq; partium: aperientium uerò tum crassarum partium, tum acris, ac mordax natura est. Hæc uerò cuncta licet quodammodo prædictis quæ extergere, incidere, obstructionesq; delere diximus, uicina sint: nō tamen undiquaque similia sunt: ut cuiuslibet ex eis, quæ retulimus patere potest. uerùm rarefacientis quidem nature sunt chamæmelum, semen lini, althæa, et alia huiusmodi: aperientis uerò facultatis sunt, quæ acris, simulq; terrena existunt: ut cyclaminus, allia, cæpe, & huiusmodi. quæ omnia à Gal. 5. de simp. medic. facultatibus facilius est uidere; cum hic uniuersalem quandam methodum inueniendorum medicamentorum, ac alimentorum, quibus nature in prædictis auxilia præbeamus, scribere intendimus, & non cuncta particulatim: & si qua descripsimus, gratia exempli habeantur. Præter autem hos præparationis modos alter ab Hippocrate ponitur, qui laxantibus, ac mollius corpus reddentibus, humoresq; fundentibus perficitur, quem præparationis modum decretum reliquit sexto de morbis uulgaribus, & aphorismo decimotertio quarti libri. quibus locis iussit ante epotum ueratrum, ut facilius, ac celerius fiat purgatio; corpora præhumectanda esse cibis, ac balneis, & quiete. uerùm, quoniam laxantium remediorum non simpliciter una est species, ut patet Galeno quinto de simplicium medicamentorum facultatibus; ea breuitatis causa relinquo: sufficiat tamen, auctore Hippocrate, prædictis posse uti; ut corpora idonea ad purgationem reddantur (præcipue si uiolentissimo medicamento utendum sit, ut ueratrum est, de quo Hippocrates utrisq; locis mentionem fecit.) in reliquis uerò, si humores pur-

cap. 12.

cap. 14.

sec. 5. ex com. 29.

cap. 11.

cap. 3.

cap. 12.

cap. 4.

gandi crassi, ac tenaces fuerint; antedictis attenuantibus, & incidentibus, uel similibus utendum est. Meatus uerò, per quos ipsi purgandi sunt, ac humores transmittuntur, & à medicamentis trahuntur, quæ uim purgatoriam habent; repurgandi, ac referandi sunt cum his, quæ hanc facultatem possident, quorum methodum superius demonstrauimus, ac ita purgatio in cunctis rectè procedet. Ex quibus patet, in quo differant ea, quæ præparandi facultatem obtinent ab eis, quæ concoctioni, aut digestionem opem ferre possunt. Sed mox queret quispiam, nunquid in flauæ bilis redundantia, saltem si ea non turgeat; præparatio ante eius purgationem competat, ut ea citius, ac facilius è corpore educatur. Iuniores quidam in arte medica, ac in Hippocratis, & Galeni doctrina oppidè quàm eruditissimi, atque exercitatissimi respondent, quòd, cum flauæ bilis uacuatio facilis sit, pituita uerò, ac potissimum eius, quæ crassior, & glutinosior est, itemque nigra bilis difficilior auctore Galeno decimoquarto methodi medendi; ea de re præparatione haudquam indiget. Insuper eorum opinio corroborari potest alia Galeni auctoritate tertio prognostic. quo loco asserit, humores corporis calidiores, tenuioresq; paratissimos esse ad excretionem, cuius naturæ sunt biliosi succi. qua de re præparatione non egent. Verùm, pace tantorum uirorum dixerim, ipse ex Hippocratis, & Galeni mente aliter sentio. ea de re, non quidem contradicendi studio, sed ut ueritas pateat, quæ mihi uidentur, de ea re proferre non grauabor. Bisariam, ut diximus, corpus potest fluidum reddi, ex mente Galeni, (Illud, quod Hippocrates iussit, ubi quispiam corpus purgare uoluerit,) aut humoribus extenuatis incisus, ac absteris: uel omnibus meatibus referatis. eum ergo incisio, ac extenuatio succis crassis, ac glutinosus, seu lētis competat, ut patet Galeno undecimo methodi medendi, & in commento aphorismi noni secundi libri, ac plerisque; aliis locis: biliosus autem succus haud talis sit naturæ, seu essentiæ; consequens est, ut talis præparatio ei præberi non debeat. At, cum ipse Galenus iubeat in commento prædicti aphorismi noni secundi libri, & undecimo methodi medendi, singularum particularum meatus, qui his ad superuacuorum emissionem sunt proprii, fluxiles reddere, ut intestino, uentriculo, mesenterio, & concauis iecinoris, intestinum rectum: renibus, uescicæ, iecinoris gibbis, uenæ cauæ, arteriæ magnæ, & omnibus, quæ in lumbis habentur, eum, qui urinis est delegatus: pulmonibus, & pectori, ipsam asperam arteriam, & fauces: cerebro, & eius inuolucris eum, qui per palatum, & nares descendit,

scendit, consonum erit hanc saltem fluxibilitatem foraminum, ac meatuum, referationem in ipsa flauæ bilis redundantia, ubi non turgeat, saltem medicum parare posse, ac debere. At hæc Galenus in commento aphorismi uigesimi quarti primi libri in acutis morbis, cum materia turgit; non negat aliquem medicum posse arripere occasionem in primis diebus dicta corpora præparandi, priusquam usus sit medicamento purgante. in quibus quidem morbis propter temporis angustiam, ac morborum prauitatem saltem hæc facultas præparandi nobis non datur, immò nec concoquendi, ut iussit Hippocrates aphorismo uigesimo secundo eiusdem primi libri. ergo à fortiori, non negabitur nobis hæc facultas præparandi in his morbis acutis, in quibus ipsa flaua bilis non turgit. Vterius, si in instrumentali morbo, qui obstructio est, contrariæ est reclusio, seu referatio, ut patet Galeno undecimo methodi medendi, quodlibetq; præter naturam suo medicetur contrario, cum pariant obstructionem, ut Galenus asserit octauo methodi medendi, & undecimo: tum humorum crassitudo, tum lentitia, tum præter hæc & abundantia; sequitur redundantiam flauæ bilis obstructionem parientem uiarum reclusionem, seu referationem indigere pro eius purgatione. sed hæc una est præparationis species, ut superius ostendimus. Quare nemo est, qui eam eo casu negabit, præcipuè si ea flauæ bilis multitudo non ad tantam peruenit magnitudinem, ut statim circa initia medicum ipsam euacuare cogat, ut infra dicemus. Rursus, si ea non turgente iusserunt Hippocrates, & Galenus ante eius purgationem concoqui debere, saltem concoctione generaliter dicta, ut patet secundo de ratione uictus in morbis acutis: nam ea emicta, ac permutata à calido innato facilius educitur; quantò fortius negandum non sit uias, ac meatus, per quos transmittenda est, ac à medicamento trahenda recludendos, ac referandos esse, præcipuè cum Hippocrates uniuersaliter iubeat aphorismo nono secundi libri, Quæ purgantur corpora cuncta prius fluida fieri debere, priusquam purgentur. at non ita iussit concoctionem; cum perpetuò turgentiam materia ab ea excludit. Verùm, ut cunctis ueritas hæc pateat; placuit uerba Galeni octauo methodi portare, quæ talia sunt. Cernimus enim aliquando etiam, quod multum est, cum simul totum confluit, obstructo hæere, infigiq; non minus, quàm ea, quæ glutinosa sunt, & crassa: quòd, si per meatus angustos est transitus; multò profecto magis retineri. Si denique quod multum est, præter id, quod glutinosum sit, ac crassum obstruit, hæret, infigitur, ac in uis retinetur; quis adeo erit insulsus,

cap. 17.

com. 23.

cap. 13. & cap. 8.

cap. 19.

cap. 13.

cap. 4. & 11. metho. 8. & 13.

com. 46

cap. 4.

insulsus, ut pro eius faciliori purgatione, seu euacuatione, repurgatione, ac reseratione eorum meatuum, per quos purgari debet, prius non uatur, et si flauæ bilis fuerit talis redundantiæ nec minus placuit, ut quæ proposuimus ex Galeni mente, ueritas pateat, eiusdem uerba in libro de purgantium medicamentorum facultatibus in medium afferre, quæ talia sunt. Ducat aliquis ad me quempia sine febre, cui in uniuersum corpus amara bili redundauerit, spectetq; post aliquos dies, cum hominem præparauero, mihiq; iam tempus instare uisum fuerit exhibendi medicamenti alicuius, quod bilem expurget; quo pacto naturalem corporis habitum eiusmodi potione ipsi restituam? In quibus uerbis disertè Galenus in flauæ bilis redundantiæ præparatione usus est ante purgationem. hanc quoque sententiam confirmauit libro primo de sanitate tuenda circa finem, cum dixit. Quod, si uel crassitudinis, uel abundantie, uel lentoris excrementorum uitio obstructi meatus sunt; tenuatoria uictus ratio his apta erit. & paulò ante dicebat. at flaua bile retenta, siquidè obstructionis culpa id accidat; eo, qui extenuat, uictu utendum. præcipit ergo Galenus his, quæ hic asserit uerbis, tenuatoriam uictus rationem; si flaua bilis propter obstructionem præternaturaliter detineatur: quo uictu præparationem molimur, ut diximus. ultimò, quis negabit eam præparationem, quam Hippocrates commendat in præallegatis locis: corporum uidelicet præhumectationem, ac laxationem, quæ quiete, alimentis humectantibus, ac dulcis aquæ balneis perficitur, ut facilius ueniat purgatio, ac rectè procedat: nemo inquam, qui mentis sit compos. Redundante deniq; flaua bile, modò non turgeat, sed obstructuendo aliqua corporis parte hæreat, ac retineatur, siue per uniuersum corpus, liquet ex Galeni sententia, ut facilius purgetur, ac à medicamento trahatur, eam præparationem parari debere à medicis, quæ se tenet ex parte meatuum, seu foraminum, per quæ transmittenda est, ea quidem recludere, referare, seu extergendo repurgare. nec minus & purgandi corporis præhumectatione, ac laxatione Hippocratis decreto, maximum ei comparatur commodum. At eam autem auctoritatem Galeni, quam afferunt decimoquarto methodi medendi, facilis est responsio: ait. n. flauæ bilis uacuationem facilem esse relatione ad pituitam, & nigram bilem: nec propterea ante euacuationem præparationem interdicit: immò, si ea præeat; facilius fiat uacuatio: aut ex sua natura, quia substantiæ, ac essentia tenuis est, facile quidem uacuatur: nec ea ratione incisione, seu attenuatione indiget. at, quoniam sua multitudine ualet obstruere, hæret, ac

infigitur, & in uis retinetur, ea præparatione indigebit, quæ penes meatuum reserationem, ac repurgationem se tenet: si ea multitudo uinci, ac superari ab ipsa natura ualeat. Et eadem ratione alteri Galeni auctoritati respondetur, cum ait tertio prognosticorum, Humores corporis calidiores paratissimos esse ad excretionem: nam, licet flaua bilis ex sui natura, cum calidior, ac tenuior sit, paratissima ad excretionem fiat: tamen, quid sui redundantiæ, ut diximus, obstruit, & in uis retinetur; hac de re priusquam purgetur, prædicta præparatione indiget. & propterea ad purgationem ineptos non tantum eos, qui multa cruditate laborant, aut ilia extenta habent, censet Galenus in commento 24. aphorismi primi libri: uerum & quibus ignea, ac supra modum calida existunt. nec paratos tantum existimat, ubi humores fuerint tenuati, ac incisi, uerum etiam ubi aperta sint foramina, ac nullam habeant obstructionem, per quæ purgatio fieri debet. Verum statim quaeret aduersarius, quibus medicamentis talem præparationem in flauæ bilis redundantiæ parare ualeamus; cum ferè cuncta, quæ talem facultatem obtinent, ut supra annotauimus calida sint, eoq; flauam bilem adaugeant. Cui responsum uolo, quòd, licet quandoque calidis uti possimus Gal. decreto in commento apho. 24. primi libri: tamen, ut unius id exequamur, nonnulla in arte medica reperiri, quæ quidem facultatem habent extenuandi, & abstergendi uias, seu poros repurgandi, ac reserandi, & citra calorem obstructiones liberandi: nam quæ deterforiam facultatem obtinent, obstructiones soluunt, teste Galeno octauo methodi medendi. inter quæ primo in alimentorum genere pituita est, ut patet Galeno supra allegatis locis. at inter medicamenta, utrunque est cichorium, quod à Galeno octauo de compositione medicamentorum secundum locos summopere extollitur pro extersione, ac reclusionem osculorum, uenarum præcipue, quæ circa hepar, siue syrupi, siue decoctæ, siue quouis alio modo ex eis medicamenta parentur. & non est mirum; nam amarum qualitatem participant, cum hoc quòd frigida sunt, dictumq; est auctoritate eiusdem Galeni quinto de simplicium medicamentorum facultatibus, quæcunq; reperiuntur tum nitrosa, tum amara ad purgandos meatus omnes ualere. & septimo de simplicium medicamentorum facultatibus decretum reliquit, Cuncta ferè amara abstergentia esse, ac expurgantia in iecinore prouenientes obstructiones. Et pariter eodem libro octauo de compositione pharmacorum secundum locos, ac iecinoris expurgationem, & meatuum operationem citra manifestam calfactionem, aut refrigerationem, ueluti opti-

com. 23.

Cap. 4.

cap. 8.

cap. 12.

cap. de calamintha.

cap. 8.

numm

cap. 4.

cap. de cucu.

mum pharvacum, filicem laudauit, tanquam predominantem qualitatem habentem amarum qualitatem. Ad hæc à Dioscoride libro secundo cap. 123. pariter à Galeno libro secundo de alimentorum facultatibus, & octauo de simplicium medicamentorum facultatibus, semina peporum, ac cucumerum uim quandam habere extergendi, cuius beneficio urinam ciunt, ponuntur. Idem pariter sentit Paulus Aegineta libro primo de arte medendi cap. octauo, communis que usus practican- tium est hodiernis temporibus eis uti. Nec minus meo iudicio inter cuncta, quæ narrauimus, pro ea præparatione perficienda eligendi sunt syrupi, tum acetosus simplex, tum oxyssaccharum, quod præ omnibus tum syrupis, tum decoctis, tum aliorum generum medicamentis præferendum censeo. Quod, si cutis meatus referandi sint; aquæ dulcis balneis, pariterque medicamentis rarefacientibus, extergentibusque utendum est. quam uim moderatè tum calida, tum & nonnulla frigida possidere haud difficile est reperire & apud Galenum, & apud alios artis medicæ auctores. His denique auxiliis flaua bile redundante, si non turgeat, purgandi corporis præparatio à medicis paranda est; ut in eis purgatio rectè procedat: cum his, quæ non tantum præparant, quin immò & causæ aduersantur, pariterque & morbis ipsis, qui ex flaua bile gignuntur. hinc est, quod alterabunt, & digestionem opem ferent, ac præparationi: ueluti & nonnulla, quæ superius annotauimus alterationi, & præparationi præstant auxiliū, insimulque nutriunt, ac concoquunt, ut ptisanæ. Quædam concoctioni, digestioni, & præparationi insimul opitulantur; ut uinum modicè calfaciens moderatè bibitum: ad hæc nutrit, sudorè, urinamque; promouet, ac somnum conciliat, teste Galeno 4. de sanitate tuenda: non tamen; si crassum sit, & nigrum. Alia alterant, digerunt, & præparant cum extenuatione, & incisione, ac excretionem promouent; ut aqua mulsa, & oxymel: eoque magis, si in eis, & præcipuè in mulsa concoquantur hyssopus, aut calaminta, origanum, apium, serpillum, aut iris. Verum perpetuò menti tenendum, priusquam obstructionibus liberandis uacaueris; cum his, quæ uehementer aperiunt, aut detergunt, studeas uacua redundantis succi maiorem partem: ac de mum ualenter aperiuntibus, uel detergentibus utaris, alioquin ipsas magis impingens, præcepto Galeni octauo methodi medendi. & si febris adsit, præsertim ualida, pro liberandis obstructionibus utaris his, quæ citra calorem liberare obstructiones ualent, eiusdem Galeni præcepto undecimo methodi medendi. At quo tempore pro expellendis excrementis,

4. de san. tuen.
cap. 4.

cap. 4.

cap. 10.

tis, ac redundantibus succis præparatione utendum sit, nondum liquet ex dictis. uerum hoc perpetuò obseruandum est, si ante concoctionem purgandi sint, ut si turgeant, quocumque tempore medicus potest, eam occasionem arripere, ac exequi præcepto Galeni in commento aphorismi 24. primi libri. quod, si concoctione prius egant, quam expurgentur; illud perficere, priusquam concoctionis inditia appareant, minime tentandum est: nam nec natura ipsa, nisi post concoctionem, secernens à bonis mala ad excernendum præparat, auctoritate Galeni in commento 13. aphorismi secundi libri supra allegati. & hæc de præparatione satis sint.

De Purgatione.

Hætenus quo pacto ante purgationem paranda sint corpora, ut eis facilius ueniant, ac rectè purgationes procedant, uerba fecimus; restat modò de purgatione, ac purgantibus medicamentis differere, ut his quoque, rectè uti ualeatis. Quam necessaria autem, ac peritiles sint quibusdam corporibus purgationes, purgantiaque medicamenta, cunctis liquet: at quo pacto à uenæ sectione discrepent, bellissime à Galeno in eo commentario, quem aduersus Iulianum compilauit, auctoritate Chrisippi, Theophrasti, Hippocratis, Platonis, ac Aristotelis demonstrauit. Insuper libro de purgantium medicamentorum facultatibus, nec minus ab eodem Hippocrate aphorismo secundo primi libri, & secundo, & tertio quarti libri, quibus percipere potest. Galenus quoque eodem libro de purgantium medicamentorum facultatibus asserit, quam admiranda opera à purgantibus medicamentis absolui. quare de eorum medicamentorum necessitate, ac utilitate, scribere non me intromitto. Verum primò de eis differendum est, cur purgantia dicantur medicamenta. quod quidem non propter aliud, ut Galenus asserit libro de purgantium medicamentorum facultatibus, quam quòd sanguinem à redundantibus in eo humoribus, seu excrementis purum constituent, quoniam modo illa excrementa expurgent, ut patet quinto de simplicium medicamentorum facultatibus. & propterea in commento aphorismi secundi primi, & quarti libri purgationem esse humorum, qui sua qualitate molestant, euacuationem asserit. Qua de re cunctarum euacuationum, quæ per pharmaca purgatoria fiunt, unam esse communem intentionem retulit: ut humor uidelicet redundans euacuetur. hinc Hippocrates eis, qui salubritatè corporis habent, omnino medicationes, seu purgationes

cap. vlc.

cap. 2.

loco citato.

cap. 1.

cap. 20.

prohibuit aphorismis. 36. & 37. secundi libri: nam purgans medicamentum proprium attrahere humorum appetens; cum is non adsit, sanguinem, ac carnes colliquat, ut ex ipsis proprium attrahat humorem. & propterea Galenus in commento aphorismi 15. tertii libri decretum reliquit, purgantia pharmaca non nisi ualde indigentibus, et ex longis intervallis utilia esse. Verum liquet Hippocratem, & Galenum in aphorismo 47. sexti libri, corporibus paratis incidere in morbos, quantum nondum in eos inciderint; redundantis succi purgationem precipere, precipue in nere, uelut & uenae sectionem his, qui plenitudinis passionibus subiiciuntur. in super & hoc idem ostendit Galenus in eo commentario, qui inscribitur, Quos purgare conueniat, quibus medicamentis, & quando: & libro de curandi ratione per sanguinis missionem, in quibus locis, ex uobismet ipsis potestis inspicere, quibus corporibus paratis in morbos incidere, in eunte nere: & quibus in fine ueris, purgatio, uel uenae sectio adhibenda sit, ut ab eis morbis praeseruentur, in quos incidere parati sunt. nam non cuncti, qui ab aliquibus praeter naturam affectibus nere praeseruantur, eodem tempore purgandi sunt, aut eis uena incidenda est: ut quidam iuniores nostri temporis medici ad pauca respicientes indifferenter praecipiant, ac non parum in hac re hallucinantur. His ergo corporibus paratis in morbos incurrere pro ratione redundantis succi, priusquam actu aegrotent, purgantibus medicamentis utendum est, si aliquid aliud non prohibeat. Quae uero purgationes prohibeant, satis dilucide a Galeno praesertim libro nono methodi medendi, & libro primo de arte curatiua ad Glauconem ostensa sunt. quare eadem hic enarrare superfluum est. Insuper quod aegris corporibus sepe numero aliquo redundantante succo, seu putrescente purgationes quoque competant, patet apud Hippocratem libro secundo de ratione uictus in morbis acutis, & quarto eiusdem & aphorismo 29. secundi libri. 2. primi & 18. quarti, ac nonnullis aliis in locis. patet etiam Galeno in commentariis praedictorum aphorismorum, & libro de purgantium medicamentorum facultatibus, & eo commentario, qui inscribitur, Quos purgare conueniat & c. ac in libro aduersus Iulianum, & sexcentis aliis in locis. Qualitas autem medicamento eligenda est pro ratione redundantis succi: ut si flaua, uel pallida bilis redundet; quae flauam, uel pallidam bilem purgant, adhibenda sunt pharmaca: si pituita; quae pituitam. pariter de serosis humoribus, succo melancholico, uel atrabile dicendum erit. Quod uero quibusdam purgantibus pharmacis facultas quaedam attractrix insit, qua media quemlibet sibi proprium, ac familiarem

miliarem eligunt succum, & attrahunt; licet aliquibus, ut Erasistrato, ac Aesclepiadi, incognitum fuerit, satis per lucide a Galeno libro de purgantium medicamentorum facultatibus, & libro tertio, & quinto de simplicium medicamentorum facultatibus, & ab eodem Galeno simul et Hippocrate libro primo de natura humana ostensum est. At perpetuo, quod ad fieri possit, purgans eligendum est medicamentum, quod praeter id, quod redundantem eliciat humorem, aliis, quae praeter naturam sunt, aduersetur: illud, quod Galenus praecipit primo de arte curatiua ad Glauconem capite de cura tertiana his uerbis. Semper enim oportet contrarias qualitates opponere his, quae praeter naturam inualuerint: cum hoc multo melius sit, quam quomodolibet euacuare. & libro decimo methodi medendi loquens de febrium putridarum curatione ita retulit. Ac si quidem in idem consentiant, et quae febrem extinguunt, & quae causam oppugnant, in quod utraque conspirant; cum unum sit, sine cunctatione agendum est. Illud, quod perpetuo in omnibus morbis ipse (uelut in febribus iubet Galenus) quoad fieri possit exequendum censeo: nam contrariorum perpetuo contraria esse auxilia omnium, quae praeter naturam sunt praecipuum commune est, ut sexcentis in locis de mente Hippocratis apud Galenum compertum est, praecipue undecimo methodi medendi, & commento aphorismi. 22. secundi libri. Nec minus purgantia medicamenta, quoad fieri ualet, eligenda sunt, quae mala qualitatis sint expertia: quorum ampla sylua apud Graecos, Arabes, ac Latinos facile reperitur, praesertim apud iuniores, quibus in notitiam deuenere nonnulla purgantia medicamenta prauae qualitatis expertia, quae quidem apud antiquos penitus incognita fuere; ut myrabolanorum plura genera, cassia fistula, tamarindi, rhubarbarum, & forte manna, nonnullaque alia, quae breuitatis causa relinquo. Quod uero magni etiam momenti sit, si purgantis medicamento quantitas bona coniectura uiribus accomodetur; patet ex Hippocrate aphorismo. 3. ac. 23. primi libri: nihil enim aequae artis medicamini in agendo coniecturalem efficit, uti cuiusque remedii quantitas: nam quod laboranti praebendum sit medicamentum, aut bilem flauam, uel atram, pituitam, aut serosum excrementum euacuans, exacte quidem nouimus. Ceterum, quantum praeberi debet, nescimus teste Galeno libro de curandi ratione per sanguinis missionem. at intentio quantitatis euacuationis non solum humorem respicit superabundantem, sed & hominis uires, qui euacuari debet; qualis enim fuerit eius natura, qui debet perferre purgationem, ad hoc ducere conuenit: & interdum usque ad animi de-

lib. de purg. me.
fa. cap. 2. 3. de
simp. med. fac.
cap. 25. 5. e.
iusdem cap. 20.
1. de natura lu.
com. 27.

cap. 1.

cap. 12.

cap. 12.

cap. 7.

cap. 10. & 13. 1.
ad glauc. cap. 14.

tex. 11.

tex. 76. & 64.

cap. 2.

cap. vlt.

fectionem, si æger tolerare possit, eodem Hippocrate auctore aphorismo eodem uigesimotertio primi libri, in his præcipue præter naturam affectibus, qui à Galeno narrantur in commento prædicti aphorismi. & hoc non tantum in uenæ sectione, uerum in purgatione seruare oportet; licet tutius in uenæ sectione, quam purgatione illud exequamur. proinde præter eos præter naturam affectus, qui ualde urgent, ut uidelicet adurentem febrem, uehementissimum dolorem, ac maximam inflammationem, aut similes, perpetuo suaderem, si purgans medicamentum competat; potius, secundo, & tertio repetere, quam semel euacuare priori purgatione minus uacuando, quam humor redundans, ac ægroti uires postulant. uelut de uenæ sectione, nisi quid urgeat, iussit Galenus eodem libro de curandi ratione per sanguinis missionem loco superius annotato: & in his quoque raro exquisitissima uteretur purgatione. nam quod semel in uentrem deuoratum est medicamentum, quo minus omne deuoratum non sit, fieri non potest. Neque possibile est, ubi plus, quam conueniat, iam purgetur homo, partem ablati auferre, adeo ut propter id incorrigibilis sequeretur error, ut uitare non possis, aut eius, qui purgatur maximum detrimendum, aut interitum illud, quod non tantum non comparatur, ex paulo minoris quantitatis, quam redundans humor, ac uires exigant, euacuatione. uerum maximum uiribus eius, qui euacuatur, accedit commodum: nam minore iam facta materia, natura facilius supra reliquum aggreditur, quod concoquendum est concoquens: quod uero excernendum excernens. at, si id perficere non ualeat; repetenda purgatio est, quo modo tutius curabitur. id quod fieri à medicis debere iussit Galenus decimoquarto methodi medendi, & secundo de ratione uictus in morbis acutis. quanquam, si quis etiam propter ætatem, uel timiditatem permittere se medico ad sanguinem ullo modo detrahendum nolit; huic quoque deicienda largius aluus est, si id quoque suspectum non habeat, auctoritate Galeni quarto de sanitate tuenda. Artificiosa denique coniectura quantitas purgantis medicamenti cognoscitur, uelut singulorum aliorum præsidiorum. Verum eius uiri est de quantitate præsidiorum optime conicere, qui uires omnium, quæ in arte sunt, didicerit, memoriæ mandauerit, atque diligentia omni adhibita sese in operibus artis exercuerit, ut Galenus præcipit secundo de ratione uictus in morbis acutis. et propterea idemmet Galenus eodem secundo libro de ratione uictus in morbis acutis de quantitate purgationis in pleuritide ita asseruit. Quibus igitur dare medicamentum purgans quadrabit, his medicamenti tantum

tantum propina, quantum in plurimis mediocriter uacuari tum nouissimum sis expertus. Quo pacto ergo quis quantitatem purgantium medicamentorum optime conicere possit, planè ostendimus: restat modò de tempore pauca disserere; quia ad rectè medendum plurimum temporis occasio confert, teste Galeno primo de arte curatiua ad Glauconem circa principium. Verum, cum præ omnibus cognitu sit difficillima; uides plerumque medicos non uulgares modò, sed præexcellentes aberrare: hanc enim præcipitem apud Hippocratem esse constat, ac uelut quantitas cuiuslibet est propria. Sed, cum nihil proprium possit sermone explicari; de communi tum quantitate, tum temporis occasione scribere tentauimus: cum ad rectè medendum plurimum conferre uideantur. aded enim, ut diximus de mente Hippocratis, occasio non tantum purgantium medicamentorum; uerum omnium ferè medicorum operationum penes corpora humana momentanea, ac admodum præceps est, & angustissima, ut ob id difficulter sit cognoscibilis: nec quisquam eam agnoscere ualeat, nisi qui diu fuerit in hoc exercitatus. nam materia, circa quam ars medica uersatur, dico corpus humanum, continuè fluit mutationibus, ac alterationibus, seu momentaneis, ut ita dicam, transmutationibus obnoxium, faciliusque non ab extrinsecis modò, uerum etiam ab intrinsecis causis alteratur. at, ut uos iuuenes studiosi plus aliquid, quam qui arte carent, de temporis occasione assequi ualeatis; ad ea, quæ communia sunt scribenda, confugimus. erit autem opportunum purgantis medicamenti tempus, quò rectè eo uti possumus; si materia turgeat congestim circa initia, pro ut decretum reliquit Hippocrates decimo aphorismo quarti libri: nam, cum superabundantes humores mouentur, & per totum corpus deferuntur nondum in aliqua parte firmati; natura ad eos expellendos irritatur. quare indiget aliquo auxilio, quo medio natura ipsa ualeat hunc humorum motum ad aluum deducere, ac eos foras propellere. Ut autem hoc ritè perficiatur; nullum aliud præstantius est, quam purgans medicamentum propinare: alias aut robur uirium dissoluetur, uel febris caliditas augebitur, aut timor adest, ne in aliquod princeps membrum decumbant hi, qui per corpus uagantur humores. Sūt itaque; mox à principio turgentes humores medicamento purgante educendi; si natura eos non ualeat foras propellere. Quòd, si non turgēt, sed aliqua in parte sint humores firmati; non opus erit circa initia purgante medicamento uti. Si quidē quæ Hippocrates dinumerat incommoda quarto de ratione uictus in morbis acutis, necessariò eueniēt, ut qui crudū sint,

cap. 12.

cap. 13
com. 11.

cap. 4.

com. 37.
com. 11.

cap. 1.

sint, purgationibus nō cedant. hac de re idē Hippocrates iussit eos medicari nō debere ante concoctionē, si euinci, ac si sperari ab ipsa natura posse cogitabis: tunc n. prater id, quod purgationi cedunt redundantes succi, naturā ipsam habemus euacuationi adminiculantē: siquidē ea uidetur post concoctionē humores discernere, & demū eos expellere, ut superius diximus. Quod, si ubique locorum tum apud Hippocratem, & Galenum, cunctosq; alios artis medicæ authores liquet ipsius naturæ medicum imitatore esse debere; liquidò constat eo tempore, quo natura su perfluitates utiliter expellit, si imperfectē ipsa moueatur, purgante medicamento medicum uti debere, ac id, quod deficit, supplere medicando: ut ex utroque noxii humoris euacuatio rectē fiat, natura quidem expellente, medicamento uerò attrahente, prout Galenus asserit in commento aphorismi uigesimisecondi primi libri. Hinc patet, quod, cum rarò humores ab una parte ad aliam transfluant, seu turgeant, frequentiusq; quietem habeant, ac in aliqua parte consistant, in qua toto morbi tempore concoquuntur; rarò in principiis utendum esse purgantibus medicamentis: præcipuè si redundans succus ualeat ab ipsa natura concoqui, ac euinci: at sæpenumero, & frequentius post concoctionem. Est ergo princeps scopus, qui penes temporis occasionem purgantium medicamentorum perpendendus est, ipsius morbi concoctio; si eius causa non turgeat, aut quiduis aliud non urgeat. Aliud insuper æquè præcipuum eodem Hippocrate auctore aphorismo nono secundi libri est purgandi corporis præparatio. propter quod uerebatur ipse etiam in acutis passionibus medicinis purgantibus in earum principiis uti; quia non datur medico facultas ista præparandi corpora aphorismo uigesimoquarto primi libri: aliàs præparatio ipsa neglecta, si quis alui subductionem procurauerit; difficiles non sine torminibus, uertigine, fastidio, dissolutione, ac difficultate purgationes uenient. Quo autem pacto, ac cum quibus purgandorum corporum præparatio procuranda sit, supra retulimus. Hæ ergo duæ præcipuè communiter penes tempus purgationum conditiones pensandæ sunt tam in præseruatione, quàm in curatione, si materia non turgeat, aut quiduis aliud non urgeat, ut infra dicemus. at particularia, quæ medicum perpendere oportet, longè plura sunt. quæ cum à Galeno nono, & undecimo methodi medendi, & eo commentario, qui inscribitur, Quos purgare oportet & c. & libro de arte curatiua ad Glauconem primo, alijsq; plerisq; locis fusissimè tractentur; ea permittere uisum est.

Quæstio, an in principiis morborum materia non turgente purgante medicamento utendum sit.

Quæret autem quispiam, an perpetuò seruandum sit, quòd materia non turgente ea medicanda non sit, neque in principiis, nisi post concoctionem, ac corporum præparationem. Iuniores quidam artis medicæ, inq; Galeni, ac Hippocratis doctrina admodum eruditi ex eorum intentione in plerisq; locis tueri conantur, nullo pacto ante concoctionem, ni materia turgeat, utendum esse in morborum principiis purgante medicamento: etiam eo, ex quo materia diminuitur: quod quidem hodiernis temporibus minoratium medicamentum appellant. illudq; cum auctoritatibus, tum rationibus contendere non desinant. At ipse nonnullis Hippocratis, & Galeni auctoritatibus, rationibusq; impulsus contra sentire cogor. Verum, ut dilucidius rei quæsitæ ueritas pateat; primò quid sentiam propalabo: secundò rationibus, ac auctoritatibus, quæ à supradictis in contrarium ducuntur, responsiones tribuere conabor. Quantum ad primum attinet, cum Hippocrate uigesimoquarto aphorismo primi libri dico in morborum principiis, si utendum sit medicamentis purgantibus, illud cum præmeditatione faciendum esse, diligenti uidelicet examinatione præsertim, siue agroti præparatione, siue recti iudicii expectatione, quibusdam eorum, uel omnibus simul apprime perpensis, prout Galenus in commento eiusdem aphorismi declaratum reliquit: non enim periculum minimum est uti purgante medicamento in principiis acutorum morborum: sunt enim purgantia medicamenta ut plurimum potentia calida, febremq; augent, ut idē Galenus eodem commento optimè declarauit. & propterea quarto de ratione uictus in morbis acutis iussit, rem istam secundum aphorismorum mentem definiri oportere, scrutariq; quādo in principiis purgatione utendum sit, & quando morbi concoctio expectanda. hinc Hippocrates aphorismo uigesimonono secundi libri decretum reliquit, cum morbi inchoat; si quid uidetur mouendum, moue: cum uerò consistunt, ac uigent; melius est quietem habere. diligens ergo examinatio in morborum initiis a medico facienda est; si debeat eo tempore uti purgante medicamento, aut non. quam diligentem examinationem summam per capita in cunctis morbis faciendam præcepit Paulus secundo de arte medica capite secundo

com. 22. & 38

do. nam, si morbus ipse ex toto genere exitialis fuerit; nihil nec eo tempore, nec alio mouere oportet: deplorati enim curandi non sunt, sed eis morbi finem prænunciare licet. in quo enim desperata omnino salus est, imprudentis consilii fuerit apud vulgum infamare præsidia, quæ multis fuere causa salutis. quam sententiam reliquit Galenus undecimo methodi medendi, asseritq; ibi tempora, præsidiaq; his, quos saluari spes est, scribere. Et insuper, si diligenti examinatione cunctorum, quæ oportet, relictum, ac perfectum iudicium in morbo aliquo acuto expectatur, viresq; morbo præualere, eumque superare medicus minimè vere tur absque ullo eius auxilio, præterquam conueniente ratione uictus instituta; abstinendum à medicamento purgante in eorum morborum initiis censerem: nam frustra id tentaretur; cum natura ex se absque ullo alio auxilio sufficiat uincere: longe enim præstantiorem esse salubrem uitam uniuersum, quam medicinam, auctor commentarii, quod Præsagium experientia confirmatum inscribitur, circa finem scriptum reliquit. et libro de medicinis expertis compertum est optimè nos debere laudare uirum, qui curat per cibum, quam illum, qui curat per medicinam. si quis autem uelit huiusmodi causam discere; eodem loco reperiet. Pariter, si morbus fuerit diutinus; nullo pacto in principio medicamento purgante utendum est: nam in longis morbis semper oportet expectare cõtionem, ex sententia Galeni in commento prædicti aphorismi uigesimiquarti primi libri. Reliquum ergo est, ut in his morbis acutis purgante medicamento circa eorum initia utendum sit: qui, & si haud periculo uacant; tamen non sunt ex toto genere pernici ciosi; uerùm spes est, quod exonerata natura à purgante medicamento, quod relinquitur, facilius poterit & concoquere, & expellere, quod concoquendum, ac expellendum erit. at id non nisi in principiis perficiendum esse censent tum Hippocrates, tum Galenus; priusquam robur corporis dissoluatur, uel febris caliditas augeatur, aut ad aliquod princeps membrum decumbant, qui in corpore redundant humores; præcipuè si per corpus uagantur, ac turgent: est enim eo tempore naturæ impetus, aut in toto corpore, uel saltem in partibus principalioribus ad superfluorum excretionem. quare iuuandus erit hic motus naturæ medicamento purgante. age igitur Hippocrates propterea in quorundam morborum initiis præcepit debere uti medicamento purgante: nam eo neglecto timor esset, ne ui morbi temporis processu robur corporis dissolueretur, uel febris caliditas augetur, aut ad aliquod membrum princeps redundan-

tes

tes decumbant humores, ut disertissimè Galenus commento aphorismi decimiquarti libri declarauit. At, quoniam in quibusdam morbis acutis à diuersis causis hæc pericula impendunt; omnium uoluit Hippocrates proferre sententiam: & cum nouisset præcipuam causam, propter quam in prædictis morbis ea nocumenta timenda essent, humorum turgentiam esse in his morbis, in quibus materia turget; illud primò, ac præcipuè decretum reliquit aphorismo uigesimosecundo, & uigesimoquarto primi libri: pariter, cum non ignorasset ex aliis causis, licet non æquè ut ex prædictis, posse prædicto pericula in quibusdam aliis morbis imminere, ni in eorum principiis ægri purgentur, ne in necessariis in arte deficeret, immo eam totam exigeret; insit aphorismo uigesimonono secundi libri, in reliquis acutis morbis, in quibus eadem pericula impendunt, circa eorum initia medicum debere uti aut uenæ sectione, aut purgatione, prout morbus, ac eius causa expostularent. uerùm, cur illud in principio exequendum esse præcipiant; aphorismo. 30. sequenti Hippocrates declarat. Galenus autem in commento prædicti aphorismi uigesimi noni præter eam, quam Hippocrates assignat, aliam addit causam, propter quam melius est circa quorundam morborum initia euacuare: nam minorem iam factam materiam ait, Facilius morbo consistente natura concoquere ualet. ut autem cõtio citius eueniat, bonum est circa principia euacuare. Ex quibus Galeni uerbis faciliè quilibet percipere ualet ex eius mente Hippocratem eo aphorismo aliorum morborum sententiam protulisse, quam eorum, quorum materia turget: cum turgens materia nullo pacto quoad turgeat, concoqui ab ipsa natura possit: nam quæ concoquuntur, quieti permittenda sunt, præcepto eiusdem Hippocratis, ac Gal. libro secundo de ratione uictus in morbis acutis. si ergo turgens materia concoqui ab ipsa natura non ualet, & propterea statim medicanda circa initia est præcepto eiusdem Hippocratis, tum aphorismo uigesimosecundo primi libri, tum decimo quarti libri; frustra Galenus retulisset: propterea circa principia euacuandum esse, quò minorem iam factam materiam facilius possit natura concoquere, cum concoqui ea non possit, nec ualeat. Ad hæc, si sententia Hippocratis eodem aphorismo uigesimonono, de turgente tantum materia uerificaretur; superfluous siquidem fuisset aphorismus: cum id præcepisset disertè uigesimosecundo aphorismo primi libri, & uigesimoquarto eiusdem ex Galeni mente, & decimo aphorismo quarti libri. Insuper, si mens Hippocratis fuisset tantum, cum materia turgeat, aphorismum

M ueri-

cap. 9.

In ultimis uerbis.

In ultimis uerbis.

ueritatem habere; cur nullam de turgentia mentionem fecit, prout in supradictis aphorismis? aut saltem, cur Galenus nec illud explicuit, prout disertissime explicuit in commento aphorismi uigesimali quarti primi libri, in quo Hippocrates ipse uerbum nullum de turgentia fecerat? cum ergo nec Galenus de turgentia quicquam protulerit; audacter asserendum est, de alijs morbis eos uoluisse intelligere in prædicto aphorismo 29. quàm de his, in quibus materia turget. hi autem sunt, qui aut ex multitudine, aut praua humorum qualitate, aut in præcipua aliqua parte fiunt: consentaneum nanque erat; postquam in his quoque uerendum est, ne robur uirium eis uigentibus dissoluatur, febrisq; caliditas augetur, aut in aliqua parte principe decumbant redundantes succi, circa eorum morborum initia uacuandos esse. dico medicamento purgante; si morbus ex multitudine fiat aut propter ætatem, uel timiditatem, aut quiduis aliud, permittere se medico ad sanguinem ullo modo detrabendum nolit, aut ualeat, præcepto Galeni quarto de sanitate tuenda, et quinto eiusdem: uel si exuperans quantitas fuerit, quæ purgatione auferenda sit; cum non omnis uenæ sectione auferatur: eo nanque neglecto circa initia talium morborum quiescentis mentis compos non uerebitur in eius morbi incremento, aut summo uigore, uel uirium dissolutionem, aut febris augmentum, uel in aliqua principe parte decubitus: Eadem quoque ratione si ex mala, seu praua qualitate humorum redundantium morbi gignantur, & circa eorum initia quis purgante medicamento non utatur; paria, ac forte maiora pericula impendunt, ex eaq; citius robur uirium dissipatur, spiritus quidem primo, & humores: secundo loco pinguedinem, & carnes: tertio solida membra corrumpendo. & propterea Galenus nono methodi medendi, quod corruptum est, cum id alienum à natura sit; mox auferendum esse præcipit. & libro quarto de sanitate tuenda asseruit, quod igitur omnino alienum est, nulla fieri ratione potest, ut id nature suæ gratiam recipiat; sed educere id quàm primum est tentandum. Idem efficiet; si absq; nimia multitudine, aut praua qualitate aliquis succus circa quampiam principem partem, aut in eorum aliqua decumbat. quòd, si hæc tria, aut duo simul hominem infestarent; purgationem circa initia præcipere quis uereatur? & propterea in horum morborum initiis purgante medicamento (licet materia non turgeat) utendum esse censeo: uelut in eis, in quibus turget, cum eadem pericula impendant, aut forte in eorum aliquo longè maiora, & citius expectanda sunt. quæ omnia inspiciens Hippocrates in aphorismo 29. superius

superius allegato, purgationes circa initia præcipere uoluit, simul atq; Galenus in eius commento: nam de turgentibus, & prius loquuti erant & postorius mentionem facere debebant aphorismo uidelicet decimo quarti libri. Ad hæc, si de morbis, in quibus materia turget, tantum aphorismus ipse intelligatur, ipsiusq; Hippocratis, ac Galeni mens esset, in hisce morbis tantum utiliter purgare, circa eorum initia præcipere; purgantia utiq; assereret Hippocrates? nanque secundo de ratione uictus in morbis acutis decretum reliquit, In pleuritide cum sub septo transuerso partes dolor infestat; uentrem uel nigro ueratro, uel peplio mollire: cum hæc dolorem sedant. Sedant quoque & alia, quæ ex purgant medicamenta. At nemini dubium est, cum Hippocrates pro pleuritis cura ad uenæ sectionem, seu purgationem deuenit; prius formæ usum fuisse pro materia eius in balitum digestionem: quibus si dolor non diminuitur; non propter aliud id effici Galenus declarauit in commentario primi textus eiusdem secundi libri de ratione uictus in morbis acutis, nisi propter humorum redundantiam, quæ in toto corpore est. & propterea corpus totum insigni aliqua euacuatione præuacuandum est. quæ in morbis acutis, ut ipse asserit, aut per uentrem, aut per uenæ sectionem fit. Ex quibus tum Hippocratis, tum Galeni uerbis liquet in acutis morbis ex multitudine dependentibus, absque hoc quòd materia turgeat, circa initia debere uti purganti medicamento; cum timor adsit eorum, quæ supra retulimus: uelut de pleuritide, in qua materia non turget, sed ex multitudine, seu humorum redundantia gignitur, Hippocrates ipse decretum reliquit. At dicet quispiam, propterea Hippocratem purgationem præcipere: nam & in ipsa pleuritide materia turgens est. cui responsum uolo longè hoc ab Hippocratis, Galeniq; mente abesse, ac à ueritate: nam humores turgere Galenus appellat octauo de compositione medicamentorum secundum locos eos, qui nondum firmam aliquam inclinationem, ac stationem ad unam partem habeant. & libro, Quos purgare conuenit, quibus medicamentis, & quando, ait. Tunc humores turgere, ac concitatos esse; cum motu uehementi agitantur, ac ab uno loco in alium confluentes hominem uexant doloresq; ac titillationem asserendo egrum quiescere non permittunt. quod quidem secus esse in pleuritide, quis inquam non lucidè inspicat? est enim ea inflammatio subcingentis membranæ, in qua humor decumbit inclusus in uno loco, ac circumscriptus, non transfuens, uelut in inguinum inflammatione Galenus asseruit libro primo de differentiis febrium, &

cap. 4.
cap. ultimo.

tex. 11.

cap. x.
cap. 3.

cap. 3.

cap. 5.

cap. 1. *brium, & secundo de arte curatiua ad Glauconem circa principium inflammationem fieri dixit sanguine ad particulam aliquam uniuersim fluente, atque ob multitudinem ibi conculcato. qua de re nemo audebit humores in aliqua corporis parte firmatos, conculcatos, ac præter naturam detentos; cum ex eis aliqua determinata pars afficitur, asserere, quod turgeant: quinimmo ipsis turgentibus de facto pugnant. Et si aphorismo uigesimoquarto primi libri raro in principis acutorum morborum medicinis purgantibus uti; non propter aliud est, ut Galenus in eius commento declarauit, nisi quod omnia id generis medicamenta sunt potentia calida, febremque augent. At nostris temporibus nonnulla eius generis reperiuntur, & remissa calida, & frigida, quæ febrem augere non ualent, ac ab Hippocrate, si superstes esset; minime damnarentur. & propterea, cum tale non afferant nocumentum in febribus; uitanda non sunt, ubi eis uti oportet. Sunt præterea corpora adeo ingluuiosa, ac eò mala uictus ratione hisce temporibus utuntur homines: ut, si eos circa initia acutorum morborum, qui ex multitudine, seu praua qualitate, aut in aliqua præcipua parte fiant, non purgabis; uerendum sit, ut diximus, ne eorum uires ui morbi dissoluantur, aut in aliqua parte principe, qui in eorum corporibus redundant succi, præcipue si uitiosi fuerint, protinus decumbant. Præterea idem Galenus in pestilenti aeris statu corpora, in quibus superfuitates redundabant, sanabat purgationibus, nulla quidem concoctione præcedente, ut ipse testatur primo de differentiis febrium. & quinto methodi medendi asseruit, ex pestilentia propterea fuisse quosdam facile sanatos, quod præexiccatum his, repurgatumque totum corpus fuerit; quippe cum & nomuerint ex his nonnulli, & omnibus uenter profluxerit. Qua de re non uerendum est in eorundem morborum initiis utendum esse medicamento purgante, præcipue cum ualde periculosi sint; atque admodum mortiferi: & ni taliter eis circa initia succurratur; natura prorsus succumbet, prout optime Galenus declarauit in commento 13. aphorismi secundi libri. Utendum est ergo medicamento purgante in aliorum morborum initijs, in quibus, & si materia non turgeat; aut multitudo, aut mala qualitas manifesta, seu occulta, ut in nonnullis putridis febribus est: aut circa aliquod princeps membrum decumbit, prout Hippocratis, & Galeni auctoritatibus optime, ac nonnullis rationibus superius demonstrauimus. Et scilicet illud experientia comprobare, ipse, qui sexdecim serè annos medendis ægris uacauit, adeo nullum ex huiusmodi purgationibus*

cap. 4.
cap. 12.

purgationibus in prædictis morbis, si quid aliud non prohibuit incommodum, reperi, quod maximum perpetuo commodum eis comparari, præcipue in putridis, ac malignis febribus, quæ saltem circa inflammationem ex puredine ortum habent. Nec minus illud expertus sum in maximis doloribus, nulla concoctione præcedente, præcipue uentriculi, & intestinorum, adhibito prius diligenti examine, quod purgatione, & non sanguinis missione indigebant, purgans propinando medicamentum; & si eius materia minime turgeret. ex quo maximam perpetuam utilitatem ægro adeptus sum: instructus si quidem à Galeno in commento 23. aphorismi primi libri. At, quoniam in morborum initiis purgantia medicamenta adhibenda esse diximus; non de momentaneis, & absque latitudine eorum initiis intelligendum esse uelim: sed de eis intelligendum est, quæ partes sunt totius morbi, præfiniturque à manifestis, ac perfectis signis concoctionis, de quibus Hippocrates intellexit aphorismo uigesimonono secundi libri, prout Galenus disertè exposuit libello de totius morbi temporibus. uel de principio intelligendum est, ut Galenus intellexit in commento aphorismi uigesimi quarti primi libri, ut se extendit ad primum, uel secundum diem. Illud quoque uel me tacente uos percipere uelim; cum hic de purgante medicamento mentionem fecimus, de eo, quod per aluum, seu inferiorem uentrem, & non per alias corporis partes, quocunque modo redundantia excrementa purgatis intelligendum est: quod quidem quid sit, supra definitum est. Restat modo cum ad auctoritates, quibus iuniores isti medici suam hæresim tueri conantur respondere: tum eorum rationes diluere.

Prima, quam in medium afferunt auctoritatem, Hippocratis est libro de medicamentorum facultatibus ubi habet, quod his, qui ualidis, ac magnis febribus corripiuntur, medicamenta purgantia danda non sunt. Cui responsum sit me nunquam præcipere ea medicamenta purgantia in morborum initiis, quæ usu erant tempore Hippocratis; erant nanque ea ualde calida, & propterea non tantum in magnis febribus, uerum & æstiuo tempore sub cane, & ante canem ab Hippocrate erant interdicta: nam in febribus, præcipue magnis necessum erat ab ignea eorum caliditate eas augeri; uelut æstiuo tempore naturam ab hisce medicamentis purgantibus adeo lædi, ut non ualeret eorum acritudinem ferre, ut dilucidè Galenus declarauit in commento uigesimi quarti aphorismi primi libri, & quinti quarti libri. Verum ea approbo, quæ adeo aut remissa sunt calida, aut frigida, & si calida sunt; adeo à frigidis, &

cap. 2.
uersus finem.

dis, & cum frigidis sint; quodammodo alterata, & permixta, ut febris caliditatem augere non ualeant. huiusmodi autem generis sunt manna, cassia fistula, tamarindi, succus rosarum, uel uolarum, aut aqua, qua ea diluta, seu infusa fuerint, myrabolanorum nonnulla genera, rhubarbarum in aliqua frigida aqua infusum, ac cum prædictorum aliquo permixtum. Quod quidem (licet ab aliquibus ualde improbetur) perpetuo ipse in morborum initiis, in quibus oportet præcipue in putridis, ac malignis febribus, utendum censeo, ac consulo: est enim purgans absque uolentia, cuiuslibet magni excessus expers, nisi quod calidum est, & siccum. at mixtione, & infusione aliorum infrigidantium id corrigitur adeo, ut ab eo febris non augeatur. ab eoque præter purgationem illud habetur, quod nec uentriculo, aut alicui alij principi membro nocumentum aliquod comparatur, prout à quibusdam describitur, ac experientia compertum est: quin potius prædictæ partes ab eo roborantur sua adstringendi uis, qua pollet; nec eius purgandi uis ex infrigidantium mixtione labefactatur, aut imbecillior redditur, ut quidam malè sentiunt: nam à tota substantia, & non quia calidum purgat, uelut nonnulla alia medicamenta purgantia. Insuper & trisera est, quam persicam nominamus, ac ipsum diacatholicon inter composita pharmana. hæc sunt ea purgantia medicamenta, quæ aut frigida sunt, aut modicè calida, præsertim si cum frigidis misceantur. quibus cum febris ipsa non augeatur, ubi oportet; in morborum initiis salubriter purgare præcipimus. nec Hippocrates ipse si nouisset; ea damna set utique; cum ex eis febris, ut diximus, non augeatur, maximumque ægris paretur commodum: nam si Hippocrates, & Galenus sua tempestate in quorundam initiis morborum acutorum purgantia medicamenta, quæ calida, & acria sunt, propinabant, non uerentes, quod febribus comparabatur detrimentum pro maiori utilitate percipienda ex humorum uidelicet noxiarum euacuatione; quanto magis, quæ supra notauimus, cum tali periculo uacent, non prohibuissent? imò sæpius uti iussissent.

Secunda Hippocratis auctoritas est quarto de ratione uictus in morbis acutis, quæ talis est. Quibus principio urina, & nebulosa, & crassa existunt, hos annuentibus ex cæteris purgare conuenit. quod, si urina inter initia tenues fuerint; tales non purgabis. at, si uideatur; clysterem exhibebis. Cui responsum uolo primo Hippocratem his uerbis uelle, cum urina tenues fuerint, inter initia, si quid aliud non urgeat, ac concoctio in futurum expectabitur; tales non purgabis. nec ego contra

rium

sentio. at, si multitudo, mala qualitas, uel locus instet; hos purgare consulo: nam ex noxiarum humorum euacuatione maior fiet utilitas, quam id, quod possit ex purgante medicamento sequi detrimentum. de quibus morbis nequaquam Hippocrates ibi intelligere uoluit. Ad hæc eo loco per morborum initia noluit intelligere de eis, quæ totius morbi sunt pars una, quique præfiniuntur à manifestis, ac perfectis indicibus concoctionis. hoc autem eius uerba ostendunt, cum dicat, Quibus principio urina, & nebulosa, & crassa existunt; per quas urinas, eas Galenus intelligit, quæ albas habent nebulas, quæ concoctionis nota existunt. hæc autem concoctionis nota, seu alba nebula in morborum principiis apparere non possunt, sumpto principio, prout unum est de quatuor morbi temporibus, ut patet Galeno tum in commento duodecimi aphorismi primi libri, tum libro primo de crisiibus. pariter in commento uigesimo secundi aphorismi quarti libri circa finem asserit semper in morbi principio esse signa cruditatis: sed per principium primos dies ægritudinis intelligere uoluit, quos primus præfinit quaternarius. quod autem principium possit hoc modo sumi, patet Galeno libro primo de crisiibus. Iubet ergo Hippocrates in primis morbi diebus eos purgari debere, quibus urina & nebulosa, & crassa existunt: tanquam transacto uniuersali principio, ac concoctione præcedente. quibus autem circa primos dies tenues fuerint urinae tanquam summè crudo existente morbo, iubet non purgare: sed concoctionem expectare, eorumque corpora quieti permittere, ungeri, & equaliter contegere; quod possit natura facilius concoquere. Immo hæc sententia attestatur sententiæ secundæ partis aphorismi 25 secundi libri dicentis. Cum uerò consistunt, ac uigent; melius est quietem habere: quo enim tempore natura concoquit, aut uacare concoctioni debet, superfluum est euacuare: immo concoctioni uacare debemus, & post concoctionem euacuare; si à natura non iudicentur, aut iudicata fuerint integrè, quæ concocta sunt. Et, si cruditatis indicia in morborum initiis apparere possint, immo perpetuo appareant, ut superius diximus; tamen Hippocrates in textu præallegato quarti de ratione uictus in morbis acutis de principio non loquitur, ut est unum de quatuor morbi temporibus: aliàs, cum ipse asserat quibus principio urina, & nebulosa, et crassa existunt & c. falsum esset, quod Galenus asserit semper in morbi principio esse signa cruditatis: & quod perfecti principij manifestum, & firmum est signum concoctio manifesta, ut patet apud eum libro primo de crisiibus. Nec con-

cap. 17. & 19.

cap. 19.

cap. 19.

sonum

Cum audi. 6.
tempore crum
adstrin. qe
no exp. an
sem:
aliam laxan.
pra dicti
morgare inco
tib. morbi
te contradicit
ti corp. scrip
as. qd. appo
st. sepe utar

ex. 43.

soluone
hiplacida.

sonum est in uno, eodemque textu nos instruens, quando purgare conueniat, & quando non, diuersa ratione de principio loquutum fuisse. at, ut ego sentio, talem Hippocrates uoluit proferre sententiam, in quibus circa initia, hoc est, primos morbi dies, transacto tamen uniuersali principio, urinae crasse, & nebulosae existunt, (quoniam concoctionis notae sunt) ceteris annuentibus purgans medicamentum propinandum est. quibus uero circa primos morbi dies urinae fuerint tenues; quia cruditatem summam indicant, morbi hi purgandi non sunt, sed quieti permittendi &c. hoc est, naturae pro morbi concoctione auxiliandum est; si eum concoqui posse sperabis. ita quod Hippocrates uelit interdicare purgationes in primis diebus eius aegritudinis, in qua summa inest cruditas: cum si eo tempore, quo natura uacare concoctioni debeat, purgans adhibebis medicamentum, praecipue si summè crudus sit morbus, praeterea, quod ab eo aeger non iuuabitur, maximo erit impedimento: nempe corpus uehementer mouens, ac humores agitans concoctionem impedit. at, si adiuuanda erit natura aliquibus externis auxiliis; ea esse debent, quae coctioni opitulantur. & hoc modo Hippocratis auctoritas erit extra propositum. Vel, si forte eius auctoritas de principio uniuersali morborum esset intelligenda, quod expressè negamus; dicendum erit, Hippocratem prohibere purgationem, quibus inter initia morborum urinae fuerint tenues, hoc est, in quibus summa inest cruditas. & hoc modo illud exponit Galenus in commento sequentis textus, in quibus morbis neque ipse in morborum principiis purgans medicamentum exhiberem: fiunt nanque hi ex crassis, frigidis, ac lentis humoribus: quales sunt suapte natura pituita, & nigra bilis, in quibus semper oportet coctionem expectare; uelut tenues, si fuerint, & aquosi; inter initia euacuandi sunt, decreto Galeni libro, Quos purgare conueniat &c. & si supra retulimus hos quoque concoquendos, ac preparandos quodammodo esse, cum in aliqua parte fuerint firmati; illud profecto intelligendum erit, ubi ipsa natura ualeat eos concoquere, ac euincere: secus autem ubi non ualeat.

Tertia Hippocratis auctoritas est quarto de ratione uictus in morbis acuti, quae talis est. quicumque autem ea, quae inflammantur, statim morborum inter initia medicamento soluere conantur, hi non solum ab intensa, inflammataque parte nihil adimunt, cum non cedat, obsequaturque, quae adhuc cruda est affectio; uerum quoque & quae morbo aduersa, & sana sunt, absumunt, contabesciuntque: ductoque ad imbecillitatem

cillitatem corpore morbus superior euadit: qui, ubi morbus uicerit, remedium non habet. Cui auctoritati, si quisquam Hippocratis, & Galeni uerba in eodem textu, ac praecedenti inspiciat; facillimè respondere ualet. nam, cum Hippocrates in praecedenti textu catalogum conscripisset omnium praeter naturam effectuum, pro quorum curatione sanguinis missione, ac purgatione indigebant, uenaeque sectio purganti medicamento erat praefenda: sancissetque post sanguinis missionem purgans medicamentum porrigendum esse; mox in praallegato textu subdit. Quod, si quis relicta uenae sectione purgatione inter initia eorum morborum utatur; ea incommoda, quae ipse narrat, necessariò expectabit: nam in his, priusquam sanguis mittatur; purgationes interdicare oportet, prout optimè Galenus in fine commenti illius textus declarat, hancque fuisse Hippocratis mentem in textu superius dicto asserit. Hinc in expositione eiusdem textus rectè ait, Ad sanguinis missionem proprius deuenire praecipit Hippocrates; ubi uitiosi aliqui humores in partem aliquam confluant, atque in ea aceruentur. demum concludens asserit, in tota dictione Hippocratem praecipere ad sanguinis missionem esse ueniendum, deinde ad medicamentum: alia praedicta incommoda, quae ab ipso narrantur, absque dubio agris euenient. Erit ergo haec Hippocratis auctoritas extra chororum, cum nos purgationes inter initia non his morbis adhibendas esse, quibus praefenda est uenae sectio, ea neglecta, praecipimus: sed eis, quibus aut tantum purgatio confert, aut, si utrumque auxilium competit; ipsa uenae sectio prius fuerit exhibita: non enim nos praeterit Hippocratem hoc loco, ac Galenum sexto de morbis uulgariibus praecipere, quod, si utroque auxilio quisquam indigeat; à uenae sectione incipiendum sit, idque notissimum esse retulit. Quod autem haec fuerit mens Hippocratis, licet ex Galeni uerbis in eiusdem textus expositione admodum liqueat; si quis tamen rectè inspexerit eiusdem Hippocratis uerba libro secundo eiusdem de ratione uictus in morbis acutis; facile percipere ualet: nam pugnantia utique assereret, si hic uoluisset in cunctis inflammationibus inter initia medicamenta interdicare; cum ipsemet dolore partes sub septo transuerso infestante in pleuritide circa initia purgationem, & non uenae sectionem praecipiat, eodem loco secundi de ratione uictus in morbis acutis. At, si pleuritis ipsa inflammatio est succingentis membranae, cui uenerit in dubium Hippocratem uno loco in inflammationum initiis purgantia medicamenta dammare, & alio loco tanquam utilia praecipere, & ita pugnantia assereret? Quod, si

N. simpliciter

alia. e. miti sole
f. qd. non intend
dicitur intali exp
tione infamati
de trahere sed i
e. aqua reat.
Sec. 4.
com. 6. fluat m

tex. 22.

tex. 11.

simpliciter de cunctis inflammationibus Hippocrates sermonem protulisset, damnassetque in earum initiis purgantia medicamenta (quod tamen pro falso habemus) quisnam negaret in eorum morborum initiis, qui aut à multitudine, aut à mala qualitate dependent, eorumque causa in aliquo loco citra phlegmonem acervata, ac firmata, & præsertim in quibusdam putridis, ac malignis febribus, purgationes ipsas, cum ex eis ea pericula, quæ in inflammationibus ab Hippocrate narrantur, non immineant, causa ipsa non adeò ualenter inclusa, ac circumscripta, ut purgationibus omnino non asequatur, uelut in inflammationibus tenaciter non detinetur: de quibus Hippocratis sermo tantum ibi est, uide licet de inflammationibus ipsis & quòd autem putridus humor in una quam parte citra phlegmonem contineri possit, ac ueluti in foco quodam principium febris esse, patet Galeno libro undecimo methodi medendi.

Ad quartam Hippocratis auctoritatem, quam in medium afferunt, & est aphorismus uigesimus secundus primi libri, Concocta uidelicet medicari &c. ex his, quæ supra retulimus, facilis est responsio: nam, licet Hippocrates in ea sententia purgationem præcipiat in initiis morborum in quibus materia turget, tanquam in his, in quibus præcipue exhibenda sit, non tamen negat in initiis aliorum quoque morborum, in quibus medico mouere uidetur, seu purgare, purgatione uti. in quibus & si materia non turgeat; superari tamen, ac euinci ab ipsa natura non ualet: immo, ni medicus ei circa initia opem ferat; prorsus superabitur, ut patet aphorismo uigesimonono secundi libri. nec dictæ sententiæ sibi ipsis aduersantur, immo ambæ ueritatem obtinent: nam eadem ratione, ut diximus, quæ turgens materia in morborum initiis euacuanda est, in quibusdam aliis morbis, in quibus eadem pericula impendunt, uerificari debet: in his uidelicet, quos supra narrauimus, de quibus uoluit quoque Hippocrates ipse sententiam ferre eodem aphorismo uigesimonono secundi libri: cum ibi de turgentia uerbum nullum nec Hippocrates, nec Galenus in commento faciat. non sunt ergo dictæ sententiæ una, nec sibi inuicem aduersantur. quare ambæ sempiternæ ueritatis. Parem similitudinem quoque in Hippocratis aphorismis est inuenire: nam in eodem aphorismo uigesimo secundo primi, Concocta medicari præcipit: at aphorismo nono secundi libri iubet, ubi quispiam corpora purgare noluerit; ea prius præparanda esse. non est idem concoctio, & præparatio, non sibi ipsis aphorismi isti aduersantur. quare ambæ sententiæ ueræ sunt. Ad hæc non est dicendum, Hippocratem prædicto aphorismo uigesimo

uigesimo secundo primi libri, quæ fieri non ualent, præcipere. Cum ergo nec in morbis, qui à multitudine fiunt, nec in his, quæ à mala, seu praua qualitate dependent, aut in ualde periculosis locis gignuntur, natura ipsa eorum causas concoquere ualeat, ni prius ab ea, qua premitur uelut sarcina quadam, purgante medicamento leuetur, quin potius succumbet, nec prorsus eosdem morbos superare ualebit; consonum est in eisdem morbis aphorismum ueritatem non habere, cum dixit Concocta medicari: nec de eisdem morbis Hippocratem uoluisse proferre sententiam, sed tantum de his, quorum materia à natura ipsa concoqui, ac euinci possit.

Insuper quandam afferunt Galeni auctoritatem quarto de sanitate tuenda, quæ incipit. At si in eodẽ homine reliqua eadem sint, ceterum in lapso corpore sanguis bonus exiguus sit, crudi humores plurimi; huic nec sanguis mittendus, nec alui deiectio &c. Cui responsum uolo, primò Galenum eo loco non de morborum curatione, sed spontanearum lassitudinum loqui, in quibus corpora nondum sensibiliter læsa sunt, nec à solitis munijs impedita: nos autem perpetuò de ipsorum morborum curatione uerba facimus. Secundò quis non percipiat, eam auctoritatem extra propositum esse; cum Galenus supponat in eodem homine sanguinem bonum exiguum esse, crudosque humores plurimos? quo casu nec ipse sanguinem mittere, aut purgare auderem: immo præcepto eiusdem libro duodecimo methodi medendi, in crudorum humorum copia præcipue cum oris uentris offensione, nec sanguinis missionem, nec purgationem præciperem; cum eas non sustineant, nec ferant. tertio quis adeo imbecillis erit ingenij, ut non percipiat Galenum per crudos humores plurimos pituitosos uoluisse intelligere: cum paulò superius dixisset, uo uocabulo appellare licere, uel crudum succum, uel pituitam, quæ exnondum perfectò sanguine gignitur? eiusque innumere sunt particule res differentie, ut ipse retulit. Cum ergo multa copia crudorum humorum, hoc est, pituitosorum in aliquo reperiatur corpore, sanguisq; in eo bonus, ac exiguus sit; nulli in dubium ueniet nec sanguinem mittendum esse, nec aluum deiciendam. at, si tenues, & biliosi fuerint; inter initia euacuandi sunt, eiusdem Galeni præcepto libro, Quos purgare oportet &c. præcipue si eorum multitudine, aut praua qualitate concoqui, ac euinci ab ipsa natura non ualeant.

Alia auctoritas est Galeni eodem libro, Quos purgare conuenit, quæ talis est. Qui uerò humores aliqua parte corporis consederunt, neque ullo

alio auxilio, neque medicamento prius mouendi sunt, quàm concocti fuerint. cui breuiter dicamus uerum esse, quod Galenus præcipit, si humores, qui in aliqua parte fixi sunt; craffi, frigidi, ac uiscidi fuerint: non autem, si tenues, & biliosi eorum multitudine, seu mala qualitate, aut utroque modo infestantes, qui uerè crudi appellari non possunt, uelut nec propriè cocti, cum à natura fuerint euicti. Vel clarius dicendum est, Galeni sententiam ueram esse, cum medicus certò sciat naturam eos succos, qui in aliqua parte fixi sunt, ac consederunt, posse, et ualere concoquere, seu euincere; hi enim neque ullo alio auxilio, neque medicamento prius mouendi sunt, quàm concocti fuerint, segregati, ac præparati, ut supra, cum de digestionem, concoctionem, & præparationem uerba fecimus; ostensum est. at, si percipiat artificiosa quadam coniectura naturam ipsam prius succumbere, quàm eos succos concoquere possit; nullus equidem uerebitur eos in morborum principio purgare, Hippocratis oraculo instructus, cum morbi inchoant; si quid uidetur mouendum; moue. tales etenim purgationes non tantum, ut isti asserunt, concoctionem non impediunt; immo ipsi opitulantur ex Galeni mente in commento prædicti aphorismi uigesimali noni secundi libri. & si naturam eo tempore non admodum euacuationi adiutricem habemus; maius tamen ex hisce purgationibus, quibus, & quando oportet, noxiorum humorum euacuatione agris commodum comparatur, (cum ex hoc mortem euitemus) quàm incommodum ex aliquorum fortè bonorum succorum simul eductione. & si Galenus libro primo de arte curatiua ad Glauconem in exquisita tertiana febris curatione parum purgantia medicamenta probaret; licet & hæc quoque probet; non propterea dicendum erit, purgationes eas non esse probandas in prædictorum à nobis morborum aliquo: hæc etenim febris ad summum in septem periodis præfinitur solet: causamque eius natura ipsa, præsertim si à medico parum fuerit adiuta, facile & concoquere, & separare, ac expellere potest. quorum neutrum perficere ualet in prædictis morbis; si ea circa eorum initia, cum oportet, purgante medicamento non exoneretur. At mox obiciunt dicentes, si non tantum in morbis, in quibus materia turget, uerum & in his, qui ex multitudine, aut mala qualitate, aut loco aliquo satis periculoso fiunt, utendum sit circa initia medicinis purgantibus: non raro, ut Hippocrates præcipit aphorismo uigesimoquarto primi libri, sed crebrò eis uti deberemus; cum sæpissime hi morbi gignantur. Dicimus nos raro, immò per quàm rarissime in principiis morborum acutorum

eis

eis medicamentis purgantibus uti debere, quæ tempore Hippocratis uisæ erant: cum ea ualde calida existentia, propterea febrem augerent. hanc enim causam reddit Galenus in commento prædicti aphorismi, cur raro utendum sit in principiis acutorum morborum medicamentis purgantibus. At, si talia reperiantur, ut præterid, quòd febrem non augeant, feliciter purgarent; ut sunt nonnulla nostris temporibus approbata, ac experta, de quibus supra mentionem fecimus; nescio, cur eis utendum non sit in his acutis morbis, quos supra narrauimus, cum tale nocumentum non inferunt. uana est ergo hæc eorum ratio.

Alia ratio est, quòd medicamentum materiam diminuens, cum imbecille admodum sit, atque adeo crudis humoribus, ac copiosis existentibus; eis præualere non possit: aliàs à debiliore in fortius fieret actio, quod natura impossibile est, ideoque illos tantum mouet, & non educit. Cui dicendum erit nos non adeò imbecille medicamentum purgans in morborum initiis probare, ut aduersus copiosos humores præualere non possit: uerum adeo ualens sit, ut humoribus ipsis præualere possit, ac eorum partem aliquam purgare. nec adeò crudis, ac copiosis succis existentibus illud præcipimus, cum hi, ut diximus perpetuò, prius concoquendi, & præparandi, ac demum purgandi sunt: uerum in his crudis, ac copiosis humoribus inter initia illa probamus, qui non uerè crudi, sed nondum euicti ab ipsa natura sunt; impropriè crudi appellari merentur: ut est ipsa flaua, seu pallida bilis. nec dicendum erit aduersus eos quoque, si copiosi sint; medicamentum præualere non posse: nam, ut asseruimus, licet hoc medicamentum minoratiuum, ac diminuens esse se debeat; tamen artificiosa quadam coniectura tanta quantitas adhibenda erit, quanta possit aduersus eos humores præualere, ac eorum partem aliquam educere, eam uidelicet quam promptius, & expeditius educere ualet; cum non æqualiter, & eodem tempore in totam redundantis humoris molem agat. quod quidem medicamentum materiam diminuens, utero gerentibus si febre corripiantur ex uitiosis succis; Galenus in commento aphorismi quinquagesimi quinti quinti libri approbare cuique liquet. Insuper medicamentum ipsum purgans efficacius, ac ualentius est, ut trahat, quàm trahatur, aptiora enim, ac ad hoc efficaciora sunt purgantia medicamenta auctoritate Galeni tertio de simplicium medicamentorum facultatibus. & cum ait, esse impossibile, ut à debiliore in fortius fiat actio; miror equidem tantum uirum; cum Galenus tertio de simplicium medicamentorum facultatibus uelit, quòd

cap. 25.

cap. 8.

minus

cap. 4.

minus calidum à magis calido calidius euadat, & quod magis calidum à minus calido contra afficiatur. & libro tertio de temperamentis ait, acutissimum ferrum manifestè obtusius fieri, si toto die, ac nocte mollissimam ceram incidat: ut quod patiat ab ipsa cera. agit igitur id, quod debilius est in id, quod fortius, Galeno auctore in prædictis locis.

Alia eorum ratio est, quòd, si, cum crudi adhuc sunt humores; eos purgatione dimouere tentes; nihil auxilii à natura expectes: cum ipsa post concoctionem secernat, ac post secretionem excernat, ut patet Galeno in commento aphorismi uigesimisecondi primi, & quarti libri.

resolutio non

Cui rationi ex prædictis responsio patet: nam, licet parum admodum ipsam naturam adimiculantem habeamus, cum non nisi irritata à purgante medicamento auxilietur; tamen ex horum humorum purgatione in prædictis morbis, ubi oportet, maius sequitur commodum; cum mortem euitemus (quæ quidem ea neglecta euitari non posset) quam in commodum; quia à natura parum, aut nihil auxilietur, seu quia quorundam forte bonorum humorum simul cum eiseductio fiat.

cap. 44.

Insuper asserunt aliam noxam ad huiusmodi purgationes necessariò sequi; cum indicationes, concoctiones quæ ab eis impediuntur, ceteraq; naturæ auxilia tollantur: illudque probare tentant auctoritate Hippocratis quarto de ratione uictus in morbis acutis. Cui pariter ex prædictis liquet responsio; nam eo tempore purgationes, iudicia, ac concoctiones perturbant, quo natura ipsa maximè concoctioni uacat, ac iudicia tentat. at, cum in initis morborum nec iudicia, nec perfectæ concoctiones ab ipsa natura fiant; ea à purgantibus medicamentis perturbari, ac impediri non possunt: quinimò ualde opitulantur, dicente Galeno in commento aphorismi uigesiminoni secundi libri, ut concoctiones citius eueniant; melius est circa principia euacuare: quòd minorem iam factam materiam facilius possit natura concoquere. morbo autem consistente, cum iam natura concoquit; superfluum est euacuare. qua de re ualde absurdum est, ac Galeni dictis maximè pugnat, dicere purgationes in morborum initijs (cum medico uideantur) concoctiones, ac indicationes impedire: & si Galenus in commento præallegati textus quarti de ratione uictus in morbis acutis dicat, Purgationes contrarias existere concoctioni humorum; intelligendum est, si propinentur eo tempore, quo natura maximè concoctioni uacat. id autem est transacto uniuersali principio: nam eo tempore ab his motionibus, quæ à pharmaco fiunt, cessare debemus, præsertim in summo uigore; cum corpus uehementer

com. 44.

mouentes frangant, exemplo assumpti, atque deuorati in uentrem alimenti, quod ut optimè concoquatur, à cæteris motionibus cessare corpus debet, ut soli concoctioni uacet. & si imbecillis fuerit facultas concoquendi; eo tempore aliquo externo auxilio iuuanda est, ut Galenus eodem loco præcipit. Vel dictum Galeni ueritatem habet in morbis, in quibus summa inest cruditas, ut ipse exponit in commento præallegati textus: in quibus nec ipsi, nisi post concoctionem, ac præparationem purgationem probamus; cum fiant hi ex frigidis, crassis, ac lentis humoribus, ut diximus. At, si quis aliter eius dicta exponere tentabit, cum in commento aphorismi uigesiminoni secundi libri contrarium sentiat; in eius dictis pugnantiam soluat Apollo: quæquàm Galeni dicta aliter intelligere, seu exponere deprauati sensus, ac intellectus sit.

loc. cit.

Aliam quandam rationem in medium afferunt, quæ talis est. si in initiis febrium purgantia medicamenta exhibentur; aut febres ipsæ sunt diutinae, aut acutæ: si diutinae; per concoctionem, aut per abscessum finiunt. quare non medicamentis purgantibus præcipue in initiis curari debent. Si acutæ, licet excretionibus finiatur; illud tamè multis modis esse poterit aut sanguinis è naribus fluore, aut sudoribus, uel uomitibus: pauca uerò sunt, quæ per uentris solutionem iudicantur. cum itaq; raro natura in febribus, et acutis alijs morbis uentris deiectionem efficiat pro eorum curatione; raro etiã hanc ipsam purgantibus medicamentis medicus procuret. qua de re noxium est febres ferè omnes alui deiectionibus per sanare uelle. hæc ipsa.

At nos facillimè respondemus asserentes in principijs diutinarum febrium nunquam uti debere medicamentis purgantibus, ut sapius diximus. In acutis uerò, in quibus aut multitudo, aut mala qualitas, uel locus uicior morborum instat, & si natura per alui excretionem eas non finire debeat; tamen utendum esse medicamentis purgantibus: eò magis, si soluenda erit febris ipsa per alui deiectionem: nam, licet iudicijs per alias corporis partes futurum sit, ut illud celerius, ac promptius ab ipsa natura fiat, eo tempore quo decet; optimum erit ipsam exonerare, illudque non nisi in principijs. alleuiata enim natura ipsa ualentius poterit per quacunque uiam iudicia procurare: quæ tamen nunquam in morborum initijs criticè procurat. Nec nos per hæc medicamenta purgantia omnino febres ipsas perfectè per sanare intendimus; sed naturam ipsam, ut retulimus, per ea alleuiare: quòd magis possit, ac uehementius causam morbi aggredi, eamque superare, ac per quamcunque regionem sibi magis conuenientem euacuare. Impedirentur autem indicationes ex alui deiectione

ne

ne per purgans medicamentum, si eo tempore, quo natura iudicat, propinaretur. absit tamen, ut illud præcipiamus: Scimus enim hoc Hippocratis sententiis aduersari aphorismis 20. & 21. primi libri. procuramus autem præcipue ventris deiectionem: cum hæc uniuersalior sit, ac expeditius in cunctis talibus, salubriusque à nobis perfici queat. Quod uero de febre pestilentiali asserunt, cauendum uidelicet esse, ne per alium medicus euacuet, quod is motus naturæ instituto ex diametro pugnet, ut potè. quæ uenenatos humores non per alium, sed per cutem potius excernere studet. quapropter medicus motum hunc per ea, quæ sudorem eliciunt, adiuuabit, & non peralui deiectionem: eadem quidem uia refellitur: nam, licet quo tempore natura in febre pestilentiali per cutem excernere studet, medicus per eandem uiam adiuuare debet; illud tamen efficiendum erit eo tempore, quo natura criticè expellit. Illud autem esse non poterit ante secretionem, ac concoctionem. at neutrum istorum in earum initiis natura ipsa criticè perficere tentat, teste Galeno in com. 22. aphorismi quarti libri. ubi habet, Quod, quando aliquis incipit morbus, si quid excernitur; nihil tunc excernitur naturæ ratione, sed sunt omnia hæc casus præter naturam earum, quæ sunt in corpore dispositionum: quo enim in tempore à causis morbum facientibus natura grauatur, adest autem cruditas humorum; tunc aliquid bene euacuari est impossibile. hæc ille. purgationes ergo in initiis febrium pestilentialium exhibite non tantum naturæ opus non distrahunt, atque impediunt; immo eam summopere adiuuant: cum nec ipsa eo tempore ad partes cutis expellat. & si expellit; illud erit symptomatis ratione, & propterea purgationem non impedit. neque tunc per eam uiam iuuanda est, cum in medicationibus talia educere oportet, qualia sponte proceduntia utilia. quæ uero contrario modo prodeunt, cohibere oportet Hippocratis decreto secundo aphorismo quarti libri. Proinde in eis quoque febribus, in quibus crisis omnino ad partes cutis expectanda est, uelut in his affectibus, quos medicorum uulgus uariolas, & morbillos appellant, circa initia, priusquam apparere cœperint, si admodum multa, uel uitiosa materia uideatur, ut à natura ipsa superari, ac euinci non possit; cunctis purgationi consentientibus purgare medicamento audacter censeo eorum aliquo, quæ supra approbauimus: cum ex eo non modo nullum sequetur incommodum; immo natura ipsa exonerata promptius, & expeditius crism aggredietur, & perficiet. Sed statim instabunt, si naturam in morborum initiis aliquid bene euacuare est impossibile; ergo & medicum.

medicum. Huic autem responsum sit, quod licet natura id eo tempore criticè non tentet; tamen, cum medicus sit eius auxiliator; ut ea suo congruo tempore possit perfectè operari, in morborum initiis exonerare debet: illudque non nisi purgante medicamento: minorata enim materia, facilius suo tempore poterit ipsa natura & concoquere, & expellere in his uidelicet morbis, in quibus oportet.

Ex quibus, studiosi iuuenes, liquet, quanti sint roboris, & momenti auctoritates, rationesque, quibus hi eruditissimi uiri suam hæresim tueri conantur, in morborum uidelicet initiis purgantia medicamenta non esse probanda, ni materia turgeat. patet insuper, quàm perpetua ueritatis existat, ac quibus ualidissimis auctoritatibus & rationibus nostra opinio firmata sit, quod scilicet non tantum utiliter in initiis morborum, cum materia turget; medicamentis purgantibus utendum sit; uerum & in quibusdam, in quibus uel multitudo, uel mala qualitas, uel locus urgeat: pariter & in maximis doloribus præcipue uentriculi, & intestinorum, qui euacuatione per purgationem indigent, priusquam robur uirium dissoluatur. in multitudine siquidem, quod ea purgante medicamento minoranda sit, patet ex Galeni mente in commento aphorismi uigesimonomi secundi libri. nec ualet quicquam, cum dicunt, de urgentia ibi Galenum loqui; cum de ea ne uerbum quidem unum proferat. idem & quarto methodi medendi. At mala qualitate urgente, ut in pestilentibus uidere licet, quod purgationibus utendum sit, patet Galeno libro primo de differentiis febrium, ubi habet. At in quibus superfluitates redundabant; hæc purgationibus sanabamus. & libro nono methodi medendi talia profert uerba. Si igitur cum uiribus imbecillis corruptela incidit, utique quod affectus remedium est, id cum uirtutis custodia pugnat. Si quidem affectus uacuandum esse præcipit, idque uel uena incisa, uel purgatione. harum autem neutrum ferent imbecille uires: ratio igitur in omnibus eiusmodi repugnantibus incerta succurrendi ratio est; aliis insanabilis omnino affectus relinquatur, aliis spatio, & ægre: idque si magnum nactus sit medicum; sanari poterit: oportet nanque, ubi indicationes ita sibi ipsis aduersantur, & paulatim, quod uitiosum est euacuare, & paulatim, quod salubre est, pro eo reponere. uocant medici eiusmodi uitiosi succi curationem Græcè epicrasim. Quid clarius, quod in corruptela humorum, cum uiribus imbecillis præcipue paulatim quod uitiosum est, euacuare Galenus præcipit? ea de re nulli in dubium uenire debet in humorum corruptela circa initia minorante me-

de quibus tota q
tio loquitur.

Cap. 6.

Cap. 4.

cap. 10.

chabea in
nt

cap. 4.

dicamento uti posse, prout Galenus hic iubet; etiam si uires imbecilles fuerint. & quarto de sanitate tuenda hoc idem præcipit sub his uerbis. Sin uires imbecilliores debortantur; sanguis mittendus haudquaquam est, sed deiectio mediocris adhibenda. & Paulus libro tertio de arte medendi capitulo primo redundantibus uitiosis succis pro alopecia cura iubet uti euacuatione primitus, quæ medicamentis purgantibus fit Galenum sectatus, qui hoc idem iussit libro primo de compositione medicamentorum secundum locos. Quod autem locus possit adeo urgere, ut circa initia medico utendum sit purgante medicamento, patet ex Hippocrate tum secundo, tum quarto de ratione uictus in morbis acutis; cum de cura pleuritidis uerba facit. idemque Galenus asserit in commento prædicti textus 2. de ratione uictus; cum uidelicet febris uehemens non fuerit, hominisque naturam noueris; ad medicamenti purgantis potum te conferes, si dolor sub thorace fuerit, ualdeque infestauerit. Et, licet in hac purgatione, cum loco redundantia quoque humorum de euacuatione indicet; præcipue tamen ex loco purgationem necessariam esse Hippocrates indicationem sumit. At, si in pleuritide partes sub septo transuerso infestante adeo locus urgeat, ut in initio medicamento purgante utendum sit; eò magis urgebit, si materia in loco quoquam magis principe detineatur; ut in corde, cerebro, seu iccinore: eaque non uena sectione, sed purgante medicamento uacuanda sit.

Insuper, quod maximus dolor, præcipue circa uias communes interdum adeo urgere possit, quod purgatione inter initia utendum sit, non tantum diminuent ut in prædictis, sed ualentiori, patet Galeno in commento uigesimiterij aphorismi primi libri, & libro secundo de ratione uictus in morbis acutis. Quinimò nec in his tantum doloribus, uerum etiam & aliis interdum inter initia purgatione uti debemus, uelut in capitis dolore præcipit Paulus libro tertio cap. 4. sub his uerbis. Quod, si modum qualitas potius transilierit; purgatorio utamur medicamento. & idem Galenus tertio de morbis uulgaribus commenta. 3. quamprimum hominem uacuare iubet, si dolore afficiatur ex plenitudine genito, quam uacuationem, aut per uentrem, aut per uena sectionem eo casu fieri præcipit libro secundo de ratione uictus in morbis acutis in principio. Non immerito ergo tum hisce rationibus, ac auctoritatibus, tum aliis superius annotatis in hanc promoti fuimus ueritatem, asserereque in aliis plerisque præter naturam affectibus circa eorum initia, & si materia non turgeat; purgantibus medicamentis utiliter utendum esse,

esse, eis præcipue, quæ supra notauimus. Quapropter non uideo, quin magnopere non extollam saluberrimum usum, quem nostri temporis eruditissimi medici Neapolitani quotidie exercent, medicamenta purgantia, ea præcipue, quæ supra approbauimus adhibentes non tantum in initijs morborum, in quibus materia turget, uerum & in aliis, in quibus multitudo, mala qualitas, aut locus urget: pariterque in maximis doloribus, qui curari per purgationem debent. illudque peculiari-ter obseruant in initiis acutarum, putridarumque febrium, quæ à multitudine, aut mala qualitate humorum fiunt (dico autem in ea multitudine, ut supra retulimus, quæ per purgationem rescindenda est) adeoque in his nullum obseruant ægrotis incommodum, ut perpetuò fere maximam utilitatem ipsis comparent. Illud tamen tacere non possum; quin improbem, quod nonnulli eorum, iuniorum præcipue, in eisdem medicamentis purgantibus in initiis morborum adhibendis, perpetuò quartum obseruant diem: cum neque inter morbi initia aliquod remedium huiusmodi ægris adiungere oportet desumpto à numero dierum scopo. Qua de re Galenus quarto de ratione uictus in morbis acutis & prima interdum die, & secunda, & quarta, interdum quinta, & non in quarta solùm, quomodo isti obseruant, medicamenta dedisse asserit. Cum ergo in principijs morborum purgantia medicamenta exhibenda sint à supradictorum aliquo impulso; non perpetuò quartus dies obseruandus erit: cum id à Galeno damnetur. sed, si possibile est, in prima, uel in secunda die, prout decretum reliquit idem Galenus in commento aphorismi uigesimiquarti primi libri. quod, si id possibile non erit, in quarta, uel in quinta die præcepto eiusdem in loco superius citato tribuendum erit, dummodò uniuersale morbi principium adhuc præsumtum non sit.

FINIS.

DONATI ANTONII

AB ALTOMARI MEDICI

AC PHILOSOPHI NEAPOLITANI

De Sedimento in Vrinis.

TRACTATUS.

AD IOANNEM FILIUM.

*V*M nonnullos inspexerim non modò iuniores, uerùm etiam ueteres medicos post Galenum uariè de urinarum sedimentis conscripsisse, quorum ne ullus quidem uisus est hucusque (ut mea fert opinio) Hippocratis, ac Galeni sententiam percepisse: & tu quoque non semel dimitaxat, sed sapius hortatus esses, ut meam de eis sententiam conscriberem; ob id non ab re uisum fuit, quicquid cum eisdem de hac re sentiam, paruo hoc in tractatu, & quoad potuerim succinctè pertractare: potissimùm cum hac disceptatio non minus perutilis, quam necessaria sit tibi, ceterisque neotericis nostri temporis medicis: enim nedum in sanis corporibus, uerùm etiam & in morbis ipsis præsertim a cutis cum febre, ac reliquis quibuscunque febribus, quæ ex putrescentibus succis generantur assiduè urinas obseruantes de eis, ac earum sedimento loquuntur, atque bonam, aut malam coctionem significare fatentur; quid sedimentum sit, ac quomodo generetur cum in sanis, tum in ægris fortasse non intelligentes. Cum itaque & ualde utilis, ac non minus necessaria sit medicis ipsis sedimentorum notitia tam pro sanitatis conseruatione, quam pro morborum præsertim acutorum prognostico, ac curatione; quinimmo tanta est uis signorum ab urina in morbis acutis, ut & solis ipsis credendum sit, ut liquet 6. de morbis uulgaribus. Idcirco uolentes de sedimento uerba facere; quoniam simul cum urina excernitur, nec citra ipsam conspiciere, ac de eo quicquam exactè proferre ualeamus, ut eiusdem exquisita habeatur notitia; primùm quid sit urina, & quomodo generetur, ac secernatur, ostendamus:

ostendamus: deinceps quid per sedimentum intelligendum, ac quid sit, quis modus generationis eius, quæne causæ, ac quo loco gignatur tum in sanis, tum in ægris declarabimus. Quòd uerò urina (quam Græci οὐροῦν appellant) serum sit humorum in uenis contentorum Hip. auctoritate, Galenus libro tertio de morbis uulgaribus scriptum reliquit: quemadmodum quòd ea ut excrementum aceruetur in uenis, & arteriis: quale in lacte concreto serum ab eodem Galeno primo de sanitate tuenda decretum est: quod deinde renes à sanguine secernentes ad uesicam ipsam transmittunt. Cum primùm uerò alimentum in chylum à uentriculo immutatum est, atque concoctum per uenas à iecinore ortas uenæ portæ dictæ ramo; ex eodem uentriculo ad iecur deducitur: utitur namque iecur eisdem uenis ueluti manibus quibusdam, quæ ex uentriculo ei cibum afferant, ut 5. de loc. affec. scriptum est. eumque non solum attrahunt, sed ipsi quodammodo hepatis præparant: quippe, cum natura sint eidem asimiles, & primum germen ex illo ducant, ut liquet 4. de usu partium: cumque iecur id nutrimentum susceperit ab eisdem uenis ueluti famulis quibusdam quodammodo præparatum, & ueluti rudem quandam delineationem, obscuramque sanguinis speciem referens; eidem postremum inducit ornatum ad sanguinis exacti generationem: quo tempore distributus à uentriculo ad ipsum χυλός à uisceris caliditate, ueluti uinum musteam feruet, concoquitur, ac alteratur in sanguinis boni generationem. in qua ebullitione excrementum, quod in ipso reperitur fæculentum, ac crassum subsidet: innatat uerò, quod tenue est, & leue. Quibus secernendis natura instrumenta præparauit: splenem uidelicet, qui crassum, & limosum attraheret: uesicam uerò bilis, ut quæ leue, & flauum exciperet. Postquam uerò qui apparatus in hepate χυλός, hoc est, succus ad animalis nutrimentum, prædicta duo excrementa deposuit, & ab innata iecoris caliditate coctionem exactam est adeptus; ruber iam, & purus sursum ad gibbas eiusdem iecinoris partes ascendit. excipit autem ipsum illic uena quædam maxima ex gibbis eiusdem hepatis enata (caua uena appellata) quæ ad utranque animalis partem fertur superiorem simul, & inferiorem. diceres sanè ipsam esse ceu aquæductum quandam plenum sanguine, riuos quàm plurimos, habentem magnos, & paruos in omnes animalis particulas distributos. In qua etiam uena adhuc humore quodam tenui, & aquoso plenus est sanguis: etenim neque ex uentriculo in uenas commodè transsumi poterat chylum iam excibis factus, neque faciliè pertransire uenas, quæ sunt in hepate, &

ter. epid. sec. p. com. 5.

Pri. de sanitate tuenda cap. 12.

quinto. de loc. aff. cap. 7.

quarto de usu part. cap. 2.

multæ

quarto. de usu
part. cap. 5.

multa, & angusta nisi tenuis quaedam, & aquosa humiditas tanquam uehiculum fuisset ei admixta; hunc etenim usum præstat animalibus aqua Gal. teste 4. de usu part. siquidem ex ea nulla particula nutriri potest, neque distribui ex ventre, quod nutriturum est: poterat, nisi deductum fuisset à quopiam ita liquido. Qua de re non absque ratione Hipp. humorem hunc tenuem, & aquosum ὀξυα ὑποειν nuncupauit, hoc est, uehiculum nutrimenti simul cum appellatione usum quoque eius ostendens. Cum uerò tenues hi, & serosi humores suo functi fuerint officio; nec amplius oportebat in corpore eos permanere, tanquam onus alienum uenis futuros: non enim egebat amplius sanguis ipse sanè multo hoc uehiculo, ut qui tum per amplas uias illinc feratur, tum fluxilis magis à natura redditus sit primum ab hepatis: deinde cordis calore: proinde renes à natura fabricati fuere ad eorum attractionem, ac sanguinis ab eis expurgationem, utrinque ipsi caue uena adiacentes paulò infra iecur. Attrahunt autem humorem hunc per ampla quaedam orificia, per quæ neque purus, neque syncerus trahitur serosus hic humor, sed alterius cuiusdam diuersi generis admixtione adulteratus, sanguinis uidelicet humidioris, & tenuioris existentis, ac ipsius flauæ bilis, quæ si nõ admodum crassa fuerit; cum urinis etiam ad uesicam permeat. at sanguis cum eodem seroso humore permixtus, ubi ad renes peruenit; ipsorum carni aspergitur instar fæcis cuiusdam, & inde paulatim uaporis modo in totam ipsam dispergitur, adhaerescit, unitur, atque demum alimentum fit renibus. & propterea, ne simul cum urinis quemadmodum tenue, biliosum excrementum, sanguis hic humidior, ac tenuior existens è renibus elaboretur; densum fuisse eorum corpus præstitit Gal. teste. 5. de usu part. Trahunt itaque renes serosum hoc, ac tenue excrementum à uasis ipsis simul cum humidiori, ac tenuiori sanguine permixtum tanquam eorum proprio, ac familiari nutrimento: qui cum ad renes (ut dictum est) peruenierit; sanguis pro eorum nutrimento detentus per totam eorum substantiam dispergitur. At serosus hic humor tenuis ui renum à sanguine segregatus per meatus quosdam prælongos, ac forates (ὀρυθίπας Græci appellant) ad uesicam delegatur. quo fit, ut urina (ut inquit Galenus eodem libro 5. de usu part.) ui renum à sanguine segregentur, & illinc per ὀρυθίπας iam dictos ad uesicam emittantur, indeque excernantur, quo tempore ratio ipsa iusserit. Verum, licet cum primùm sanguis in cauam uenam assumatur; confestim per riuulos quosdam ab eadem ortos, satis amplos existentes à dicto tenui, ac seroso humore

quinto. de usu
part. cap. 7.

quinto. de usu
part. cap. 5.

so humore ui attractricis facultatis renum, ad quos inseruntur, expurgetur propter eas, quas assignauimus causas tamen nonnihil etiam illius retinetur, quò reliquus quoque sanguis non modò per uenas in omnes corporis partes pertinentes traducatur; uerum etiam per arterias media eadem caua uena, quæ sursum ascendens ad dextrum cordis uentriculum inseritur. Quapropter renes ipsi non solas purgant uenas ab eo excremento simul cum tenuiori sanguine ipsum attrahentes, sed arterias quoque alias (ut inquit Gal. 5. de usu part. aduersus Erasistratum) non conueniebat arterias renibus insertas magnitudine fuisse uenis æquales ad cavitatem eorum diuisas, haud secus ac uenas. Propterea itaque quòd arterias adeò magnas, ac uenas natura renibus inseruerit; causam nullam dicere poterimus, ut inquit Galenus citato loco, nisi quòd ipsi serum sanguinis omne non modò ex uenis, uerum etiam ex arteriis per uniuersum corpus distributis media eorum attractrice facultate expurgant. Qua de re idem Galenus primo de sanitate tuenda (ut diximus) non ab re scriptum reliquit hoc excrementum serosum in uenis, & arteriis acernari: quale in lacte concreto serum, quod deinceps renes ipsi à sanguine secernentes ad uesicam transmittunt: nam ui renum à sanguine segregatur; cum ex uenis ueniat, in renibusque percoletur urina, ac in uesica aggregetur eodem Galeno auctore commento aphorismi 77. 4. libri. & propterea eorum duntaxat humorum, qui in uasis continentur, nota est urina. neque eorum ullum planè nec manifestum, nec euidens signum habemus præter solam urinam, ut idem Galenus quarto de sanitate tuenda fatetur; quãquam ex accidenti indicia quoque esse possint urinae aliarum dispositionum, ut liquet secundo prognostico. & tertio de morbis uulgaribus com. 3. Quapropter urinae semper inspicenda sunt in uentris, thoracis, pulmonis, ac neruorum affectibus: nam bone si apparent; multum ualent ad salutem: contra, si prauæ amplificent simul ægri periculum, ex sententia eiusdem Galeni citato libro tertio de morbis uulgaribus com. secundo. Cæterum animaduertere oportet, quòd, licet renes ipsi assidue iam dictum excrementum ex uniuersis cum arteriis, tum uenis attrahant; non tamen adeò expurgare ab eo sanguinem ualent, ut nihil eius supersit ita, ut, cum primùm è uasis excidit sanguis, ac singulis animalis particulis apponitur; syncerus fuerit, & omnino ab hoc seroso excremento (quod pro uehiculo ei permisceatur) expurgatus, sed simul cum eodem sanguine nunc functum officio humidum; tenueque superest aliquod, quale nimirum serosum illud iam dictum;

quinto. de usu
part. cap. 5.

primo de sanita-
tuenda cap. 12.

quar. de sanita-
tuenda cap. 4.

2. prog. com. 26
3. epid. sec. 3.
com. 83.

ter. epid. sec. 2.
com. 6.

pri. de sanitate
tuenda cap. 12.

dictum, quod ex uasis, idest, uenis, & arteriis in uescicam defluit, ex sententia Galeni citato primo libro de sanitate tuenda. Huic excremento nullus certus à natura præscriptus meatus est; expellitur tam en facile partim in speciem halitus ab infito calore solutus, partim uiolento motu confertim erumpens. appellant uerò, quod ita excernitur sudorem. & hæc est illa pars una alimenti, uelut serosa, & humida, quæ ipsi etiam gratia distributionis admiscetur; cum primum alimentum singulis animalis partibus apponitur, ut liquet commen. apho. 15. 3. lib. Omnem etenim qualitatis alimenti mutationem alterum crassius, alterum tenuius excrementum sequitur, quæ etiam per uniuersum corpus semper perueniunt, ut tertio methodi medendi scriptum est. & propterea qualiscunque fuerit in corpore redundans succus (ut inquit Gale. quarto de sanitate tuenda) tale necesse est, ut appareat serum, ac sudor quidem succorum, qui in uniuerso corpore abundant, nota est urina uerò eorum tantum, qui in uasis continentur. Eadem itaque est materia sudoris, & urinæ, serosa siquidem alimenti pars. Verum, dum intra uasa consistit à renibus segregata; urina appellatur: cum à uasis simul cum sanguine excedit, qui cunctas animalis particulas nutrit; sudor nuncupatur, si in halitum non fuerit à calore soluta, sed per exiguos corporeæ molis, ac cutis meatus excernatur. Eiusdem quoque generis existit tenue illud excrementum, quod in cauis ulceribus semper colligitur à Græcis ἰχθὺρ appellatur, à latinis sanies dicitur. ex quo cum ulcus semper humidum reddatur nec tempus ullum erit, quo exiccantibus non indigeat medicamentis ex Galeni sententia eodem 3. methodi medendi. Hæc quò ad ea, quæ de urina pertractare polliciti sumus; conducunt etenim non parum ad eum, quem intendimus de sedimentis tractatum. Reliqua uerò, quæ faciunt pro exacta urinarum notitia tam consistentiæ, quàm coloris earundem à ueteribus græcis, ac iunioribus quibusdam latinis, qui de eisdem fusiis scripserunt, petas, potissimum à Leone Rhogano nostræ ætatis iuvene eruditissimo, & Hip. & Gale. doctrinæ amulatore laborioso.

ter. meth. med.
cap. 3.
qua. de san. tu.
cap. 4.

ter. metho. me-
dendi. cap. 3.

CAPVT SECVNDVM.

ONSVEVERVNT Hippoc. ac Gal. ea, quæ crassiora, ac corpulentiora in urinis consistunt (& nos contenta uocamus) communi appellatione παραρρησάμενα: propriè uerò pro ratione diuersitatis loci, in quo permanent, diuersimodè appellare. Nam, si in fundo uasis hoc resideat; ab eis νεφέλαις nuncupatur: latini sedimentum appellant. Si uerò desuper in urina supernatet; ab eisdem νεφέλην dicitur, à latinis nebula, seu nubecula. At, si neque in summis eius, neque in fundo uasis, sed in media sede sublime uel exquisitè medium, uel deorsum potiusquàm sursum existat, id consueuit Gale. è νεφελίαις nominare, ut secundo prognostico. ab eodem scriptum est; latine autem sublimamentum, aut suspensum dicitur; quantum Hippo. eodem modo consueuerit nominare sublimamentum, seu suspensum, & nebulam, seu nubeculam, ut idem Galenus fatetur citato libro secundo progno. licet alicubi ipse Hippo. sublimamentum geniture simile dixerit. ita ut è duobus alterum fit: aut ut generalioris rei nomen existat νεφελίαις apud ipsum, sectionem habentis in nubeculam, & id, quod geniture simile est: aut nunquam nubecula ab eo sublimamentum appellatur, ut liquet ab eodem Galeno ibidem. Hanc quoque nubeculam aphorif. 71. 4. libro ἐπιπέλεον uocauit. uerum, quoniam hæc tam si ægri corporibus, quàm sanis existentibus generentur; eundem habent generationis modum, eandemque causam efficientem, ac materiam, & locum, ubi generantur (ut dilucidius infra patebit) secundum multitudinem, aut paucitatem, tenuitatem, ac crassitatem materiæ, ac perfectiorem, uel minus perfectam actionem causæ efficientis eorundem duntaxat dissidentia. Propterea quicquid de sedimento dicemus, de suspensio, ac nubecula subaudiendum erit. Nanque in sanis corporibus urina nullo pacto sedimentum habebit, si tenuiter: copiosum uerò, si largius: exiguum uerò, si modicè uiuitur. & si id, quod nature subterfugit coctionem, ab eadem exactè quodam modo euictum sit; in fundo uasis residet: si autem non ita exactè; sublimamentum aderit. at, si minus exactè; nubeculam in urinis inspicimus. Etenim, cum à calore omnino quod concoquitur, non superetur; id, quod humidius in eo existit, ac tenuius, in flatum uertitur, qui eidem commixtus sub-

2. prog. com. 16.

2. prog. com. 16.

stantiæ eam subleuat, ac impedit, ne sua grauitate deorsum descendat: & pro ut maior, uel minor quantitas ipsius flatus commixta fuerit, eò in suprema, uel media regione idem excrementum consistit. similis quoque ratio ferè est in ægris: nam sedimentum habet urina copiosum, quoties morbus ex humoribus crudis fatiget: nullo uerò modo aut omnino minimum, quoties ex biliosis. sed satis est, si habeat nebulam, aut suspensum Gale. teste primo de cris. & secundo prognostico. Pauca etenim portio humorum crassorum, ac crudorum, ubi à calore superantur in fuliginosum uaporem uertitur, multa autem remanet crassa, quæ per urinam excernitur. At, ubi biliosi fuerint humores redundantes; contrarium euenit propter causam contrariam, ut dicemus. Verùm, si in uno, eodemque morbo eadem contentorum differentia inspiciatur; eadem causæ efficienti, quæ magis, uel minus materiam superauerit, diuersitatis causa tribuenda erit: Nam quæ minus euicta est, maiorem habebit flatuosi spiritus permixtionem: & sic in suprema parte, si mediocriter circa mediam regionem. Si uerò perfecte fuerit euicta; in infima parte, seu in fundo uasis residet. quod igitur exquisitè concoctum, secretumque est æquale, ac simile, utpote nullum habens flatum in fundum descendit uasis urinam continentis: quod uerò permixtum est aereo quodam, & uaporofo flatu id subductum ab eo, quod proportionale sit quantitate subducentis, minusque, & magis sursum fertur, ut secundo prognostico. à Galeno scriptum est. Et, ut uno uerbo expediam, quæ urinis probè innatant, quantò inferius subsident, tantò magis laudantur ex Pauli sententia cap. 13. libri secundi. Per sedimentum itaque intelligendum est id in urina contentum, quod corpulentum existens neque in summis eius, neque in media sede, sed in fundo uasis permanet. Hoc in corporibus sanis, de quibus primò pertractare intendimus, nihil aliud est, quàm ea alimenti pars, quæ in sanguinis generatione nature refugit confectionem: neque ut sanguis ab ea commutata; neque ut pus præter naturam causæ particeps Gale. aucto. primo prog. Verùm pro notitia generationis eius est animaduertendum primò tres fieri in corporibus nostris in tribus diuersis locis alterationes, seu confectiones (prout sæpe sæpius in Gale. doctrina scriptum reperitur præsertim libro primo progn. & tertio de cau. sympt. lib. de cibis boni, & mali succi 8. metho. med. ac alijs plerisque in locis) quarum prima in uentriculo perficitur, in qua cibi ad idoneum sanguini humorem commutantur: Secunda uerò in iecore, ac uenis, in qua humor ad sanguinem trans-

mutatur. Tertia, ac ultima in singulis animalis partibus; cum alimentum ipsum singulis nutriendis partibus apponitur, agglutinatur, atque assimilatur. communis autem scopus uniuscuiusque partis, seu instrumenti alimentum alterantis, ac concoquētis est, ut sibi ipsi assimilet id, quod alteratur, ac ad propriam eius naturam deducat appropinquantem humorem, ut liquet ex Gal. eod. 1. prog. & 4. de usu par. Quapropter chylus ex uentriculo assumptus ex ipsa ueluti carne iecinoris alteratur, paulatimque; in illius naturam transmutatur, ac in sanguinem uertitur. Nā secundū eius carnem, quæ est proprium ipsius corpus, primū sanguinis gignendi est organum, & uenarum principium. & propterea uenis, quæ ad uentriculum, & uniuersa intestina pertinent, inest facultas quædam sanguinis effectrix, qua succum, qui ex cibis distribuitur, eisdem in sanguinem mutare naturale est; priusquam is ad hepar perueniat; licet ea sit ueluti rudis quædam delineatio, obscuramque sanguinis speciem referens. Inducit autem postremum ei ornatum ad sanguinis exacti generationem iecur ipsum, ut eodem. 4. de usu par. scriptum est ita, ut quicquid ad iecur peruenit alimenti ad sanguinem immutetur, nec quicquam remaneat inalteratum omnino, atque immutatum. Verū pro diuersa alimentorum ratione, ac pro diuersitate partium alimenti quædam magis, quædam minus ad sanguinis formam immutantur. insuper & quædam deteriores reliquæ alimenti cum sanguinis formam suscipere non ualeant, alterationem quandam adhuc ab eo suscipientes, in excrementorum naturam mutantur. Nam & hæ quoque partes, seu alimenti excrementa consonum est, ut alterationem quandam ab eo suscipiant; cum tota substantia alimenti, quæ ad ipsum iecur peruenit, ab ipso alteretur, atque immutetur: postquam officium uniuscuiusque partis animalium (ut diximus) est ad propriam deducere naturam propinquantem humorem. Ex quibus liquet, quòd, si hæ alimēti partes, quæ dum in iecinore concoctio fit, excrementorum naturam habentes aliquam suscipiunt alterationem, ac mutationem ab ipso iecinore, & non omnino immutatae remanent, licet in sanguinem conuerti non ualeant; quòd nec reliquæ, quæ non ad eam sanguinis naturam alienam sunt (ueluti excrementa ipsa bilis uidelicet flaua, ac nigra) omnino inalteratae, ac immutatae permanere possunt: potissimum cum simul cum sanguine commixtae, & ipsæ ad gibbam iecoris perueniant, ac cum eodem per caueam uenam distribuuntur. Quapropter toto (ut inquit) celo aberrantibus, qui urinæ sedimentum dixerunt esse particulam illam, quæ ex massa pituitaria sanaria assumpta in uenis, sua in specie manens euasit omnino in sanguinem

primo de cris.
cap. 12.
secun. progn.
com. 26.

1. progn. co. 36.

1. prognostic.
com. ultimo.

1. progn. com.
ult. 3. de sympt.
cau. c. r. lib. de
bon. et uit. suc.
cap. 5. 8. meth.
med. cap. 2.

1. progn. com.
ultimo. 4. de usu
par. cap. 12.

4. de usu part.
cap. 3.

causa: impossibile nanque est, ut eadem per uenas permeans ad iecur adeo à natura sanguinis sit aliena, ut primò ab eis non aliquam suscipiat alterationem, & demum ab ipso iecinore; cum semper alterata ex dictis uenis ab ea facultate, quam ab hepate suscipiunt, ad ipsum perueniat: ac demum in eo permanens ab eodem saltem quodammodo immutetur, ac assimilatur: quamuis in uerum sanguinem commutari non ualeat. & propterea quicquid in sanguinis generatione natura subterfugit, confectionem dixit Gale. in urinis subsidere, addens neque, ut sanguis ab ea commutatum, hoc est, non adeo perfectè euiectum, & assimilatum, ut sanguis, & non quòd omnino inalteratum, ac insanguificatum (ut quispiam dixerit) permaneat: aliàs aut non alimenti, sed medicamenti omnino rationem obtineret, eius præsertim, quod uenenosum est, ac animalis naturam corrumpit, deleterium dictum, ut liquet. 3. de temperamentis saltem relatione facta ad iecur. aut omnino nulla poterit assignari causa, cur uelut cætera duo excrementa in iecoris cauitate non secernatur, sed ad gibbã cum reliquo sanguine ascendat, atque ad cauam perueniat uenam; cum neque propter transitus celeritatem id quoque fieri posset. Etenim, ne breuissimo tempore in hepate mansisset succus, qui ad ipsum ex uentriculo fertur, neque ipso distributionis impetu raptus celeriter totum uiscus peruaderet, sed in eo diutius moraretur, ut perfectius alteraretur, transituum angustias molita est natura. & proinde uenas, quæ sunt in hepate omnium, quæ sparguntur in uniuersum corpus, tenuissimas fabricata est ex Gal. sententia. 4. de usu par. Nisi quispiam temerè absque ullo pudore fateatur, hæc chyli partem habere alas, & ideò uelocissimè iecoris uenas pertransire, ac insanguificatam permanere. Secundò animaduertendum, ac mente reuoluendum est id, quod ex Gal. sententia. 3. meth. med. supra adnotauimus, uidelicet quòd omnem qualitatis alimenti mutationem, alterum crassum, alterum tenuius excrementum sequitur: idque in singulis alimenti mutationibus luce clarius inspicies, exorsus ab ea, quæ in uentriculo fit; in hac etenim crassum illud excrementum (quod quidè existit ueluti in tritico lapides, ac terra) secernitur, paulatimq; impellitur per omnia intestina usq; ad rectum, ac deinceps per aluum expurgatur. reliquus autem cibus humido liquori percocto iam, & prius elaborato assimilis, indigenti autem adhuc perfectiori concoctione per tenues, ac exiguas uenas portæ soboles ex uentriculo, ac intestinis sursum ad hepær fertur, ut paulo antè diximus. & propterea id, quod humidum, ac tenue, & aquosum, seu serosum in eo existit (eius sanè generis, ex quo uri-

na, sudorq; proueniunt) secerni haudquaquam necesse erat: præstat etenim ipsi chylo eundem, quem diximus usum; neque enim ex uentriculo in uenas commodè transumi poterat, neque facillè pertransire uenas, quæ sunt in hepate, nisi tenuis quædam, & aquosa talis humiditas tanquam uehiculum fuisset ei admixta, quemadmodum supra adnotauimus ex Gale. sententia. 4. de usu part. Cumque peruenit ad iecur, similem quoque iterum ipsum infert alimento purgationem, ac perfectiorem concoctionem: in hac etenim concoctione, quæ in iecore fit, aliud tenue excrementum; quale est, quod florem in uino appellant: aliud crassum; quale, quod sæx dicitur, etiam consequitur. attrahitur primùm à uesica, quæ iecinori subicitur, quod leue, ac flauum est, & bilis flaua appellatur: alterum uerò, quod crassum, & graue est, à liene, & nigra bilis sæx sanguinis, seu melancholicus succus nuncupatur, eodem Gale. auctore citato lib. 4. de usu part. & lib. 1. de sani tuen. Hæc sunt illa duo excrementa, quæ necessariò consequuntur ad eam alimenti mutationem, quæ in iecinore perficitur, hoc est, sanguinis generationem. Quapropter longè à ueritate, ac Gale. doctrina deuiant qui in hac concoctione, hoc est, sanguinis generatione, præter iam dicta duo excrementa quædam alia gigni consistunt; cū neque plura, neq; pauciora, quàm nuper dicta duo ex Gal. reperies, neq; etiam ueritati consonum sit plura in hac concoctione excrementa animaduertere, quàm in reliquis. Nam & in tertia quoque alimenti alteratione, cum uidelicet alimentum ipsum singulis animalis partibus apponitur, ac assimilatur; similia dumtaxat duo excrementa consequuntur: quorum unum tenue existit, alterum uerò crassum, ut ex eodem Gale. liquet citato lib. 1. de sani tuen. & commen. apho. 1. 5. 3. lib. Verùm de tenui superius uerba fecimus; cum de urina pertractauimus. Id uerò, quod crassum existit, ceu semicocta quæpiam reliquia alimenti, quæ assimilari nutriendæ parti nequiuit, & uelut fuliginosa superfluitas est, quæ in pluribus cibis deterioribus continetur, & naturæ operationem subterfugit, ut neq; assimilari corpori, quod nutritur, neque agglutinari ualeat: huic nullum publicè nomen est, quod uidelicet nec uulgo est cognitum: uerùm eius nonnihil transpiratione, seu perspiratione insensibili excernitur, & ubi expelli nequeat; ab eodem pili originem ducunt, ac sordes, quæ circa cutim semper acernantur, ut liquet ex Gale. præcitatæ locis. Huius quoque generis est & illud crassum excrementum, quod in cauis ulceribus semper colligitur, & sordes etiam nuncupatur, à quo sordidum ulcus redditur. & propterea nec tempus ullum est, in quo expurgantibus medi-

3. de temp. c. 2.

4. de usu part. cap. 13.

3. metho. med. cap. 3.

4. de usu part. cap. 5.

4. de usu part. cap. 5. r. de sanità. tuen cap. 12.

1. de sani tuen cap. 12.

medicamentis non indigeat, quemadmodum & de exiccantibus supra di-
 cebamus, ratione tenuis excrementi. quo fit, ut cauum ulcus semper exic-
 cantia, ac expurgantia medicamenta desideret; quoniam nullum adest
 tempus, in quo non ambo hæc in eo colligantur excrementa ex Gal. sen-
 tentia. 3. metho. med. Verum, quoniam non exiguam quoq; suscipit alte-
 rationem, seu immutationem alimentum ipsum, dum intra uasa contine-
 tur, non solum siquidem ab ea facultate, quam à iecinore suscipiunt ue-
 næ, sed ab eorundem uasorum propria; propterea & in hac quoq; alimē-
 ti immutatione, quæ est eorum propria, duo illa excrementa, quorum u-
 num tenue, alterum crassum existit, secerni necesse est; si Gale. sententia,
 quam supra adnotauimus, sempiternam debeat habere ueritatem. At
 de tenui excremento nemo ueretur, quod in eisdem uasis aceruetur, &
 quod uenarum, & arteriarum excrementum sit, ac tale, quale in lacte
 concreto serum, ut ab eod. Gal. scriptum est citato lib. 1. de sani. tuen. id
 que renes facillimè ad sese trahunt simul cum tenui, ac aquoso sanguine
 permixtum, à reliquo sanguine synceriori, ac crassiori existente secernē-
 tes ipsis uidelicet eundem attrahentibus, & uasis retinentibus in seipsis
 crassiorem sanguinem: cum primùm quidem sanguis ab innata icoris
 caliditate coctionem exactam fuerit adeptus, ac ruber iam effectus, &
 à duobus excrementis purus sursum ad gibbas partes hepatis ascende-
 rit, ac deinceps ad cauum uenam peruenerit: tunc etenim à sanguine idē
 serosum excrementum tanquam suo functum officio, ac onus uenarum,
 & arteriarum existens, secernere decens erat; quanquam nonnihil ad-
 huc eiusdem remaneat intra uasa cum sanguine propter eundem usum,
 ut superius dictum est. Quamobrem putandum est non absq; forti ratio-
 ne Hippoc. dixisse urinam esse serum humorum in uenis contentorum,
 & Galenum nos docuisse. 5. de simp. medi. facult. ea peculiariter, & ue-
 re urinam ciere, à quibus sanguis non extenuatur duntaxat, sed & fun-
 ditur, ac secernitur, non secus atq; lac, quod coagulatur seroso uidelicet,
 & tenui seorsum segregato: crasso uero in sese coeunte. Siquidem quod
 facillimè ad se attrahant renes, quod in sanguine aqueum, tenucq; ac se-
 rosum est, utraq; hæc conferunt: nempe totius sanguinis primùm fusio,
 deinde segregatio, quorum neutrum absq; ualido calore peragi queat.
 Cæterum sanguis hic rubeus, ac ab excrementis purus, quem uena caua
 ex gibbis icinoris partibus excipit, etiam ubi fuerit à seroso humore
 expurgatus non omnino homogeneus, ac similis existit. ita quod singu-
 le alimenti partes sint à iecinoris caliditate innata æqualiter euictæ: sed
 quædam

quædam magis, quædam minus perfectè in sanguinis substantiam, ac co-
 lorem sunt commutatae prout magis, uel minus consentientes, ac similes
 fuerunt in ipsa sanguinis generatione: quæ partes alimenti minus euictæ,
 ueluti semicoctæ, quædam reliquæ existentes assimilari omnino, ac per-
 fectè in sanguinem commutari nequiverunt: idq; non propter aliud, quàm
 ratione prædictæ partis alimenti, quæ suapte natura, licet quodammodo
 ab ea facultate, quæ sanguinem gignit, dum sanguis ipse generatur, uin-
 catur, ac superetur; tamen ex ea perfectus sanguis generari non ualet.
 Hæc, inquam, alimenti portio sic imperfectè euicta (in sanguinis genera-
 tione) simul cum eo per uenas, ac arterias distribuitur familiaritatem
 quandam, ac similitudinem cum ipso habens, quo in tempore à faculta-
 te alteratrice ipsorum uasorum propria, quæ in eorum tunicis consistit,
 ex proprio eorum temperamento orta, & non ea, quam à iecore partici-
 pant uenæ in simul cum eo sanguine, qui ab ipsis pro eorum nutrimento
 conficitur, assimilatur etiam quodammodo & hæc alimenti portio quæ-
 dam suscipiens ab eis in colore præsertim, ac etiam substantia assimila-
 tionem. Verum, cum in earum nutrimentum omnino uerti nequeat; quo-
 niam in sanguinis generatione non potuit omnino, ac perfectè in sangui-
 nem commutari, sic quodammodo in colore, ac substantia tunicarum di-
 ctorum uasorum assimilata (habent enim commutatricem hanc faculta-
 tem propriam, ut liquet. 6. de Hip. ac Pla. decr. præter eam, quæ ex ie-
 cinore ad uenas prouenit: eadem tanquam superflua, ac aliena ab eorum
 facultate expultrice ueluti onus eorum existens, excernitur; postquam
 agglutinari, ac omnino assimilari pro eorum nutrimento non ualuit; li-
 cet fuerit eisdem apposita, & quodammodo (ut diximus) assimilata.
 Et, quoniam alia conuenientior, ac magis congrua non aderat via, quàm
 ea, quæ ad renes, & uescicam tendit; ea de re, quo tempore renes excremē-
 tum illud serosum à singulis iam dictis uasis attrahunt, & ipsa quoque
 uasa excrementum hoc excernunt, uelut onus quoq; eorum existens non
 minus, quàm tenue, ac aquosum illud excrementum. quo fit, ut simul cū
 urina ad uescicam descendat, ab ipsis quoq; renibus tanquam superfluum
 quoddam expulsum. & propterea album apparet, ac in urina subsidet,
 simulq; cum ea excernitur sedimentum intra uasa, & non in iecinore in-
 3. ac nouissima concoctione, & non in secunda genitum: quo tempore san-
 guis pro arteriarum, ac uenarum nutritione apponitur, agglutinatur
 ac assimilatur in earum propriam naturam, & non eo, quo sanguis ge-
 neratur, cuius propria materia est quædam illius semicocti alimenti por-
 tio,

3. metho. med.
cap. 3.

2. de sanit. tu.
cap. 12.

5. de simplici.
me. facult. c. 13.

6. de Pla. hip. &
plat. cap. 8.

tio, quæ omnino in verum, ac perfectum sanguinem commutari non va-
 luit; dum ipse generaretur. Hæc nanq; simul cum sanguine per venas, ac
 arterias permeans (vt diximus) ab eorundem caliditate innata quodã-
 modo enicta, ac assimilata sedimenti suscipit formam, & quæ ad eam cõ-
 sequuntur colorem. s. ac figuram, quæ prius in iecinore suscipere non po-
 terat, vt quidam falsò opinati sunt decepti ex Gale. verbis. 1. prog. cum
 dicebat, Quòd quantum alimenti in sanguinis generatione naturæ confe-
 ctionem subterfugerit, in vrinis subsidet, neq; vt sanguis ab ipsa commu-
 tatum, neq; in generatione, vt pus præternaturam causæ particeps; licet
 id quoq; generationem obtineat, quæ puri proportionem respondeat: nam
 per hæc uerba Gale. noluit vrinæ sedimentum generari in sanguinis ge-
 neratione, quæ fit in iecore; cum eius naturam subterfugerit; sed dixit id
 alimenti esse, quod subsidet in vrina tanquam materia; neque enim alia
 est materia generationis eius, quàm hæc. verum propriam eius genera-
 tionem, ac formam, & colorem sedimentum in venis, ac arterijs suscipit.
 Nam propter eandem causam subsidet candidum in vrina sedimentum
 (vt ipse inquit eodem loco) propter quam pus candidū efficitur. sed hoc
 propterea est eiusmodi, quia quodammodo solidioribus corporibus assi-
 milatur. ergo & sedimentum propterea in vrina subsidet candidū; quia
 eisdem solidioribus corporibus, hoc est, tunicis venarum, & arteriarum
 quodammodo assimilatur: etenim semicoctæ excrementa similia subinde
 fiunt corporibus, quæ aluntur, quorum. s. sunt excrementa, vt liquet. 6.
 de Hip. & Pla. decre. Hoc itaque est illud crassum excrementum, quod
 in hac alimenti alteratione generatur nullam participans in eius gene-
 ratione causam præternaturam: veluti pus, & sedimentū, quod in ægris
 corporibus gignitur, vt in sequentibus fusius pertractabimus. Simul ita-
 que cum Gal. concludimus sedimentum in vrinis sanorum nihil aliud ef-
 se quàm eam alimenti partem, quæ in sanguinis generatione naturæ sub-
 terfugit confectionem, adeo vt perfectè in sanguinem commutari non ua-
 leat: id nanque per venas, & arterias distributum ab earundem calore in-
 nato alteratum modo, quo dictum est, sedimentum efficitur, ac earundem
 crassum excrementum existit; quicquid alij de eius generatione sentiant:
 nam, velut in reliquis animalis partibus singulis ex ipso, vnde aluntur
 succo excrementū quoddã crassū nascitur ceu semicoctæ quæpiã reliquiæ
 quæ assimilari nutriendis partibus nequiuerunt, vt superius adnotauimus
 ex Gal. sen. p. de sani. tuen. ita quoq; necesse est, quòd in venis, & arterijs
 ex ipso, vnde aluntur succo, eiusmodi crassum sequatur excrementū, ceu
 semi-

semicoctæ quæpiã reliquiæ, quæ oïo eiusdem nutriendis partibus nequiue-
 runt assimilari; cum non aliter, nec ex alia materia nutrimentum susci-
 piant, quàm cæteræ animalis partes; quinimmo, cū hæ eadem semico-
 ctæ reliquiæ, quæ assimilari nutriendis partibus nequeunt, simul cum
 sanguine pro earum nutrimento distributo per eadem uasa permeent,
 consonum rationi existit partem quampiam in eorum nutritione simi-
 lem quodãmodo reddi corporibus eorundem, ac semicoctam etiam per-
 manere, & simul cum urinis excerni tanquam excrementum. idque non
 aliud est, quàm quod sedimentum appellatur. Differt autem à pituita,
 quæ simul etiam cum sanguine per uasa permeat hoc excrementum,
 quod sedimentum appellamus: nam, licet illa à Galeno ueluti ex dimi-
 dio coctum alimentum 2. de nat. facult. esse dicatur, quemadmodum &
 sedimentum non esse fatemur, tamen ea alimenti pars, ex qua in sangui-
 nis generatione pituita gignitur consentiens magis, ac similis existit pro
 sanguinis perfecti generatione, quàm ea, ex qua demum sedimentum or-
 ritur: & propterea illa per ulteriorem coctionem in sanguinem muta-
 tur, hoc neque in sanguinem exquisitè elaboratum, neque in uasorum
 nutrimentum, cum ex deteriori, ac crudiori alimenti parte fuerit geni-
 tum, commutari ualet. Et propterea quibus corporibus semicoctæ ali-
 menti reliquiæ, quæ perfectè in sanguinem commutari non ualent, nec
 in alimentum uenarum, & arteriarum plures fuerint, plus etiam sedi-
 menti cum urinis excernitur; quemadmodum in pueris ferè omnibus, &
 perfectam ætatem habentibus, qui ociosam uitam degunt, aut quouis
 alio mō pleni sunt, conspiciere licet: nam pueris ob uoracitatem, & ob id,
 quòd una uentriculi operatio non potest duobus simul sufficere augendo
 scilicet & alendo antequàm in ipso sufficienter alimentum coctum sit, ip-
 sum ad se corpus trahit. atque hinc fit, ut plurimum crudi humoris co-
 cæret. huius quoque concausa existit, quòd à cibo ludentes, profilien-
 tesque mouentur, ut liquet prim. de cris. & 6. de morb. uulga. Nihil
 enim (ut idem Gale. inquit lib. de cibis boni, & mali succi) in cibarijs
 omnibus ad boni succi generationem tam pertinet, quàm si probè in uen-
 triculo concoquantur: namque hæc & alteram, & tertiam concoctio-
 nem facilius admittunt. at, cum non probè in eo cibi concoquantur, ut
 in pueris propter assignatas causas, neque in secunda concoctione, quæ
 in iecore, & uenis: neque in tertia, quæ singulis partibus efficitur, per-
 fectam concoctionem admittent; propter has itaque causas in pueris,
 semicoctæ reliquiæ alimenti plures superstites sunt, atque adeò urinae eo-

1. progn. com.
altimo.

6. de Pla. hip. &
plat. cap. 6.

1. de sanic. tu.
cap. 12.

2. de facul. nat.
cap. ult.

primo de cris.
cap. 12.
6. epid. sect. 3.
com. 15. lib. de
cibis boni, &
mali succi. c. 5.

CAPVT TERTIVM.

ERVVM De eo sedimento, quod in ægotantium vrinis uisitur, non adeo simpliciter sentiendum, nec eodem modo, quo sedimentum in sanis ipsum generari cum Gale. censemus. sed, quoniam in febribus, que fiunt ex putrescentibus intra uasa humoribus magna ex parte sedimentum animaduertimus, ac

ab eo coctionis, aut cruditatis signa sumimus. Hanc ob rem primò de hoc sedimento institui uerba facere. Id uerò nil aliud est (ut ex Gale. colligitur 1. de diff. febr. & 3. de præsa. ex pulsibus) quàm pars quædam eiusdem putrescentis intra uasa succi, puri proportionem respondens, superante tamen natura: nanque (ut ipse refert) non simpliciter hæc putredo existit, sed aliquid in se continet coctionis remanente adhuc ut coquendi uasorum, à qua interim qui putrescit humor, ad talem peruenit alterationem; cum non rarò etiam eueniat, quòd eadem natura sit superata, quod quidem aliud genus putredinis est. ex quorum duorum generum miscella alia tertia secundum speciem euariat; quoniam & innumerabiles miscellæ modi in eo, quod magis, & minus reperiuntur: de quibus duobus putredinis generibus, ac de subsidentijs eorum pertractare non intendimus, sed de eo sedimento, quod fit humoribus putrescentibus intra uasa, natura tamen superante: habita nanque huius notitia haud ægrè etiam de reliquis haberi poterit: pro quo animaduersione dignum est, quòd licet putredinis natura (ut inquit Galenus 1. 1. methodi medendi) sit mutatio totius putrescentis corporis substantia ad corruptelam à calido externo; tamen, dum quispiam humor putrescat; confestim duas suscipit alterationes contrarias: quarum una est præternaturam caloris ipsum corrumpentis, ac alienum à natura reddentis: reliqua est ab eo, qui innatus, seu secundum naturam calor existit, putrescentem humorem ad contrarium alterans, ipsum perficiens, ac concoquens. At hæc duæ actiones, seu alterationes non semper æquales existunt; sed interim una, interim altera actio reliquam uincit, atque exuperat. Quandoque uerò magis, aut minus una reliquam superat, aut ab eadem superatur. Et propterea triplex putredinis genus in uniuersum resultat; quanquam ex tertio genere ferè innumerabiles miscellæ modi reperiuntur, ut liquet eodem libro primo de differ. febr. Cæterum, quia (ut ibidem scriptum est) quacunque in abscessibus putredinis

1. de diff. fe. ca. 6. & 3. de præsa. ex pul. c. 7.

11. meth. med. cap. 8.

1. de diff. fe. c. 6.

Q 2 sunt

rum satis multam habent subsidentiam; quàmuis eorum alteratrix facultas robustior sit, quàm in cæteris ætatibus, ut liquet 2. & 3. Prognostico. & 3. de cau. sympt. in reliquis uerò plus aggregatur huius semicocti alimenti, aut propter satietatem, aut propter desidiam uitam, ut eodem primo de cris. scriptum est. quemadmodum contra qui multum laborant, & pauciori cibo uescuntur, eoque facilis coctionis, & boni nutrimenti, cum paucum sit, quod semicoctum relinquitur, paucum etiam habebunt in urina sedimentum, & interim nullum, sed aut suspensum, aut nebulam. liquet insuper ex iam dictis, quòd quantumcunque corpora fuerint optimè constituta, & temperata uictus ratione utantur: fieri tamen nequit, ut in eorum urinis non aliquid subsideat, aut pendeat, aut supernatet; cum perpetuò ex ipsa alimentorum natura aliquid semicocti remaneat alimèti in singulis corporibus: erit tamè in eius modi corporibus quãtitate, et qualitate moderatù, ut 1. de cris. et. 3. art. medic. à Gal. scriptum est; quãquam in eisde èt corporibus, si urina mingatur in primo tempore coctionis sanguinis multam habebit subsidentiam si ea perfectà minus subsidebit, ut idem Galenus inquit: nam, dum adhuc sanguis coquitur, multæ supersunt alimenti reliquiæ, quæ licet ægrè coquantur; possunt tamen in toto reliquo coctionis tempore in sanguinem commutari: eadem uerò perfectà, pauciores sunt, quæ relinquuntur partes semicocti alimenti, ac illæ duntaxat, quæ omnino assimilari, ac in sanguinem commutari nequiuerunt propter ineptitudinem earum, ut supra adnotauimus. id quoque intelligere uoluit Galenus eod. primo de crisisibus per humorem, qui crudus nominatur, cum dixit.

In optimè sanis corporibus, si nunc mingatur in primo tempore coctionis sanguinis subsidentiam habere albã leuẽ, & æqualem, sed multam, quoniam plus de humore, qui crudus nominatur, cum ea excernitur, licet coctionis sit signum exquisitum, si talis urina colorem etiam exquisitè serauerit.

2. prog. cõ. 33.
3. progn. com.
34. 3. de ca. sym.
cap. 3.

1. de cris. ca. 12.

1. de cris. ca. 12.
& li. de ar. med.
cap. 85.

1. de cris. ca. 12.

1. de cris. ca. 12.

Sunt differentia, totidem in febris, quæ ex putredine accenduntur, sunt eorum, quæ in urinis apparent formæ. Propterea nos quando sedimentum diximus fieri superante natura; intelligere uolumus ipsum fieri ab utrisque caloribus: quoniam eius materia putrescens humor existit: Verum quod adeo exigua sit præternaturam caloris actio in eius generatione, quod ipsa natura, seu calor naturalis omnino eam superauerit, atque enicerit: & propterea disidet hoc sedimentum ab eo, quod subsidet in urinis sanorum; quoniam in illius generatione nullo modo ingreditur præternaturam caloris actio, ut liquet primo prognost. uelut in eo, de quo modò uerba facimus ex Galeni sententia citato libro primo de differentiis febrium. quo loco asseruit id, quod subsidet in urinis puri proportionem respondere, superante tamè natura, qua de causa talis putredo (ut ipse inquit) non simpliciter putredo existit, sed aliquid in se continet coctionis. quare fit, ut, si pus præternaturam sit causæ particeps; similiter & hoc sedimentum eiusdem particeps erit. Ex quibus patet error eorum, qui tenent sedimentum hoc esse homogeneum, ac eiusdem speciei cum eo, qui in sanis generatur: differunt nanque secundum efficientem eorum causam; nam illud caloris duntaxat naturalis opus existit: hoc, licet ab eodem superante integrè extraneum fiat; tamen non adeo superatum est, ut nihil in eius generatione operetur; quanuis minima, ac exigua sit eius actio. & propterea semper ad unam speciem terminatur hoc sedimentum, unumque suscipit colorem, odorem, ac consistentiam. quò fit, ut urina optima, quæ ex tali putrescente humore coctionem à continente nase suscipiente perficitur, sit, quæ album, lene, & æquale, & minimè fetidum sedimentum habeat: pessima autem, quæ in omnibus maximè contrario modo se habet, quæ uerò intermedia existit, quantò propius ad alteram accesserit, tantum aut melior, aut deterior erit, ex Galeni sententia eodem libro primo de differ. febr. Cum itaque humorum putredo, quæ fit in uasis, similis sit ei, quæ in inflammationibus, atque abscessibus accidit, alijsque collectionibus; hanc ob rem cum Gale. tenemus sedimentum hoc esse partem quandam putrescentium intra uasa succorum: nam, quemadmodum in eis ex materia putrescente, superante tamen natura fit pus, quod pars existit materię facientis inflammationes, seu abscessus; eodem modo ex materia putrescente intra uasa natura superante fit id, quod in urina subsidet sedimentum, ut citato primo libro de differ. febr. scriptum est. At quòd pus fiat ex tali materia putrescente, Gale. uerba ostendunt apho. 47. 2. lib. cum

lib. cum dixit. Pus ex sanguine ortum habet, qui semimalam, ut quispiam dixerit, habet transmutationem: nam mala simpliciter cum putrefactione fit olida, sicuti quæ simpliciter bona est ipsa nutritio partium animalis. At quæ pus generat, medium inter has obtinet locum, neque à solo calore extra naturam, neque à solo secundum naturam procedens: mixtus enim quodammodo ex utrisque est calor inflammationis. Quibus ex uerbis liquidò infertur nedum sedimentum urinae portionem quãdam esse putrescentium succorum intra uasa, uerumetiam ipsum cum à calore præternaturam, tum ab eo, qui secundum naturam existit, procedere, ueluti ipsum pus, eo tamen, qui secundum naturam est, uincente. atque iterum patefit error eorum, qui uolunt hoc sedimentum esse eiusdem speciei cum eo, quod sanorum est, & quod non sit uelut pars humorum, sed quãdam eorum superfluitas illis commixta, quæ quidem fuit illud ex cibus, ut ipsi fatentur, quod aut nunc, aut in præteritis diebus refugit sanguificationem: longè etenim hac eorum chimerizata (ut quispiam dixerit) opinione à Galeno sententia, ac ueritate recedunt; cum non modò differant secundum efficientem eorum causam, uerumetiam & secundum materiam. neque sedimentum hoc superfluitas existit (ut ipsi fatentur) sed pars quãdam putrescentis succi. nam, quemadmodum ex quadam ueluti ebullitione, atque exustione sanguinis, ubi is ex toto exustus fuerit, residuum eius fit pus ceu ex lignorum exustione cinis (ut liquet ex Galeni eodem commen. apho. 47. 2. lib.) ita quoque ex quadam ueluti ebullitione putrescentium intra uasa succorum ex ambobus caloribus, ut diximus, tandem ubi naturalis calor materiam superauerit; id, quod tenue in ipsis existit, fumosum, aut fuliginosum, natura expiratione, & contractione arteriarum expellit: quod uerò crassum, & ueluti cinericiū puri simile non perinde cū crassum sit, pòt excernere; sed per insignes quosdã meatus educit. & id est urinae sedimentū ex Gal. sent. li. 3. de præf. ex pul. Nō ab re igitur sedimentū habet copiosū urina, quoties morbus ex humorib. crudis fatiget, seu ex ocio, et repletione febricitet quispiam; nã in his exiguū est quod tenue existēs, ac fuliginosum possit expiratione, cōtractione arteriarū excerni: multū uerò, quod crassum, & ueluti cinericium. Contra uerò euenit, quoties morbus ex biliosis humoribus fiat, seu ex inedia, seu ex labore quispiam febricitet; minimū etenim, aut nullo modo sedimentum habebit, sed satis erit, si habeat sublimamentum, aut nebulam propter contrarias causas. Hic itaque est modus generationis sedimenti in corporibus laborantibus

r. prognostic.
com. ultimo.

n. de diff. fe. c. 6.

n. de diff. fe. c. 6.

3. de præf. ex
puls. cap. 7.

borantibus febre orta ex humorum putredine intra vasa. cuius causa materialis putredo, seu putrescens succus existit: efficiens verò calor præternaturalis, in simulque naturalis, vincente tamen naturali, qui protensus est per solida corpora, hoc est, vasorum tunicas. Locus autem, ubi generatur, sunt ipsa eadem vasa. Verùm, nunquid pars sit eius causæ febris, quam coniunctam appellant, an eius, quam antecedentem nuncupant; nondum liquet ex dictis. id verò clarum fiet ex dicendis, facta prius sectione putridarum, ac continuarum febrium, quæ quidem in Galeni doctrina. 1. 1. metho. meden. 2. de different. febri. ac. 2. de cris. & alijs plerisque locis, in duplici differen. existunt. Nam quædam vnam duntaxat habent accessionem à principio ad finem vsque: quædam plures. In eis, quæ vnam habent accessionem; quoniam in his nulla est corporis pars, quæ præcipue sit offensa, sed humores duntaxat, qui in maximis, ac calidissimis continentur, ob putrefactionem feruentes: & propterea vniuersum tempus earum in vna consumitur accessione (ex Galen. decreto secundo de different. feb.) quod excernitur sedimentum, nulli in dubium venit, quòd pars erit eorum putrescentium humorum, qui talis febris immediata causa existunt, quam coniunctam appellant; cum aliam non habeant remotiorem causam antecedentem; eo quia vniuersi eodem tempore putrescentes eiusdem febris causa fuere, nec ab eisdem reliqui humores dispositionem talem participant, vt demum & illi iterum putredinẽ participantem alteram faciant accessionem. In reliquis verò continuis, quæ plures accessiones habent, cum duas obtinent internas causas, quarum vna totius morbi causa existit, & antecedentem nuncupant: altera verò cuiuslibet particularis accessionis, quam coniunctam vocant; in dubium venit cuiusnam causæ sedimentum pars existat. cui responsum volo, quòd eius, quæ putredinis particeps est, & quoniam ea actu putredine participat, ac putrescens est; quæ particulares efficit accessiones, cõiuncta à medicis vocatur: nos verò antecedentem magis propinquã vocamus. nam Gal. 1. 1. metho. med. humorum putredinem antecedentẽ quãdam febris causam nuncupauit. propterea eiusdem pars sedimentũ erit, & non eius, quæ antecedens, ac magis remota causa est, non particulariũ accessionum, sed totius morbi; quoniam eadem licet quandam aptitudinem suscipiat ad futuram putredinem capiendam semper ex ea portione, quæ actu putrescit, ac particularem efficit accessionẽ; nõ tamen prorsus putrescentem eam quispiam dixerit. & propterea sedimentum, quod quidem pars putredinis, seu putrescentis succi existit, vt superius cum Gal.

11 metho. med. cap. 4. 2. de diff. feb. cap. 2. 2. de cris. cap. 6.

2. de differ. feb. cap. ulti.

11. metho. meden. cap. 9.

Gal. conclusimus, nullo modo excerni potest ex ea causa, quam ipsi antecedentem nuncupant: neq; vt pars eiusdem, neq; vt superfluitas, vt quibusdam falsò visum est: cum adhuc actu ipsa non putrescat, nec putredinem habeat, neq; ab eadem natura adeò euicta sit, vt ex ea sedimentum excerni possit: nam roborandas esse vires præcipit Gal. 1. 1. metho. med. quòd putredinem superantes succos concoquant. quare non prius succos concoquit natura, quàm putredinem superauerit: etenim hæc iugiter, & magis ipsam infestat. neq; eidem causæ antecedenti ex aduerso respondet concoctio, sed vacuatio, si multa sit: extenuatio, si crassa: & deterfio, seu dissecatio, si glutinosa: humorum autem putredini, & excretio, & refrigeratio, & ventilatio, & semiputridorum concoctio ex aduerso respondent, vt idem Gal. inquit. Id verò luce clarius experientia comprobatur; cū non modò continentes febres, quæ vnam duntaxat habent accessionem, sed etiam eas continuas, quæ plures habent, sæpenumero inspiciamus per vrinis iudicare. At qui iudicari haudquaquam possent nisi per eas, quæ putrescit, causa earum excerneretur: idq; non aliud, quàm sedimentum est. amplius Gal. citato lib. 1. 1. metho. med. decretum reliquit expellenda esse ea, quæ putruerunt per aluum, sudorem, atq; vrinis, & interim per vomitum: quotidièq; illud in curandis febribus ex putredine ortis obseruamus. Frustra itaq; Gal. id instituisse, ac nos exequeremur, nisi quæ putruerunt, per vrinis excernerentur. Ad hæc propter quid Gal. lib. 3. artis med. in febribus, quæ ex putrescentibus accenduntur succis coctionẽ dixisset esse, quæ putredinem finit, seu quiescere facit manente adhuc substantia: & eodem. 1. 1. metho. meden. putrescentes humores concoquere inter alia iussisset, vt ipsos sanes, nisi natura eorundem putrescentium humorum coctionem præcipue intenderet. ex quibus demum, cum fuerint ab eadem superati, atq; euicti, sedimentum excernitur modo, quo diximus. Est itaq; pars putrescentium intra vasa succorum vrinæ sedimentum; cum ipsi à natura fuerint superati, atq; euicti: & non eorum, qui adhuc putrescentes non sunt ipsarum febrium putridarum antecedentes (vt isti dicunt) causæ existentium, qui ab eadem adhuc superati, neque euicti sunt. neq; est superfluitas quædam eorundem, vt quibusdam placuit, velut ex iam dictis liquido constat. & propterea nil mirum, si in principio dictarum febrium sedimentum in vrinis non appareat tam in eis, quæ vnicam habent accessionem, quàm in eis, quæ plures: etenim natura adhuc putrescentem humorem haudquaquam superauit adeò, vt crassiorem partem putrescentium humorum manifeste, ac notatu dignã per

11. metho. med. cap. 9.

11. metho. med. cap. 13.

11. metho. med. cap. 9.

lib. 3. art. med. cap. 89.

11. metho. med. cap. 9.

per vrinas valeat excernere, & proinde in eis quidpiam subsidere; quam id, quod tenue est, sumosum, aut fuliginosum natura existens, quodammodo expiratione, & contractione arteriarum in nonnullis earum expellat. & hanc ob rem maximum (ut inquit Gal.) putridarum febrium indicium existit vrinae cruditas; quanquam etiam debilis concoctio proprium earundem indicium sit: etenim proprium, ac inseparabile huic febrium generi est, ut vrinae primae vel omnino crudae, vel debiliter coctae principio associantur, ut liquet lib. 1. de differ. feb. Hanc eandem sententiam videtur arabum princeps confirmare cap. 7. lib. 4. fen prima tracta. 2. cum dixit, quod vrinae in febribus acutis non habent in principijs earum sedimen: deinde fiunt habentes sedimen, & quod sedimen laudabile aliquid aliud non est nisi humor faciens aegritudinem, qui iam digestus est. Sed mox obijciat quispiam asserens, si vrinae sedimentum in continuis febribus ex putrescentibus humoribus ortis est pars eius putrescentis succi, qui particularem efficit accessionem; quomodo indicabit supra vniuersum morbum in ijs febribus, quae plures accessiones habent? Seu quomodo nobis ostendet eam, quae est totius morbi, causam, ac antecedens vocatur a medicis, esse coctam si eiusdem pars non existit? Cui responsum sit, quod ea portio putrescentium humorum, cuius pars sedimentum existit (ut superius adnotauimus) licet actu putrescat; ab antecedente, quae est totius morbi causa, secreta est, quando particularem efficit accessionem. & vbi eadem in summo feruore existit, quod huic continuum est, adeo calfacit, ac disponit, ut, dum remiserit eius calor, ac feruor idem iterum incalcescat, putrescat, atque efferuescat, quousque summum feruorem obtineat. eoque rursus deseruescente, & reliqua pars continua paulatim succenditur, ac efferuescit, seruaturque; circuitus hic, quoad vniuersa totius morbi antecedens causa (quae ut talem suscipiat alterationem, aptitudinem habet) fuerit consumpta, ac in parte superfluitates generante idem seruatur effectus, ut liquet ex sententia eiusdem Gal. 1. & 2. de differ. feb. Cum itaque ea humoris pars, quae particularem efficit accessionem, in similem eius naturam alteret, atque disponat, antecedentem, quae est totius morbi causam, & potissimum, ac magis id, quod sibi continuum est, & id reliquum. propterea, quia semper ad continua dispartitam continet caliditatem, suoque contactu vicinos humores ad putredinem trahit: quod natura putrescere aptum est: atque ordo hic (prout diximus) seruatur, quousque morbus indicetur, nec deseruescere desinit vnquam pars una, quin altera si bi continua non succendatur, atque efferuescat, aliam conti-

nua

nua non esset febris; non sine forti ratione potest vrinae sedimentum coctionem significare causae antecedentis, ac totius morbi: cum sedimentum pars sit putrescentis succi, & putrescens succus pars antecedentis causae. Quae de re qualis naturae erunt partes, eiusdem quoque, & totum esse conuenit. Et ob hanc rem Hipp. vrinam optimam esse dicebat non solam si sedimentum haberet candidum, & leue: sed, si aequale esset per omne tempus, dum morbus iudicaretur: haec namque sedimenti aequalitas cum eiusdem albedine, & leuitate est: quae vniuersum morbum, vniuersamque eius causam antecedentem concoctam, atque euietam esse a natura indicat: similiter, si sedimentum non aequale semper appareat, sed interdum tale, quandoque; diuersum existat: signum erit, quod alius concoctus, deuietusque a natura conditus in conceptaculis humorum: alius incoctus existat. & propterea morbus diuturnior erit, ut ex eiusdem Hipp. & Gal. sententia liquet. 2. prog. Siue igitur antecedens illa causa, quae vniuersum efficit morbum fuerit homogenea, seu similis, siue eterogenea, seu dissimilaris; semper sedimentum indicabit, nunquid cocta sit, vel semicocta: cum eandem necessariò participet dispositionem, quam in ea, quae actu putrescit, & particulares efficit accessiones, pars eius existens per sedimentum vrinae animaduertimus, potissimum vbi non vnum duntaxat inspexerimus sedimentum, sed plura. id quod considerandum praecipue iusserunt Hippo. & Gale. Verum quid de intermittentibus putridis febribus sentiendum sit, non ab re quaeret quispiam, num sedimentum antecedentis causae (ut ipsi dicunt) pars sit, uel coniuncta, hoc est, eius, quae putrescens est, & particulares efficit accessiones: quam nos cum Galeno antecedentem etiam uocamus causam, sed magis propinquam ipsius febris putridae continentem (quam ipsi dicunt coniunctam) non admittentes. Respondebimus nos, quod, cum in intermittentibus febribus putrescens humor, qui particulares efficit accessiones, haudquaquam intra uasam existat: propterea ex eo sedimentum excerni minime putamus. Nam, cum id necessum sit cum urina excerni, & urina nota sit eorum duntaxat succorum, qui in uasis continentur, non modo secundum consistentiam, & colorem, sed etiam cum his, quae in ea pendunt, aut subsident (ut inquit Galenus 4. de sanitate tuenda) reliquum est, ut supra reliquos humores, qui extra uasa continentur, significare non possit: potissimum quia notitiam eorum per reliqua signa habemus partim ex sudore, ac colore: partim etiam ex temperamento, etate, anni tempore, antea facta uita, & reliquis huiusmodi. Consonum itaque est idem se-

R dimentum

1. de differ. feb. cap. 7.

2. pra. com. 26.

1. de differ. feb. ca. 5. & 2. de differ. feb. cap. vlti.

4. de sani. tuen. cap. 4.

dimentum in quibusvis febribus intermittentibus ex humorum putredine ortis ab ea causa secerni, quæ antecedens, ac remotior febris est, & intra uasa continetur: nam, cum hæc putredinis particeps non sit, à calore duntaxat naturali alteratur, euincitur, ac quodammodo concoquitur, & assimilatur prædictis tunicis uasorum, qua assimilata quodammodo, atque euicta, si de numero eorum humorum sit, qui in eorum nutrimentum commutari omnino non ualeat; confestim ab eisdem uasis uelut superfluum existens repellitur, ac simul cum urina excernitur tanquam pars quedam eorundem humorum intra uasa redundantium à calore naturali uasorum quodammodo euicta. Non tamen negamus interim (quanquam ex accidenti, & raro) partem quampiam putrescentis humoris extra uasa particulares accessiones efficientis posse per urinas expurgari, uelut eiusdem sedimentum existens à superante calore aliarum partium solidarum, quam tunicarum uasorum euictam, atque assimilatam, ac puri similem redditam: nam interdum per uescicam, & renes omne animal expurgatur, aut partium aliquarum in eo excrementa quedam incidentia uenis purgato sanguine de renibus excernuntur; quemadmodum etiam & abscessus quoque sæpenumero per urinam expurgantur, ut liquet ex Gal. 2. progno. ut plurimum autem sedimentum, quod in urinis uisitur in eiusmodi febribus ex ea causa antecedente, quæ intra uasa continetur, & non ex ea, quæ extra uasa putrescit, tanquam pars eiusdem secernitur: potest namq; eadem à naturali calore uasorum concoqui quodammodo, ac per urinam excerni; cum non magnopere, ac continue ab hac putredine extra uasa existente natura molestetur, quemadmodum ab ea, quæ intra uasa consistebat. Eadem quoque ratio existit in corporibus non inculpatam sanitatem habentibus; haudquaquam tamen ægrotantibus, ubi humores in eis redundarint: nam, si in toto habitu contineantur; per alia signa, quæ per urinas, & earum sedimenta dignoscemus. At, si intra uasa redundantes detineantur; per urinas: & num iisdem cocti, uel crudi sint, per sedimenta simul cum ipsis urinis animaduertimus earum etiam consistentia, atque colore perceptis. Verùm dissidet quoque sedimentum hoc ab eo, quod in sanis corporibus secernitur: nam illud est, pars alimenti (ut diximus) hoc uerò est pars redundantium succorum intra uasa; quanquam in efficiente causa communicent: nam utriusque natura, seu calor naturalis uasorum efficiens causa existit nullam ferente opem extraneo, ac præternaturam calore: quoniam in eorum generatione eius actio prorsus ingreditur.

ingreditur. Cæterùm non ab re quispiam hanc nostram opinionem impugnabit asserens, si sedimentum in ægrotantibus corporibus alterius sit speciei, ac diuersæ naturæ ab eo, quod in sanis generatur; quomodo, ac qua uia ualeamus in eisdem ægrotantibus corporibus distinguere, quando sedimentum ipsum sit pars putrescentis humoris, aut etiam non putrescentis; si in eisdem citra putredinem intra uasa redundet, & quando sit ueluti reliquia quedam semicocti alimenti, quemadmodum diximus in sanis corporibus generari. Nam & in his quoque semper aliqua alimenti portio in sanguinis generatione naturæ subterfugit confectionem: uel dicendum erit unum in eisdem corporibus sedimentum excerni compositum ex utrisque. Pro quo animaduertendum, quòd in dictis corporibus licet ex reliquiis semicocti alimenti quotidie sedimentum aliquod ex naturali uasorum facultate generetur; tamè, si idè cum putrescentibus intra uasa succis, aut etiam citra putredinem redundantibus, qui ab eodem innato calore euicti sint, misceatur; certum est, quòd in eorum naturam vertitur, potissimum cum ipsum exiguum sit, humores uerò redundantes multi. Qua de re unicum erit sedimentum, quod erit uelut pars eorundem redundantium succorum euictorum iam ab ipsa natura, qualiscunque fuerit redundans succus; etiam si putredinis, aut non putredinis particeps sit. Nam impossibile est suam seruare naturam; cum primùm ià dictis humoribus redūdantibus cōmixtū sit: quinimo confestim in eorum naturam mutetur. Verū, si cōtingat sedimentum ipsum (quòd diximus) in sanis secerni ex semicoctis alimentis haudquaquam cū humoribus intra uasa cōtētis permisceri (id quòd fieri poterit, si in quibusdā uasis ipsum genitū sit, & in reliquis quibusdā humores putrescentes, aut nō putrescentes cōtineantur) putamus ipsum interim secerni posse diuersum ab eo, quod ab iisdem redundantibus succis excernitur. Qua de re tenemus duo sedimentorum genera in eisdem corporibus modo iam dicto affectis secerni posse: quorum unum pars erit redundantium intra uasa succorum tam si putridi, quam non putridi extiterint. Reliquum uerò portio quedam semicocti alimenti: immo quicquid in sanguinis generatione naturæ confectionem subterfugerit, modò intra uasa consistat alià ab eis, in quibus redundantes succi continentur, & cum urinis excernatur. Sed porrò non ab re adhuc quispiam quæret, qui fieri possit, ut unum ab altero sedimento in hisce corporibus distinguere ualeamus. Huic responsum sit, quòd notitia habita qualisnam naturæ sint redundantes succi, ac quantum fuerint ab ipsa natura euicti, cuius item consistentiæ, ac coloris sit urina,

quā cum sedimentum excernitur, ac quale sit sedimentum ipsum, similiter quale, ac quantum fuerit alimentum assumptum; haud ægrè quispiā distinguere poterit, non quod excernitur sedimentum, ex humoribus redundantibus, vel ex semicoctis alimentis fuerit genitum. Nam, si quantitate, & qualitate assumptis alimentis proportione respondeat, sitque consimilis consistentiæ, ac coloris vrina ipsa tanquam pars semicocti alimenti; ipsum secerni putandum est, potissimum si neque eiusdem sedimenti consistentiæ, nec color proportione respondeat qualitati, ac dispositioni, & naturæ tum morbi, tum etiam redundantis succi. At, ubi sedimentum ipsum naturæ, ac dispositioni redundantium succorum, ac morbi cō simile sit tam consistentiæ, & quantitate, quàm colore: sitque eiusdem rationis urina colore, & substantia; nulli in dubium uenit sedimentum hoc tanquam partem eorundem redundantium humorum à natura euictorum excretum esse. Nec cuiquam à ratione alienum uideri debet, quod interdum mingatur urina, cuius sedimentum sit ex semicoctis alimentis exortum: interim uerò cum sedimēto, quod pars sit redundantium succorum intra uasa; cum neque Hippo. & Galeno alienum uisum sit, interdum alium concoctum, atque deuictum à natura conditum esse in uasis humorem, alium uerò incoctum. & propterea interdum in urinis sedimētum apparere candidum, ac leue: interim uerò lōge diuersum existat ita, ut aliquis hanc ob rem possit vna die vrinam inculpabilem: altera uerò sequenti nocte, uel die culpabilem emittere, ut liquet. 2. progno. Similiter quoque non inconuenit, quod in ægrotantibus corporibus quandoque vrina cum sedimento, quod pars sit redundantium humorum, mingatur: interdum uerò cum eo, quod ex alimentis secernitur: cum in diuersis uasis, & ab alia quoque materia, alioque tempore utrunque generetur. Eadem quoque ratio habenda erit de nubeculis, ac suspensis, si cum vrinis eadem excernantur, & non sedimenta: aut si interim vnum, quandoque alterum in urinis inspicatur. Neque obiter hæc animaduertenda erunt, sed per accuratè perpendenda: nam sæpenumero euenit, ut etiam non vulgares medici in hac re ualde cæcutire videantur, ita ut sedimentum ex alimentis secretum putent partem esse humorum in uasis redundantium, ac eorundem coctionis signum existere. Qua de re in prædictionibus ualde decepti sunt, ita ut quos prædixerant ægrotos euasuros; non sine maxima eorum ignominia quandoque interire conspexerint. Hæc de sedimentis sanorum, ægrotorumque corporum cum Hippocra. & Gale.

com. 26.

le. sentimus intelligentes de eis, quæ secundum naturam, & vera sedimenta existunt, & non de his, quæ æquiuocè, & præternaturam sedimenta appellantur, ueluti ea, quæ similia sunt farinæ crassiori, squamosa, seu furfuracea, aut, ut quispiam dixerit, arenulosa, ac orobo similia, & reliqua huiusmodi. nam de his aliter cum eisdem auctoribus sentimus, neque de eis pertractare nunc proposuimus: dabitur tamen fortasse de his, & aliquando scribendi locus; quanquam de eorum generatione nulla ferè adsit differentia inter auctores, qui de eis uerba fecerunt. Si qua uerò hoc in tractatu studiosi sapiens repetita animaduertent; nos consultò illud fecisse putent: res etenim perutilis, ac ad Artem necessaria, & cum Tyronibus agenda erat: quod neque Hippocrat. neque Gal. in similibus ueriti sunt facere.

DONATI ANTONII

AL TOMARI

TRIVM QVAESITORVM NONDVM

IN GALENI DO-

ctrina dilucidatorum

compendium.

PRIMUM. Quòd Functiones Principes iuxta Galeni decreta Anima non in cerebri sinibus, sed in ipsius corpore exercent.

SECUNDVM. Quòd Naturalis spiritus in Galeni doctrina admittatur, & non omnino sit dimittendus, vt quibusdam visum est.

TERTIVM. Quòd exquisita Tertiana ad eiusdem Hipp. & Galeni sententiam in genere acutorum morborum contineatur.

QVOD FUNCTIONES PRINCIPES,
iuxta Gale. decreta Anima non in cerebri sinibus,
sed in ipsius corpore exercent.

RES Esse animæ partes Platonis auctoritate Galenus. 5. de Hipp. & Platonis Decre. & 7. eiusdem scriptum reliquit substantijs, naturis, facultatibus, ac functionibus non tantum differentes, sed corporis sedibus. quò fit, vt tres quoq; quæ uitã nostrã gubernant, facultates, ac tria principia sint in tribus diuersis corporis sedibus, uelut aperte ex eiusdẽ sent. liquet. Horum principiorum unum in capite collocatum esse asserit: idque munus habet per se quidem, ut imaginationem, memoriam, intellectiõnem, cogitationemque causet: per aliud uerò, ut sentientibus animalis membri sensus,

ijs autem, quæ per appetitionem mouentur, motus originem præstat. Alterum in corde situm esse uoluit, eiusque opera, ut ex illius sententiã constat, sunt animæ tenor, quem Tonon dicunt, & in his, quæ ratio iusserit inuicta constantia. Eiusdem in perturbationibus est quasi feruor quidam insiti caloris; cum anima uindictam de eo sumere cupit, qui uidetur offendisse, quæ ira appellatur. per aliud etiam id efficit, ut membris sigillatim omnibus calorem, arterijsque illam micationis pulsus agitationem suppeditet. Reliquum, & tertium principium, seu facultatem in iecore sedem obtinere dixit uniuersam in animali nutricationem procurans, cuius maxima pars & nobis, & sanguineis omnibus sanguinis est procreatio. Ad eandem hanc facultatem pertinent incundarum rerum fructio, in qua cum uehementius, quam par est, mouetur; incontinentiam, intemperantiamque efficit. In hoc tamen hæc facultates, seu uirtutes inter se discrepant, quòd prima rationalis, alia uerò duæ irrationalis appellantur: & quòd quæ in irrationalibus partibus existunt uirtutes, habitus quidam tantum, & potentiæ sunt: in rationali autem non habitus modò, ac potentia: sed scientia etiam est uirtus: cum hæc sola animæ pars scientiæ capax, particepsque habeatur, reliquæ uerò potentias quidem, & habitus siue bonos, siue malos possunt acquirere: scientiam uerò, quoad rationis fuerint expertes, minimè possunt. At relictis irrationalibus partibus, seu potentiis ad eam, quæ rationalis est, accedemus huius sedes ad Galen. mentem in cerebro existit, atque ob id inter tria principia principalissimum est: huic enim natura tribuit imperare, dominari, corpusque hominis regere, cum opus est, uelut liquet. 3. de Hip. & Plato. decre. (& si alia quadam ratione cor principatum obtineat, ut patet 5. de lo. aff.) quàmuis utrum in eo tanquam in domicilio, seu arce, an tanquam corporis forma ab ipso inseparabilis hucusque decretum non reperi, ut dicemus, nisi quòd cerebrum continet in se ipso rationalem animam, ueritus perpetuò, quid esset eius substantia, quam tanquam inuestigari non necessariam pro his, quæ dicturi sumus adhuc nos subtrahentes ad ea, quæ tractanda petijsti, deuenimus: An scilicet principes animæ functiones iuxta Gale. doctrinam in una cerebri parte, uel diuersis perficiantur, seu in uno, uel diuersis sinibus, aut uentriculis. Pro huius dilucidatione animaduertas, oportet principes functiones propterea appellari (Gale. teste lib. artis medic.) non quòd initiatæ in cerebro aliis committantur partibus; ut motrix, & sensibilis operatio: sed, quoniam à solo principio proueniunt; has quoque

pro-

3. de pla. hip. &
plat. c. 5.
5. de lo. aff. c. 1

li. de ar. medica.
cap. 12.

3. de pla. hip. &
pla. c. 7.
7. eiusdem. c. 3.

2. de loc. aff. ca.
ulti.
7. de pla. hip. &
pla. c. 3. & ulti.

proprias ipsius cerebri . 2. de lo. aff. nominauit, ut quæ à nulla alia parte, ut instrumento fiant. & 7. de Hip. & Plato. decre. has functiones asseruit esse per se munera eius principij, quod in capite collocatum est, cum non per aliud eas causet, uelut motum, & sensum. Harum uerò differentia & si quàm plures ab Auic. & Auer. ponantur; quia tamen nec cum his barbaris, nec aliis quibuscunque etiam græcis, seu latinis, sed cum Gale. tantum res agenda erit, ut petijsti; ideo ad eius mentem tres statuendæ sunt, ut patet 7. de Hippo. & Plat. de lib. artis medic. & lib. de diffe. Sympt. quarum unam phantasiam, seu imaginationem, alteram cogitationem seu intellectum, & tertiam memoriam appellat. Has functiones cum in sua propria sede, hoc est, in cerebro anima ipsa perficiat (ut dictum est) citra aliam partem, seu organum, ipsumque cerebrum in plurimas discriminatum sit partes, nonnullosque in se contineat sinus, ac uentres, duos quidem in eius anteriori parte, unum in media, & reliquum in eius postrema parte; ausi sunt quidam, licet temerè, asserere ad Gale. mentem animam in diuersis sinibus operari; utpotè in anterioribus cerebri sinibus, seu eius anteriori parte imaginationem, in medio cogitationem, ac intellectum, in postremo memoriam. At nos quàm parùm hi Gale. doctrinam gustarint, qui talia fatentur, ostendere conabimur, supponentes prius, quòd per imaginationem nil aliud uelit Gale. intelligere, quàm specierum, seu formarum receptionem à sensibus representatarum, siue presentibus ipsis, siue absentibus obiectis sensibilibus. & propterea nullum modò facio discrimen in eius doctrina inter sensum communem, & imaginatiuam; licet perspiciores quidam uelint eò discrepare, quòd sensus communis recipiat presentibus obiectis sensibus: phantasia autem seu imaginatio conseruet absentibus ipsis. pariter per cogitatiuam intelligo discursum, seu ratiocinationem, qua mediante anima discurret, ratiocinaturque componendo, seu diuidendo ea, quæ in phantasia seruata sunt, nullum similiter discrimen faciens modò inter cogitatiuam, & intellectum: per memoriam uerò intelligens illam formæ, seu speciei reuocationem hætenus impressa, seu sigillata in ipsa phantasia, seu imaginatiua, siue ea fuerit perfecta sigillata, & impressa: & proinde promptè reuocetur; siue amissa ferè, & abolita, ut agrè reuocetur, ex quacunque causa illud fiat, quàmuis Aristot. unam memoriam, alteram uerò reminiscentiam appellet, intelligens per memoriam tantum reuocationem illius formæ, seu speciei hætenus in phantasia impressæ, ueluti pictura quædam, à

qua

qua passionem quandam recipiens ipsa imaginatiua sigillatur, uelut cera à sigillante anulo. huius autem passionis habitum memoriam appellat Aristot. asserens, memoriam esse phantasmatis habitum, ea uerò est præteritorum, sed non presentium, seu futurorum. Hac facultate etiam participes sunt (ad eius sententiam) alia quedam animalia præter homines, inter quos quidam non ab re difficulter memorantur, aut immemores sunt, ut ratione ætatis diuersa, pueri, & senes, utrique propter motum: tamen illi in augmento, hi uerò in decremento multo sunt. Et proinde his humidioribus existentibus, tanquam in aquam fluentem incidente motu, & sigillo, non manet phantasma in anima, inquit ipse: illis uerò propter esse frigidus, ac duros non inest impressio, nec tangit, licet eam accipiant. At per reminiscentiam, eam animæ functionem intelligit, qua ad uenandam formam mouetur hætenus in phantasia impressam, uerum nunc oblitam. &, cum magna ex parte hoc difficile sit, potissimum si longum fuerit interpositum tempus; propterea ut à simili, uel à contrario, aut propinquo, ac uelut quodam utens syllogismo reminiscitur: est enim, ut ipse inquit, reminisci, ut syllogismus quidam. hoc autem eis solis accidit, quibus & deliberatiuum inest natura. Reuertendo igitur ad id, unde digressa oratio est, dicimus cum Gale. tres esse principes animæ facultates, quarum munera, ut diximus, sunt imaginari, cogitari, & memorari. at, cum ipsarum operationes circa phantasmata sint, quæ quidem in organis habent describi propter eorum cum materia dependentiam; necessariò has facultates organis perfici existimandum est. Qua de re non immeritò de hoc ipsarum organo in dubium uenit, non si quidem utrum sit cor, aut cerebrum; quoniam luce clariùs est apud Gale. cerebrum esse, ut retulimus, sed an diuersis, uel uno cerebri sinu, aut in ipsomet corpore cerebri perficiantur. Pro quo iterum animaduertas, oportet, ratiocinatricem animam, siue ea in cerebro sit tanquam in arce, seu domicilio, siue uelut quædam eiusdem corporis forma, seu ipsiusmet cerebri temperamentum, cui fortè sententiæ potissimum adharere uideatur Gale. eo libro, qui inscribitur, Quòd animi mores corporis sequantur temperaturas, cum plures habeat facultates, seu efficaces causas, eas medio animali spiritu perficere, qui neque est eius substantia, nec eiusdem quasi domicilium, ut Stoici senserunt, sed primum eius instrumentum; nam qualiscunque sit animæ ratiocinatricis substantia, siue corporea, siue incorporea, eius habitaculum est in ipso cerebri corpore, ut eidem Gale. placuit. 7. de Hippo. & Plato. de-

S

cre.

lib. quòd animi mores. conseq. tempera. corp. cap. 3.

7. de pla. hip. & plat. cap. 3.

erc. Spiritus autem animalis eius est primum instrumentum pro sensibilibus, ac uoluntarijs motibus perficiendis, ut ipse testatur. & proinde, si exinanitus fuerit; minime animal uita priuat, sed stupidum, sensu, motuque erepto tantisper reddit, quoadusque collectus restituitur. Is, si animæ esset substantia, fieri nullo modo posset, quin simulatque ipse esset euacuatus, continuo quoque animal non interiret. est denique animalis spiritus non animæ substantia, ac uelut domicilium, sed eius primum instrumentum ad Galeni sententiam, quæ ratione & animalis dicitur, qui ex uitali spiritu perfectius concocto (ut Gale. uisum est eod. 7. de Hippo. & Plat. decre.) oritur. Oportuit nanque ipsum exquisitissimam omnium immutationem adipisci, quod aptum fieret animæ instrumentum. qua de re non immerito natura cum è uitali animale hunc spiritum efficere studeret; reticularem quendam contextum, quem græci πλέγμα δίκτυον εἶς dicunt, quasi uarium quendam labyrinthum iuxta cerebrum ad eius basim fabricauit; uelut proprijs oculis non semel dum eius anatomen administrarem, inspexisti; & si quidam falsò contrarium senserint. Construxit, inquam, hunc plexum quadam non parua portione soporariarum arteriarum assumpta, ac in tenuissimas partes discessa, cancellatis fibris ad retis formam. Ex hac textura iterum tam magnum exoriens arteriarum par, quantum id, quod è soporarijs processerat, à principio in cerebrum ingreditur, & cum alias partes, tum uentriculorum ambages multis ramulorum implicationibus inuestit: quibus & in uentriculos ipsos, ac in eiusdem cerebri corpus elaboratus tam uitalis spiritus distribuitur, ac in animalem uertitur: eius nanque generatio materiam habet propriam uitalem, inquam, spiritum, prout Gale. testatus est. 9. de usu partium. Nam quoad in arterijs continetur, uitalis est, & dicitur, prout idem Gale. scriptum reliquit. 7. de Hippo. & Plat. decre. uelut is, qui in cerebro animalis est, & dicitur: ipsius nanque ueluti fons cerebrum existit, ut patet 12. metho. medendi. rigaturque hic spiritus animalis, ac alitur non tantum ex eo, quem reticularis plexus suppeditat. uerumetiam & ex aere inspirato, ac per nares attracto, ut patet libro de usu puls. & de utili respir. qui uerò spiritus cerebri uentriculis incidunt prioribus, denuo conficiuntur, ac præparantur in eis noua quadam præparatione præter eam, quam fieri in reticulari plexu diximus: ac tum primum incipit nomen animalis spiritus subire; quamuis imperfectus adhuc is sit, ac incoctus. ea de re conficitur prius in eius, ac præparatur, & demum à posteriori sinu excipitur per medium

per medium meatum, seu uentriculum ipsum transumens, ut Gale. placuit. 8. de usu partium. & ita demum exquisitè elaboratus animalis is spiritus primum existit rationalis animæ instrumentum cum in sensibilibus actionibus omnibus perficiendis, tum in his, quæ à consilio, & uoluntate prodeunt, prout patet 7. de Hippo. & Plato. decre. & 4. de lo. aff. quamuis potissimum eo utatur spiritu, qui in postremo uentriculo continetur tanquam exquisitius elaborato, & eo, qui in medio, ut liquido constat. 3. de lo. aff. cum dixit, animam in sensibilibus actionibus omnibus, ac in his, quæ à consilio, & uoluntate prodeunt, spiritu uti animali tanquam primo ipsius instrumento, qui in uentriculis, maximèq; postremo continetur; quamuis non contemnendus sit medius uentriculus, perinde quasi non principalissimus, seu ualentissimus sit: multis enim rationibus inducimur, ut hunc amplectamur: duos uerò anteriores deseramus. Ex quibus Gale. uerbis constat, quod, quamuis anima ratiocinatrix pro instrumento utatur animali spiritu contento in cerebri sinibus, dum sensum, & motum perficit; tamen eo maximè utitur, qui in posteriori continetur uentriculo, ac medio, utpote qui perfectior, ac maioris facultatis existat, eo posthabito, qui in anterioribus tanquam impuro adhuc, ac imperfecto existente, & materiali magis, ac ad eius usum inepto; cum in eis elaboretur, ac purgetur, ut diximus. quo fit, ut posterior is cerebri uentriculus merito anterioribus minor factus sit, ut idem Gal. asseruit. 8. de usu par. Insuper propter hoc, si cerebrum ipsum quomodocunque incidas, non prius sensum, & motum amittit animal, quam ad aliquem uentriculum uulnus penetraverit: quin etiam patet, quod postremi quidem uentriculi uulneratio maximè omnium animal lædit: secundo loco medij, et minima ex anterioribus utrisque noxa contrahitur, eodem Galen. auctore. 7. de Hippo. & Plat. decre. illud quod etiam experientia comprobauit in adulescente in Smyrna Ioniæ, qui suscepto uulnere in altero anteriorum uentriculorum superstes tandem euasit, ut tum. 8. de usu part. tum commen. apho. 18. 6. lib. testatus est. Hic denique usus habetur ab eo spiritu, quem arteriæ à retiformi plexu exortæ in cerebri sinus eructant. At, quoniam nonnullæ earum progerminationes præter prædictas ad tenuem membranam per cerebri corpus penetrantem inseruntur; ad has quoque partes portionem non minimam uitalis illius spiritus prius in prædicto plexu elaborati eas deferre censendum est, ut è testatus est Gale. 9. de usu part. & 7. de Hippo. & Plat. decre. illudque liquidò in dissectionibus spectari

8. de usu part. cap. 11.

7. de plac. hip. et plat. cap. 3. 4. de lo. aff. cap. 2.

3. de loc. aff. cap. 7.

8. de usu part. cap. 12.

7. de plac. hip. & plat. cap. 3.

8. de usu part. cap. 10.

9. de usu part. cap. 4. & 7. de pla. hip. & plat. cap. 3.

7. de pla. hip. & pla. cap. 3.

9. de usu part. cap. 4. 7. de pla. hip. & pla. cap. 3. 12. metho. medendi. cap. 5.

11. de usu puls. cap. 3. lib. de utili respir. cap. 5.

ri potest. Ea de re animale quoque spiritum in ipso cerebri corpore contineri alienum à ratione non est: nam, cum primum ex arteriis decidit in cerebri corpus; non amplius utalis, sed animalis est, & dicitur: cum ille in corde, & arterijs tantum locum habeat: hic uero in cerebro ut paulò ante retulimus. Nec id quoque Galenum latuit, cum 8. de usu par. talia protulit uerba. Postea uero quàm in toto cerebri corpore, non in solis eius uentriculis, quemadmodum alibi demonstrauimus, spiritus animalis multus continetur: existimare oportet plurimum etiam in cerebro posteriore ipsum contineri, ut quod omnium, qui in totum corpus distribuuntur, neruorum futurum erat principium, mediâq; illa in terualla, quæ partes eius connectunt, spiritus esse uias. Ex quibus Gal. uerbis constat, spiritum animale, eumq; multum in cerebri corpore contineri præter eum, qui in eius sinibus habetur, de cuius usu nullam usque adhuc habemus prolatam à Gal. sententiam: & si perpetuo comperit sit apud eum spiritum animale primum esse animæ instrumentum: & quòd eo, qui in cerebri sinibus continetur, ipsa utatur pro sensibus, & motu perficiendis. at huius, quem in toto cerebri corpore esse fatetur, hucusq; usum ab eo declaratum non reperi, præter id, quòd in prædictis uerbis habetur, de quo quid sentiam in his, quæ consequenter dicemus, pronuntiabo. nunc autem tempestiuum est uentriculorum omnium cerebri usus propalare, & demum ad proposita rei ueritatem accedere, inter quos anteriores iuxta Gal. doctrinam. 8. de usu par. præter id, quòd spiritum animale conficiunt, ac præparant ipsi cerebro, inspirationem, & expirationem, efflationemq; efficiunt, atq; etiam infernis suis partibus, quæ spectant ad nares, simul eadem sunt instrumentum, simul etiam ueluti ductus quidam, ac canales ad superfluum effusionem accommodati: ex partibus nãq; sibi propinquis necessariò excrementa affluentia, cum loco inferiori sint siti, sæpenuero excipiunt. at, cur eos duos esse oportuit; eodem citato loco à Galeno declaratum est: nos uerò, ut breuiloqui simul simus; derelinquimus modo. Eius autem uentriculi, qui in posteriori parte existit, munus est ipsum spiritum animale ante iam in anterioribus uentriculis confectum transumere, simulq; spinalis medullæ principium esse. Et, cū non liceret duas in animali sacre spinas, neque duas spinales medullas; propterea duplex esse non potuit, uelut anteriores duplices esse oportuit. Et, si Herophilus, cui assentire uidetur Ga. omnium uentriculorum existimarit hunc esse principalissimum: cum maiorum uirium, maiorisq; facul-

facultatis materias contineat: licet omnium sit minimus: prædictos autem spiritus in prioribus sinibus elaboratos nequaquam transumere poterat, ni inter ipsum, & eos meatus quidam esset, per quem, cum spiritus fieret in ipsum transumptio: tum cerebrum cum parencephalide, seu cerebello communicaret, & esset connexum: cum unum ab alio crasse meningis duplicatione diremptum sit, necessariumq; esset aliqua parte cerebrum cerebello coniungi. Talem ergo præstat hic meatus usum, siue meatum ipsum, siue quartum totius cerebri uentriculum, siue perforationem duorum uentriculorum anteriorum nominare uelis. Excipiens enim hic spiritum ex anterioribus uentriculi parencephalidi, ac posteriori uentriculo transmittit, simulq; cerebellum ipsum cum cerebro connectit. His ita iactis tanquam fundamentis firmis, reliquum est eorum opinionem diruere, qui ad Gal. sententiam asserere, ausi sunt principes facultates in cerebri sinibus perfici, easq; nec in uno tantum: sed diuersis in anterioribus uidelicet imaginationem, in medio cogitationem, & in postremo memoriam, simul etiam nostram opinionem, ac ueritatem iuxta Gal. doctrinam statuere. ignoro equidem, quo pacto Galeno illud adscribere non erubescant: cum ubique locorum uelit cerebri uentriculos spiritu animali plenos esse, quo ratiocinatrix anima utitur ad sensus perficiendos, ac uoluntarios motus. quòd, si in ipsis talis contineatur animalis spiritus, pro prædicto usu, continuèq; eius portio aliqua dissipetur, quæ regenerari desideret, (qua ratione, ut diximus alimentum ei suppeditatur, & per inspirationem, & per plexum reticularem) quo pacto loca esse possunt principum facultatum, dissipato, ac denuo genito assidue alio, & alio animali spiritu: cum nec species sigillari, nec memorari possunt, nec super eas ratiocinari anima ualeat propter continuum eorum motum? Adde, quòd nec idem spiritus à Gal. ponitur instrumentum animæ pro his principibus facultatibus obeundis, sed pro sensu, & motu perficiendo, ut liquet quouis loco, quo de his uerba facit. nec ualet, si dixerit quispiam citra hos spiritus animales in prædictis sinibus prædictas functiones perfici: cum perpetuo his spiritibus pleni sunt, neq; anima ipsa quicquam operatur citra animale spiritum quam primum eius instrumentum semper Gale. appellat. & hac ratione animalis dicitur, ut patet. 4. de lo. aff. & 7. de Hip. & Plat. decre. non ergo perficiuntur in cerebri sinibus principes animæ facultates. at, si quispiam uelit non in eorum cavitare, sed corpore, seu substantia eas perfici; quid aliud quæso erit dicere, quàm quòd perficiantur in cere-

4. de locis aff. cap. 2. & 7. de plac. Hip. & Plat. cap. 3.

bri corpore: cum uentriculorum substantia alia non sit, & diuersa à reliquo cerebri corpore: nec maior ratio erit de hac, quàm de tota reliqua cerebri substantia? id quod probare intendimus. Amplius, si animalis spiritus propterea talis dicitur (ut Gal. usum est. 7. de Hip. & Plat. decr.) quia primum est animæ instrumentū; cū non tantū in cerebri uentriculis contineatur, uerū & in toto eius corpore Gal. teste 8. de usu part. superfluous hic esset, si principes facultates in cerebri sinibus perficerentur: nam eo uteretur anima, uelut in aliis sensibilibus, & motricibus functionibus utitur. Verū, cum ipsam frustra in cerebri corpore contineri erroneum sit asserere; decēs erit fateri, quod eo pro obeundis principibus operationibus utatur anima. & sic non in cerebri uentriculis, sed in ipsius corpore eas perficit, animaliq; spiritu in eo contento utitur pro primo instrumento, uelut in externis functionibus utitur eo, qui in uentriculis est, & reperitur: cū non alia ratione hic animalis dicatur, quàm is, qui in uentriculis est, nec alium possit præstare usum ipsi cerebro. Nam pro alimento innati spiritus eius abundans est, quæ per uenas substantia ad ipsum distribuitur: & inspirationis usus, uelut pro eius symmetria seruanda ea, quæ per arterias suppeditatur. Adhuc. 8. de usu part. Gal. aduersus Erasistratum, qui propter uariam cerebri compositionē, ac magis perplexam uolebat homines cætera animantia mēte, & ratiocinatione superare, dixit eū non rectē sentire: nam & asini habent cerebrum admodum perplexum, quos oportebat simplex omnino, ac sine ullo plexu, & uarietate habere, si uerum esset, quod Erasistratus assererat. Et exinde aduersus eum concludens ait quod melius fuisset existimare intellectum sequi non compositionis uarietatem, sed corporis, quod cogitat, atq; intelligit (quodcunque id sit) bonam temperiem: neq; enim bonitas, ac perfectio intellectus multitudini spiritus animalis potius uidetur attribuenda, quàm qualitati. Ex bona ergo temperie corporis, quod cogitat, atque intelligit, ac spiritus animalis qualitate optima sequitur intellectus, & bonitas, & eius perfectio. quare & in corpore cerebri perfici, & intellectum, & ratiocinationem, ac medio animali spiritu, qui in eo continetur, his uerbis concludit Galen. de hoc animali spiritu, qui in toto cerebri corpore continetur, cum Erasistrato uerba faciens. Sed quid clarior, quàm quod ipsemet Gal. testatur. 3. de loc. aff. asserens, sanè cū ea, quæ per dissectiones apparere solent, accuratè consideraremus & rationi consonum uidebatur, animam in cerebri corpore sedem obtinere, atque

7. de plac. Hip.
& Plat. cap. 3.

8. de usu par.
cap. 13.

8. de usu par.
cap. 13.

3. de loc. aff. 7.

in ipso, & rationis vim, & sensibilibus imaginum memoriam residere, ac primum instrumentum ipsius cum in sensibilibus actionibus omnibus, tum in his, quæ à consilio, & uoluntate prodeunt: spiritum esse, qui in ipsius uentriculis, maximeque postremo continetur. in quibus uerbis sole clarius patet, principes animæ facultates, ac earum functiones Galenum uelle in cerebri corpore residere, & perfici, & non in uentriculis. Et hoc non sine valida ratione: cum & ipsa anima rationalis, ut eidem Gal. placuit, in prædicto cerebri corpore collocetur, ac sedem obtineat, cuiuscunque ea fuerit substantiæ: uentriculi uero ipsi fabricati sunt pro gignendo, ac continendo eo animali spiritu, quo tanquàm instrumento ipsa anima utitur ad obeundas reliquas eius functiones: sensibiles uidelicet, & motrices uoluntarias. Ut uero quilibet hanc Gale. sententiam percipiat, eiusdem uerba prout in codice græco iacent, inspiciat: nam nos breuitati indulgentes hic ea transcribere recusauius. Id ipsum confirmauit. 4. de lo. aff. dicens, quod si aliquando tota anterior cerebri pars afficiatur; necessum est, & quæ existunt circa supremum ipsius uentrem compati: lædi autem discursiuas ipsarum actiones. quibus uerbis ostendit Galen. (si quis ea sano modo intelligere uelit) quod affecto toto cerebro: anteriori uidelicet, & postrema eius parte, necessum est, quod discursiuæ eius operationes lædantur: cū iuxta eius sententiam in ipsius corpore resideant. quare & eo affecto & eas affici necessarium erit, prout ipse in prædictis uerbis concludit. Nec quispiam decipiatur, quod per hæc uerba uoluerit Gal. prædictas functiones principes perfici in supremo cerebri ventre; cū non propterea dixerit lædi discursiuas operationes: quia supremus uenter afficiatur: uerū quia, cū læsa est tota anterior cerebri pars, & reliqua posterior consentit, cerebrumq; ipsum propterea totum affectum; necessum est discursiuas quoq; functiones lædi: hæc enim partes, quæ sunt circa supremum uentrem, posteriores sunt cerebri partes. Nec idem Gale. asseruit, quod necessum sit lædi supremum uentrem: propter quod quispiam forte cōiectari potuisset, eo loco prædictas functiones principes perfici: uerū dixit necessum esse ea, quæ sunt circa supremum ipsius uentrem, compati: ea autem posteriores cerebri partes sunt, in quibus supremus uenter fabricatus est, ut cuique in Anatome experto patere potest. At, ut quilibet percipiat hanc esse Gal. mentem; græcum codicem perlegat: nam nos, ut breues simus, eadem græca uerba hic transferre noluius. Libro quoque artis medicinalis, cum de cerebri signis uerba facit; loquens de his, quæ ex principibus sumuntur operationibus, retulit uirtutem,

4. de lo. aff. c. 5.

lib. ar. me. c. 12.

tem, & vitium earum esse scorsum inditia tantummodò ipsius principij scilicet, cerebri, cum à solo ipso principio proueniant. & addidit. Promptitudo intellectus, seu ingenium quidem igitur subtilem cerebri substantiam indicat: tarditas verò intellectus crassam. Discendi verò facilitas formarum facile susceptiuam, memoria autem stabilem, ac firmam: sicut & discendi difficultas formarum non facile susceptiuam, & obliuio fluidam. Ex quibus Gal. verbis duo ad eius sententiam excipere licet. Primum quòd cum principes operationes, earumque virtutes, & uitia tantummodo indicent supra ipsum cerebrum, eius videlicet indicantes subtilem, vel crassam substantiam, mollem, uel duram, cum à solo ipso principio proueniat; in ipso quoque, ac ipsius corpore exerceri, non autem in eius sinibus, velimus, nolimus annuere, opus est: cum supra substantiã, ac temperamentum arguant corporis totius, & non uentriculorum cerebri, prout eius uerba sonant. Secundum, quòd, si veritatem eius dicta habere debeant, cogimur fateri neque in diuersis sinibus eas perfici posse, & si in eis quispiam assentiat fieri. Nam, si discendi facilitas indicat substantiam cerebri facile formarum susceptiuam, & per consequens subtilem: memoria uerò eius substantiam crassam, & propterea stabilem, & firmam: velut tarditas quoque intellectus iterum crassam indicat cerebri substantiam; necessariò sequitur ad eius dicta, quòd qui facile discunt, difficulter memorantur. & qui difficulter discunt, promptè memorantur prout etiam Aristote. uisum est libro de memoria, & remi. quanquam uelit ipse has facultates manifestari tantum in cerebro, initium autem habere à corde, uelut de reliquis quoque sentit animalibus functionibus. at hoc ueritatem nequaquam habere posset, ni supponerent ambo in eodem loco, ac sede, hoc est, in cerebri corpore, uel in uno, eodemque uentriculo prædictas principes facultates perfici: nam pone in diuersis perfici uentriculis, ut potè in anterioribus imaginationem, ut isti uolunt, in medio cogitationem, in postremo memoriam; non ne simul compati possent facilis disciplina, & stabilis memoria: cum in anterioribus uentriculis subtilitas, & mollities, in postremo crassities, & duritia seruari posset: pariter, & instabilis memoria cum discendi difficultate, oppositam scilicet seruantibus prædictis uentriculis temperaturam, ac substantiam: nullus inquam hoc formidaret, ut uerum, ac possibile admittere. Reliquum est ergo, ut ueritas uerborum Gale. & Aristo. seruetur; principes animæ functiones in cerebri corpore perfici: aut saltè, si qui uelint, quòd in eius uentriculis fiant (& si falsum sit) uitare non possunt, quòd in uno tantum omnes,

Arist. lib. de me
mo. & remi. ca.
ultimo.

nes, & non in diuersis perfici debeant: aliàs falsa omnino Aristo. & Gale. assererent, ut ostendimus. Quin etiam libro. 2. de motu muscul. idem Gale. inuestigans causam, cur pleraque actionum uoluntariarum mente nõ assequamur, asserit, quòd, si insignes impressiones rerum in imaginationibus suscipiat; anima eas perpetuò conseruat: sin obscuras, & superficialiaris penitus; non conseruat: atque illud est memoria tenere, alterum uerò obliuisci. & demum concludens causam dixit eam esse: quia nõ intenti actionibus tota mente fueramus. & propterea earum non recordamur: nam quod phantasiatur animæ, quòd cunquē utique sit, hoc idem & memorari uidetur. At, si quod phantasiatur animæ, hoc idem memoratur, nec de ulla re præterita, qualis naturæ sit, considerare possumus, ni eius meminerimus: & illud nequaquam fieri liceat, nisi prius conseruetur quis noua dogmata introducens, uelit fateri has functiones in diuersis partibus, ac sinibus perfici: cum eiusdem animæ sint munera: immò illud idem ipsius quod phantasiatur etiam, & memoretur: cur unum uelit in anterioribus uentriculis ipsam, alterum in postremo exerce- re, quæ tradenda est diuersitatis locorum causa? nulla inquam, quæ allicuius momenti sit. non ergo perficiuntur prædictæ functiones in diuersis cerebri uentriculis. Vterius, nec in ipsis anterioribus uentriculis imaginatio fieri potest: cum dictum sit eos ad Gale. mentem inspirationem, efflationemque ex cerebro efficere, ac animale spiritum cõficere, & præparare: quomodo phantasmata in eis excipi, ac seruari ualent, si perpetuò inspirationem, & expirationem operentur, ac nondum confectum spiritum animale suscipientes conficiunt, ac præparant. Si per eos quoque notatu digna excrementa ex cerebro suscepta ad nares expurgantur, ac suis infernis partibus, quæ ad nares spectant, olfactorium sint instrumentum; ignoro, quo pacto quispiam sibi persuadere ualeat; & qua ratione audeat illud Gal. adscribere: qui cum tot horum sinuum conscripsisset usus in plerisque locis, & præsertim 8. de usu part. nec per somnium talis usus meminisse hucusque compertum est. Satius denique erit dicere, cum eum usum eis Gale. non tribuat; ipso carere, quam temerè asserere, & de insufficientia Gale. damnare: aut quòd nunquam ipse somniauit ei falsò adscribere. & si libro de oculis illud scriptum reperitur; quisnam ignorat eum eiusdem auctoris non esse, sed falsò ei adscriptum: cum nec phrasim sapiat Galenicam, ut cuique patere potest ex eiusdem commentariorum lectione: & quædam reperiantur, quæ eius doctrinæ sunt aduersa, & præsertim ea, quæ de prædictis functionibus,

2. de motu mul.
cap. 6.

8. de usu part. c.
10. 11. & 12.

bus, ac cerebri uentriculis ibi conscripta sunt? At, quod nec in postremo uentre adsit memoria, ac perficiatur, eiusdem uentriculi situs demonstrat: cum in cerebello, & non in cerebro collocetur. cumque anima in cerebro, & non in cerebello habitet iuxta Gale. mentem: tunc non ex se ipso cerebrum hanc functionem perficeret, sed medio aliquo; cerebello uidelicet, & eius sinu. qua de re memoria princeps functio dici non posset; cum non à solo principio proueniret, cerebro uidelicet, sed ex eo medio cerebello, ac eius uentriculo, aut ex cerebello duntaxat tanquam principio: quorum utrumque & falsum est, & Galeno pugnat. accedit ad hæc, quod idem Gal. libro artis medicinalis ex his principibus functionibus non supra cerebelli, sed cerebri temperamentum uoluit arguere, ut ex intellectu eorum uerborum cuique patere potest. Vnde frustra de memoria disseruisset ex ea sumens inditia pro cerebri temperamento, tanquam eiusdem facultate principi, si in postremo perficeretur sinu. Adde, quod, cum hic sinus in parencephalide situs spinalis medulla sit principium, receptaculumque animalis spiritus, prius in anterioribus elaborati, quo anima ipsa pro sensibus, & uoluntarijs motibus obeundis utitur (ut prius dictum est) memoria in eo perfici nequit, utpote semper prædicto animali spiritu pro motu, & sensu consumpto; & recenter alio genito. nec quispiam alius usus præter iam dictos postremi uentriculi à Gale. unquam scriptus est. quare nullo modo ad eius sententiam dicendum erit ipsum esse memoriæ sedem, nec cuiusuis alterius principis facultatis. & si quis hoc asserere audeat; iterum aut de insufficientia Gale. accusabit, uel temere ei id, quod nunquam passus est, adscribet. Quod autem in medio uentriculo, seu meatu cogitationis, aut intellectus munus obire anima nequaquam ualeat, facile erit intelligere, si eius usus animaduertantur; est nanque uia, seu meatus, per quem spiritus in anterioribus uentriculis confectus in postremum transmittitur. & quia cerebellum à cerebro media crassæ meningis duplicatione erat diremptum (ut diximus) necessumque erat ea connecti; cerebrum quoque is meatus parencephalidi connectit. transitus ergo, uia, seu meatus est hic sinus animalis spiritus, quo assidue pro sensu, & motu perficiendo anima, seu instrumento utitur. quare cogitatio, discursus, seu intellectus in eo nequaquam perfici potest propter continuum motum prædicti animalis spiritus, ac eius assiduam, recentemque renouationem, & instaurationem. quod, si talem præstaret usum, cum alios huius uentriculi usus Galen. conscripsisset. 8. de usu part. 3. de loc. aff.

lib. art. me. c. 12.

§ de usu par. lo
cis cita. & 7. de
plac. Hip. & Pla.
cap. 3.

& 7. de Hippo. & Plat. decre. ac alijs plerisque locis; cur talem perpetuò subtrahit, & si sapius de cogitatione, & intellectu uerba fecerit; cogere uelis, nolis, fateri, aut insufficientem fuisse, aut usum hunc non nouisse, uel, quod rectius est, talis sententiæ nequaquam fuisse. Ex his constat, quam parum Gale. doctrinam gustarint, qui eius decreto, ac ipsum in patronum sibi ipsis adhibentes ausi sunt asserere principes animæ facultates in cerebri sinibus perfici, earumque munus animam in diuersis uentriculis obire, utpote in anterioribus imaginationem, in medio cogitationem, seu intellectum, & in postremo memoriam sedibus, atque instrumentis ipsas seiungentes. simulque liquet nostra opinio, & ueritas; cum satis admodum ostensum, ac probatum sit iuxta eius sententiam nec in sinibus, nec eisdem diuersis eas perfici posse, sed in ipsomet cerebri corpore, in quo & ipsa residet anima, cuiuscunque substantiæ fuerit ad mentem eiusdem Gale. siue incorporea quædam res sit, & in eo uelut in domicilio, seu arce resideat, siue corporea; & si corporea, siue sit ipsius cerebri insita caliditas, aut insitus spiritus, aut tota eius constitutio, quodcumque denique sit anima, ipsa in ipso cerebri collocanda corpore est in Gale. doctrina (ut sexcentis in locis scriptum reliquit) in ipsoque eodem cerebri corpore has functiones operari liquet 3. de loc. aff. Valeant ergo, qui has functiones secundum diuersas sedes seiunxerunt, opinantes banc fuisse Galen. sententiam. Valeat insuper Auer. qui in suo colliget, & libro de memo. & remi. hoc idem sentit, potissimum si illud ad mentem Aristot. uel Gal. fateatur: nam neque ipse Aristot. secundum diuersas cerebri sedes eas perfici, seu manifestari ullo in loco asserere ausus est: quinimò eodem libro de memo. & remi. oppositum sentire constat, uelut supra ostendimus. Non ergo perficiuntur facultates principes in cerebri sinibus, eisque diuersis, sed in ipsomet ipsius corpore, in quo & ratiocinatrix anima residet iuxta Gale. sententiam, ut abundantissimè probatum est. At, si qua constituenda esset determinata ipsius cerebri pars, in qua prædictæ omnes functiones perficerentur, ut quibusdam uisum est, autumantes se Galenum in patronum habere, & si (mea quidem sententiâ) nulla forti ratione freti, aut auctoritate illud sibi ipsis persuaferunt; erit tamen ea unus uentriculus, & non diuersi, in quo omnes perficerentur. at propter assignatas à me causas nec posterior, nec anteriores esse potuerunt; probabilius propterea uideretur esse medius, utpote qui minores habeat causas prohibendi, ne in eo perficiantur. Ex diuersa insuper eius constructione, ac uaria illud

3. de loc. aff.
cap. 7.
Auer. 2. coll. c. 2.
20. de memo. &
rem. cap. 21

quoque; cōiectari possent, cū et corp^o psalloydis, conariō, uermiformis epiphy-
 sis, & duo glutia circa ipsū appareāt. Idque denuō foueri possent ex uerbis
 Gal. qui 3. de Hippo. & Plato. decre. & 3. de loc. aff. hunc uentriculum
 principalissimum appellauit. Adhuc persuaderi id quoque possent ex his,
 quæ à Gal. habentur. 4. de lo. aff. cū dixit. Quod, si aliquando tota ante-
 rior cerebri pars afficiatur; ea, quæ sunt circa supremum ipsius uentrem,
 ei consentire necesse est, atque discursiuas quoque actiones uituari. quo lo-
 co per supremum cerebri uentrem medium uentriculum intellexit, ad
 cuius lesionem uidetur istis, qui hæc asserunt, quod discursiua cerebri o-
 perationes ledantur. quare quod in ipso perficiantur, non erit omnino ab-
 sonum credere. at nos quo pacto hæc Gal. sententia intelligenda sit, supra
 ostendimus. Vt iterum persuaderi hoc idem possent ex his, quæ Gal. asserit
 eodem. 4. de lo. aff. cū de sopore uerba facit, qui priuatio est sensus, &
 motus spirandi facultate manente illæsa. dixit enim eum quandoque pro-
 uenire posse, cū quis inter perforandum membranam negligenter, ac
 ultra quam res postulat meningo philace. i. meningis custode premendo
 uiolauerit ita, ut os caluariæ uehementer attritum cerebri uentriculos
 comprimat, maxime que medium. Ex quibus uerbis iterum patet me-
 dium uentriculum esse principalissimum inter cerebri uentriculos, hoc
 autem esse: quia in eo principes perficiantur operationes, alienum à ratio-
 ne non erit credere. Hæc itaque opinio, & si (ut retuli) non sit ad Gal. men-
 tem, ut ipse sentio: probabilior tamen esse uidetur, quam ea, quæ uult ani-
 mam prædictas functiones in diuersis cerebri sinibus obire: hæc nanque
 penitus absōna, ac aliena à Galeni doctrina est, ut supra probauimus: &
 tanquam erronea, & omnino falsa abiicienda erit. quam opinionem cur
 quidam fortè ad Gal. mentem tãquam ueram sibi persuaferint, post pau-
 ca declarabimus: ea autem, quam nos pro uera, ac firma statuimus, iux-
 ta Gal. decreta habenda erit: huic nanque eius dicta uidentur esse conso-
 na, ut ex ueris, ac lucidissimis assumptionibus, & auctoritatibus locuple-
 tius supra demonstratum est. Huius autem dissidiæ in Gal. diælis causa,
 quod uidelicet in corpore cerebri, aut in medio uentriculo principes per-
 ficiantur operationes, nulla alia esse poterit, quam quod nullibi in eius cō-
 mentarijs reperiatur liquidò suam explanasse sententiam: fortè quia nō
 satis illud perceptum, ac cogitatum ei fuerat, nec linealibus demonstra-
 tionibus confirmare potuisset. quare sine ulla demonstratione illud confir-
 mare indecens erat, ac philosophi grauitate, auctoritateque indignum:
 ut enim de ipsius animæ ratiocinatricis substantia ubique locorum ueri-

tus

tus est firmam proferre sententiam; pari ratione de eius principibus fa-
 cultatibus: cum, si incorporea ea sit, ac in cerebro uelut in arce resideat;
 eas functiones alio modo operari fortè cōsendum esset, quam si insitus ca-
 lor, uel spiritus, aut tota ipsius cerebri constitutio, uel temperamentum
 sit. Qua de re indubitãter asserere audeo, quod, si anima incorporea quæ-
 dam substantia sit, ac in ipso cerebri corpore ueluti in domicilio habitet
 ad Gal. sententiam; in ipso quoque cerebri corpore, ut diximus, eam prin-
 cipes operationes operari, & cum incorporea res quædam sit, pro præci-
 puo organo ad eas obeundas; quia circa phantasmata operatur, quæ de-
 pendentiam quandam cum materia habent, eo utitur animali spiritu,
 qui in cerebri corpore dictus est contineri per ipsum principes faculta-
 tes cerebri corpori dispensans, ueluti eo, qui in uentriculis continetur,
 utitur (ut supra retulimus) pro sensibus, & uoluntarijs motibus perfi-
 ciendis in proprijs eorum instrumentis, ad quæ facultatem transmittit:
 consonum nanque est hunc spiritum animale, qui in cerebri corpore cō-
 tinetur, otiosum non esse, ac non alia ratione animale dici, quam quod
 eius sit primum instrumentum: uelut millies declarauit Gal. nec insuper
 animam eo uti oportet pro externis operationibus: cū abundans is sit,
 qui in uentriculis habetur ad perficienda hæc munera destinatus, aptius
 siquidem existens instrumentum, ac promptius pro ipsis obeundis, quam
 is, qui in cerebri corpore existit. Reliquum ergo est, quod pro obeundis
 principibus functionibus anima hoc utatur spiritu animali, qui in cere-
 bri corpore continetur, uelut primo eius instrumento, si incorporea ea
 sit, ipsaque functiones in eodem cerebri corpore perficiat, quo loco habi-
 tat. at, si corporea quædam res ipsa existat, & hæc aut insita caliditas,
 uel spiritus cerebri, aut tota ipsius constitutionis species, seu temperamen-
 tum ex seipso has facultates habens, in semetipso quoque prædictas functio-
 nes principes operari cōsendum est: cū nulli alteri parti eas iniet,
 atque committat (ut prius diximus) & ita pro obeundis ipsis nullo indiget
 animali spiritu, nec etiam eo, qui in ipsomet corpore cerebri continetur:
 suscipit nanque phantasmata in seipso, quæ & memoratur in eomet, &
 super ea discurret absque alio animalis spiritus auxilio; cū eo non indi-
 geat pro facultatis uehiculo, uelut indiget in reliquis functionibus exter-
 nis: habet nanque eas in semetipso in propria eius constitutione, seu tem-
 peramento. & propterea ex se operari potens est, prout operatur citra
 alicuius animalis spiritus subsidium. At mox instaret quispiam spiritum
 asserens animale in cerebri corpore consistentem otiosum fore necessa-

rio,

vid, si eo anima non indigeat pro obeundis principibus functionibus. Cui responsum fit, non propterea superuacuum, ac otiosum esse, quia pro perficiendis prædictis functionibus principibus nullā fert opē, si aīa corporea quædam substantia sit; nam eo utetur anima pro sensibus perficiendis cum longo tempore, aut uehementer ipsos in proprijs instrumentis operatur, & eo, qui in cerebello utitur in diuinis, ac uehementissimis motibus uoluntarijs: quod quidem olfecisse uidetur Gal. 8. de usu par. cum ad uersus Erasistratum de uaria cerebri constructione, ac perplexu uerba fecit. Quare, licet eo spiritu animali, qui in uentriculis residet, pro obeundis prædictis externis functionibus tanquam primo instrumento utatur anima, ut ubique locorum testatus est Gal. non tamen propterea indecēs erit, quod in huius defectu, cum. s. uehementer ipsa sensum, & motum uoluntarium operatur ad eorum instrumenta facultatem transmittens, quod hoc quoque animali spiritu, qui in cerebri corpore est, tanquam instrumento utatur. Illud, quod nec unquam uisus est Gal. negasse, mediāq; illa interualla, quæ partes tum cerebri, tum cerebelli cōnectunt, eiusdem spiritus esse uias, ut idem Gal. testatur. 8. de usu par. Nec insu per hoc quicquam pugnat his, quæ supra diximus de huius spiritus usu: cum, si incorporea sit anima, eo præcipue tanquam primo instrumento ad exercendas principes iam dictas functiones in cerebri corpore utatur: interimq; eo pro externis operationibus perficiendis abutitur; licet eo primo, qui in cerebri uentriculis continetur, pro instrumento utatur, ut prius diximus. at, si anima res quædam corporea sit, & eo non indigeat pro obeundis principibus functionibus, cum cerebrum in seipso has habeat facultates, ac in semet eas perficiat; reliquum est, ut hoc spiritu animali, qui in eo residet, pro reliquis eius operationibus externis exercendis utatur: nam propterea animalis dicitur, quia animæ instrumentum existit. & quāuis eo primo utatur, qui in cerebri uentriculis continetur, pro uehiculo facultatum ad externa organa sensus, & motus, ut Gal. uisum est: quia tamen sæpenumero euenit, ut hic in uehementioribus, ac diuini sensibilibus, & motricibus operationibus consumetur, ac ei paruū nutrimentum ex inspiratione, & plexu reticulari suppeditetur: ea de re tunc hoc, qui in eius corpore est, pro eodem usu uti alienum à ratione non est. Hic ergo triuendus erit usus huic animali spiritui, qui in cerebri corpore continetur, tam si incorporea, quam si corporea quædam res sit anima iuxta Galen. doctrinam, quæ principes operationes, cuiuscunque fuerit naturæ, seu substantiæ in cerebri corpore (ut relatū est) operatur

8. de usu par.
cap. 13.

8. de usu par.
lo. cit.

tur: quod satis rationibus, & auctoritatibus, tanquam uerum, ac Gal. decretis consonum, abundantissime fulcitum est, si qua tamen coniectar seu constitui possit ipsius cerebri pars, in qua eas perficiat, illa, quod medius sit uentriculus: opinari non satis præter rationem est Galeni placita supponentibus nobis de anima nostra: quanquam de ea perpetuo, quod de foris corpore organizato adueniat, quodq; ei delegata à Deo benedicto immortalis, & incorruptibilis creata sit, & credam, & firmiter teneam. Persuaserunt uerò sibi quamplurimi, ut dictum est, ex Galeni sententia, has principes facultates secretas, ac locis, sedibusq; seueritas esse, decepti quidem ex his, quæ de earum operationum lesione asserit: cum etenim audissent phantasiā aliā ladi posse salua, ac constante ratione, & memoria: aliā uerò aut rationem, aut memoriā conturbari, reliquis duabus illæsis, atq; ualentibus: statim concluderunt isthæc provenire non posse, nisi quæ effectrices earū sunt facultates locis, ac sedibus disiungerentur. Quod uerò una earum ladi possit altera illæsa permanente, phrenitidis exemplo. 4. de lo. aff. idem Gal. confirmauit. cuius duas conscripit species, seu simplices differentias, ex quibus deinceps tertia componitur, ut ipse asserit: in quarum una imaginatio tantum deprauatur, ut non modò in alijs, uerum in seipso expertum fuisse testatur: cum nāq; æstate febre ardente laboraret, putaretq; festucas atrii coloris ex cubili eminere, & stoccos similiter in vestibis esse, eos auferre, dum properaret nihil sub digitis eductum inueniēs, accuratius rursus, uehementiusq; id efficere conabatur. cumq; amicos audisset, qui secum aderant dicentes eum stoccos euellere, & festucas colligere, illæsa in eo manente adhuc ratiocinandi facultate; respondit eos rectè dicere. proinde, ut ei auxilium ferrent, rogauit: ne phrenitis ipsum differret, adhibitisq; auxilijs curatus fuit. In altera uerò phrenitidis differentia accidit, quod cogitatio, seu rationalis discursus à naturali iudicio aberret: ueluti Romæ cuidam, qui cum lanifico puero continebatur, euenisse scriptum est. hic intus ianuis obseratis à cubili surgens ad fenestram accessit, per quā & ipse uideri, & prætereuntes uidere poterat. ex uitreis itaque uasis singula ostendens, interrogauit, imperarent ne, ut ea proiiceret. illi uerò ridentes annuebant. tum ipse deinceps proiecit omnia: cumq; inter rogaret iterū, ne puerū proiici iuberent, eoq; illi inisso, et illūmet proiecit. huic nec imaginandi functio erat oblæsa, cū singula uasa proprijs nomenclaturis probè nominauerit, neque nominū memoria erat deleta. tantum ergo cogitandi functio erat deprauata. Quod autem ex his duabus differen-

4. de lo. aff. c. 2.

li. de diff. sympt.
cap. 3.

differentiis tertia componi possit, licet exemplo non comprobauerit; eo tamen loco asseruit Gale. confirmauitque libro de differentiis sympto. cum dixit. Accidit plerunque, ut delirium ambas actiones obturbet, ut neque bene procedat imaginatio, neque debita fiat ratiocinatio. Interdum una duntaxat læditur, ueluti Theophilo medico ægrotanti euenit, cui imaginatio tantum oblata fuit: ac illi, cuius historiam supra narrauimus de lanifico scilicet puero, iterum ibi facta mentione, cogitationem, seu discursum duntaxat aberrasse asseruit. Cæterum, quod memorandi facultati idem quoque accidere possit, Thucididis testimonio eodẽ loco confirmauit: qui nonnullos è pestilentia seruatos, ad eò omnium, qui antea nouerant, fuisse oblitos commemorat, ut non solum suos familiares non agnoscerent, sed ne seipsos quidem. Ex his denique omnibus sibi ipsis fortè persuaserunt quidam ex Gale. sententia in diuersis sedibus, atque locis prædictas functiones principes ab ipsa anima exerceri: cum una lædi, altera illa se permanente fieri haudquaquam posset; si in uno duntaxat loco cerebri perficerentur. Verum, cum nos aliter sentiamus; rationes quoque assignare conabimur, quomodo, & si prædictæ functiones in una, eademque sede perficiantur (uelut supra probauimus) possit interdum una lædi, quæuis earum sit, alijs permanentibus illæsis, in ducẽ tamẽ, atq; patronum Gale. perpetuò adhibentes. Pro huius ergo dilucidatione illud pro cõperto in eiusdem Gal. doct. habẽdũ erit, quòd siue corporea res quædã, siue incorporea sit ratiocinatrix aia eius functiones principes, cũ in cerebro ab eadem exercentur ex quauis eiusdem cerebri intemperie lædi possunt, siue ea per essentiam sit, siue per consensum, quinimmò non tantum ex eiusdem intemperie, uerum ex quouis alio uitio in prædicto cerebro exorto: et, ut summatim dicam, à quibusuis ferè malis ipsius cerebri. Hoc non tantum percipi potest ex his, quæ Gale. dixit lib. de diff. Sympto. de phrenitide, & 4. de loc. aff. ut supra annotauimus, per ea, quæ asserit de sopore, uerum etiam lib. 2. de cau. Sympto. circa finem, & lib. Quòd animi mores corporis sequantur temperaturam prolixo sermone illud comprobauit, cum dixit. Porrò à corporis malis uim animæ afferri, luce clarius in melancholijs, & phrenitidibus, & furoribus apparet: nanque uim morbi neque seipsos, neque necessarios agnoscere. quod Thucidides quoque pluribus usis uenisse ait, & in morbo pestilente non multo iam annos deseuiente, quam uel ipsi uidimus. proinde esse uidebitur, atque ob oculorum sordes, seu suffusionem facultate ipsa uidendi nequaquam perpe-

non

non cernere, ac pro uno tria uidere: ipsius uisoriae facultatis non medio-cris affectus est. id quod phrenitidi est similis. Quod quidem Hippocratis, Plato. & Aristot. auctoritatibus confirmare non piguit, ueluti per otium quilibet uidere poterit; Hippocratem uidelicet lib. de aere. regio. & aquis, & in aphorismis quàm plurimis. Platonem uerò in Timeo præsertim, ac in alijs eius libris: Aristot. libro de parti. anima. ac de eorundem historia; & si Aristot. in sanis tantum corporibus fortè loquatur. Hippocratis tamen, atque Platonis dicta tam in sanis, quàm ægris ueritatem habent, ut ex eorum decretis quiuis percipere poterit. Immutantur denique animæ functiones à cerebri uitii præsertim principes, ac quouis modo non tantum uitiantur, uerum, si eius uitia supra modum augeantur; ualent ipsam, si incorporea res sit; à corpore seiungere, & tandem dirimere. Si uerò quoddam cerebri temperamentum sit, quæ ratiocinatur anima, cum eius facultates ex eiusdem cerebri essentia, seu substantia consequantur, obleso ipsius temperamento; necessariò principes uitiantur functiones, oportet. & si criminum affectio creuerit; destrui omnino temperamentum est necesse, deleri facultates, & interitum sequi: ut idem Galen. præallega. lib. Quòd animi mores corporis sequantur temperaturas, decretum reliquit. At quid in hoc testes adhibere Hippo. Plato. Aristot. Galen. opus est: cum id quotidie obseruare experientia liceat: conspiciamus enim quolibet ferè die à diuersis corporum malis diuersas quoque noxas, diuersimodèque principes animæ functiones lædi, ipso præsertim cerebro quomodolibet affecto: interdum una, sæpenumero duabus, & quandoque cunctis oblesis, & si quidam eruditi uiri aliter sentire uideantur: nam & imaginatio-nem, & memoriam lædi posse affirmant, nondum ratione deturbata. uerum quòd ratio lædi possit, seu ratiocinatio, constante cum memoria, tum imaginatione, nequaquam consentiunt: cum neque argumentatio ulla, ut ipsi fatentur, neque euentus ullus, nec ulla prorjus experientia illud commoßret. Quomodo nanque fieri poterit (inquunt) ut mens ratiocinando labatur, atque uacillet, nisi commentitia quædam illusio ab imaginibus irrepat, quæ illam obturbet & quòd, si afferatur phreniticus fictilia uasa ab alto detrudens; dicunt, quòd hic si læsa mente male ratiocinabatur; necesse simul erat eundem perperam phantasia comprehendere: nam quo ordine, quæue connexione in ueram rerum cognitionem; similiter etiam in turbulentos errores, falsamque opinionem inducimur, atque rapimur, si qua horum efficiens causa non præcesse-

lib. quòd animi
mores. conseq.
tempera. corp.
cap. 3.

locis cit.

3. de symp. cau-
fis cap. ulti. lib.
quòd animi mo-
res seq. temper.
corp. cap. 5.

V rits

rit: non igitur fieri potest (ut isti inquit) quòd ratiocinatio, seu mens offendatur, quin primus communis sensus, qui omnium interiorum primus, ac infimus est, seu phantasia turbetur, seu lædatur. Atqui, cur in hanc ipsi sententiam proruperint; non parum miror: cum eius oppositum & ratio, & auctoritas, & experientia commostret. Ratio quidem: nam, licet hæ operationes quendam inter seipsas ordinem obtineant, utpote qui ratiocinari non ualeamus, ni imaginatiua opus præcedat: discurret nanque mens, seu intellectus super ea, quæ in phantasia seruata sunt phantasmata, tam si ualeat, quam si non; interdum tamen discursus oblati potest in sua propria essentia; cum actio, & facultas sit separata, atque seiuncta à communi sensu, & phantasia, nulla suscepta offensa ab ipsius imaginaturæ oblatione, nec à falsis imaginibus illusa, seu decepta: nam quid quæso obest, quòd imaginatio rectè procedat in apprehendendis simplicibus, ipsa uerò mens, seu intellectus diminutè, seu deprauatè, aut nequaquam circa ea operetur eius propria facultate læsa, & non à fictis simulachris, seu imaginibus illusa: uelut accidit, cum primò imaginatio læditur, & ei discursus consentit: deperdet enim mētis operatio à phantasia eò uidelicet, quòd ratiocinari nequit, nisi super ea, quæ in imaginatiua detinētur phantasmata, discurrat. at, quòd bene, uel malè illū perficiat discursū, ex se ipsa habuit primò: nā, cū ualeat; bene: cū uerò malè afficitur, nō rectè ratiocinatur iterū p se, se penumero uerò secundariò oblati nulla prorsus offensione suscepta à cōi sēsū, seu phantasia; cum facultas, & actio sit (ut diximus) separata omnino, ac seiuncta ab ipsa imaginatiua. Nec, propterea quòd omnium interiorum sensuum primus, & infimus sit communis sensus; perpetuò is prius debet turbari, ac offendi, quam mens, & discursus: nam, quamuis in uera rerum cognitione, cum hæ facultates ualent, ac naturaliter operantur; is seruetur ordo, ac connexio, ut ratiocinari quicquam nequeat mens, ni phantasia prius operetur, ac in seipso phantasmata, & simulachra detineat: in morbosus tamen affectibus perturbari potest hic ordo, ac connexio solui cum ex offendentiū causarum, seu affectuum diuersitate, tum ex maiori, uel minori prædictarum facultatum præparatione. ex quibus sit, ut modò una, modò altera, aliàs uerò cunctæ functiones lædantur, ut paulò post de clarabimus. Testatur hoc idem Gal. in quàmplurimis locis, potissimum lib. de diff. Sympto. quòd. s. ratiocinandi functio lædi possit imaginandi, & memorandi facultatibus illæsis permanentibus. id quod phrenitici exemplo, qui obseratis ianuis singula uasa per fenestram protulit, comprobauit.

li. de diff. symp.
cap. 3.

hauit. at, si uelint, quòd huic quoq; imaginandi actio fuisset oblati; Gal. eodem loco oppositum sentit inquiens. Illi phrenitico neque imaginandi functionem fuisse læsam, neque nominum memoriam deletam: cum singula uasa proprijs nomenclaturis probè nominauerit. quibus uerbis, & id quoque destruitur, quòd ipsi asserunt, quòd uidelicet, cum quispiam malè ratiocinatur de eisdem; saltem opus est sensum communem, seu phantasia non rectè fingere; licet de alijs rectè imaginari contigerit: nam Gal. prædicto loco dicebat, quòd prænarrato phrenitico circa illa, quæ malè ratiocinabatur, imaginandi functio non erat læsa, nec nominum memoria deleta. quo fit, ut circa eadem iuxta Gal. decreta contingat quempia. non rectè ratiocinari, memoria, & imaginandi functione permanentibus illæsis. Ad hæc. 3. de lo. aff. cum de memoria deperdita, ac stultitia uerba facit; asserit stultitiam esse intellectus, seu discursus amissionem: & quòd interdum accidat, ut uitata ratione, memoria quoq; lædatur, uelut læsa memoria rationem quoque interdum lædi contingit: Nam utraque affectio ex frigida cerebri intemperie ortum habet. Quibus uerbis liquidò ostendit Gale. rationem duntaxat posse interdum uitari, quandoque simul cum memoria, imaginandi functione nequaquam oblati, ut in stultitia, quam etiam in numero affectuum cogitandi functionem lædentium libro de Sympto. differentijs connumerauit, & non imaginationem. Hæc eandem sententiam scripsit Aetius tetrablibijs sermone, & cap. 2. tractans de phrenitide, dum dixit. Differentiæ autem phrenitidis plures sunt sed tres principalissimæ: aut enim imaginatiua facultas solùm læsa est, seruetur autem ipsis ratiocinatiua, & memoria: aut ratiocinatiua solùm læsa est, seruetur autem imaginatiua, & memoria: aut etiam imaginatiua læsa est, seruetur autem memoria. Quid clarius, quam ratiocinatiuam solùm lædi posse in quibusdam phrenitibus, imaginatiua, & memoria illæsis permanentibus, ut testatur Aetius? quòd quidem etsi nulla ratio, uel auctoritas commostrasset; quotidiana experientia comprobat: uidimus etenim nos non semel, uelut & alij quidam non uulgares medici frequenter obseruarunt, in ægris non paucis mentis læsionem, imaginatiua haud quaquam. nec memoria affecta, nuperque, dum hæc conscriberem, is, qui mecum aderant, obseruari feci in quodam Francisco Raimo nobili Capuana: cui cum ratiocinatio omnino propter febrem deprauata esset; nulla in imaginatione offensa aderat: cum simplicia cuncta rectè comprehenderet. Quòd, si ratio, auctoritas, ac experientia non imaginatiuam duntaxat, aut memoriam, uerum & rationem, seu discursum solùm afficiunt.

3. de loc. aff.
cap. 5.

li. de diff. symp.
cap. 3.

terdum posse commoſtrent: quoniam cunctæ hæc functiones iuxta Galen. ſententiam in una, eademque ſede perficiuntur, in ipſo uidelicet cerebri corpore, ut probatum eſt; non ab re in dubium uenit, qua ratione id fieri queat: cum ſedibus non ſeiungantur. Cuius quidem cum non facile ſit rationem tradere; non mirum, ſi nonnulli non uulgares profectò, ſed eruditi uiri prædictas facultates ad Galen. mentem locis, ſedibusque ſeiungere auſi ſunt, ut prius diximus. At nos ex euſdem Galen. monumentis edoſti conabimur huius rei cauſas assignare: quàmuis eodem loco, eademque ſede prædictæ functiones perficiantur in memoria rursus reuocantes primo, quòd ex cerebri uitijs (ut probauimus) eadem facultates lædi poſſunt interdum una, interdum altera, quandoque duæ, uel omnes ſimul: cum ab ipſo ſolo principio proueniant, in euſque proprio temperamento conſiſtant, uelut cunctæ aliæ functiones euſ (ſi non tantùm ab eo perficiantur) cuiuſcunque ſubſtantie fuerit anima. proinde nihil aliud eſſe facultatum eſſentiam, ſeu ſubſtantiam, quàm temperamenti proprietatem, quæ quidem cuiuſlibet parti propria, ac peculiaris inuenitur, à Gale. ſcriptum reperitur libro de multitu. & lib. 5. de loc. aff. quo ſit, ut, ſi contingat hanc peculiarem temperiem à quauis cauſa, potiſſimum ex una octo intemperaturarum perturbari; ipſis quoque uiribus noxam accidere neceſſariò oportet, magisque peculiarem offenſam uiribus excitari, prout illi debetur intemperantiæ; quemadmodum Gale. 5. de lo. aff. & 3. de ca. Sympto. docuit. pr. inde euenit, ut, quàmuis in unamet alicuius partis temperamenti proprietate plures ſint facultates, ac eas ſtrenuè exerceat, ubi temperatiſſima fuerit, & malè fungatur, ubi intemperata fuerit pars: & eaſtenus malè, quatenus intemperata fuerit, uelut patet primo de præſagitione ex pulſibus; uidere tamen liceat non omnes illico offendi; cum intemperata pars efficitur, uerùm ſæpe unam, interdum aliam, quandoque plures lædi conſpicimus: quemadmodum in naturalibus quoque facultatibus cuiuſuis partis quotidie obſeruamus: na uidelicet, uel duabus affectibus alijs illæſis permanentibus. Cuius rei teſtimonium pariter reddit Gale. eodem 5. de lo. aff. cum de iccinoris affectibus uerba facit. & 6. ubi de renum affectibus, & propriè de diabete pertractat, & magis uniuerſaliter 3. de ca. Sympto. Illud quoque mente concipiendum, quòd, licet quædam facultates, cum ualeat pars, cuius ſunt propriæ, quodam ordine, quadamque connexionione, diuerſis temporibus ab ea exerceantur, ut uidere licet in naturalibus ipſis uiribus: nam primò pars utitur familiarium attractiue, deinceps eorundem re-

tentio-

tentione, & alteratione, ultimo loco, quòd alienum eſt, excernit; perueritur tamen ordo ſæpenumero, ſoluiturque connexio, cum eadem pars intemperata reddita ſit. quòd quidem effici poſſe nequaquam arbitrandum eſt, niſi propterea quòd, cum ex diuerſis cauſis ipſa affici queat; pro ratione maioris, uel minoris præparationis dictarum facultatum, ac pro cauſarum diuerſitate modò unam, modò alteram, uel plures lædi contingit: uelut non tantùm in facultatibus ipſis, uerùm etiam in ſubſtantia ſubiectis quotidie obſeruamus: nam, quàmuis ſpiritus paratiores ſint, quàm humores, partesque ſolidæ ad calorem præternaturam ſuſcipiendum; cum tenuioris ſint ſubſtantie: omniſque tenuis ſubſtantia præoptius alteretur, quàm crassa, primo de diſſe. feb. & inſuper humores, quàm membra: non tamen perpetuò, quæ incipit febris diaria eſt, ſed putrida; interdumque hectica eſſe poteſt, ut eodem primo de diſſe. feb. patet. cuius euentus cauſa assignatur prædictorum ſubiectorum maior, uel minor præparatio; cum magis lædi poſſit ab una, uel altera cauſa, à qua primùm homo cæpit febrere. Pari modo nec illud mirum uideri debet, quòd cerebro diuerſimodè affecto, quàmuis in eodem loco, eademque ſede principes euſ facultates perficiantur, in proprioque euſ temperamento conſiſtant, unam interdum, aut alteram, uel plures earum lædi contingat. & quàmuis cum ipſum cerebrum ualeat, imaginandi functio præcedat, ſubſequaturque ratio, & memoria, paratiorque ſit imaginatio, ut lædatur; non propterea, cum intemperatum redditur; neceſſariò à quauis cauſa imaginandi functionem primò lædi oportet: uerùm indifferenter (ut de naturalibus facultatibus diximus) poſſunt una, uel altera, aut plures lædi, prout paratior una facultas inuenitur, ut lædatur magis ab una, uel altera cauſa. Pro maiori ergo præparatione unius, uel alterius facultatis ad hanc, uel illam offenſionem ſuſcipiendam, ac pro lædentis diſpoſitionis uarietate contingit unam modò, uel alteram plures, aut omnes principes facultates lædi; quàmuis in una, eademque ſede perficiantur, ut diximus. Concomitatur inſuper hæc diuerſa ipſius cerebri pars, quæ primò afficiatur: nam omnium principalium uirium anime affectus in cerebro conſiſtere apud omnes medicos in conſeſſo eſt, uelut 3. de lo. aff. teſtatur Gale. Et, ne tyrānorum ritu hæc affirmare uideamur citra euſdem Gale. auctoritatem ad ipſum conſugiemus. Is. 3. de lo. aff. dinumeratis quibusdam capitis, ac cerebri affectibus, ex quibus diuerſæ principes functiones turbantur, dixit eos diſſerre tum pro diuerſitate diſpoſitionis, aut eo quòd magis,

uel

lib. de mult. c. 3.
5. de lo. aff. c. 7.5. de loc. aff. c. 7.
3. de cau. ſymp.
ca. 1. & 2.1. de præſag. ex
pulſi. c. 4.5. de loc. aff. c. 7.
& 6. euſdem. c. 3.
3. de cau. ſymp.
cap. 2.

1. de diſſ. fe. c. 1.

1. de diſſ. fe. c. 8.

3. de lo. aff. c. 5.

3. de lo. aff. c. 5.

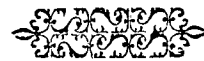

tione contingat unam interdum, uel alteram functionem principem turbari, aut quouis modo offendi altera illa sa permanente; quamuis in uno, eodemque loco consistent (ut diximus) ac ab ipsa anima in cerebri corpore exerceantur. quæ cum hucusque à quibusdam percipi non potuerint; conati fuerunt ad Galeni mentem, ut ipsi fatentur, licet falsò, prædictas functiones locis, ac sedibus seiungere, maximam Galeno iniuriam inferentes: cum id apud eum scriptum nullibi reperiat, quinimò ab eiusdem monumentis alienum, eiusque sententiæ pugnans omnino est, ut ex his, quæ supra diximus, liquidò constare potest.

DONATI ANTONII

ALTOMARI

QVOD NATVRALIS SPIRITVS

In Galeni doctrina admittatur: & non omnino abolendus sit, ut quibusdam uisum fuit.

QVI Naturalem spiritum in Galen. doctri. tanquam non necessarium abnegant, hac prima ratione id probare conantur. Spiritus naturalis (inquiunt) si necessarius sit non propter aliud utique, nisi ut uehiculum naturalium facultatum existat (altricis præsertim) ad membra ipsa. Atqui hæc cognata cunctis partibus sunt, ueluti magneti lapidi uis, qua ferrum attrahere potest, Gale. auctore primo de locis affect. circa finem. quare, ut eis ab aliqua parte uis hæc influat, supernacaneum est. Non ergo spiritus naturalis ad partes ipsas naturales facultates suppetit: & propterea neque necessarius existit. Potest & hæc eorum ratio corroborari Gale. auctoritate lib. ar. medi. ubi de partium differentijs loquutus quasdam dinumerauit, quæ nec aliarum gubernationi præsent, nec aliunde gubernantur: cum insitas habent à natura potentias, à quibus reguntur: ut cartilago, membrana, os, ligamentum, & c. At, si spiritus naturalis nutriendi uim ad corporis partes deferat; nulla daretur prænarrata differentie pars, & Gale. tanquam superflua ponens condemnandus esset. Insuper, cum partium essentia permanens non sit, sed cõtinuè difflet, ac mutetur, uenis, & arterijs (Gale. teste primo de lo. aff.) indiguerunt, ut nutrimentum eis deferatur, ac innati caloris temperies seruetur. At per uenas nutrimentum eis distribuitur, per arterias caloris symmetria seruetur. nullo ergo alio tertio, nec spiritu naturali opus erit. Deficit quoque materia pro spiritus naturalis generatione, ut hi opinantur: Nam, si qua esset materia, ex qua naturalis procrearetur spiritus; ea uitalis spiritus esset;

1. de loc. aff. &
cap. ulti.

lib. art. med.
cap. 9.

1. de lo. aff.
cap. ulti.

ex quo etiam animalis gignitur. Huius uero generatio prima in corde fit, & ab eo in uniuersum corpus per arterias diffunditur. qua de re, cum multo plures sint nostri corporis partes, quæ uel egent naturali quam quæ animali; necessarium utique esset magnas, immo maximas arterias ad iecur peruenire tantam uitalis spiritus copiam suppeditantes, quæ pro naturalis materia sufficere posset. At per corporum dissectionem, & Gale. 4. de usu part. constat ad simas tantum iecinoris partes, & eas quidem ualde paruas, arterias inseri, per quas tanta spiritus uitalis copia, ut ex ea naturalis gigni posset, non defertur: quam tamen multam esse oportuisset, si ex ea naturales spiritus gigni deberent. At, si quispiam dixerit non hanc esse spiritus naturalis materiam, sed sanguinem, qui in iecore fit: eum esse non posse arguunt, cum is crassus, ac turbulentus, nec dum ab alijs humoribus emundatus sit, ut idoneus fiat ad eius generationem; deficit ergo materia. Sed nec locum in iecinore esse, in quo possit naturalis spiritus generari, ut pote cum nulla in eo sit cavitatis, ueluti in corde, & cerebro, manifestè cernitur. qua de re deest & locus pro eius generatione. Præterea nec canales, seu meatus suppetunt, per quos, ubi genitus iam fuerit; ualeat ad membra deferri: Nisi quispiam dixerit per uenas una cum sanguine spiritum transire. quod tamen nec corpus uenarum patitur unica tantum tunica contentum; nec motus, seu pulsus indicat, qui uenæ non secus, ac arteriæ adesse deberet. Ultimo loco non dari spiritum naturalem probant; cum nulla uia pateat aeri quous nutriri ualeat, ueluti animalis, & uitalis. deficeret ergo unus eius nutrimenti modus. Qua de re, cum nec finis ad sit, ob quem eum gigni oporteat: nec materia, ex qua uel generari, uel conseruari possit: nec locus idoneus, in quo gignatur: nec uia, per quam ad membra mittatur; ex prædictis probabilibus rationibus iure omittiti, ac negari ad eorum mentem potest. Ut autem rei propositæ dilucidius ueritatem assequi ualeas; quid per spiritum intelligendum sit animaduertas oportet. Est autem is ad Gale. mentem corpus quoddam calidum, tenuissimæ, ac leuissimæ substantiæ, ex aere, & tenuissima, leuissima, ac syncerissima parte sanguinis, seu seminis genitum. Quòd corpus sit calidum, patet 5. de Simpl. med. fa. quo loco innatum spiritum calidum appellauit: & commentario aduersus Lycum. ita de alijs dicendum, cum ab eo calidaq; materia originè ducant. At, quòd substantia eius sit leuissima, ac tenuissima, apud eundem auctorem patet. 3. de nat. facul. ubi asseruit omnium, quæ in corpore sunt leuissimum, tenuissimamq; esse spiritum.

Quòd

Quòd ex aere, ac sanguine halituoso et tenui gignatur, decretum reliquit Ga. 6. de usu part. 11. ac. 12. met. me. ac sexceteris alijs locis. Quòd uero ex semine. 14. de usu part. & li. aduersus Lycum, patet. Huius spiritus duæ primæ differentiæ iuxta eiusdem auctoris sententiam assignari possunt: nam quidam fixi, ac stabiles sunt, qui innati ab eo appellantur. 5. de Simp. medi. fa. quidam uero uagantes, ac errantes sunt, & influentes. Hi uero spiritus, qui insiti, ac innati dicuntur: cum in omnibus animantis partibus contineantur, non tamen undequaq; similes ueluti nec etiam sanguis adeo in simplicibus, ac primis, solidisq; animalis partibus fixi, ac implantati sunt (ex sanguinis, ut diximus, & seminis leuissima, ac tenuissima parte geniti) ut toto uitæ curriculo ijdem permaneant: & si eorum substantia quolibet ferè momento tum minor, tum maior conspiciatur, nunquam tamen in totum dissipatur. Nec parua eorum substantia in spatijs inanibus dictarum partium inest: immò potius ea ueluti materia quedam, leuissimam etiam mutationem exposcens est ad innati spiritus qualitatibus suis absoluti generationem. poterit autem hæc substantia spiritus innatus appellari: cum admodum ad naturalia opera perficienda conducatur, prout. 5. de simp. medi. facul. Gal. uisum est. Hunc spiritum innatum in semine contineri, spumosoq; corpore, elemento stellarum proportionem respondentem, primumq; fetus principium esse Arist. 2. de genera. anima. scriptum reliquit. At Gal. ut qui non tantum semen effectuum generationis fetus principium uoluit esse, sed & materiale, sic nec sanguinem menstruum materiale principium, sed effectuum quoque licet ualidissimum sit in semine effectuum, materiale paucissimum: in sanguine contra, quod ad materiam spectat plurimum, quod ad vim, & facultatem imbecillimum. Hunc innatum spiritum non tantum ex seminis parte leuissima, ac tenuissima, uerum & sanguinis menstrui simili substantia gigni uoluit: licet ex semine magis. qua ratione sæpe apud eum reperies (ut primo de sani. tue. & 2. de natu. facul.) semen opificis rationem obtinere, sanguinem uero materiam ab eo, quod in eis præualeat ipsi principii denominationem tribuens. ita ut extrisq; simul permixtis uelut unum fiat agens, unum motus principium seu effectuum, ut utrunq; in unum motum conspirent, ac principium motus sit idem: ut patet ex eius mente tum. 2. de Sem. tum 14. de usu part. quanquam hæc uis, seu facultas in semine magis principatum obtineat, ut diximus: est nãq; ipsius animæ instrumentum primum, & si stoici ipsius substantiam esse autument. Hic spiritus est, qui omnes actiones

X 2 natu-

4. de usu part. cap. 13.

5. de simp. med. fac. ca. 9.

lib. aduersus lycum cap. 7.

3. de po. na. cap. 14.

6. de usu part. cap. 17. 11. method. cap. 3. 12. meth. med. c. 5. 14. de usu part. cap. 9. & 10. lib. aduersus lycum. c. 7. 5. de simp. me. facul. cap. 9.

5. de simp. me. facul. c. 9.

2. de gene. anima. cap. 3.

1. de sani. tue. ca. 2. 2. de po. na. cap. 3.

2. de sem. cap. 1. 14. de usu part. cap. 8.

naturales adauget, qui, cū in pueris copiosissimus sit, caliditate symmetrus ab Hippo. Apho. 2. 4. pri. lib. calor innatus appellatur: & si is uerè in triplici substantia contineatur: ea, quam diximus, ac reliqua tum sanguinea, ex qua carnosæ partes generantur: tum serosa seminis parte, ex qua solida finguntur. Quapropter Gal. hoc innatum calidum, quod *αρχιγενον*, id est, primogenitum uocare Hip. consuevit, nil aliud esse, quàm sanguinem menstruum, semenq; retulit lib. aduersus Lycum asserens se nihil nouisse præter hæc tertium. & propterea iis, qui crescunt, plurimus inest: & iis, qui consenuere, minimus. Errantium autem spirituum differentia à Gal. 7. de Hip. & Plat. decretis duæ conscribuntur: una quarum uitalis spiritus: altera animalis dicitur. Vitalem appellat eum, qui in corde, & arteriis continetur: est enim cor eodem auctore. 6. eiusdem, sicuti arteriarum, ita & uitalis spiritus, feruentisq; sanguinis principium, & fons, quo spiritu uitali medio cor, ceu fons (ut diximus) insiti caloris facultatem quãdam singulis partibus transmittit: per quã & earum possit intimi caloris temperies seruari, cuius gratia spiritus is à corde confluit caloris delator. Quanquam & alia quoq; ratione pulsus uidelicet prædictum innatum partium calorem custodiat, prout patet lib. de usu. puls. Proinde actiones suas perficiunt singulæ partes peculiari cordis temperie, qua pereunte ipsarum quoque actiones perire necesse est: prout ipse 5. de lo. aff. testatur. Alia differentia animalis appellata, non quòd substantia animæ sit (ut Stoicis placuit) sed quòd primum eius instrumentum in cerebro continetur, præsertim in eius uentriculis posteriori, & medio: hoc siquidem cum ipsa uoluntariis actionibus unã cum sensibus præsideat, ad sensus omnes tum ad eos motus, qui à consilio, & uoluntate prodeunt, utitur ad prædictorum instrumenta eo medio facultatem suppeditans. An uerò tam uis, seu facultas, quã substantia ad prædicta sensus, & motus instrumenta influat, uel uis tantum, aut ad quãdam uis, ad quãdam uerò & substantia, & facultas, cum ad rem propositam scire non conferat; iure prætermittam. At lib. 12. metho. meden. cum de prædictis spiritibus uerba fecisset; asseruit, quòd si naturalis quoque aliquis est: utiq; is in iecinore, & uenis continebitur. Quo loco & si ipsum dari non affirmet, nec omnino negauit; locum tamen signauit diuersum à prædictis: iecur uidelicet, & uenas, si daretur: est namq; & ipsum inter tres principes partes dinumeratum, quibus animal gubernatur, altricis facultatis principium, & ueluti fons, sicut cor caloris, & cerebrum sentiendi, atque mouendi ab electione, Gal. teste

cum

cum. 5. meth. med. tum. 5. de lo. aff. & 7. de Hip. & Plat. decr. De hoc ergo principio altricis, seu naturalis facultatis in dubium uenit, nunquid instar aliorum duorum principiorum: cerebri uidelicet, & cordis aliis corporis partibus spiritum aliquem suppeditet loco, & usu ab animali, & uitali diuersum, genere tamen eis consimilem, ut qui uagans, & errans dicatur, qua ratione ab innato discrepet, naturalis appellatus, ut qui à principio naturalis facultatis genitus, iecore uidelicet, per eiusdem proprios canales, uenas, scilicet in totum corpus diffundatur, quo medio naturales partium potentia, seu facultates, conseruentur, quemadmodum à uitali à corde transmissio intimus earum calor in symmetria conseruatur. Quòd autem spiritus hic naturalis tanquam necessarius in Galen. doctrina concedendus sit, ex infra dicendis, cuius nō tantum tibi, si admodum duræ cervicis non fuerit, probare conabimur, præ supposito prius eo, quod Galen. 1. 1. meth. meden. decretum reliquit, Naturam ex tribus partibus constare: spiritum, substantia carnosã, et ex iis, quæ uerè solidæ dicuntur: singulaq; istarū trium propriam habere pro sua natura cum qualitatem, tum quantitatem. ac qualitas earum ex congrua temperie calidi, frigidi, humidi, & sicci consistit: quantitas uerò solidarum partium par semper manet numero duntaxat his, qui in augmentur. qui uerò absoluti sunt etiam magnitudine, sed carnosæ substantiæ magnitudo uariatur; etiam si animal non augeatur: pari modo & ipsius spiritus substantia tantum non quolibet momento tum minor, tum maior conspicitur. Virtus quoq; dictarum partiū, uel in his tribus simul enumeratis additur, uel in eorum proprio temperamento consistit perpetuò sui custodiam requirens: custodia uerò similium exhibitionem indicat, uelut sublatio contrariorum. Proinde uirium substantiam, quæ ex spiritu (ut diximus) carnosã specie, ac solidis ipsis completur, si eam custodire uelimus; ex his, quæ similia sunt moliri cuiq; suam custodiam conuenit: nempe ei, quæ terrea est, eorum, quæ magis sunt terrea: & ei, quæ humida, eorum, quæ sint humidiora. ad eundem modum & ei, quæ magis aerea, eorum, quæ plus huius substantiæ in se habent, ut propria cuiq; mensura seruetur, adhibenda sunt, Galen. auctoritate eodem. xi. meth. med. Ad hæc nulli in dubium uenit (prout primo de sanit. tuend. & 12. meth. Gal. scriptū reliquit) fieri non posse, ut continuo no stri corporis substantiæ quicquam non uacuetur, aut immutetur, ueluti nec ullo alio generabili corpori contingit. Proinde medici officium est, ut quæ substantiæ portio defluit, eam apponendo resarciat: quod altera-

scit

9. metho. med. cap. 10. idem. 5. de loc. affe. cap. 1. 7. de plac. hip. & pla. cap. 3.

11. metho. med. cap. 1.

11. meth. med. cap. 3. 1. de sani. tuend. cap. 3. 12. meth. meden. ca. 5.

lib. aduersus lycum. cap. 7.

7. de pla. hip. & pla. cap. 3.

6. de pla. hip. & plat. cap. 8.

lib. de usu puls. cap. 3.

5. de lo. aff. c. 1.

12. meth. med. cap. 5.

scit in debitam temperiem per contrariam alterationem vindicet, utro-
runq; materiam naturæ propriam subministrans. Harum porro trium
substantiarum nulla prorsus & alterationi, & dissipationi promptius
subest, quam ea, quæ spiritus, ut quæ tenuior, & halituosior sit, quæ de re
si assidue ex ipso calore aliqua portio digeritur, simulq; ab aliis causis,
& alteratur; simili corrigenda uenit substantia: aliàs uerendum esset,
ne assidue dissipata, nec per aliquod simillimum substantiæ prius eua-
cuata, uel alterata, & in debitam temperiem per contrariam altera-
tionem non deducta, ut tum quantitas, tum qualitas, quod ad fieri licet,
naturaliter se habeat, uirium essentia, quibus corpus regitur totum, &
queuis eius pars uitietur, ac animal pereat, uel pars aliqua deperda-
tur. Ea de re lib. 1. 1. meth. Gale. spirituum custodiam moliri ex respi-
ratione, ac transpiratione: & qui ex sanguine attollitur uapore, uel eius
attenuatione, seu in halitum solutione, & quasi aeratione, inquit, tanquã
hæc sit eorum spirituum omnium substantia simillima. Particulatim au-
tem uitalis spiritus irrigatur, ac alitur, siue nutritur ex inspiratione,
& sanguine: animalis uero ex inspiratione, ac sanguine tenuiori, quem re-
ticularis plexus suppeditat, prout. 1. 2. method. patet. & 7. de Hippo. &
Plat. decre. dixit, spiritum animale ex uitali perfectius concocto ori-
ri. Ac. 6. de usu part. hunc animale spiritum asseruit exhalatione quan-
dam esse sanguinis benigni. Ex quibus patet, quod, quamuis ex respira-
tione, seu transpiratione, simulq; & sanguinis exhalatione (ut ita dixe-
rim) spiritus quicumq; gignitur, nutritur, ac custoditur; præcipua tamen
eius custodia, ac nutritio est ex eiusdem sanguinis attenuatione, seu aera-
tione, in quo (mea quidem sententia) tum insiti, seu innati, tum uagan-
tes omnes, seu errantes spiritus, quo dammodo conueniunt: cum hæc sit
maximè similis, ac familiaris eorum materia, potissimum innati: unum-
quodq; enim ea substantia, qua primum genitum est, ali etiam perpetuo
consueuit, prout Gal. asseruit libro primo de semi. circa finem; licet ex æ-
re eorū qualitas æquæ, uel fortè magis custodiatur. quod uoluit Hippo-
cra. innuere lib. de alimento, dum dixit. Principium alimenti spiritus, os, gut-
tur pulmo, & alia respiratio. Nec te præterit innatū spiritum uelut in
aliis corporis partibus, ita in iecinore contineri: non. n. fas est in aliis,
et nõ in iecinore reperiri, eiusq; iecinoris naturā, facultatēq; in hoc po-
tissimū spiritu cōsistere, uelut de aliis partibus supra relatū est. Quinimo
cōsonū est iecur ipsū uelut altricis, seu naturalis facultatis principii unū
ex tribus corpus nostrum gubernantibus, multam copiam spiritus innati in

ti in seipso continere: non enim sibi ipsi duntaxat gubernando dat ope-
ram, sed tanquã principium obtinens alijs partibus materiam ad ali-
mentum idoneam procurat. Amplius scio te non ignorare, quod innatus
hic spiritus tam in iecinore, quam in alijs corporis partibus assidua
custodia egeat: cum tota moles animalium in perpetuo fluore sit. & ni si
milis altera substantia pro ea, quæ defluxit, restituta sit (ut diximus) ac
Gal. 1. de san. tuen. testatur; euaporabitur certè, atq; dissipabitur uniuersa,
præsertim substantia hæc spiritus, quæ promptè propter sui tenuitatē
euaporat, ac dissipatur. Verum eius non tantum in quantitate iustus mo-
dus seruandus est, sed etiam in qualitate, quæ similis eius temperiei submi-
nistrari debet, quoad fieri posset. & si quale erat ipsum, quod effluxit,
tale prorsus adiungere, & glutinareq; ei per totum liceret, optimum id, sa-
luberrimumq; planè esset. Hic autem iustus seruandi modus non aliter
fieri ualet Gal. teste primo de san. tuen. quam cibi, potionis, respirationis
& articularum motus ope. Vltimò non te fugit, quod, licet cor ueluti
principium, & fons (ut prius diximus) innati caloris medijs arterijs ab
eo ortis aliarum partium innatum calorem seruet, non tantum earum ar-
teriarum motu, uerum etiam medijs spiritibus, in sinistro eius uentriculo
ortis, qui ueluti uehiculum caloris à corde conflunt, Gal. auctore lib. de
usu puls. ex his tamen spiritibus calorem uehentibus nullū aliud commodū
partes, ad quas defertur, suscipiunt, quam ut intimi caloris temperies in
eis seruetur. Hæc custodia non tantum pulsū, uerum etiam ex abundante
naturæ gratia à prædictis confluentibus spiritibus fit: nam propter hoc
naturam in partibus inseruisse arterias Gal. ostendit. 4. de usu part. Qua-
re non ab re eundem usum præstabit hic spiritus uitalis innato spiritui,
& non alium ipsum in propria temperie seruans, ac qualitate decenti. &
propterea uoluit. 7. de Hipp. & Pla. decre. eo probè concocto animale
spiritum generari, & non innatum. 1. immò. 6. de usu part. propterea pu-
rum sanguinem inquit, ac tenuem in arterijs contineri oportuit: quoniã
spiritui animali, & non aliis partibus alimentum erat suppeditaturus.
Excipiendæ sunt tamè fortè partes quedam, quamuis paucissimæ, ut pul-
mo, qui uaporosior, ac tenuiori sanguine pro eius nutrimento indiguit.
Is nanq; sanguis spirituosus, & seruens in corde genitus, non est, uelut qui
è iecore ortus est, in alimentum proficiscitur omnibus corporis parti-
bus. 6. de Hip. & Plato. decre. pari ratione nec uitalis spiritus, qui ueluti
cordis caloris uehiculum, partium, ad quas defertur symmetriam pro-
prij calidi custodit: & proinde innati spiritus earum, in quo potissimum
essen-

11. meth. med.
cap. 3.

12. meth. med.
ca. 5. 7. de plac.
Hip. & Pla. c. 3.
6. de usu part.
cap. 17.

1. de semi. c. 16
hip. lib. de ali-
mento. quod re-
fert Gal. lib. de
util. resp. c. ulci.

1. de san. tuen.
cap. 2.

eodem li. ca. 3.

li. de usu puls.
cap. 3.

4. de usu part.
cap. 15.

7. de plac. hip.
& pla. c. 3.
6. de usu part.
cap. 17.

6. de plac. Hip.
& Pla. c. 6.

essentiam habent, in alimentum non perficitur, sed eum contemperando seruat animalis tantum materia, ac alimentum iuxta Gal. sententiam præcitato loco. nec solum ipsius innati spiritus, sed carnosarum, ac solidarum partium caloris symmetriam conseruat, à corde transmissus.

Nec quispiam fateri audebit animale spiritum à cerebro diffusum in innati spiritus alimētum transire: nam hic (ut calles) primū animæ instrumentū est, ad Gal. mentē. 7. de Hip. & Pla. dec. tū ad sensus oēs, tū ad motus, qui ex appetitione sūt perficiēdos. Reliquū est præter eam, quam ex aere habet custodiam instus spiritus, ut aliqua substantia ei quàm simillima reperiatur, postquam ea, quæ est uitalis, aut animalis spiritus non est, uelut animalibus spiritibus inuenta est. nec minus & ipsius uitalis spiritus materia, ac simillima substantia inueniri debet, ex qua præter aerem gignatur, ac custodiatur. His iactis fundamentis pro spiritus naturalis necessitate, talis prima potest erigi ratio. In quacunque corporis parte spiritus innatus reperitur. is præter aeris inspirationem, seu transpirationem quadam sanguinis exhalatione, aut (ut ita dixerim) aeratione pro eius nutrimento, ac custodia indiget: uelut quisunque alius spiritus, Gale. decre. 1. 1. metho. Sed in iccinore, quod una est corporis pars, eaque princeps innatus spiritus reperitur, in quo potissimum eius natura consistit, ac uirtus, ut superius ostendimus. quare & custodia, & refectione eget, ut quæ diffatur portio eius, quod ad feri liceat reficiantur. hæc non est alia à sanguinis exhalatione quàm spiritum uocamus, nec is uitalis est; quia non nisi in corde, & arteriis continetur, & symmetriā tantum partium seruat, nec animalis propter prædictas causas. quare iure naturalis appellandus erit; cum præter hos nullus alius reperitur spiritus, & ipsemet Gale. 1. 2. metho. asseruit. Quod, si naturalis quoque aliquis spiritus est; utique is iccinore, & uenis continebitur. Præterea, si iccur principium altricis, seu uegetabilis facultatis est, propterea quod materiam procurat idoneam ad alimentum toti corpori, ad Gale. mentem. 6. de Hip. & Plato. decre. iure omnibus eius partibus id suppeditare debet. At, cum partium essentia in triplici substantia consistat (ut prædiximus) spiritiosa, carnosæ, & solidæ; singulis simillimum alimentum impartiri debet. quare insito spiritui idoneam præstat materiam, ueluti & carnosæ, & solidæ parti. Sed hæc non est alia, quàm tenuissima, & leuissima sanguinis pars, quam etiam spiritum nominamus. nec is uitalis, aut animalis est. iure ergo naturalis appellandus. At, si quispiam dixerit iccur idoneam materiam ad alimentum

mentum procurare tantum carnosarum, & solidarum partium, & non insitorum spirituum; præter id, quod minus scitè dixerit, duo sequuntur incommoda. Primum quod iccur non sit sufficiens principium altricis facultatis; cum singulis partibus sufficiens alimentum non suppeditet. & præter hoc aliud assignandum esset principium, quod spiritui innato materiam præstet. hoc autem quantum à ratione alienum sit, cuique patet: præsertim in Gale. doctrina exercitato: uniuersam nanque in animali nutritionem iccur procurat, ut. 7. de Hip. & Plato. decre. scriptum reliquit. Ad hæc accidit, quod sicut se habet spiritus uitalis ad animale, qui perfectius concoctus in ipsum uertitur, ut patet. 7. de Hip. & Plato. decre. sic se debet habere alius spiritus respectu uitalis, ex quo perfectius concoctus ipse oriatur. Sed hic nõ potest esse alius, quàm naturalis. ergo pro ortu, generatione, ac custodia uitalis spiritus præter aerem necessarius est spiritus naturalis, præsertim cum is quoque animalis spiritus generationis materiam habeat præter eam, quæ ex inspiratione, & humorum exhalatione, ut Gale. testatur eodem loco. Amplius, sicut sanguis tenuis, purus, & uaporosus in corde, & arterijs contentus ex eo gignitur sanguine; quàmuis crassior sit, qui prius in iccinore confectus ad cor per uenas distribuitur perfectius tamen in eo elaboratus, ac concoctus; sic spiritus uitalis præter aerem materiam ei quàm simillimam prædicti sanguinis exhalationem suscipiens, perfectiusque elaborans cor in ipso gignitur. 7. de Hip. & Plato. decre. quæ non nisi per easdem uenas ad eum peruenit in iccinore genita, & per uenas distributa; quanquam crassior, & caliginosior sit. At, quod hanc sanguinis exhalationem intra uenas contentam spiritum naturalem nominemus, alienum non est: cum & animale. 6. de usu part. Gale. dicat esse exhalationem quadam sanguinis benigni, qui tamen & syncerior, & tenuior naturali existit. Insuper, si nihil in nostro corpore planè est syncerum, sed omnia omnibus mixta; non tamen æqualiter (ut Galen. testatur auctoritate Hip. libro de alimento. 6. de usu partium) iure in uenis ipsis non tantum sanguis, uerum etiam spiritus continebitur: uelut in arterijs non tantum spiritus, sed sanguis, prout ipse aduersus Erasistratum probauit. At is, qui in uenis spiritus continetur, nec animalis, nec uitalis dici potest; cum unus in cerebro, alter in corde, & arteriis contineatur. meritò ergo naturalis dici debet. Vltra hæc, si in uenis aliquis continetur spiritus; is naturalis dici debet: cum 1. 2. meth. med. Galen. dixerit. Si naturalis aliquis spiritus est; utique is in iccinore,

loco præcita. 7. de plac.

7. de plac. hip. & pla. cap. 3.

1. 1. metho. c. 3.

1. 2. metho. c. 5.

6. de pla. hip. & pla. c. 6.

7. de pla. hip. & pla. c. 3.

loco cita.

loco cita.

6. de usu part. cap. 17.

6. de usu part. cap. 16.

1. 2. metho. c. 5.

6. de usu part.
cap. 16.

¶ uenis continebitur : sed in ipsis spiritus continetur , ut idem . 6 . de usu part. scriptum reliquit , dum asseruit arteriam tenuem , ac purum , & uaporosum sanguinem continere : uenam autem paucum , eundemque caliginosum aerem , seu spiritum : consueuit nanque hæc Gale. confundere , ut patet prim. de diff. feb. merito ergo naturalis est , & dici debet . præsertim cum eodem libro inquit , quod reliquæ particulæ omnes omnium sunt participes & Venæ , & Arteriæ , quarum hæc quidem exigui , & eiusdem tenuis , atque uaporosi sanguinis : Illæ uerò paucissimi , & ipse spiritus uerum caliginosus , & crassus . Cum præterea tria sint principia , quæ ad Gale. mentem corpus gubernant , & quodlibet ipsorum propriam continet facultatem diuersi generis inter se , ac toti corpori quæuis ipsarum ex suo ueluti fonte distribuatur , ut patet 9. metho. & primo de arte cur. ad Glau. si cerebrum , & cor propriis spiritibus uelut instrumentis utentes suas proprias suppetunt facultates ; iecur pariter suam dispensans facultatem suo utetur proprio spiritu tanquam instrumento ; cum & ipsum inter tria principia non minus , quam reliqua corpus gubernet . At , cum naturalis facultatis sit principium ; etiam spiritu naturali medio toti ministrabit : uelut cerebrum animalis , & cor uitali : hepar enim , cor , cerebrum , & testes communiter uniuerso corpori principia sunt uirtutum : ut Gale. inquit 2. de arte cur. ad Glau. At , si quispiam dixerit contrarium sentire lib. artis medi. & primo de lo. affect. ex his , quæ paulò post dicemus , responsio patebit . Spiritum ergo naturalem ad Gale. mentem , & dari , & necessarium esse prædixit hisce rationibus probatum esse reor : cum enim propter insiti iecinoris spiritus , & aliarum partium instaurationem , ac custodiam , tum ut materia sit uitalis spiritus , uelut & is animalis in iecinoreque generari tanquam naturalis facultatis , seu altricis fonte , ac principio , aliisque partibus per uenas transmitti pro earum prænarrato usu . At , si quispiam adhuc eum inficiabitur asserens , propter quid de eo ambiguit Gal. loquutus fuerit . 1. 2. metho. cum dixit , Quod , si naturalis quoque aliquis spiritus est ; utique is quoque in iecinore , & uenis continebitur : Ei responsum sit , primò eo loco Gale. spiritum naturalem non negasse : secundò sub conditione loquens locum , in quo contineretur , assignasse : tertio quòd non mirum , si sub conditione de eo uerba fecit : nam , si de uitali spiritu , qui euidentior erat , non æquè asseruit euidentem esse demonstrationem , ueluti de animali ; eò minus euidentem esse demonstrationem , ueluti de naturali , qui & puritate , & tenuitate ab ipso uitali de-

ficit

ficit : est nanque crassior , ac caliginosior , ueluti & sanguis , qui in ipso generatur crassior , & rubrior : at qui in corde tenuior , & flauior est 6. de Hippo. & Plato. decre. neque euidentis alicuius motus (ut cerebrum , & cor) existit iecur ipsum , eodem teste præcitato libro , quòd euidentem quoque naturalis in eo pateret spiritus . non ab re igitur sub conditione de eo uerba fecit ; propterea quòd de eo satis euidentem demonstrationem non haberet , & non ut ipsum penitus negaret , ut quidam uolunt . Consueuit nanque de his rebus , quarum euidentem demonstrationem non haberet , nil temerè pronuntiare : sed sub dubio loqui , ueluti & de anima substantia , & causa fætuum formatrice ubique locorum , & præsertim lib. de fætus formatione , & 9. de Hippo. & Plato. decre. ambiguit loquutus est . Non igitur in Gale. doctrina abnegandus est naturalis spiritus : quinimò propter prænarratas causas , ac usus , tanquam necessarius admittendus . Et , si linearibus exquisitis demonstrationibus , ac euidentibus confirmari nequit ; satius est probabilibus credere , & acquiescere , quam ipsum penitus negare : præsertim cum nec ueritati , nec Gale. doctrinæ repugnet . Quinimò cum 9. meth. fateatur , tres diuersi generis facultates animal gubernare , qualibet toti corpori ex suo ueluti fonte distributa ; de naturali facultate minimè id uerificari posset : cum singulis partibus sit cognata ad eius mentem , nisi spiritus hic naturalis uniuersis à iecinore suppeditaretur , quo imati earum spiritus , quibus potissimum naturales perficiunt , ac proprias functiones , seruentur , ut paulò post dicemus . Reliquum est rationes eorum , qui contrà sentiunt , quas supra portauimus , diluere : quod quidem admodum erit facile . Nam ad primam , qua tentant spiritum naturalem destruere , propter ea quòd uehiculum non est naturalium facultatum , cum nutriendi uis cuiuscunque parti insita sit ; dicimus ad Gale. mentem , quòd è uestigio cum nostri corporis partes constructæ sunt ; cognatas habent eas , quas diximus uires naturales . & propterea , ut eis à iecinore per naturalem spiritum deferantur ; opus non habent . At , cum earum essentia , & natura permanens non sit ; iurè præter id , quòd à corde eis confluit , iecinore indigent , quòd alimentum eis suppetat : est enim ipsum propterea altricis facultatis principium . Hoc alimentum ut supra probatum est , non tantum carnosum , & solidis partibus , immo etiam innatis earum spiritibus suppeditare debet : ex quo distributo alimento cõuenienti , & simillimo , ut opus est , partium tum natura ; tum uirtus , quæ in prædictis tribus consistit , potissimum tamen in spiritibus ,

6. de pla. hip. & plat. cap. 8.

libr. de for. fætus cap. ultim. 9. de pla. hip. & plat. cap. 9.

9. metho. med. cap. 10.

1. de differ. feb. cap. 1. 6. de usu part. cap. 10.

9. metho. ca. 10. 1. ad glau. c. 14.

2. ad glauc. c. 2. lib. art. medic. c. 9. & 1. de loc. aff. ca. ulci.

12. metho. c. 5.

conseruetur. Naturalis ergo spiritus appellatur, non quod naturalis potentia sit uehiculum, sed quia ad ipsas partes distributus alimentum præstans innato spiritui, quo præcipue operationes naturales perficiuntur, ipsas facultates seruare, ac in partibus custodire uidetur. Ex quibus dicta Gale. 9. metho. primo, & secundo de arte cura. ad Glau. & si pugnancia asserere appareat, cum his, quæ primo de lo. aff. asserit, et li. ar. med. concordari possunt: nã, licet insita sint partibus quatuor naturales facultates, quas ex ppria earum essentia, et natura pficiunt, pferri spiritui eis insito, quia talis natura, seu essentia pmanens nõ erat; aliquo indiguerunt principio inter reliqua, quod idoneam alimenti materiam suggerens tam carnosã, & solidã, quàm insiti earum spiritus substantia essentiam, ac naturam earum conseruaret, & per consequens uires, ac naturales facultates earum, quæ in his consistunt. hoc autem iecur est, hac ratione naturalis, seu altricis facultatis principium, ac spiritum naturalem suppeditans, & quodammodo uim, seu naturalem facultatem toti corpori distribuens, ut. 7. & 9. meth. & primo de arte curat. ad Glau. sentire uidetur Galenus. suppeditatur deniq; ab hepate spiritus materia proprie, & non naturalis facultas: uelut à cerebro animalis facultas, & non materia, præterquam ad oculos, & à corde pro corporis symmetria conseruanda: utraq; materia uidelicet, & uis, seu facultas princeps: nanq; principium nuncupamus non modò quod uim, seu facultatem, uerum etiam quod materiam suppeditat, ut patet. 6. de Hippo. & Plat. Decre. Pariter ad Galen. auctoritatem libro artis medi. liquet responsio: nam neq; nos negamus quasdam partes à seipsis gubernari insitas à natura potentias habentes, à quibus reguntur: uerum eas alimentum non indigere alienum à ratione est asserere: cum iecur ipsum toti corpori idoneam procuret materiam ad alimentum, nec eas innato spiritu carere quispiam dixerit: cum in hoc earum potentia præcipue essentiam habeant. Non immeritò ergo, cum huic quoq; spiritui innato alterum iecur pro eius alimento, ac conseruatione naturalem pariat; eo indiguerunt pro seruanda earum partium natura. At, si quispiam obiicerit non posse hunc ad eas peruenire, cum uasa ad ipsas non permeant; Responsum uolo eas permanere non posse citra alimentum: conspicimus nanq; in dies eas nutriri. quare ad eas illud deriuari necessum est: & si neque uena eis inseri conspiciatur, prout Gal. asseruit. 3. de natu. facul. circa si. per quandam tamen quasi traditionem, uel porrectionem, quam Græci δία δόσιον appellant, alimentum ad eas transmittitur,

fca

seu transfertur. quare eo magis spiritui innato earum diffunditur naturalis pro eius alimento, quo tenuior, ac leuior est, quàm reliqua sanguinis pars, quæ pro carnosã, ac solida earum reficienda substantia transfunditur; quanquam patentes ductus non sint. Quòd autem Galen. scriptum reliquit primo de lo. aff. asserens, quòd si partium essentia permanens fuisset, neque arteriis, neque uenis indigissent: uerum, quia nutrimento egent, seruareq; oportet intimi caloris temperiem; hanc ob causam & uenis, & arteriis indigebant: nihil obstat, quòd naturalis spiritus dari non debeat: nam per uenas, per quas carnosis, & solidis partibus alimenti materia distribuitur, per easdem spiritibus ipsis innatis idonea diffunditur materia, qua alantur, nec minus & spiritui uitali, ut diximus, quæ sanguinis in ipsis contenti exhalatio quædam est, purioris, ac syncerioris substantia, quàm substantiam spiritum appello naturalem, simillima existens, & pro innati, & uitalis alimento. hæc ergo congrua fuit eorum spirituum uia (per uenas uidelicet) uelut & aliarum partium nutrimenti. Pro eo etiam, quòd materia desit pro spiritus naturalis generatione, ut ipsi opinantur, ipsum negari ausi sunt. At nos cum ipsis assentimus spiritum uitalem nec posse esse, nec esse spiritus naturalis materiam: immo contra hunc illius. uerum, cum asserunt, neque sanguinem, qui in icore conficitur posse esse, cum is crassus, ac turbulentus sit; longè dissentimus: nam, licet qui in icore generatur sanguis ex propria eius carnosã parte, quæ rectius parenchyma dicitur, ac in uenis continetur, crassior, & turbulentior sit, quàm is, qui in arteriis conficitur: tamen negandù nequaquam erit ex eo posse naturalem generari spiritum, qui pari ratione à uitali declinat, qui in corde, & arteriis continetur, uelut & sanguis: nam & proprio eius temperamento, ac natura, peculiariq; cordis temperie, qua mediis arteriis participat, & si exitus sint: quia tamen seruant caloris in eo symmetriam, ut patet. 4. de usu part. potest propterea propriis suis uiribus utens, quæ non minus in eius spirituosa potissimum parte consistunt alimenti materiam ad seipsum delatam assimilare pro eius alimento primò, secundariò uerò quod in eo redundat, uelut ipsi superfluum toti dispensans. In hac assimilatione quis negaret simillimam spiritui innato ipsius substantiam conficere pro prædicti insiti spiritus custodia, ac alimento? hæc autem ab eiusdem sanguinis, qui in eo conficitur, exhalatione alia esse nequaquam potest: nam hæc sexcenties dicta est simillimam esse spiritui substantiam ex sanguinis tenuiori, ac synceriori parte genitã. At quæ sufficiens

r. de locis aff. cap. ult.

4. de usu part. cap. 13.

9. met. me. c. 10.
1. ad Glau. 14.
2. ad Glau. &
1. de loc. aff. c.
ulti. & li. art. me.
di. c. 9.7. meth. med.
cap. ult. 9. meth.
cap. 10. 1. ad
glau. cap. 14.6. de plac. Hip.
& Plat. cap. 6.
lib. artis medi.
cap. 9.3. de pot. nat.
cap. ult.

ficiens est, pro ipsius insiti spiritus alimēto ab eo reponitur: quod autem redundat, ueluti & reliquum sanguinem ab eius parenchymate genitum, ad alias partes propellit tanquam superfluum: qua ratione ipsum iecur in numero trium principiorum corpus dispensantium reponitur. Hæc est illa materia conformis, ac simillima pro generatione, ac alimento innati, ac uitalis spiritus. qua de re non tantum sanguis, qui in iecinore conficitur, idonea potest esse materia pro naturali in eo spiritu generando, uerum & eius causa efficiens similis, ac proportionata pro eiusdem spiritus generatione in eo reperitur. Spiritus siquidē innatus eius, in quo eiusdem iecinoris natura præsertim consistit, qua ratione spiritus quoque naturalis appellari meretur, ab ipso quoque spiritu uim accipiens, ueluti & is, qui à propria cordis natura, & potissimum ab eius spiritu insito gignitur, uitalis, & qui à cerebro, animalis dicitur. adest ergo pro spiritus naturalis generatione iecinori abundans, ac apta materia, nec minus, & potens causa efficax. Cum autem nulla adsit in iecinore cavitatis; ueluti in corde, & cerebro, in quo posset naturalis spiritus generari; illum quoque hac ratione negarunt. At nos dicimus, quod, uelut in eo uiscere pro sanguinis generatione natura magnum unum sinum ueluti cisternam quandam non fabricauit, ne breuissimo tempore in eo ad ipsum transmissus succus mansisset, ac in sanguinis absolutionem transmutari non potuisset, raptus siquidem ab impetu distributionis: & propterea, ut diutius in eo persisteret, ac perfecte alimentum alteraretur, ac in sanguinem mutaretur; machinata natura est transituum, seu uiarum angustias, quemadmodum in aliis locis hoc machinata est: ut in uentriculo pyloron, in intestinis inuolucra ante testes, arterias, & uenas inuoluitas, in capite plexum retiformem. In quibus partibus, cum natura uoluerit diutius materias morari; transitū ipsi difficilem molita est, ut tradit Galen. quarto de usu part. Pari ratione nec pro spiritu naturalium generatione talem in iecinore sinum natura non fabricauit: cum materia eius diutius in eo non mansisset, tum quia attingi minime potuisset ab omnibus insitis iecinoris spiritibus, à quibus ipse naturalis gigni oportebat. Et propterea aut prædicti naturalis spiritus generatio prohibita esset, aut deterior fieret. Non ab re ergo permanens diutius sanguis in tenuissimis iecinoris uasis, & perfecti sanguinis generationis causa fuit, & absoluti spiritus naturalis. Quinimmo & in generatione animalis spiritus ex ipso uita lib hoc idem natura machinata est reticularem plexum constituens, in quo

quo diutius uitalis spiritus permanens ualeat perfecte in animale transmutari. Sicut ergo ex iecinoris propria carnosa substantia, seu parenchymate alimentum in tenuibus eius uasis detentum potest perfecte in sanguinem uerti: sic ex eiusdem iecinoris insito spiritu tenuior prædicti sanguinis pars diu in ipsis detenta ualeat in naturalem spiritum uerti. Accedit ad hæc, quod nec ipse adeo lucidus, & syncerus esse debebat, uelut animalis, aut uitalis: sed quantum uitalis ab animali deficit, tantum naturalis à uitali: ut possit ille æthereus, uitalis aereus hic (cùm uaporis similitudinem gerat) uaporosus appellari. non ergo deficit locus pro eius congrua generatione. Dum autem spiritum naturalem destruere conantur, quoniam canalis, aut meatus aliquis non suppetit, per quem ualeat ad membra deferri, cùm genitus fuerit, satis admodum ad hoc Resp. patet. Nam, ueluti per arterias à corde ortas uitalis spiritus ad membra deferitur; ita & per uenas à iecinore ortas naturalis ad eadem membra pertransit. Et, si dixerint in uenis eum contineri non posse, cùm unicam tantum habeant tunicam; dicimus nos eam sufficere pro naturalis spiritus detentione: nam, cùm is non tenuis, ac aereus sit, ueluti animalis, ac uitalis, sed turbulentus, ac uaporosus, utpote ex crassioris sanguinis attenuatione, seu halitu genitus; propterea dissipari, ac diffuari per uenarum tunicas nequit. & cùm asserunt oportere insuper easdem tunicas pulsare, ueluti & arterias; non possum tantos uiros non mirari supponentes per hæc uerba propterea arterias continuo motu agitari: quia spiritus continent. at hoc quantum à Gal. mente alienum sit, quilibet lib. an sanguis in arte. natura contineatur, & 6. de Hippo. & Plato. decre. percipere potest. quibus locis aduersus Erasistratū arterias, non propterea quod spiritus in earum cavitatibus continent, moueri, scriptum reliquit; sed ob uirtutem à corde in tunicas ipsarum transmissam. Nam, ueluti substantiæ ipsarum initium cor existit; ita ab eo illico motrix facultas ad ipsas delegatur, quæ ipsi cordi innata est. At, cùm innatus motus distensionis uidelicet, iecinori non adsit; pariter, nec uenis ab ipso ortis, & si spiritum naturalem in eo genitum contineant; haudquaquam eo motu agitabuntur: cum nec arteriæ, propterea quod spiritus sunt receptacula, distensionis, & contractionis motu moueantur; sed quia talem suscipiunt in earum tunicis à corde facultatem, utpote ab eo ortis. Sufficientes igitur canales ac meatus naturalis spiritus uenæ sunt: cùm & crassiusculæ naturæ is sit; nec propterea eas continue distensionis motu agitari opus est, ueluti nec arteriæ; quia spiritus uitalis receptaculum sunt. propterea mouentur, ut diximus.

lib. an sang. in arte. contineatur cap. ultimo. 6. de pla. c. 7.

diximus. Vltimo loco, quia nec aeri patere uiam conspicitur, ut eo ueluti & reliqui spiritus, is, qui naturalis dicitur, nutriatur; hac quoque ratione ipsam destruere conantur. Cui responsum uolo, quod nec hæc nutritionis uia spiritui naturali deficit: nam ad simas eius partes arteriæ inseruntur, ut Galen. patet. 4. de usu part. non propter aliud, nisi ut refrigerationem eis partibus suppeditent. quem usum, & gibbæ hepatis partes quodammodo ex continuo septi transuersi motu eis uicino suscipiunt, quod quidem abundans esset spiritui naturali in iecinore contento pro aeris participatione: nam, cum crassiusculus, ac uaporosior is sit sanguinis potius exhalatione, quam aere alitur, & præter hæc nemo unquam negabit apertiones orificiorum arteriarum ad uenas, quas Græci ἀναστομάσεις appellant præter alios, quos præstant usus, propterea factas esse, ut respirationis, ac pulsuum utilitas non tantum cordi, & arterijs, sed cum eis ue-

nis etiam distribueretur, prout decretum reliquit Galen. 6. de usu part. per quas iecur quoque, promptè & respirationis, & pulsuum utilitatis particeps esse poterit. Per dictas ergo respirationes possunt, & naturales spiritus in ue-

nis, & iecinore contenti tanta aeris utilitate participare, quanta egent pro eorum alteratione, ac alimen-

to. Ex his ergo patet,

quanti momenti

sint eo-

rum rationes, qui naturalem spiritum ad Galeni mentem penitus negarunt.

DONATI

DONATI ANTONII

ALTIMARI

QVOD EXQUISITA TERTIANA
ad Gal. sententiam in genere acutorum morborum reponenda sit.

A V D Iniuria medicorum plurimis hæsitare contingit, num tertiana febris in acutorum morborum numero connumeranda sit: cum & tertiana ipsa nõ uno modo dicatur, nec acuti morbi simplicis, ac unus tantum naturæ in Hippo. & Galeni doctrina esse reperiantur. Duo hæc igitur primam, atque præcipuam dubitandi causam præbuerunt. Adde tertium; quia nec alicubi ferè compertum est Hippo. aut Gal. de hac re certam proferre sententiam. Quapropter uolens ipse propositi quæsitæ ueritatem indagare, simulque ab eorundem decretis non decedens, quid sentiam asserere; terminorum primò exactam notitiam tradere, rationibus deinceps, & prædictorum præsertim auctoritatibus, quam sentio, ueritatem fulcire conabor, & demum quas aduersus in medium asserre consueuerunt dubitationes, soluere non graua bor: ut exinde irrefragabilis propositæ rei ueritas cunctis pateat.

De febre ipsa (quoniam eius essentia iuxta Gal. sententiã. 6. de morb. uulg. non secundum Hip. modò, ac præclarissimos medicos, sed et secundum communem omnium hominum consensum est præternaturam caliditas, maxime quidem in totum animal diffusa, sin minus, aut omnino uel in pluribus partibus, uel in nobilissimis accensa) uelle nos modò, ut rem longissimis uerbis tractare uideamur, differere, num eius caliditas fuerit eadem, uel diuersa cum naturali caliditate: & si eadem; nunquid numero, uel specie, aut genere eadem: & si diuersa; quibus differant, penitus abstinere decreuimus: cum & præter morem nostrum

Z sermo-

4. de usu part.
cap. 13.6. de usu part.
cap. 17.6. epid. 5. p. co.
29.

sermonem protelare opus esset, studiosisque confusioem potius, quam doctrinam pareveremus, & quæ ab alijs sexcentis in locis prius tradita sunt, nulla exinde utilitate percepta, hic conscriberentur. Iure igitur hæc res Conciliatori, Gentili, Nicolo, ac huius classis alijs tractanda relinquatur. Tantum cum Gale. lib. de ca. morb. dicamus febrem esse totius animalis calorem immodicum: uel, ut. 8. metho. med. asserit, febrem calorem esse adeo immodicè auctum, ut & hominem offendat, & actionem ledat: uel, ut comm. apbo. 1. s. prim. lib. ubi febrem retulit esse conuersionem natiuæ caliditatis in igneam. Huius tria esse genera primo de disse. feb. scriptum reliquit pro ratione triplicis substantiæ, quæ nostri corporis naturam constituit Hippo. auctore, quas substantias continentia, contenta, & impetum facientia nominauit. Continentia appellans ipsius corporis partes solidas: contenta humores: & impetum facientia spiritus: febrilis nanque dispositio aliàs ex alio de prædictis incipit, prout una magis, quam altera substantia ab una, uel altera causa præter naturam calorem suscipere parata est: In quacunque enim earum primum suscipitur præter naturam caliditas, genus aliquod febrium constituitur: ut, si in spiritibus; diaria dicta febris generatur: si in humoribus; putrida: si in partibus solidis; hectica gignitur. spiritus dico humores, & partes solidas cordis, & non aliarum partium: cum, & si spiritus omnes totius corporis, & humores, uel solidæ partes præter naturam calfactæ sint, quæ uerò in corde continentur; non adhuc, neque febris dici potest, neque est: prout Gale. sexcentis in locis, præsertim eodem libro primo de disse. feb. testatus est: ipsius nanque cordis aliquam prædictarum substantiarum calfactam esse præter naturam opus est, si febris gigni uelit: spiritum uidelicet; si diaria: humores; si putrida: & partes solidas, si hectica; quàmuis non semper prædictæ cordis substantiæ pro febrium generatione primo afficiantur, oporteat: contingit nanque sæpenumero non in diaria duntaxat, ut spiritus alij primo calfacti sint præter naturam, ut animales, aut naturales, uel uitales illi, qui in arterijs continentur, ex quibus deinceps ad eos pertransit, qui in corde continentur, quo tempore & diaria febris constituitur. Quemadmodum de ea diaria, quæ ex inguinum inflammatione, æstu, uel frigore ortum habet Gale. scriptum reliquit primo de dif. feb. ac primo de arte cur. ad Glau. & ea, quæ ex cruditate excitatur. 8. metho. med. ex his nanque causis alij spiritus primo præter naturam caliditatem suscipiunt, demum per consensum ad eos, qui in corde continentur, transfluens

fluens diaria generatur febris. At, si ex ira diaria febris excitetur; hi qui in corde spiritus continentur, primò afficiuntur. uerùm hoc idem obseruare licet in putridis febribus, quoties putrescentes succi aut intra uasa continentur, uel in una eius determinata parte, aut inflammationem parientes, uel citra phlegmonem in ea, ueluti in foco quodam detenti febrem efficiunt: nam cunctis hisce modis putrida febris generari potest Gale. teste 1. 1. meth. med. Hi nanque putrescentes succi primò præter naturam caliditatem excipientes ijs, qui in corde continentur humoribus, deinde impartunt, ac proinde febris generatur putrida. Quo fit, ut in hac febre ea pars primò afficiatur, in qua putrescens succus continetur, aut inflammatio oritur, ex qua cor demum simul afficiatur, oportet. dico secundum humores eius, quomodo de diaria quoque, de qua supra narrauimus, existimandum est. Pari modo de hectica febre dicendum erit: nam hæc interdum fit præternaturam calore, primò partes solidas, iecinoris uidelicet uentriculi, aut renum, uel aliarum partium depascente, & demum ipsius cordis. quo tempore hectica febris dicitur, ut Gale. uisum est. 1. 10. metho. med. licet igitur nullum febrium genus generari ualeat, nisi cordis substantia aliqua in calfacto esse posita sit, ut spiritus eius in diaria, humores in putrida, & solidum corpus in hectica: non tamen perpetuò in dictarum febrium generatione prædictæ cordis substantiæ primò afficiuntur, neque ipsum cor, sed sæpenumero euenit (uelut in singulis febrium generibus ostendimus) ut affectus spiritibus, uel humoribus, aut partibus solidis aliarum partium primò ad eas, quæ in corde sunt substantias communicata affectione, febris pro ratione substantiæ diuersæ præter naturam calfactæ generetur. Hoc tanquam ualde necessarium, ac utile pro dictarum febrium curatione, nec à quàmplurimis hoc seculo obseruatum prætermittere nolui: cum eam partem, quæ primò afficitur, omnino inuestigandam esse, pro optima cuiusque uitij curatione Gal. ubique præcipiat. 2. præsertim, & 3. lib. de lo. aff. ei nanque auxilia adhibenda sunt, ut morbus curetur. Curationem uerò pro ratione diuersæ partis affectæ uariadã esse. 1. 10. meth. meden. Galen. docuit, dum de hectica uerba faciens asserit, alia debere remedia adhiberi, si cor: alia si iecur, uel uentriculus, aut renes primò afficiantur. aliisque partibus topica remedia applicanda sunt: nam semper ei, quæ primò affecta est. Hoc etiam in putrida, & diaria febre obseruandum est saltem pro topicis applicandis remedijs, qua ratione tot, tantaque topica remedia pro curandis febribus deseruientia inueni-

lib. de cau. mor.
cap. 2.
8. metho. med.
cap. 1.

1. de diff. fe. c. 1.

lo. cit.

1. de diff. fe. c. 5.
1. ad Glau. c. 2.
8. meth. med. c.
5. & 6.

11. met. me. c. 4.

10. meth. med.
cap. 8.

2. de loc. aff.
ca. ulti. 3. de lo.
aff. c. 1.

10. meth. med.
cap. 8.

ta fuerunt : non enim indistinctè partibus applicanda sunt, pro ut maior medicorum pars hisce temporibus consuevit: sed cognita parte, quæ primò afficitur, eidem cum opus est, adhibeantur, non tamen propterea ipso corde, tanquam in febribus aut per essentiam, aut per consensum necessariò affecto, ac membro existente principi derelicto: sed ipsi semper in febribus succurrendum quoque fore censemus: uerùm non ut perpetuò eo primò affecto, ut malè quidam sentiunt, asserentes in febribus semper eam primam partem affectam esse: Nam neque in diarijs, nec putridis, aut heclicis sempiternæ ueritatis esse supra ad Gale. mentem ostendimus. Interest itaque medici exquisitè in qualibet febre partem, quæ primò afficitur, dignoscere, ut ei etiam primò curatio dirigatur: nec in omnibus indistinctè asserendum esse (ut ex his, quæ diximus, constat) cor primum esse semper, quod afficitur: ut nostro æuo maior medicorum pars uno ore fatetur: semperque de eo sollicitos nos esse debere, utpote quòd princeps membrum existat, necessariòque in cuiusuis febris generatione afficiatur; licet non semper primò. In numero uerò februm quæ quidem ex humorum putredine consistunt, tertiana existit: neque enim magnus earum numerus est, ut Galenus inquit secundo de crisiibus, & secundo de differentiis februm, sed omnes tres existunt: biliosa uidelicet, melancholica, & pituitosa, hoc est, tertiana, quartana, & quotidiana. Harum uerò cuiusque differentia duplex existit, intermittens uidelicet, & continua, ita ut omnes simplices februm putridarum differentia sex numero sint: quamuis aliquæ aliæ differentia illis accedant: ex humoris scilicet copia, quantitate, & qualitate putredinis, modò motus, & parte, in qua humor putrescit, ut idemmet Gal. testatur eo. 2. de diffe. feb. Et, ut ad tertianam ueniamus, de qua uerba facturi sumus, alijs derelictis, præter id quòd quædam est continua, sic dicta nomine generis: multas tamen circuitiones particulares continens, & non unam tantum, sicut uera continua, quæ continens dicitur febris, cuius omne tēpus una accessio est ab initio usq; ad finem, sine ea equalis persistat, aut paulatim decrescat, uel paulatim crescat: quædam uerò intermittens, seu ad integritatem desinens: ipsam intermittentem, quæ tertio quoq; die infestat pro ratione diuersæ longitudinis, uel breuitatis accessionis eius, & intermissionis, uariis nomenclaturis appellari apud Gal. inuenio, cum. 2. de diffe. feb. tum primo, & 6. de morbis uulga. Nam cui & accessionis tempus breue est, & initium cum rigore, & cum sudore solutio, bilisq; uomitu, uel etiam infer-

inferne aluo biliosa deiciente, huic exquisita tertiana nomen inditum est: cui autè horum aliquid deest, non amplius exquisita, sed tertiana simpliciter uocatur. Verùm, si & intermissionem minorem habuerit, scilicet accessione; tertianam hanc productam nominare licet: tametsi hæc maioris, minorisq; ratione differentiam magnam obtineat: cum & magis productam unam admodum productam aliam, & maxime, seu plurimum productam reliquam nominet. Verùm eas hoc modo deefiure quodammodo obscurum est: cum & recentiores medici de eis quotidie certent, atque contendant, ne id quidem agnoscentes se de nomine contendere. talem igitur nominum subtilitatem querere necessarium medicis non est: cum & rectè curare tertianam ualeant, ac eius euentum præsentire, inspecta tantum accessionis, & intermissionis longitudine, & specie, seu forma eius, quæ in ipsis tertianis uariari contingit, uelut in alijs quoque febribus per circuitum repetentibus, aut ex parte redundatis succi, & hoc uel quantitate, uel qualitate ipsius: nam, uelut copiosior bilis longiores, pauca breuiore efficit accessiones; sic tenuis, quàm crassa: breuiore: crassa uerò, quàm tenuis, longiores parit. Vel uirium ratione: nam uirium robur breuiore: ea uerò imbecilla multo longiores accessiones efficiunt. Totius quoq; corporis constitutio causa est, ut interdum breuiore sæpenumero longiores fiant accessiones: corpus namq; rarius quātum in se est, breuiore, densius aut longiores efficit: facultas nāq; ualida promptius à se expellit id, quod alienum est. corporis autem raritas minime detinet id, quod effertur. quo circa ita affectis cito euacuari excrementum necesse est, si etiam alia similia existunt. Pari ratione quibus econtrario corpus afficitur, iis necesse est longiorem esse extremetorum excretionem debiliter expellente facultate, detimente autem ea, quæ effertur meatuum angustia, ac corporis densitate: omnibus autem prædictis insimul concurrentibus aut breuissima, aut longissima accessio fit: nam ob paucitatem, bilisq; tenuitatem, robur uirium, & uariatam amplitudinē breuissima fit accessio, longissima aut ob copiam, eiusq; crassitatem, uirium imbecillitatem, meatuumq; angustiam, seu corporis densitatem. Si uerò prædicta omnia haud concurrant, sed eorum quædam pro communicantium causarum diuersitate; accessio magis, uel minus longa erit, uel breuis, in medio longissima, & breuissima non paruam secundum magis, & minus differentiam suscipiens. liquet igitur ex his tertianæ accessionem propterea non semper esse æqualem: quia non perpetuò eadem bilis copia, eiusdemque substantiæ putrescit, nec in corporibus eandem

semper

2. de cris. ca. 9.
2. de dif. fe. c. 2.

2. de diffe. feb.
cap. 8.

2. de diffe. feb.
cap. 8. r. epid. 5.
1. com. 23. & 5.
2. com. 25. 6.
epi. 5. 2. com.
33.

semper constitutionem, ac vires aequales habentibus. & propterea hæc inspiciens medicus causam promptè inueniens longitudinis, uel breuitatis accessionis eius ritè eam curabit, eiusque finem prænuntiabit; etiam si quouis nomine ipsam appellet. At, ut clarior nostra euadat oratio, quia singulis tertianis iuxta Gal. doctrinam suâ cuique nomen imposuimus, prout magis, uel minus earû accessio prolongatur, cû sermo noster de ea erit tertiana, cuius accessio duodecim horas non pertransit, quæ maxima est eiusdem accessionis longitudo; eam uel exquisitam tertianam, uel absoluto sermone, simplicique appellatione tertianam nominato, prout & græcorum consuetudo est altero duorum modorum indifferenter eam appellare, ut sexcentis in locis præsertim Commento apho. 59. 4. lib. testatur Gal. Cuius insuper differentie quedam ex longitudo, & breuitate accessionis eius ortum habent: eius nanque accessio interdum usque ad duodecim horas prolongatur, sæpenumero ad decimam, & quandoque ad sex, uel octo tantum, uel etiam ad pauciores, prout dicta flaua bilis, ex qua excitatur, in maiori fuerit, uel minori copia crassioris, uel tenuioris substantiæ: ac in corporis dispositione rara, uel densa: & vires robustæ, uel imbecillæ fuerint. Verum, quoniam hæc tertiana de numero est morborum, qui per circuitus repetunt; quarendi propterea occasio oritur, quamobrem febres quedam (in quarum numero tertiana est) per circuitus repetant. Huic Gal. 2. de diff. feb. paucissimis uerbis satisfacere uidetur: nam circuituum repetitio, inquit, aut oritur ex fluxione, quæ ex robustioribus partibus ad imbecillimas fit; cû uide licet in aliqua parte excrementum ex quauis causa generatur. demum eiusdem partis expultrice facultate ualida existente reseratis uis, ac eodem excremento non admodum crasso, nec multo existente ad alias transmittitur, ac ex illis ad alias, quoad ad unam quandam deueniat, quæ cum alijs alijs imbecillior sit. quo loco decumbens præter naturam calfactum, ac putrescens febrem excitat, tantoque tempore per circuitus repetit, quanto eadem dispositiones in mittentibus, & suscipiētibus partibus permaneat. Interdum, et si pars, quæ excrementa transmittabat, amplius non mittat, quæ ratione neque ab alijs suscipiat; remanet tamen in ea parte, quæ prius excipiebat imbecillitas quedam. quo fit, ut febris oriri possit; quoniam sibi ipsi excrementa generat; et si ab alijs non excipiebat, uelut si ea ab initio imbecilla fuerit sibi ipsi excrementa generans, eaque expellere non ualens, cum imbecilla ea sit, excrementum uerò fortè multum, aut crassum, uiaque; obserata, fit, ut sibi ipsi initium febricitandi afferat,

serua=

seruabiturque; non minus eiusdem febris circuituum repetitio quoad in prædictis partibus similes dispositiones permanserint. Accidit & tertio, quòd quedam partes nec ab alijs suscipiant excrementa, ut pote nulla existente parte, quæ ea transmittat, uerum præternaturam affectæ: ut, cû supra modum calefiant aut, doleant; ad seipsas excrementa trahunt. proinde fit, ut, ubi putrescant, qui trahuntur succi, febrem excitent. hoc modo fluxione orta tam si corpus plenum sit, excrementisque; reseratum, quàm si eisdem uacet, admodum tamen larga existente fluxione, ubi plenum; pauca uerò, ubi excrementis uacet. nec secus tandiu per circuitus repetet dicta febris, quandiu calor, aut dolor in eisdem partibus perseverantiam habeat. Tribus igitur modis iuxta Gal. sententiam. 1. de diff. febr. quauis putrida febris generari potest, quæ per circuitus redit; quamuis interdum eueniat, quòd non una tantum, sed plures prædictarum causarum communicent in februm putridarum generatione, quæ circuitione fatigant, ut puta fluxio in aliqua parte ab alijs mittentibus excipiat, & eiusdem adsit imbecillitas, ita ut non tantum suscipiat, sed & sibi ipsi excrementa generet. quibus in ea parte putrescentibus si febris gignatur; duplicem habebit, & generationis, & per circuitum repetitionis causam, prout Gal. 2. de diff. fe. scriptum reliquit. Causæ igitur, quòd febres quedam per circuitum repetant, ac quibus alii morbi, tot, ac tales sunt.

loco cita.

loco cita.

At, quòd ad integritatem aliquæ earum accessiones desinant, non difficile est inuenire: nam, cû prioris accessionis tempus adeò breue fuerit, ut priusquam secunda incipiat, iam prima deserit; medium interuallum inter secundæ accessionis principium, & prioris finem totum sine febre existit. at, ubi secunda prius incipiat, quàm prior omnino soluat; nihil harum medium relinquitur. quare ad integritatem non desinet. quærimus itaque nos de ea tertiana febre, nunquid sit morbus acutus, quæ tertio quoque die per circuitus repetens eius accessio duodecim horas non pertransit: quòd tempus longissimum est, omninoque intermittit. eam pro clariori doctrina indifferenter, aut absolute tertianam, aut cum additione exquisitam, quòd ab alijs differat, nominabimus. Hæc causam habet flauam bilem superabundantem in toto corpore latam, ac motam. quo fit, ut in ea uehemens fiat rigor, bilis superueniat uomitus, aut alui deiectio biliosa, uis, ac sudores biliosi, ab acutissimis, continuis, maximeque adurentibus febribus hoc tantum discrepans, quòd in illis biliosus succus una cum sanguine intra uenas contineatur, in hac per totum corpus deferretur, ac per singulas eius partes disseminatur. distant ergo hæc febres in

ter

ter se locis tantum, in quibus superfluous contrahitur humor. conueniunt uero in causa: utraque enim à flaua bile gignitur, ut Galen. inquit. 2. de crisibus primo de morbis uulga. commen. aphori. 5. 4. lib. & sexcentis aliis in locis. Num autem hæc, & qualibet alia febris interdum symptoma, & non morbus dici, & esse possit, ad eod quod, ut uulgo medicorum asserit, febris accidens, & non morbus dicatur; non minimam difficultatem habet: cum apud Galen. compertum sit nonnunquam febrem symptoma nominare, præsertim cum inflammationes sequitur, ut patet commento apho. 4. 4. 6. lib. cum de ea febre loquitur, quæ ad inflammationem uesicæ consequitur: asserit enim eam esse casum eiusdem inflammationis. & 3. de locis affectis de febre phreniticis orta inquit eam unum quoddam symptoma, seu casum censi cerebri dispositionum. idem quoque fateri uidetur, & primo de arte curan. ad Glau. circa finem, & secundo eiusdem circa principium, & primo de diff. feb. circa finem, cum de diaria differuit, quæ ex æstu, uel frigore ortum habet, febrem dixit interdum esse symptoma solius in capite dispositionis, præmittendo pronunc ea, quæ scripsit commen. aphori. 6. 6. & 7. 3. quarti lib. & 4. 3. septimi li. cum ad mentem antiquorum, & non iuxta propriam sententiam illud conscripserit; uelut liquidò cuilibet eius scripta inspicienti patere potest. At nos prædictis haudquaquam obstantibus cum comet Galen. indubitanter affirmare audemus nullam febrem quouis modo genitam posse nec dici, nec esse symptoma, sed semper, quæcunque ea sit, morbus est, & dicitur: illud tantum animaduertentes in eiusdem Galen. doctrina, quod, cum de symptomate bifariam loqui possimus; generatim scilicet, & speciatim sumpto, ut patet libro de diff. sympto. quando dicimus febrem non posse dici, nec esse symptomata; de eo intelligendum erit speciatim, & non generatim dicto: nam neminem præterit non febrem tantum, aut quemuis alium morbum symptoma dici posse generatim sumptum, sed & morborum causas, & uniuersaliter quicquid præter naturam corpori accidit, siue morbus sit, siue causa, siue symptoma propriè dictum fuerit: uerum de eo symptomate intelligendum erit, quod speciatim sumitur. hoc autem trifariam distinguitur à Gale. eodem libro de diff. sympto. aliud nanque affectus nostri corporis est, aliud functionum noxa, & reliquum excrementorum immodica excretio, aut suppressio. Quo supposito tanquam uero Galen. decreto, quod quæuis febris perpetuò morbus sit, et non symptoma sumpta ipsius morbi definitione, quæ à Galen. non modò lib. de diff. morb. & sympto. uerum

1. de crif. ca. 6.
1. epid. 2. com.
20.

3. de lo aff. c. 7.
1. ad Glau. c. 4.
& 5. 3. reg. acu.
& 1. ad glauco.
cap. ultim. 2. ad
glauco. c. 1. 1. de
diff. feb. ca. ulti.

lib. de diff. sym.
cap. a.

lib. de diff. mor.

uerum sexcentis alijs in locis conscribitur absque ulla difficultate probari potest: nam, cum morbus sit præter naturam affectus, à quo primò actiones impediuntur, febrisque perpetuò huiusmodi sit, semper enim functiones per se primò lædit: necessariò sequitur semper esse morbum. Ad hæc, si omnium medicorum consensu febris essentia est præter naturam caliditas in totum animal effusa, uel in plurimis, aut saltem non bilissimis partibus accensa, ut. 6. de morb. uulga. Gale. testatur; ergo perpetuò morbus erit in intemperie, uelut ipsemet lib. de diff. morb. sentit. hæc autem intemperies uniuersi febrium generis est calor eod. teste. 1. metho. quo fit, ut frigidis semper curetur tanquam contrarijs ei existentibus. Erit igitur quæuis febris semper morbus in intemperie, eaque calida: talis nanque est eius propria essentia, ut diximus. Rursus, si symptoma sit febris speciatim sumptum, cum id triplicem habeat differentiam; necessariò in earum aliqua reponi deberet. at, quod in nullo symptomatum genere ea collocari possit, facile deducitur: cum nec in genere noxæ functionum esse poterit, nam ipsa per se primò functiones lædit, & non est aliqua functionum noxa, ut patet per omnes functiones discurrenti: nec in genere affectus corporis connumerari poterit; cum hæc symptomata functiones non offendant, nec per se primò: uerum febris ipsa est, quæ per se primò functiones lædit. In genere autem retentorum, uel excretorum immodicè quis ad eod erit insulsus, ut febrem reponat? nemo inquam; & si per cuncta excrementa discurrat. Cum igitur in nullo symptomatum genere reponi febris ualeat; relinquatur, ut nullo pacto quocunque modo ipsa oriatur, symptoma propriè dictum appellari possit, sed semper morbus in intemperie, eaq; calida. Et, si qui eam quandoque morbum, interdum symptoma appellant; id faciunt, quoniam febris essentiam, atque propriam naturam ignorant: nec minus eos præterit, quibus morbus à symptomate distet. & propterea unum cum altero confundunt. Quod, si Galenus præcitat. locis, & alijs quibusdam interdum febrem symptoma alicuius præter naturam affectus appellarit; non propterea illico febrem esse symptoma dicendum erit speciatim dictum: cum hoc & eius doctrina, & ueritati satis pugnet, ut supra monstratum est. Sed attendendum Symptoma nomen græcum à græco uerbo συμπτω deductum apud eosdem græcos nonnullos habere significationes: nam, uelut uerbum ipsum συμπτω significat quandoque contingo, concido, interdum incurro, com-peto, consequor &c. sic symptoma id, quod contingit concisionem.

6. epid. f. p. com.
29.
lib. de diff. mor.
cap. 5.
11. meth. med.
cap. 2.

concasum, incursum, uel alicuius rei affectum significat. Quo fit, ut, cum symptoma dixerit febrem esse alicuius dispositionis præter naturam; nil aliud uoluisse intelligere, quam eam contingere cum dicto affectu, uel eiusdem esse affectum, seu ad eum consequi, ut dilucidissime constat ex eius uerbis in fine primi libri de arte cu. ad Glau. & principio secundi cum de febribus, quæ inflammationibus accidunt, seu contingunt, uerba facit. Illud quod nec ignorauit doctissimus Leoniceus, qui hoc modo nomen illud Symptoma lib. prim. de diffe. feb. iuxta finem interpretationis est, cum dixit. Eorum uero nonnullis febres solum capitis dispositionem consequi. & non dixit eiusdem dispositionis esse Symptoma, uelut Laurentianus, quod parum doctis non parui erroris causa esse potuit, prout quibusdam usque ad nostra tempora fuit. Febrè igitur aliquam esse symptoma proprie, & speciatim dictum tanquam erroneum in Gale. doctrina, à ueritateque ualde alienum quiuis asserere caueat: Nam qui arbitrantur interim eam symptoma censendam esse, ob id sunt accusandi, ut Galen. inquit lib. de diffe. morb. quod non expectantes, donec ab alijs confutentur; ipsi seipso reuincunt. quod si illud reperitur conscriptum; modo, quo exposuimus, erit intelligendum, nisi forte Galenus ad aliorum mentem loquatur, ut in quibusdam prædictorum locorum patet. erit denique propterea tertiana febris morbus. num uerò acutus, uel non acutus nondum liquet. Pro huius dilucidatione animaduertas, oportet Galen. tertio prognost. scriptum reliquisse duas esse temporum præfinitiones in morbis, qua ratione acuti, aut diutini dicuntur, qui quidem sic ab eo sæpenumero illustrioris disciplinæ gratia nominantur. uerùm, cum non duæ tantum re uera morborum differentie sint, sed permultæ admodum; iccirco nec eos laudat secundo de diebus decreto. qui duas uniuersas morborum species ponuit, neque utranque deinde diuidunt: nec illos probat, qui tot esse dicunt, quot dierum decretorium circuitus: acutos propterea sub hac ratione subdiuidens eodem loco asseruit quosdam acutos esse, quosdam uerò peracutos, iterum peracutos subdiuidit in exactè peracutos, qui quartam diem attingunt, & peracutos non exactè, qui ad septimam usque producuntur. deinceps inter acutos ait alios esse exactè acutos, qui usque ad decimam quartam producuntur: alios non exactè, qui usque ad uigesimam durant; quanquam & hi quoque acuti sint. est insuper aliud morborum genus, quod ex delapsu acuti ad quadragesimam usque diem peruenit, ita uocatum, quod acuto quodam imperfectè iudicato intra diem uigesimum,

1. ad glau. c. ult.
& 2. c. 1.

1. de differ. feb.
cap. ult.

1. de diff. mor.
cap. 5.

3. progn. c. 10.

2. de dieb. de-
cret. cap. 12.

simum, deinde uehementia eius confracta, reliquum eius intra quadragesimum diem dissolui consuevit. nonnulli autem statim ab initio uelut prohibiti, tardèque moti, & nullam interea subitam mutationem moliti ad quadragesimum diem producunt. duplex autem horum quoque natura est: uel enim accessionum remissiones in integritatè finiunt, uel continua febris semper perdurat: tales etenim (ut ipse asserit) acutorum morborum naturæ adharere uidentur. iam alii manifestè sunt utique diuturni, qui iterum pro diuersa secundum tempus eorum præfinitione diuersis habere possunt species, seu differentias, quas omnes, in uarijs tamen locis Hippo. in omnibus admirandus conscripsit, ab ipsis euidentibus sermonem capiens. Exactè nanque peracutorum memoriam habet apho. 7. primi libri, dum dixit. Vbi morbus peracutus est, statim extremos habet labores, & extremè tenuissimo uictu utendum est, per extremos labores, ut Galenum fuit, intelligens accessiones, & casus omnes maximos, atque uehementissimos; cum in ipsis statim morbi incidat uigor, in primis uidelicet eius diebus, hoc est, circa primos quatuor dies, uel paulò ulterius: in quo morbi summo uigore prædicta duo maxima, ac uehementissima fiunt, accessiones scilicet, & casus uniuersi: peracutorum autem non tamen exactè libro primo de ratione uictus in morbis acutis sub his uerbis meminit. Sorbitionem dare oportet neque multam, neque crassam, sed post septimam, uel nonam, si ualidus sit, & iterum. Quibus utique uel quinto, uel septimo, uel nono fieri debeat morbi iudicatio & c. at de exactè acutis in aphorismo 23. secundi lib. sub his uerbis scripsit. Acuti morbi in quatuordecim diebus iudicantur. acutorum uerò non exactè. 3. prog. oblitus non fuit, cum inquit. Itaq; primus impetus hunc in modum finitur, secundus uerò ad septimum producitur, tertius ad undecimum, quartus ad decimum, quintus ad decimum, sextus ad uigesimum. Hi ergo ex morbis acutissimis per quatuor ad uiginti ex additione terminantur. at eorū, qui ex delapsu, siue decidentia acuti nominantur. 1. prog. mentionem facit, dum talia protulit uerba. Spirationis facilitatem existimari oportet, per quæ magnam uim habere ad salutem in omni morbo acuto; qui cum febre infestet, & quadragesimo die iudicetur, quim etiam sexagesimi, octuagesimi, & centesimi rursus primo de mor. uulg. meminit, & aph. 28. tertii lib. scriptum reliquit nonnullos puerorum affectus diebus. xl. finiri quosdam septem mensibus, reliquos septem annis, nonnullos uerò ad pubertatem usq; peruenire. quæ omnia simul ad clariorem disciplinam, &

1. reg. acur. tex.
44.

tex. 25.

3. progn. tex. 3.

1. prog. tex. 25.

1. de epi. f. 3.
tex. 14.

agrorum usum admodum utilia sunt : etenim sua cuiusque uictus species est. At, quoniam medicorum plurimis, qui ex sola temporis præfinitione morbos diffiniunt, aberrare contingit; non tantum circa eorum appellationes, uerum & rerum quoq; ipsarum dignotiones confundunt: nam paruas, & à periculo remotas febres diarias ex frigore quodam, seu aestu, uigilia, ebrietate, uel ira, aut alijs similibus causis ortas, & si circa primos dies terminentur; nemo tamen uel idiota, uel medicus peracutas febres, seu morbos peracutos uocare consueuit. nec secus morbum aliquem cum segni, lentoq; motu cum interuallis à febre remissis, si usq; ad quadragesimum extendatur, nemo sanæ mentis acutum ex decidentia nominauerit: nec si in decimoquarto finit, acutum nuncupabit: quos tamen, si nudas temporis præfinitiones obseruauerit; acutos, uel peracutos eos appellare cogetur. propterea Gal. 2. de diebus decre. Archigenem laudabat, qui non solum nudis temporibus, sed motu, & natura magis acutum, uel peracutum morbum appellauit, eum talem esse asserens, qui propter motus uelocitatem periculosus existit. quapropter lucidissimus Gal. cunctos, qui in hac re prouenire potuissent errores euitans, eodem loco dicebat, uides igitur nos, cum solutio interdum eandem temporis præfinitionem habet, uel acutum morbum, uel non acutum nuncupare eodem modo quandoq; alium acutum alium diurnum ipso solo motu distinguentes: contingit nanque morbos quosdam quarto, septimo, decimoquarto, uigesimo, uel quadragesimo die terminari, qui non statim acuti, uel peracuti dicendi sunt, nisi eorum motu prius obseruato. hic si celer, seu uelox fuerit, sic appellandi sunt iuxta Gal. sententiam: sin autem segnis, & lentus; nullo pacto acuti dicendi, sed alio nomine nuncupandi sunt, etiam si intra terminum acutorum (ut diximus) finiant. Quare ex motu præfertim, & non ex tempore tantum, morbos præfiniri iubet Gal. ut. 3. de dieb. decre. circa fi. decretum reliquit. nam qui breui tempore terminatur morbus, non autem celeriter mouetur, ut diaria febris, hunc græci βραχυρόνιον, hoc est, breuis temporis morbum, non autem acutum appellant. huic contrarius est, quæ græci πολυχρόνιον nos diurnum, siue longi temporis morbum appellamus, siue quomodocunq; aliter quis uocare ipsum malit. At acutus morbus, licet omnino brachichronius quasi exigui temporis sit; non tamē hac ratione acutus nuncupatur, sed propter eius motus celeritatem acutus dicitur. quia uerò ipsum celerrimè quiescere oportet, ut qui ad propriū finem properat (nam idem est celeriter moueri, ac ad terminum properare) erit propterea acutus morbus omnino, & brachichronius, hoc est, exi-

2. de dieb. decre.
cap. 12.

3. de dieb. decre.
cap. 11.

giii

gui temporis. Propter motus ergo celeritatem acutus dicitur. quod uerò diu morari (eo quod celeriter mouetur) non potest, brachichronius appellabitur: ipsi uerò acuto morbo tardus oppositus est, ut qui non celeriter, sed segni, & tardo motu moueatur: hic omnino polychronius non est, & si quilibet polychronius morbus sit tardus: accidit enim, ut propter uirium robur, aut corporis raritatem, paucitatem, ac tenuitatem humoris. ex quo fit, interdum brachichronius sit: ita nec quilibet brachichronius acutus est; licet quilibet acutus exigui temporis omnino sit; febres nanque diariæ morbi sunt exigui temporis, non autem acuti morbi dicuntur: cum non celeri motu moueantur, neque magni sint. Liqueat igitur ex his, quod, licet quilibet morbus acutus sit exigui temporis, seu brachichronius: non tamen hac ratione acutus appellatur; sed talis dicitur, quia celeriter mouetur uelociter. scilicet tempora eius propria pertransiens, ac ad summū uigorem properans. hac ratione is morbus ei opponitur, qui tardus dicitur: quoniam segni, & lento motu mouetur. & propterea unus ab altero iuxta Gal. sententiam solo motu distinguitur. quod quidem confirmauit. 6. de mor. uul. cum dixit. Acutos morbos dicimus, quicumq; propria tempora usq; in finem uelociter pertransiunt. & propterea non mirum, si iidem ipsi acuti morbi pro diuersa motus eorum celeritate magis, & minus acuti dicantur: nam, ubi statim circa primos uidelicet quatuor dies extremos labores habeat, in summoq; uigore consistat: talis morbus cum uelocissimi, seu celerrimi motus sit; exactè peracutus morbus dicitur. quod, si in septimo consistat die; peracutus, non tamen exactè nominatur, uelocioris quidem & ipse motus existens. non tamen adeo, ut is, qui in quarto, uel paulò ulterius consistebat. si autem in decima quarta die casus uniuersos, ac accessiones extremas habeat, & proinde in summo uigore consistat; simpliciter acutus morbus nuncupabitur, celeriter quidem & ipse propria tempora pertransiens: uerò non adeo ut qui in quarta, uel septima consistebat. At, si quidam morbi debiles, ac parui circa primos dies existant, uerum quarta, aut quinta die continui uehementes, acuti, seu celeres fieri incipiant, aut sexto, uel septimo die tales fiant; acuti, sed non simpliciter dicuntur ad uigesimum usq; diem, uel decimum septimum iudicati: adeo ut morbi continui acuties nunquam possit plures, quam quatuordecim obtinere dies, ut liquet comen. apho. 23. 2. lib. & propterea hi quoque acuti sunt. quidam uerò celeriter à principio moti, imperfectèq; intra diem uigesimum iudicati, deinde contrafacta eius uehementia reliquum eius intra quadragesimum diem

6. epid. c. p. com.
29.

2. de dieb. decr.
ca. 12. 3. eiusdē
cap. ult. 6. epid.
5. 1. com. 29.

item dissolui consuevit. & propterea acuti ex delapsu, seu decidentia, aut acuti, qui in quadraginta diebus iudicantur, appellari consueverunt. Sola itaque motus specie acutus morbus quocunque modo talis dicatur, à diuturno, seu tardo distinguitur iuxta Gal. doctrinam. 2. et. 3. de diebus decreto, & 6. de morbis vulg. cum ille ueloci, seu celeri, bic uerò segni, & tardo motu moueatur: quamuis omnis acutus morbus exiguus temporis sit, ac celer, omnisq; diuturnus, idest, longi temporis necessariò tardus: non autem è contra, ut supra diximus. Proinde cum Gal. citra omnem ambiguitatem, ac controuersiam audacter fateri audeo, tertianam febrem esse acutum morbum. nec scio, si quispiam uel idiota, uel medicus reperiatur, qui hoc idem cōfiteri uereatur: nam, si apud eum acuti morbi solo motu à diuturnis distinguuntur, & propterea hi acuti dicuntur, quia propria tempora usq; in finem uelociter pertransseunt; quod tertiana sit huiusmodi, cunctis liquet: etenim celeriter mouetur; adeoq; uelociter propria tempora pertransit, ut interdum suo motu celeri septem periodos nō expectans (quod tempus ei longissimum est, ut patet aphor. 5. 9. 4. lib.) neq; etiam ultra tertium progrediatur circuitum, uelut Gal. inquit. 2. de crisi bus. quare erit tertiana febris morbus acutus. At, si quispiam dixerit adhuc eam non esse morbum acutum; queritur, in quo morborum genere debeat reponi: non quidē inter polychronios: cum hi multi tempus morbi sint, tertiana uerò exiguus: non in numero eorum, qui tardi appellantur: nam ea celeri motu, hi uerò tardo, & segni mouentur. neq; brachychronius morbus dicendus erit; quia, præterquam quòd exigui temporis tertiana morbus sit, etiam celeriter mouetur. quod brachychroniis nullo pacto competit; hi enim pauci, & breuis temporis sunt tantum, non autem celeriter mouentur, ut est uidere in diariis uocatis febribus. Qua de re, cum neque brachychronius, neque polychronius morbus tertiana sit, neque tardus, qui uerè acuto opponitur iuxta Gal. sententiam. 3. de diebus decreto. necessariò sequitur, quòd in numero acutorum sit: nam præter has nulla alia reperitur morbi differentia apud eum. Quòd, si hi morbi, qui celeriter iudicantur, & ad summum uigorem celerrimè properant, ac magni sunt, à Gal. in commento aphor. 1. 5. & 2. 3. 2. lib. acuti dicuntur, atque sunt; tertianam quis negabit acutum morbum esse, & dici; cum celerrimè iudicetur, & magnus morbus sit? quòd autem celerrime iudicetur, cuius patet magnum uerò morbum esse ei patebit, qui quos magnos morbos Ga. appellat. 4. meth. med. considerabit: trifariam enim dicit

2. de crisi. cap. 3.

3. de dieb. decr.
ccap. ult.

4. metho. med.
cap. 6.

cit morbum esse magnum: uel propter afflictæ partis præstantiam, uel propter affectus magnitudinem, uel quia cacoethe. At tertiana non uantum ratione magnus morbus dici debet, ut puta quia princeps pars in ea leditur cor uidelicet: cum hæc cuius generi febrium communis sit. ac propterea, quia febris ei hæc magnitudo aduenit, Galeno auctore octa uo meth. med. uerum & propter affectus magnitudinē morbus magnus appellari debet: est siquidem tertiana magna, & uehemens febris. quare præter id, quod febris est, illi quoque magnitudo aded notabilis accedit, ut relatione aliarum febrium magna, & uehemens dici possit, præsertim si ad diarias, hecticas, & putridas eas, quæ ex frigidis succis ortum ducunt, comparetur. Cum igitur duplicem habeat magnitudinis causam, et non unā tantum tertiana ipsa, celerrimèq; sua pertranseat tempora, ut prius diximus; iure morbus acutus appellandus erit, si quæ Gal. asserit cōmento apho. 1. 5. & 2. 3. 2. lib. de acuto morb. uera esse concedemus. Eodem quoque com. apho. 1. 5. 2. lib. duplicem fatetur esse acutorum morborum naturam cum febre præsertim: nam uel in humoribus calidis solis, qui nullum obsedere locum, sed æqualiter in omnibus animalis partibus apti sunt ex sua natura generari, uel loco aliquo patiente fiunt; ut in morbo laterali, pulmonis inflammatione, & angina: cum ipsa tertiana ex calidis succis, biliosis uidelicet, generetur, (calidioribus existentibus cunctis aliis, qui in corpore sunt, qui nullum obsedere locum determinatum, sed per totum corpus deferuntur, ut patet. 2. de crisi.) quis aded erit insulsus, qui ipsam negabit esse morbum acutum secundum primam saltim eorum naturā? cum Gal. huiusmodi morbos acutos nūcu pet, qui ex calidis humoribus solis generantur citra aliquē determinatū locum patientem; quāuis non ipsis secundum naturam se habentibus, sed putrescentibus tertiana fiat, ut Gal. uisum est. 2. de crisi bus, cum dixit, Quòd febris acuta uel aliquo humorum putrescente, uel membro inflammationem patiente generatur. Verum, cum nec pituita, nec melancholicus succus putrescens acutas febres pariat, ut cuiq; liquet: ex his nāque morbi longi, seu diutini sunt eodem Gal. auctore com. apho. 1. 5. 2. lib. sequitur, quòd ex bile putrescente febris acuta generetur. qua de re tertiana febris acuta erit: cum ex bile putrescente ortum habeat. Ad hæc quis unquam tertianam esse morbum acutum dubitabit, si Gal. uerba inspiciet, & intelliget, quæ commento apho. 5. 9. 4. lib. scripsit sunt autem talia. Sicuti igitur in morbis continuis acutorum quidem morborum terminus est quartusdecimus, per acutorum uerò septimus: sic in

8. metho. med.
cap. ult.

2. de crisi. cap. 3.
& 6.

2. de crisi. cap. 6.

intermit-

intermittentibus longissima tertiana febris terminū habet circuitum septimum. Rursus autem sicuti in peracutis morbus poterat iudicari quinto, quarto, & tertio die; sic & in tertiana eisdem circuitibus fieri solutio potest non expectante natura septimum. Cum igitur Gal. dixerit, sicuti in morbis continuis acutorum quidem morborum terminus est quartusdecimus, peracutorū septimus, & demū addidit sic in intermittentibus; quærendum est, de quibus intermittētibz loquitur, de acutis, uidelicet, an de tardis, & diuturnis. Non est dicendum de tardis, & diuturnis, cum tertiana non sit huiusmodi, præter id, quod falsum esset illud, quod asserit, longissimum scilicet terminum earum esse circuitum septimum: cum multæ non exquisitæ tertianæ reperiantur, adeo tamen diuturnæ, ut non modo ultra septimum circuitum protendatur, sed ultra decimum, uigesimum, & interdum quadragesimum. Nec ualet, si dixeris, de intermittentibus brachychroniis eum fuisse loquutum: quoniam & comparatio frustra esset, & nihil utile concluderet Gal. in prædictis uerbis acutos morbos continuos cum brachychroniis intermittētibz comparans, qui alterius generis sunt morbi præter id, quod iam probatum est tertianam de numero eorum non esse. Quare uelis, nolis, fateri cogere, quod de intermittentibus acutis loquatur, cum dixit. Sic in intermittentibus longissima tertiana febris terminum habet circuitum septimū, tertianam ipsam exquisitam acutum morbum intermittentem nuncians. quod insuper uerba eius sonant: nam, cur prius oportuisset dicere sicuti in morbis continuis acutorum quidem morborum &c. frustra utique apposuisset uerbum illud Continuis, sed satius fuisset dicere, sicuti in morbis acutis. uerūm, quoniam percipiebat Ga. quod in numero acutorum morborum comprehenduntur et continui, et intermittentes; propterea utrosq; comparauit significans, quod, uelut se habet decimusquartus dies in acutis continuis, quia ultimus est eorum terminus; sic in intermittentibus acutis, ut in tertiana ipsa, ultimus terminus est circuitus septimus: quod enim in continuis una dies ualet, hoc intermittētibz accessio, & propterea tertiana poterit ante septimum circuitum iudicari, ut puta in tertio, quarto, uel quinto circuitu, uelut peracutus morbus in eisdem diebus septimum diem non expectans. erit denique tertiana exquisita acutus morbus intermittens, si præposita Gal. uerba ueritatem contineant. Rursus, si uerum est biliosum semper acutos morbos operari Gal. decreto com. apho. 2. 2. 7. li. qui tertianam negabit esse morbum acutum eius sententiæ, ac ueritati ex aduerso pugnet; cum & ipso ex bile

le ortum habeat. quinimo, si quis ualet ex syncera bile morbus gigni, ille præcipuus erit exquisita tertiana. At fortè dices, Gal. pro semper intellexisse ut plurimum, ut sensus sit uerborum eius biliosum semper hoc est, ut plurimum operari acutos morbos: possent forte Gal. uerba hoc modo exponi, ni usus fuisset aduerbio græco (αἰ) quod nullibi compertū est aliud latine significare, quàm semper. quapropter hic pro semper exponere ut plurimum, siue magna ex parte penitus falsum est, ut cuilibet, qui græcas literas callet, manifestò liquet. Erit itaque ob id acutus morbus tertiana; quia biliosum semper acutos morbos operatur. Quod insuper tertiana febris acuta sit, patet iis, qui Gal. uerba inspicientes. 6. de morbis uulga. ea intelligere uelint: nam textum Hippo. exponens, in quo febrium differentias conscribit super Hip. uerba, alia uerò acuta, inquit Gal. de caliditate celeriter manui occurrente, suumq; ipsius uelocem motum ostēdente te intelligere opus est. ex quibus uerbis constat, quod eas febres acutas Hip. & Gal. appellant, quæ sua caliditate celeriter manui occurrunt, suumq; uelocem motum ostendunt. At qui tertiana huiusmodi est: ipsius nāque caliditas nō uelociter modo, sed uelocissimè manibus occurrit. quod cum pateat ad sensum; alia probatione minimè indiget. tum igitur quia suum ipsius uelocem motum ostendit, hacq; ratione eius caliditas celeriter manui occurrit: tum etiam quod septenis circuitibus, quod tempus longissimū est, iudicatur Hip. auctore. apho. 5. 9. 4. lib. erit tertiana febris acuta. Libro quoq; 8. de Hip. & Plat. de cr. redar. quæ Plat. Gal. de causis generationis febris tertianæ, atq; quotidianæ, inquit. acutissimas, et ardētissimas febres à flaua bile oriri: et tertianā ex ardentū genere esse. at. si tertiana ex genere ardentū feb. necessariò & acuta febris erit. neq; enim una ardēs febris est, quæ nō acuta dici possit, ut in expositione febris acutæ patet. hoc idē confirmant lib. de Palpi. trem. rigore, & conuulsione, dum dixit. Tritæi quidem exacti si qua nota enidens sit; est à rigore: quod, cum uehementibus rigoribus inuadant paroxysmi, nullus autem uel non sane mentis febrem hanc in succo frigido fieri affirmet: cum genere ardens sit. 2. c. Vides igitur, quo pacto tertiana cum genere sit ardens; acuta quoque febris dicenda erit, nisi asserere audeas ardentem aliquam febrem non esse acutam, quod penitus Hippo. & Galen. doctrinæ, ac ueritati pugnat: nam quæuis ea sit, ex calidis procreatur succis biliosis, præsertim quorum natura est acutos morbos generare. qua ratione fit, ut, cum ardens febris à Gal. dicatur tertiana; non minus & acuta dici debet: cum enim ex bile ortum

habeat; febris utique erit multam, & acrem habens caliditatem eodem teste. 4. de ratione uictus, cuius naturæ acuta febris est. Amplius, cum qualibet continua febris idem habeat genus cum singulis intermittentibus, ut puta quotidiana continua cum intermittente, & quartana continua cum intermittente, & exquisita febris ardens cum exquisita tertiana, ut decretum reliquit Gale. 2. de crisib. & cum quatuor in uniuersum sint morborum genera ex motu, & tempore distincta eo. Gal. teste tertio de diebus decre. duo uidelicet ex motu præcipue, & duo ex tempore; de necessitate sequitur, quod in eo genere, in quo reponitur quælibet prædictarum continuarum febrium, in eodem & intermittens reponatur sibi correspondens. at, cum in genere acutorum morborum, acutarumque febrium, quæ exquisita ardens est, omnium consensu contineatur; in eodem quoque genere exquisitam tertianam contineri oportet: aliàs diuersum haberet genus ab ipsa exquisita ardenti febre. quod manifestè Galen. dictis pugnat præter id, quod in nullo aliorum genere contineri posset, ut superius ostensum est. quapropter optimè Gal. eodem secundo libro de crisibus dicebat, acutissimas, maximèque aduerentes febres hoc solo à tertianis differre, quod in his flauæ bilis humor in uasis unâ cum sanguine continetur: in tertianis uerò, cum uehementer moueatur; per singulas corporis partes disseminatur: quàmuis in eo, qui utrunque facit morbum, humore communicent. Idem est ergo earum genus eadem ambarum causa, ambæ ex necessitate acutæ secundum magis, & minus tantùm ratione locorum diuersorum discrepantes. qua ratione exquisita febris ardens poterit acutissima, atque ardentissima nuncupari, prout Galen. eam appellat: ipsa uerò tertiana acuta, atque ardens, prout ubique locorum eius uerba sonant. Nec minus tertianam esse acutum morbum ex his, quæ Gale. secundo progno. asserit, percipere possumus. quo loco discrimen afferens inter extremarum partium refrigerationem in diutinis morbis, & eam, quæ in acutis accidit circa accessionum principia, duplicem naturam acutorum conscribens, qui cum febre fiunt, unâ cum inflammatione in uisceribus, & reliquam sine ea, dixit, quod in morbis acutis cum inflammatione propter inflammationis magnitudinem in uisceribus fatigantis parùm sanguinis in omne permeat corpus, plurimum uerò eius in parte inflammatione affecta includitur. & ob eam rem licet extremæ partes frigida sint; mediæ tamen corporis partes, quæ sunt thorax, & uenter admodum calent.

Horum morborum idemmet Gale. meminit commento aphorismi. 4. 8.

quarti

quarti libri, & primo septimi libri eandem eorum afferens rationem. Demum subdit. At uerò per morbos acutos interdum annotatio cum rigore prehendens aut refrigeratione, non solùm extremas corporis partes, sed etiam cutem circa costas, ac uentrem frigidam reddit, ea quidem circa uiscera uitium non ostendit: Cum in hac uerborum serie acutorum morborum Galen. meminerit, in quibus annotatio cum rigore prehendit, querendum ab eo, de qua febre loquutus sit. non erit dicendum, quod de quartana: quoniam, licet cum rigore inuadat; inter diuturnos morbos connumeratur. Ergo de tertiana: nam hæc due tantùm febres cum rigore inuadunt. At, si de tertiana, quæ cum rigore inuadit Galen. intellexerit, cum hoc proprium sit ipsius exquisita tertiana; quis audebit eam negare esse morbum acutum? Dicit fortè quispiam Galenum per rigorem horrorem uoluisse intelligere: & propterea per acutam febrem cum rigore prehendentem semitertianam significauit. quæ quidem ex Hippo. sententia primo de morbis uulgaribus acuta est, aut de aliqua alia continua, quæ cum horrore inuadit intellexit: possunt enim quædam esse huiusmodi Hippocrate auctore primo de mor. uulgari. & Galeno primo de arte cur. ad Glauc. Huic obijci uolo nulli Galen. per rigorem horrorem intellexisse: immo inter eos lib. 10. metho. med. & 2. de cau. sympto. discrimen non minimum conscripsit, afferens rigorem propter multitudinem, ac excrementorum acrimoniam, impetusque celeritatem, cum per sensibilia corpora ferantur, atque ob laborantis uirium infirmitatem fieri: contra horrorem excitari, ubi & qualitas eorum, & impetus uelocitas est remissa, tum etiam copia minor, ac uis naturalis trisanti obsistit ex diuersis denique causis omnino, cum fiant rigor, & horror; nequaquam poterit nec à Galeno nec ab alio quouis alterum cum altero confundi. qua de re nec de semitertiana Galen. dicta uerificari possunt: cum eius non tantùm cum horrore prehendat accessio, immo horrida sit, maiori scilicet accessionis parte ab horrore occupata, qui medium est rigoris, & frigoris, nec de continuarum aliqua intelligi possunt: cum omnis continua febris (ut idem testatur secundo de disse. feb.) suapte natura, si exquisita est; horrorem non habeat, neque rigorem: quàmuis Hippo. primo de morb. uulg. & Galen. primo de arte cur. ad Glauc. aliquam ex continuis febrem incipere posse cum paruo rigore affirmauerint: qui tamen rigores paucissimi, ac minimi sunt, ut Hippo. eodem loco testatur, quem Galen. exponens asseruit per paucissimos rigores Hippocratem horrorem uoluisse

Bb 2 indica

4. reg. acu. com. 2.

2. de cris. c. 6.
3. de die. decret.
cap. ultim.

2. de cris. cap. 3.

1. epid. 5. p. text. 23.

1. epid. 5. p. text. 34. sec. 2. text. 25.
1. ad Glauc. c. 5.
10. meth. med. cap. 4.
2. delymp. ca. 5.

2. de differ. feb. cap. 8.
locis cit. supra.

2. prog. com. 4.

indicare: cum nanque scriptum reperitur paruus, seu minimus, aut paucissimus rigor; possimus, immo debemus horrorem intelligere: at non possimus, si simpliciter rigor compertum sit. Cum rigore igitur retulit

Gal. 2. progno. annotationes peracutos morbosprehendere, & non cum paucissimo, siue paruo rigore. qua de re de horrore minimè intelligendū erit, sed de uero rigore, qui non nisi in tertianis, & quartanis, cum earum accessiones inuadunt; conspiciuntur. at, cum nequeant eius dicta de quartana ueritatem habere, non enim est ipsa morbus acutus; necessariò de tertiana uerificabuntur. & propterea inter acutos morbos connumeranda erit. *Uterius, si Hippo. 1. de morb. uulg. 3. semitertianam febrem appellat horrificam, continuam, & acutam, cum horrorem suscipiat à quotidiana, & tertiana simul, quoniam medium quoddam est inter tertianæ rigorem, & frigus quotidianæ eueniens, continua autem sit propter quotidianam, quæ continua est; quæret quissiam, à qua istarum febrium acuitatem habeat. & non erit dicendum, quòd à quotidiana: nam ipsa inter tardos morbos, ac diutinos comprehenditur, etiam si continua sit, & non inter acutos: quoniam nō est celeris motus, nec ab utrisq; simul uelut horrorem suscipit, nam quod ex sua natura quotidiana sola non habet, etiā cum alteri coniungitur, ex se tribuere nequit. at acuitatem ipsa nequaquam habet; cum nec ipsa febris acuta sit, ut tum ex eius motu, tum ex eius caloris qualitate constat. ergo nec, cum alteri febrī copuletur, acuitatem illi præstabit. relinquitur ob id propterea acutam febrem semitertianam dici: quoniam tertianam habet coniunctam. qua ratione fit, ut, si per eam semitertianam acuta febris dicatur; quòd ipsa quoque tertiana febris acuta sit: congruum insuper erit, cum tria in se complectatur semitertianam: horrorem uidelicet, continuitatem, & acutiem, unum habeat ex quotidiana, continuitatem uidelicet, reliquum ex tertiana, acutiem. scilicet tertium uerò horrorem ab utrisque. Quæ omnia confirmare uidetur Galen. 2. de diff. fe. dum inquit, Quod, ubi tertiana exuperat febris; magis erit horriffica semitertianam, & aliquid rigoris in accessione assurat. statim itaq; calidior talis est, & ardentior, ac celerius peruenit ad consistēdi uigorem. ubi uerò pituitosus exuperat succus; frigus extremarum partium exuperabit, & horror paruus erit, pulsusq; contractio fortior, ac diuturnior est, & lentè accessio increfcit, multo que post tempore uiget: non tamen sitim efficit, neque ardorem. & post pauca subdit. Incrementum uerò post initium propter tertianam facile suscipit caliditatem, atque ad consistēdi uigorem festinat, propter pituitosum autem tardè, citius*

tius igitur, aut tardius deuenit ad summum uigorem semitertiana, potissimum quæ non exquisita est, prout tertiana magis, uel quotidiana in ea exuperat: nam exuperante tertiana celerius ad summum uigorem accessio deuenit, statimq; calidior, & ardentior erit talis febris. at, si quotidiana; & diuturnior erit, lenteque accessio increfcet, & multo post tempore uigebit, ut ex prædictis Gal. uerbis constat. quo fit, ut nullo modo acuta appellari possit semitertiana propter quotidianam: cum ex ea oppositas penitus conditiones excipiat: tardum uidelicet motum, diuturnitatem: & neque sitim, neque calorem causet: à tertiana uerò celeritatem motus ardorem, caliditatemque maiorem, ac sitim suscipit: quæ omnia acutis febribus insunt. quare, cum propter tertianam, quæ coniunctam habet semitertiana, acuta febris dicatur; & ipsa quoque tertiana acuta febris erit. Quòd, si dixerit quissiam copulatam tertianam cum quotidiana, quædo semitertiana fit, non esse exquisitam, sed notham; in idem incidet: nam nec acuta dici potest notha tertiana, nisi propter biliosum succum, qui in ea redundat. qui cum syncerior sit in exquisita tertiana, quam in non exquisita; acutior erit semitertiana, quæ cum exquisita tertiana composita est, quam, si cum non exquisita componatur. & si cum non exquisita copuletur quotidiana, licet ab ipsa tertiana acuitatem habeat, quæ non exquisita est; præcipuè tamen eam acquirit propter flauam bilē redundante in ipsa tertiana notha, et nō propter permixtionē alicuius alterius succi melancholici uidelicet, uel pituitosi. ex quibus, ut declarauimus in Gal. doctri. diutini, & nō acuti morbi excitantur. Idē quoq; Hippo. 3. prog. tertianam morbū esse acutū aperte innuit. nā, cū de dolore capitis per febrē acutam non exitiosam uerba faceret; ait, Hæc accidunt uiris, & mulieribus potissimum in tertianis minoribus natu, etiam in illis magis uerò, & in feb. continuis, & in ueris tertianis. tertianam itaque absque controuersia hoc loco Hippo. inter acutos dinumerauit morbos: est etenim liber prognost. de morb. acutis, ut ipsemet in principio dicti lib. fateatur, & Galen. prim. de crisib. ac eodem lib. prognost. confirmauit.

At quid amplius in hoc tempore terere opus est, diuersisque rationibus, & auctoritatibus ueritatem hanc fulcire tento: cum ipsemet Galen. eam commento apho. 29. tertij libri apertissime fateatur. quo loco, cum Hippocra. in aphorismo conscripsisset nonnullos morbos, qui iuuenibus eueniunt, inter quos febrium meminit acutarum exponens Gale. Hippocratis uerba inquit. Cū uerò non sat plenè de acutis febribus dixisset: neque enim dicere simpliciter oportebat acutas, quæ & in pueris nihilominus

2. prog. com. 4.

1. epid. 5. p. text. 23.

3. de diff. fe. c. 8.

3. prog. text. 32.

1. de cris. ca. 7.
3. prog. co. ulti.

minus fieri uidentur, sed ex acutis tertianas maxime, & febres arden-
tes: hæ enim præ cæteris febribus sunt biliosissima, & plurima iuueni-
bus accidunt; quoniam & flaua bilis hac ipsa superabundat ætate, in
qua morbi tales in summo uigore consistentibus accidunt. per quæ uerba
liquidò ostendit Galen. tertianam esse in numero acutorum morborum,
acutarumque febrium. & reddens causam, cur ipsa, & ardens febris
plurimum iuuenibus accidunt, dixit, Quoniam tertiana, & febris ar-
dens inter cæteras febres sunt biliosissima: bilis uerò plurima iuuenibus
ratione ætatis redundat. Ex quibus uerbis colligo biliosas febres esse a-
cutas omnes, & quantò biliosiores fuerint, tantò acutiores. At, si qui-
spiam forsitan dixerit Galen. de continuis tertianis, & non de intermit-
tentibus loqui, cum dixit, Sed ex acutis tertianas maxime; Ei respon-
sum sit nullibi compertum esse apud Galen. per tertianam absolutè pro-
latam intellexisse continuam, ueluti neque per quotidianam, uel quar-
tanam, sed perpetuò cum appositione continuam, ut in sexcentis locis
patet. immò commento aphor. 59. quarti lib. asseruit non modò Hip-
pocratis, sed omnium Græcorum consuetudinem esse tertianam ipsam
aliquando cum adiectione exquisitam, aliquando simplici appellatione,
tertianam scilicet tantummodo nominare: uelut ipse quoque consueuit
primo de morbis uulg. & secundo de diffe. feb. non semel duntaxat eam
simplici appellatione nominare. Qua de re, si quis uellet in prædictis Ga-
uerbis per tertianas continuas intelligere; non modò Hippocratis, &
omnium Græcorum consuetudinem euerteteret, uerum eundem Galenum
destrueret eum non intelligendo, eiusque dictis falsum omnino, ac con-
trarium sensum tribuens. cum igitur per tertianam absolutè prolatam
in Hippo. & Galen. doctrina continuam intelligere omnino quispiam ne-
queat, eamque dixerit esse Galen. acutum morbum, ac acutam febrem,
uelut etiam fusissimè nonnullis rationibus probauimus; ualeant perpe-
tuò, qui eam non esse huiusmodi pertinaciter sibi ipsis persuaserunt suam
ipsorum opinionem quibusdam Galen. dictis fouere cogitantes: quæ quo
ueritas promptius pateat; in medium afferre, ac exponere non piguit,
simulque eorum rationes, quibus ea tueri conantur, soluere non præter-
mittam. interim Arabum principem, qui Galeni opinioni, ac ueritati
adhæret non præteream; potissimum cum Galeni se esse interpretem fa-
teatur: libro enim quarto sen. prima tracta. primo capitulo quarto, in-
quit. Et tertiana pura, & causon sunt de acutis ualde, & eodem libro.
& sen. tracta. secundo capitulo quarto dicebat. Et tertiana quidem pu-

1. epid. 5. 1. tex.
com. 20
2. de diffe. feb.
cap. 8.

ra est acuta propter subtilitatem materiei: & eius caliditas est magna
mordicatiua propter fortitudinem cholera. Qui tamen tertianam con-
tendunt non esse morbum acutum, hac prima ratione credunt id confir-
mare: de ratione nanque morbi acuti si cum febre sit, inquit, est,
quòd sit cum febre continua: sed tertiana non est huiusmodi. igitur non
est morbus acutus. maiorem esse Galen. asserunt in commento aphorif.
30. quinti libri, quo loco dixit. Si enim sit cum febre morbus; necesse
est ipsum febres habere continuas: talis enim est morbus acutus. Huic
primò responsum sit falsum esse, quòd de natura omnium morborum a-
cutorum, etiam eorum, qui cum febre sunt, sit; esse cum febre continua.
& cum illud confirmant; Galen. auctoritate dicimus, quòd uelut apud
Hippo. illud uerbum græcum ἀνάγκη, quod latine sonat necessariò, non
facit enuntiationem talem, quòd impossibile sit aliter se habere, seu per-
petuam, ut idemmet Galen. testatur cum aphor. 58. sexti libri. sed quòd
magna ex parte solet ita accidere. & propterea non tantum in aphorif.
sed in aliis quibusdam eo utitur; quamuis res ipsa non semper eodem mo-
do eueniant: & si figura dicendi perpetuitatem quandam indicet. Sic
apud Galen. dicendum erit, quòd per illud uerbum ἀνάγκη noluit intel-
ligere, quòd magna ex parte consueuit accidere, ut sensus uerborum ca-
ius sit: si enim sit cum febre morbus; necesse est ipsum, hoc est, magna
ex parte febres habere continuas non propter hoc abnegans febrem ali-
quam intermittentem esse morbum acutum. uel & rectius dicendum
falsum esse id, quòd primò asserunt, ac Galen. auctoritatem haud esse
ad propositum: nam, cum duplex sit acutorum morborum cum febre
natura; una in humoribus calidis, qui nullam obsedere propriam sedem
altera cum loco aliquo patiente utpote ortis in uisceribus inflammatio-
nibus quibusdam, eodem Galeno auctore comm. aphor. 19. secundi lib.
cum Galen. dixit, Si enim sit cum febre morbus; necesse est ipsum febres
habere continuas: talis enim est morbus acutus. de eis intellexit morbis
acutis, qui aliquo loco patiente fiunt, inflammatione uidelicet uiscus a-
liquod, & præsertim princeps fatigante. quorum morborum natura est,
quòd necessariò, atque perpetuò sint cum febre continua: & non de eis
uerba fecit, qui in humoribus calidis fiunt, qui nullum obsedere propri-
um locum. id autem ostendunt apertissimè uerba eius, dum asseruit.
Si enim sit cum febre morbus, ut secluderet eos ab his, qui sine febre fi-
unt parte etiam aliqua patiente, ut apoplexia; necesse est, inquit, hunc
eundem morbum febres habere continuas. præsupponit itaque primò ali-
quem

quem fieri morbum acutum, ad quem febris sequatur illam demum asserens ex necessitate debere esse continuam: quod quidem in nullo alio acutorum morborum genere ueritatem habere posset, nisi in his, quæ supra diximus inflammationibus ortis uidelicet in uiscerum aliquo, ut in morbo laterali, pulmonis inflammatione, angina, & aliis huiuscemodi morbis quasdam determinatas sedes fatigantibus. Ex quibus constat Gal. non id asserere, quod isti putant in prædictis uerbis febrem uidelicet omnem acutam necessariò esse continuam; sed eam dixit necessariò esse continuam, quæ ad aliquem morbum acutum sequitur, ut puta qui aliqua determinata parte patiente fit, uelut in alicuius uisceris inflammatione conspicitur, non propterea negas per hæc uerba, quæ aliqua febris acuta, ut diximus, possit esse intermittens. & propterea hoc falsum est, quod isti dicunt omnium acutorum morborum naturam propriam esse, ut febrem continuam habeant: cum in ea acutorum natura, quæ in humoribus calidis fit solis, qui nullum ob sedere locum, sed æqualiter in omnibus animalis partibus apti sunt ex sua natura generari, ueritatem haud habeat, ueluti supra probauimus. At mox quæ diximus, oppugnabit quispiam nullibi asserens horum morborum Hippo. nec Gal. meminisse. Cui responsum dabimus & horum ambos mentionem fecisse, ut liquet his, qui non corticem tantum, sed internam medullam eorum uerborum gustarunt: nam, cum Hip. primo prognost. ait, spirationis facilitatem existimare oportet perquam magnam uim habere in omni morbo acuto, qui cum febre infestat, & quadragesimo die iudicatur, nonne eorum morborum meminit acutorum, qui etiam cum febre intermittente fiunt, dum asseruit: qui cum febre infestat, non addens continuam: At forte diceret quispiam, quòd, licet illud non apposuerit; tamen de continuis tantum uoluit intelligere: uerum hic præter id, quod uerba Hip. peruerteret, ac ea falsè intelligere ostenderet, Galeno quoque è directo pugnat: cum, si de eis tantum loqui uoluisset; apposuisset utique continua, haud ignorans, quòd per febrem simpliciter etiam intermittentem, & continuam, ac fortè magis intermittentem, qui uis intelligere posset. pugnat quoque Galeno, qui secundo de diebus decreto. Hippocratem à quorundam calumniis defendens, qui eidem imposuerant sibi ipsi pugnantia scripsisse de morbis acutis: cum aliter in aphorismis, aliter in prognosticis ab eo scriptum reperiatur. ponderans prædicta Hip. uerba de facili spiratione in morbis acutis inquit, Quòd, nisi ipse Hippo. cognouisset acutorum duplicem naturam; non sanè distinxisset cum appositione quadam suam sententiam, uerum simpliciter dixisset,

1. progn. tex. 35.

2. de dieb. decret. cap. 12.

xisset, quòd facilis spiratio in acutis morbis magnum ualde momentum ad salutem habere putanda est. nunc autem, cum huiusmodi dictionem simpliciter acutos declaraturam sciret, non tamen ita uerum, cum his etiam alia completi uellet; non sine ratione apposuit, primum, quibus febris copulatur non adscribens continua, quòd absolutè acutorum erat proprium, quibus uerbis causam Gale. reddit, cur in prædicta dictione, cum dixit. Qui cum febre infestat, non addidit continua, inquit. Quia uolebat Hippo. id non tantum uerificare in absolutè acutis, uerum in aliis; nam, si uoluisset eius dicta ueritatem habere in absolutè acutis tantum; opposuisset illud uerbum continua, quòd absolutè acutorum erat proprium. cum igitur illud non absolutè adscripserit, & propterea, ut inquit Gal. dictum Hip. quòd de facili spiratione scripsit, in aliis acutis uerificatur; necessariò sequitur aliquem acutorum morborum, non tamen absolutè, & simpliciter esse cum febre intermittente iuxta Hippo. sententiam. Sed mox quispiam rursus instabit inquit. Hoc, quòd diximus Hippocrati pugnare, qui primo de rat. ui. in morbis acutis fatetur acutorum morborum febres omnino esse continuas. huic responsum uolo primo Hippo. eorum meminisse acutorum morborum, quos præsci acutos nominabant: ut pleuritides, peripneumonias, phrenitides, &c. & propterea ad eorum mentem dixit, horum omnino febres esse continuas: nam hi tantum à præscis acuti morbi nuncupabantur. uel dicas, si ex propria sententia illud senserit uerbum τοῦ ποίτου; non semper omnino, sed interdum magna ex parte latine sonat. quare in morbis acutis magna ex parte febres esse continuas Hippo. retulit. id quòd nec nos supra negauimus. uel & rectius, quòd de his acutis morbis ibi loquitur, qui proprie, & absolutè acuti nominantur. hi sunt, cum determinata parte affecta inflammatione uidelicet orta in aliquo uiscerum, uelut series uerborum eius sonat, ut quiuis poterit uidere, quos insuper idem Hippo. primo de morbis uulg. acutissimos nuncupat maximos, ac grauissimos: in his nanque omnino febris est continua. at in aliis, qui alterius sunt nature, non inconuenit interdum febres esse intermittentes, uelut supra declarauimus. Non ergo Hippocrati pugnat dicere aliquem morbum esse acutum cum febre intermittente, modò de absolutè acutis non intelligatur, maximis, ac grauissimis morbis, uelut ipse primo prognost. in prædicta dictione tacite confessus est, ut Gal. placuit. Verum quouis loco eum fateri inueniatur, acutos morbos omnino esse cum febre continua de absolutè acutis; maximis, grauissimis, & acutissimis intelligendum erit: hi nanque

1. reg. acut. tex. 8.

1. epid. s. 3. tex. 3

1. prog. tex. 25.

3. de diff. resp.
cap. 9.
2. prog. com. 4.
2. de dieb. decre.
cap. 12.

sunt, qui omnino cum continentibus febribus fiunt : ac propriè acuti nominantur, ut Gal. usum fuit libro tertio de difficult. resp. ea parte, qua Hippo. uerba primo de rat. ui. conscripta hoc modo exponit. Quòd uerò aliqua intermittens febris acutus morbus sit, apertissimè Gal. ostendit secundo prognost. ut diximus supra. insuper & secundo de diebus Decre. dum inquit. Nonnulli autem statim ab initio morbi, uelut prohibiti, tardè que moti, & nullam interea subitam mutationem moliti ad quadragesimum producantur. duplex autem horum quoque natura est: uel enim accessionū remissiones in exactam integritatem finiunt, uel continua febris semper durat. & subdit. Tales etenim acutorum naturæ adherere uidentur, iam alii manifestè sunt diuturni. connumerat hic, ut liquet, Gal. morbos acutos cum febre intermittente: nam de his sermonem faciens ultimo loco dixit, alios ab his, quos conscripserat, omnes esse diuturnos. hoc idem patere poterit cuius uerba inspicienti, quæ asserit de acutis morbis in commento apho. 19. secundi lib. & quæ de tertiana scripsit com. apho. 59. quarti lib. Sed circa hoc iterum hæsitare contingit: nam idem Gal. com. aphor. 7. primi libri fatetur febres ab acutis morbis esse inseparabiles, & commento præcitati aphor. 19. secundi libri in acutis morbis dixit febres omnino esse continuas. comment. quoque aphor. prim. septimi libri auctoritate Hippo. scriptum reliquit acutos uocari morbos, quorum febres omnino sunt continuæ. at, si eorum, quæ mox diximus, non fueris oblitus; promptissimè hæc Gale. uerba conciliabis: nam, cum dixit à morbis acutis febres esse inseparabiles; de absolutè, ac exactè talibus loquutus est: ut de causo, synochis, uel reliquis morbis, qui cum parte patiente fiunt inflammatione uidelicet orta in uisceribus, qui quidem absolutè acuti dicuntur. & propterea nec cum eis nos febrem intermittentem copulamur, uerùm in alia acutorum morborum natura illud fatemur, ut supra ostendimus. Ad reliquas Gal. auctoritates bisariam quoque respondere possumus, ut puta similem afferendo responsonem cum acutorum distinctione, & insuper asserentes ipsum uti uerbo τοῦ πικρῶ; quod non modò latinè significat omnino, sed plurimum & magna ex parte, ut uelit Gale. non omnino, sed magna ex parte febres continuas à morbis acutis esse inseparabiles; quauis prima responso congruentior sit. Atqui rursus dices Galen. tertio prognostico. uoluisse morbum acutum intelligi cum magnitudine quadam, ac febre continua. & subdit. Si enim non ita sit, quanquam circa decimum quartum soluat diem, aut etiam citius; eiusdem appella-

latio-

lationis nequaquam censemus. At dicimus nos Galenum eo loco narrare differentias morborum secundum diuersas temporū præfinitiones. quæ propter circa ea ambigit, tum de morbo acuto, qui interdum decimum quartum diem pertransit, protenditurq; usq; ad uigesimum: tum etiam quòd nonnulli alii morbi etiam si in quatuordecim diebus finiant, aut citius; acuti non sunt appellandi, nisi hi & magnitudinem quandam habeant, & sint cum febre continua: uerum nanq; fatetur, quoniam hi propriè acuti ab eodem Galeno nominantur, tertio de difficulta. respira. & absolutè acuti nuncupantur secundo de diebus decreto. quòd alii sint, qui non ita propriè absolutè, seu exactè acuti dicantur non negans: quinimmo & secundo prognost. & secundo de diebus decreto. ac cōmento. 19. apho. secundi lib. sapius citati, sexcentisq; aliis in locis illorum meminit. qui autem exactè, seu absolutè acuti dicuntur, hi & magnitudinem habeant, ac febrem continuam oportet. at qui non ita absolutè sunt, satius erit, quòd ad summum uigorem celerrimè properant, ac magni sunt iuxta eiusdem Galeni sententiam commen. apho. 23. secundi libri, siue continua fuerit febris, siue intermittens. Et, ne sapius eadem repetantur, dicimus, quòd ubicunq; in Hippo. & Gale. cōmentariis fuerit perceptum acutos morbos omnino esse cum febre continua, perpetuò de exactè seu absolutè acutis intelligèdum erit. quos morbos Hippo. primo de morbis vulga. acutissimos, maximos, ac grauissimos nuncupauit: & ut Gale. exponit, tum in febribus eueniunt, quæ uocantur propriè synochitum in aliis, iuxta quæ singulis progrediuntur accessionibus, ac initia efficiunt, incrementa, uigores, & inclinationes manifestas, nec tamen ad integritatem ueniunt. inter quos nolumus tertianam connumerari: uerū fatemur in alia acutorum morborum natura comprehèdi, nec id eorum diètis pugnare, immo satis consonum esse censemus, ut abundantissimè probatum est. Non est igitur de ratione cuiuslibet acuti morbi, quòd sit cum febre continua iuxta Hip. & Gal. decreta, sed eorum tantum, qui exactè, seu absolutè tales dicuntur: quamuis quidam sibi ipsis falsò illud persuaferint. Amplius tertianam non esse morbum acutum alia ratione probare tentant: nam, cum acuti morbi ex eorum natura periculosi sint; ipsa uerò tertiana periculo uacet, ut patet auctoritate Hip. apho. 43. quarti libri, & Gal. cum in eius commento, tum etiam primo de arte cura. ad Glau. dum asserit eam esse mitissimam, & minime periculosam, utpote quæ nec ex inflammatione aliqua, neq; ex maligna humorum putredine occasionem habeat, propterea quia intermittit. qua-

3. de diff. resp.
ca. 9. 2. de dieb.
decr. cap. 12.
2. prog. & 2. de
dieb. decre.
loc. citat.

1. epid. 5. 3. tom.
3.

3. prog. com. 10.

1. ad Glau. cap.
8.

1. de rat. uic. in acut. tex. 8.
1. epid. 5. 3. tex. 3.
2. de dieb. decr. cap. 12.

de re non erit morbus acutus. at quòd periculosi sint acuti morbi, cum Hippo. confirmare conantur, qui primo de rat. uic. inquit eorum plurimos enecare. & primo de morbis vulg. eos asserit præ cæteris omnibus esse lethales. hoc insuper corroborant Gale. auctoritate secundo de diebus decreto. qui Archigenem summopere laudabat, quòd acutos morbos non nudis temporibus solis, sed motu, & natura appellauerit eos uel delictet, quibus motus uelox, & subito pericula adueniunt. hos quoque cum periculo coniunctos esse testatur idem Gal. ex propria sententia eodemmet lib. primo de morbis vulg. At, si eorum memineras, quæ paulò antè diximus de acutis morbis; facillimè huic rationi uelut friuolæ, & exigui momenti responsio patebit. diximus namque eorum morborum naturam duplicem esse: unam citra aliquem determinatum locum affectum: reliquam cum loco aliquo patiente, seu inflammatione affecto, præsertim si princeps uiscus fuerit, & inflammatio magna. in his itaque, qui sunt prioris naturæ, ut qui non ex inflammatione originem ducant, sed ex humoribus calidis solis, si neque ex maligna humorum putredine occasionem habeant, qui plurimi sunt; proprium non est cum periculo esse: quin immo ferè cuncti, qui huius naturæ sunt morbi, periculo uacant, præsertim si intermittant uelut Galeno uisum fuit com. præcitati aphorismi. 43. quarti libri. horum quoque annotatio interdum cum rigore prehendit, aut refrigeratione, uelut Gale. sentit secundo libro prognost. reliqui uerò acuti morbi, qui loco aliquo patiente fiunt, & prorsus febres habent continuas absolute, ac exactè acuti appellati: immò ab Hippo. primo de morbis vulg. acutissimi, maximi, & grauissimi dicti, non modò periculosi sunt, ut placuit Archigeni, & Galeno, uerum præ cæteris omnibus sunt lethales, ac interficiunt, eodem Hippo. auctore primo de morbis vulg. & primo de rat. uic. in morbis acutis. cuius naturæ acutos morbos cum periculo coniunctos esse nemo sanæ mentis negare audebit. At quòd de his, & non de aliis loquatur Hippocra. ex uerborum eius lectione præcitatæ loci cuilibet, uel parùm erudito liquet, uelut etiam doctissimus Gal. exponit. Quòd uerò Archigenes secundo de diebus decr. de his quoque sermonem faciebat, cui non patebit, si Gale. uerba inspiciat, ac intelligat: dicebat enim, quòd Archigenes laudandus erat, qui non solùm temporibus solis nudis, sed motu, & natura magis acutum, uel peracutum morbum appellauerit, cui uidelicet motus uelox, & subita pericula adueniunt: non enim Archigenes quemlibet acutum morbum, sed magis acutum, uel peracutum his conditionibus describebat, ut Galeni phrasis

phrasis indicat. at qui huiusmodi morbos neque nos negamus cum periculo coniunctos esse, sed alterius naturæ morbos acutos, qui non ita absolute, ac propriè acuti sunt. & propterea nec acutissimi, maximi, ac grauissimi appellantur. qui quidem in humoribus calidis solis fieri consueverunt, qui nullum obsedere locum: hos, inquam, fatemur interdum periculo uacare, præsertim si intermittant, ut tertiana, de qua loquimur, propter iam traditas causas. Non est igitur de ratione cuiuslibet morbi acuti esse cum periculo, uelut quidam imaginati sunt: sed tantum, quòd sint uelocioris motus, & magnitudinem habeant Galeni decreto comm. apho. 1. 5. & 2. 3. 2. lib. sæpius citati. Et, si apud eius scripta compertum fuerit quandoque asserere acutos morbos cum periculo esse coniunctos; de his intelligendum erit, qui absolute tales sunt acutissimi, maximi, & grauissimi, uelut Hippocrates, & Archigenes quoque sentit. At denuo aduersus ea, quæ diximus instabunt, Hippocratem dicentes, ac Galenum nullibi horum acutorum morborum, qui sine periculo sunt, meminisse: immo semper de acutis uerba facientes illos periculo coniuncto esse dixerunt. Respondebimus nos & horum quoque non omnino esse oblitos, sed interdum sermonem fecisse: nam Hippocra. 3. prognost. cum inquit, Simplicissima enim febres, hoc est, placidissima, ac mitissima, ut Galenus exponit, & signis firmata securissimis, quarta die, aut citius desinunt; de acutis febribus simplicissimis, ac securissimis loquitur est, quas dixit indicari quarta die, aut citius. Sed dicent forte non de acutis febribus intelligere per hæc uerba, sed de diarijs. Atqui hoc asserere est Hippocratem non modò non intelligere, sed eum omnino uerba pervertere: cum & ipsemet, ut superius annotauimus, circa finem eiusdem libri fateatur se cuncta eo libro conscripsisse de acutis morbis, & alijs quicunque ex his consistunt. cum uerò febres diariæ nec acutæ sint, ut diximus, nec ex eorum morborum numero, qui ex acutis consistunt: quoniam nec quarta die, aut citius desinerent, sed ultra protenderentur; sequitur ergo, quòd inter acutas connumerari debent prædictæ febres, quas simplicissimas, ac securissimas Hippo. nuncupauit. At, quid alia opus est ratione ad probandum Hippocratem de acutis febribus in ea uerborum serie loqui; si Galen. hoc modo eadem uerba exponit primo de crisi bus asserens, ea de acutis febribus intelligi debere? quòd si ita est; meminit igitur Hippocra. febrium acutarum, quæ sine periculo sunt, in prædicta uerborum serie. quapropter apud eum non omnis febris acuta erit cum periculo coniuncta; immo, si liceat Hippo-

3. prog. tex. 6.

1. de crisi. ca. 16.

Hippo-

1. ad Glau. c. 8.

Hippocratem per Gale. exponere ; fortè per prædictas febres exquisitæ tertiana intelligendæ sunt : cum has Gale. primo de arte cur. ad Glauco. mitissimas, ac brevissimas appellauerit præter id, quod minimè periculosæ sunt. aliàs dicant quæso, de qua alia febre Hippocratis dicta verificari ualeant, nisi de tertiana ipsa exquisita seclusis diariis, de quibus, ut diximus, impossibile est Hippocratem loqui : cum inter acutas febres nulla alia reperiatur, quæ mitior, & simplicior (ut ita dixerim) ac securior ea sit? præsertim si febres quarto die, aut citius desinant, ut tradit Hippo. At, si uelis aliquam aliarum acutarum febrium uoluisse Hippo. intelligere, & non exquisitam tertianam; satis erit me monstraße Hipp. febres acutas citra periculum interdum scripsisse, & non cunctas, eius sententia, periculo coniunctas esse, uelut quidam ad eius mentem falsò sentiunt. Gale. insuper Hippo. ac eorum, quæ diximus, non immemor, primo de diebus decreto. talia uerba retulit. Si quis primo die acuta febre infestetur, nullum autem periculosum signum ipsi attulerit, sed in urinis aliqua concoctionis nota inuenta fuerit; non extra quartum diem morbus soluetur: quin etiam, si multa lethalia. 1. die statim deprehendantur; morietur planè non extra quartum diem. & subdit. At, si acutè febricitet, nullum uerò lethale adsit, immò nec aliqua concoctionis nota; fieri non potest, ut hic quartanus decedat. Et lib. 1. de crisi loquens de præcognitione futuri uigoris, quod quidem medicus minimè ignorare debet: aliàs permultum errabit, inquit ipse. Quid enim, si aliquis primo statim die nullum habens signum periculosum, uerùm insuper omnia salutaria, acutè quidem febricitet, urinam autem mingat bene coloratam, ac mediocriter crassam, an non in propatulo est medico, qui in artis operibus est exercitatus, hunc in primis quatuor diebus crism habiturum? & eò magis, si nebula aliqua, uel suspensio ibi adeset: atque etiam tantò plus, si bona subsidia. & post pauca iterum dicebat. Sicuti igitur, quæ omnia habet signa tutissima febris acuta, in primo periodo decretoriorum dierum solutionem habet; sic quæ isti proximè adiacet diè septimum non transcendet. Non igitur propriū est acutarū febrium omnium esse cū piculo, sed earū quasdam esse simplicissimas, ac tutissimas satis admodū cum Hip. et Ga. probatū esse censeo, uelut nec eas penitus cū febre cōtinua esse nisi acutissima maxime, uehementissimaq; sint: nanque de his ueritatem habent Hippo. Galeni unà, & Archigenis dicta, si apud eos compertum sit acutos morbos cum periculo coniunctos esse, ac cum febre continua non de his, qui alterius naturæ

sunt

1. de dieb. decre. cap. ulti.

1. de crisi. ca. 16.

sunt, ut probauimus. Hac itaq; ratione conciliari possunt quæcunque in eorum commentarijs scripta de acutis morbis comperta sint: cum non uno modo de eis ubique locorum sentiant, ac pugnancia asserere uideantur: nam interdum de absolutè acutis uerba facientes pericula, & febres continuas habere asserunt, sæpenumero citra periculum, ac febre continuam morbos quosdam acutos esse affirmant: cum uidelicet non de absolutè, seu exactè acutis loquuntur; quamuis ipsi decimum quartum diem non excedāt, in quorum numero exquisitam tertianam connumerari audacter affirmamus. Est nanque ipsa in numero acutorum morborum simpliciter dictorum, non tamen absolutè, & exactè talium; sed eorum, qui non absolutè dies dicuntur: cum non sit febris continua. quapropter & periculo uacat, uti diximus, & septem circuitibus, quod tempus longissimum est, terminatur. quod etenim in continuis una dies potest, hoc in intermittentibus accessio Gal. auctore. 3. progn. & commento apho. 5. 9. 4. lib. illud nanque, quod omnium acutorum morborum naturam complectitur, est motus celer, & magnitudo: cuncti etenim, & magni sunt, & celeriter iudicantur, uelut superius ex Gal. sententia commen. apho. 1. 2. & 23. 2. libri probatum est, quod nanque cum febre continua sint, uel non, cum periculo, uel absque eo, magis, uel minus acutū morbum denuntiant seu absolutè, uel non absolutè talem, ut patet apud Gal. 2. de diebus decre. cum ex propria, tum ex Archigenis opinione. Quibus igitur rationibus tertianam nō esse morbum acutum quidam probare nixi sunt, tot, & tales existunt. quæ quantum ualeant, quidne momenti obtineant, ex prænarratis liquet: per quæ non modò faciliè rationes hæ delentur: sed, si reliquas innumeras præ manibus habuerint; ex his, quæ conscripsimus, promptè responsio patebit.

3. progn. 66. 7.

2. de die. decre. cap. 12.

F I N I S.

DON. ANTONIVS

Altimarus

ANELLO TURBOLO, ET
PADVANO GVGLIELMINO
S. D.

DONATI ANTONII

ALTIMARI

MEDICI AC PHILOSOPHI

NEAPOLITANI

De Sanitatis Latitudine.

ET IISTIS quàm sepi-
simè summa, qua fieri po-
tuit, diligentia (iuvenes pe-
ritissimi) ut scriberem,
quid sentiam, de sanitatis
latitudine, quam Galenus
breuissimè, ac absolutissimè tradidit: ex quo fa-
ctum est, ut tot, varia, minimèq; sibi constantes
extarent sententia, quæ vestros animos Euripi
more paulo momento huc; vel illuc impulerunt.
Quamobrem, ne meo ab officio discedere vide-
rer; huic iustæ petitioni vestra, amicisq; alijs ad
hoc ipsum nos hortatibus, satisfacere constitui:
Et Galeno addictus succisuius (ut aiunt) operis
hæc scripsi: non enim intermittere studia seria
possum, sed nê remittere quidem, aut relaxare
Dd ingenium:

ANELLVS TVRBOLVS
LECTORIS.

ingenium: tantum abest, quin otiosi valeam: et
si quid ocij superest, in agrotis curandis (ut no-
stis) consumere oportet. nec propterea meum in-
stitutum non tenui, Verum, quò vobis satisfa-
ciam, ea scripta sunt via, & ratione, ut facile
quacunq; Galen. olfecerit, percipere poteritis.
Sed, si qui sint, qui barbarorum, aut etiam re-
centiorum opiniones imitati ab eorum senten-
tia discedere nequeunt, & nostræ huic opinioni
nulli post Galeni memoriam, scripta re-
pugnauerint; Galeno se repugnasse
sciant: uosq; ex illius senten-
tia omnia poteri-
tis asserere.
Valete.

OLENT, Lector, quæ
ab Altomari aduehuntur,
noua esse, hominumq; cu-
riositatem, quæ noua sem-
per exoptat, allicere. Ecce
sanitatis, quam vocant,
latitudinem ab Altomari ad nos transfreta-
tam. te nunc ad legendum inuitat, atq; alle-
ctat. ea certè, si Galenum spectes; vetus est: sin-
post Galenum scribentes; noua. ne mirere, nec
temerè despicias, priusquam rem assequaris:
scio enim te nec montes parere mures, nec
Ægyptiorum templa visurum. Interim admi-
rabile de febris opus propediem in apertum
referendum expecta. Vale.

DONATI ANTONII

ALTIMARI

MEDICI AC PHILOSOPHI

NEAPOLITANI

De Sanitatis Latitudine.

I QVIS exactè uelut iuxta Gale. sententiam numerum, ac ordinem salubrium corporum, neutrorum, ac insalubrium dignoscere, quæ sanitate participant, hoc est, ut aiunt, sanitatis latitudinem intelligere; opus est nonnulla pro hypothesis prius assumere: quorum primum est, quid per sanitatem intelligendum sit. & cum eodem Gal. dicimus, quod nil aliud, quàm eam corpo-

ris constitutionem intelligere uolumus, in qua nec doloribus cruciamur, nec in uitæ actionibus impedimur: quam si quis uelit alio nomine appellare quàm *ὑγιαίνω*, ut ipse inquit, non reclamamus. satis sit omnium consensu comprobatum esse, quod homines tunc se sanos existimēt, quum partium corporis ministerio, ad eas, quæ in uita necessariæ sunt actiones, sine aliquo uitio perfungi potuerint. At, quum corporis partes quædam ex ipsius elementis primò fiant, quæ similes dicuntur: quædam uerò ex compositione dictarum similarium partium, quæ instrumentales appellantur, sint quæ actiones quædam primæ, & similarium partium: quædam secundæ, & instrumentariarum; animaduertas oportet secundò sanitatem non solum & absolutè consistere in medio temperamento, seu debita conuenientia, quam *ἑυκρασία*, & *συμμετρία* appellant, elementorum, ex quibus constamus. Sed ea duntaxat, quæ est similarium partium, in ipsis

consistit: nam neque minus sanitas consistit in instrumentibus partibus. constat autem ea ex numero, figura, magnitudine, ac compositione dictarum partium. Tertio scire licebit sanitatem, quemadmodum etiam, & morbum in corporum affectione, seu constitutione consistere; non in actione, siue actionis latione, ut liquet primo de sani. tuen. Et propterea dicebat Gal. lib. de diffe. morb. Hinc perspicuum existit, quod sanitas, non in operatione, sed facultate, & potentia potius est definienda. ut autem operari possimus, structura efficit naturalis. in hac ergo consistit sanitas. unde & hæc ipsa ad operationem uim obtinet causæ. siue igitur naturalem omnium partium corporis constitutionem sanitatem appellare libuerit, siue operationum causam; in idem uterque incidit sermo, ut ipse Gal. fatetur. Erit itaque sanitas affectio, seu constitutio naturalis, seu secundum naturam, actionem perficiens: Neque enim, si affectus secundum naturam se habeat; omnino etiam sanitas existit, ut Aegyptiorum nigritia, Gallorum candor, Scytharumq; ruffus color, quorum nullum sanitas est: quoniam ad aliquod opus adendum nullus talis color causæ rationem obtinet; ut eodem primo de sani. tuen. patet. Quartum pro hypothesis præsumptum esto, quod, quum sanitas, ut dictum est, symmetria quædam sit, & omnis symmetria duplici ratione non solum perficitur, sed etiam dicitur, ut Gal. inquit eodem loco: nam aliàs quæ ad summum peruenit & uerè, prorsusque symmetria est, aliàs quæ ab huius absolute perfectione paululum deficit: ita & sanitatis symmetria duplex utique fuerit; hæc quidem exacta, optima, absoluta, & summa: illa paulò ab hac deficiens, non tamen eatenus, ut animali sit grauis, sed uisibus nostris adhuc non sit inepta. Prima sanitas, quæ infertilis simul est, & dicitur, cogitatione potius in animantium corpore usurpatur, quàm solidè subsistat. & esto, quod reperiri possit; de hac haudquaquam noster erit sermo, sed silentio prætereunda: nam. si hos duntaxat sanos esse dixerimus, quorum singula membra suas absolutissimè obeunt functiones; frustra tentaremus sanitatis latitudinem condere, quum ea una sola sit, & infertilis, ut prius diximus: de qua asserebat Gal. eodem primo de sanitate tuen. quod si ea sola, sanitas diceretur, & eos duntaxat sanos esse diceremus, quorum singula membra functiones suas obeunt absolutissimè, cæteros, qui minus probè sunt affecti, non esse sanos; inutilis, irritaque esset ars de sanita. tuenda. nam tali ratione nemo nostrum sanus existit. quare nec etiam nobis quærenda talis sanitas est, sed, ut diximus, silentia prætereunda. De hoc etiam corpore lib. de optima nostri corporis consti-

1. de san. tu. c. 5.
de dif. mor. c. 2.

loca cita-

1. de san. tu. c. 5.

lib. de opt. con-
const. c. 3.

1. de san. tu. c. 5.

lib. de dif. mor.
cap. 2.

1. de san. tu. c. 4.

stitutione, afferebat Galen. quod perquam rarissimum est, & tanquam imago quedam normæ Polycleti, longissimoque temporis intervallo gigni solet. de ea itaque sanitate uerba faciemus, quæ nec planè absoluta, optima, summaque est, sed paulò ab hac deficit. Et, quoniam sanitas hæc neque angustum quippiam est, aut insectile, aut omnino simplex, uerùm extendi ad idoneam latitudinem potest, maioris, minorisue ratione diuidua; propterea huius affectus, quem sanitatè dicimus, notabilem quandam latitudinem esse, cum Galen. asserimus, eodem lib. de opt. corp. const. prim. de sanita. tuen. lib. artis medic. & lib. de diff. morborum. Verùm sanitates hæc, licet multæ, uariæque sint, ut dicemus, ratione, qua sanitates sunt, & communi omnium forma, unde sanitates dictæ sunt; haudquaquam inter se dissident, sed maioris, minorisque ratione: uelut niuis candor ab eo, qui in lacte uisitur, quatenus candor est, non dissidet, sed maioris, minorisue ratione differt. ita quoque Platonis sanitas ab ea, quæ in Socrate est, quatenus sanitas, non differt: sed est eadem cum ipsa. differunt autem altero quopiam, quod aliud planè non est, quàm maioris, minorisque ratio: quæ dissimilitudo non ab alio nascitur, quàm ab ipsa constitutione, unde actio proficiscitur: respondent etenim constitutionibus opera. qua de re quot sunt functionum differentia, tot erunt constitutionum discrimina: Sed hæc numerosæ sunt. erunt ergo & constitutiones æquæ multæ. Nec inconuenit, quòd omnium, qui sani sunt, membrorum constitutio in Symmetria consistat, & quòd propterea multæ, uariæque constitutionum symmetriae sint: Nam cuiuslibet selectæ sanitas symmetria quedam est: hæc autem symmetria, seu eucrasia, omnino insectilis, atque indiuisibilis non existit. Præterea neque cuique uiolentum apparere debet medium temperamentum, seu debitam conuenientiam posse dici, quòd medio ad unguem temperamento non sit; nam ut potionem, & balneum εὐκρασιον, hoc est, temperatum dicimus, non solum cum alterum huic, alterum illi tale est, sed etiam quum ad eundem hominem in latitudine tale est; similiter aerem nos ambientem temperatum dicimus, etiam si in alterutram partem paululum sit propensus: ita quoque de medio temperamento sentiendum est. Insuper eodem prim. de sanit. tuen. exemplo lyrae illud idem comprobauit Gale. In lyris enim consonantiam ipsam, quæ summa, exactissimaque sit, unicam, atque insectilem esse probabile est, quæ uerò in usus hominum uenit, certè latitudinem habere. Sape nanque quàm percommode temperasse uidearis, alter superueniens Muscus ex-

actius

actius temperauit. Nil miri itaque, si eucrasiam in satis amplam latitudinè extendunt omnes: siquidem nobis ad omnia uitæ munia sensus ubique iudex est, ipsoque etiam eucrasiam, & discrasiam iudicabimus, eodem Gal. teste. Quapropter non immeritò in naturali corporis nostri constitutione illa maxima seruanda sunt, quorùm beneficio functiones obimus: Est nanque similarium quidem partium eucrasia: instrumentariarum uerò ipsarum conformatio, quæ constat ex earundem similarium forma seu figura, positura, numero, & magnitudine, functionum causa. Interim illud quoque haud ignorandum, quòd cuncta hæc quoque in latitudine quadam spectanda sunt: & quòd longè melius est, satis amplam latitudinem sanitati tribuere, quàm omnes homines perpetuò urgentibus morbis premi: neque enim functionum imbecillitas morbi statim nota est, absolute ita, citraque exceptionem loquenti, nisi adiectum sit, quæ præternaturam cuiusque sit: ut liquet eodem primo de sanit. tuen. & secun. de temperamentis. idem confirmauit Gal. de sanitatis latitudine, asserens aliam esse sanitatis, & aliam morbi intemperiem: morbi quidem ea, quæ à media temperie longissimè abest: sanitatis, quæ paululum. & sept. meth. med. ait & imbecilla uerò actio, prout magis, minusue talis est, aut ad sanitatis tuendæ, aut ad medendi tractationem pertinet, leuiter quidem impedita ad priorem, grauius ad posteriorem discernitur utraque ex eo, quòd à consuetis actionibus obeundis propter noxæ magnitudinem uel desistatur, uel non desistatur. Quantum igitur interuallum est inter id, quòd perfectissimè functionem obit, & id, quòd manifestè functionem aliquam habet oblesam, tanta est profectò & sanitatis, & distemperantiæ, quæ intra sanitatem consistit, latitudo. Ab hac proxima est intemperies morbosa, ut liquet eodem secun. de tempe. Qua de re in eo statu, siue constitutione, quæ sanitas dicitur, non parua necessariò statuenda est latitudo. & ob id idem Gal. secun. artis med. inquit & quo fit, ut tota sanitatis latitudo in tres partes, quarum singulæ latitudinem habent non paruam, diuidatur? Erit autem prima quidem salubrium corporum, Secunda neutrorum, Tertia insalubrium.

Nec minus scire opus est, quòd habitus nihil aliud significat, quàm stabilitatem, seu permanentiã affectionis: nam cuiusque rei, cum affectio benè adharens, altiusque defixa fuerit; habitus nominatur: ut patet lib. ad Phrasymb. quemadmodum, quòd bonus habitus nil aliud est, quàm benè se habens habitus: nam, cum habitus stabilis quedam affectio sit; bonus habitus nihil ei plus quàm bonitatem adiciit, ut idem Gale. inquit.

Loquor

lib. de opt. cor.
const. c. 3. r. de
fani. tu. c. 5. lib.
artis medic. c. 8.
lib. de diff. mor.
cap. 2.

locò cit.

r. de fan. tu. c. 5.
2. de tempe. c. 4.

7. meth. med.
cap. 11.

2. de temp. c. 4.

lib. art. med. c. 8.

Loquor autem de bono habitu, qui naturalis existit. Contrario modo se habet habitudo: nam non stabilitatem, ac firmitudinem: sed lubricitatem, & instabilitatem affectionis facile solubilis, & mutabilis signi-
 cat. Quapropter non ab re Gal. eodem lib. concludebat geminam esse san-
 nitatem: hanc uidelicet, quam cum latitudine consideramus, quarum
 altera secundum habitum, altera secundum affectionem appellatur: Et
 iterum quæ in habitu dicitur sanitas, alia in habitu duntaxat est: alia
 secundum bonum habitum. atque hæc in super bifariam dici potest, ut
 lib. de diff. morborum liquet: quoniam alia dicitur simpliciter boni habi-
 tus, alia optimi habitus, quem summè bonū habitum appellabat idem
 Gal. lib. ad Thrasy. Hic etiam summè bonus habitus æquiuocè dictus ab
 Hipp. scribitur apho. 3. primi lib. ita, ut à Gal. habeamus sanitatē in
 habitu, aut esse optimi, siue summè boni habitus, aut non optimi, sed sim-
 pliciter boni, aut in habitu duntaxat citra adiectionem optimi, siue bo-
 ni. Reliqua uerò relinquitur sanitas, quæ secundum affectionem dicitur
 eodem lib. ad Thrasy. libro autem de diff. morb. appellatur sanitas mi-
 nus ualens: & 5. de sanit. tue. fallax, & incerta per κτὰ σθένος dicta
 differens à firma, & constante, quæ per κτὰ ἔξις nominatur. Has etiam
 sanitates quandoq; duas dicit esse eodem lib. ad Thrasy. ut diximus, quan-
 do uidelicet suprema accipit earum genera: quandoq; uerò tres, quum
 sanitatē secundum bonum habitum non ita exquisitè considerat, diui-
 dens optimum à simpliciter bono habitu: quarum unam dicit esse pro-
 pter imbecillitatem inutilem, & hanc appellat secundum affectionem
 alteram sanitatē in habitu, quæ non amplius imbecilla est. uerū ad-
 huc non robusta dicitur, sed actionibus media est inter sanitatē secun-
 dum affectionem, & bonum habitum. alteram appellat sanitatē secun-
 dum bonum habitum, quæ quidem robusta sanitas appellatur. Quibus
 ita suppositis una cum Gal. bona fronte concludimus eum non de aliis
 corporibus sanis, signis, & causis sermonem habuisse in lib. artis med. ne
 que aliam diuersam ab his sanitatē considerasse, quàm considerauit in
 lib. ad Thrasy. aliàs aut hic superflua, aut ibi (hoc est lib. ad Thrasy.)
 fuisset diminutus; licet diuersis uocibus usus fuerit, ut qui artem sub
 alio docendi genere tractauerit lib. artis med. At, quomodo tales sanita-
 tes diuersæ, diuersaq; corpora sana ordine quodam collocari possint, ita
 ut Gal. uerba ubiq; locorum inter se consentiant; non admodum facile
 mihi uidetur, potissimum quum quotquot sint auctores, qui de hac re
 scripserunt (quos uiderim) tot in eis diuersas reperio opiniones. Nos uerò
 breuiter

breuiter, & facile cuncta Gal. dicta concordare conabimur: ut pauper-
 culi artis medicæ Tyrones, saltem Gal. opinionem, ac ueritatem ualeant
 intelligere: quam hucusq; eos non intellexisse puto.

Sanitatis ergo, quam in latitudine contemplamur, ea mediū tempera-
 menti exquisitè dicitur, seu optima constitutio appellatur: quæ nec ulli ui-
 tio obnoxia est, quod saltem sensu percipiatur. & qui talem habent sa-
 nitatem, ex eo dignoscuntur, quod robustas habent operationes, & cau-
 sis, quæ ægritudinem pariunt magis, quàm cætera corpora resistunt. hoc
 etenim est illud corpus, quod magis uicinum existit corpori absolutissime
 temperato, ac constituto: quod corpus diximus potius cogitatione inue-
 niri, & esse, ueluti exemplar quoddam. nuncupatur autem simpliciter sa-
 lubre, & est illud, quod ab ipso naturæ ortu bonam habet temperaturā
 in simplicibus, & primis particulis, atque in his, quæ ex illis componun-
 tur, instrumentis, est commensuratum. est uerò & ipsum in duplici dif-
 ferentia: nam uel tale est semper, & ita simpliciter semper appellatur,
 quod quidem est optima temperantia præditum, ac maximè est commen-
 suratum: uel ut multum, quod à constitutione optima non ualde admo-
 dum deficit, sed exiguum, & breue aliquid. & propterea simpliciter
 ut multum dicitur. Distinguitur autem ab eo, quod semper tale est; quo-
 niam re uera hæc corpora salubria, ut multum, in aliquo sunt offensa, non
 tamen id sensu comprehenditur, sed ex eo, quod magis, minus uè in opera-
 tionibus existit, ac, quia causis, quæ ægritudinē pariunt, nõ æquè resistūt,
 ut illa semper talia: Hæc sunt illa corpora, quæ Gale dicebat lib. de diff.
 morb. esse optimè constituta, & optimi habitus, & lib. ad Thrasy. sum-
 mè boni habitus. neque mirum; nam, si in bono habitu non naturali,
 sed apparenti, ut qui Athletarum existit, Hippo. considerauit summè
 bonum, ut patet apho. 3. primi lib. eò magis in eo, qui uerè, & natura-
 lis, & bonus est, reperitur is, qui optimus, seu summè bonus existit.
 Conueniunt itaque hæc duo corpora semper, & ut multum salubria in
 optimo habitu; licet exquisitior reperitur in uno, quàm in altero: om-
 nia etenim huic cum latitudine contemplamur. & propterea primum
 corpus in latitudine sanitatis erit simpliciter salubre semper, secundum
 uerò salubre simpliciter ut multum. quod à constitutione optima non
 ualde admodum deficit, ut inquit Gal. pri. artis med. Succedunt tertio
 loco corpora, quæ à Galen. salubria nunc appellantur: nam salubre nunc
 corpus est, ut ipse refert, quod in præsentī est sanum. est uerò & hoc eo
 tempore, quo sanum existit, bonam habens temperaturam, & commensu-
 rationem

E e

lib. ad thrasy.
cap. 6.

lib. de diff. mor.
cap. 2.

lib. ad thrasy.
cap. 7.

lib. ad thrasy. c.
6. & 7.

lib. de diff. mor.
cap. 2.

5. de san. tuen.
cap. 4.

lib. ad thras. c. 6.
eod. lib. cap. 7.

lib. de diff. mor.
cap. 2. lib. ad
thras. cap. 7.

lib. artis med.
cap. 4.

furationem, non tamen optimam, at sibi propriam, de ijs nanque corporibus, ut mea fert sententia, idem Galen. intelligebat textu quarto se. artis med. postquã optima constitutionis signa declarauerat, hoc est, corporis simpliciter semper salubris, cum dicebat & eorum autem, quã ab ipsa deficiunt, & adhuc tamen salubria existunt, nonnulla quidem in consimilium temperatura, lapsum aliquem paruum habent: nonnulla uerò in instrumentariarũ commensuratione, & hoc quoq; per exiguum & deinde subdebat & accidit autem hoc, uel in omnibus, uel in aliquibus, aut utrisque: & in cuius textus expositione, cuncti, quos uiderim, cœcutiunt, opinantes Gal. per ea uerba intelligere salubria multum. quod quidem multis rationibus falsum esse ostendam: primò quoniam corpora salubria multum nec errorem, neque lapsum aliquem habent in temperatura consimilium, aut in instrumentorum commensuratione; licet re uera & ipsa quoque in aliquo sint offensa: uerùm non adeo ut error, seu lapsus, uere appellari possit. Rursus, si de salubri multum intelligere uoluisset; frustra addidisset illa uerba & & adhuc tamen salubria existunt & nam satis fuisset dixisse & eorum autem, quã ab ipsa deficiunt & si uoluisset nobis ostendere id breue, seu exiguum, quo deficiunt salubria multum, à salubribus semper, & non etiam addidisset illa uerba & & adhuc tamen salubria existunt & Per quã uerba uoluit potius ultimum gradum salubritatis nobis propalare, qui est corporis salubris ut nunc. Adhuc textu 6. reddi causa non poterit, cur iterum de eodem corpore ut multum salubri uerba fecerit, si in 4. de eodem loquutus esset: nec non in paucis quibusdam uerba diuersa de eodem corpore protulisset: nam eodem textu 6. uolens nobis ostendere corpora salubria multum assererat & quã uerò ab optima corporum constitutione breue aliquid deficiunt & id quod non dixit in textu 4. per hæc uerba & breue aliquid deficiunt & manifestauit salubre multum: ipsum nanque breue aliquid deficit à salubri semper. Deinceps dicebat & re uera quidem & ipsa in aliquo sunt offensa, non tamen id sensu comprehenditur & per quã uerba luce clarius demonstrauit hanc offensionem minorem esse ea, de qua loquutus erat textu 4. nam ibi dicebat lapsum, seu errorem aliquem habere; licet paruum: modò in plus se habet lapsum aliquem habere, quàm breue aliquid deficere; licet ille quoque paruus sit. Vterius in hoc textu 6. differentiam tradit inter hæc corpora salubria multum, & semper, docetq; modũ distinguendi, ostendens nobis quã difficile sit ea dignoscere; quoniam, licet re uera quidem in aliquo sunt offensa, seu oblecta salubria multum

multum; non tamen id poterat sensu comprehendendi. id quod haudquam erat necessarium in corporibus salubribus ut nunc; quia eorum lapsus non erat ita exiguus. & propterea per alia uerba ipsum figurauit, dum dixit ea lapsum aliquem paruum habere, & non dixit breue aliquid deficere: neque addidit hæc uerba & re uera quidem & ipsa in aliquo sunt offensa, non tamen id sensu comprehenditur & docuit insuper modum distinguendi hæc corpora salubria multum à semper talibus asserens & distinguuntur uerò ex eo, quod magis, minusue in operationibus existit: ac quia causis, quã ægritudinem pariunt, non æquè resistunt & minus itaque deficiunt salubria multum à salubribus semper, quàm salubria nunc. & propterea eorum offensa, seu defectus, licet re uera sit; non tamen sensu comprehendendi potest: lapsus uerò, seu error corporum salubrium ut nunc, non adeo exiguus est, nec adeo insensibilis, cum magis recedant à salubribus semper. Vterius, si de salubribus ut nunc non tractasset Gal. eodem textu quarto, utique esset diminutus; cum hæc corpora definisset in primo libro, diuisisque signis in principio secundi adhuc illorum meminisset, sicut cæterorum salubrium, cum dicebat. & quum uerò sint salubria corpora, hæc quidem simpliciter, hæc uerò ut nunc, quã & beneualentia dicuntur & c. & cur demum ea silentio præterierit, ratio nulla assignari posset; postquã de cæteris omnibus uerba fecerit salubribus, neutris, & insalubribus usque ad textum. 10. potissimũ cum textu nono epilogando dixerit & quidem signa sanorum corporũ, sed, siue salubria, siue insalubria siue neutra existant, quantitate distantia differunt & deinceps textu. 10. & optima igitur constitutionis corporis, inquit, indicia explicauimus, eorum uerò, quã ab ipsa deficiunt, totidem sunt numero genera, quã in magis, & minus secari possunt & ubi itaque esset enarratum hoc genus corporum salubrium ut nunc, quomodo eius signa duobus inuicem contrarijs terminis statutis possent per quantitatem distantia discerni? cum potissimum dicendum non sit ea extra coetum corporum in latitudine sanitatis positorum reperiri, & sic esse extra eiusdem sanitatis latitudinem. neque confundi possunt, ut quidam falso imaginantur; cum neutris simpliciter, aut insalubribus simpliciter: nam prima corpora sunt exquisitè media, atque æqualiter distantia, ut dicemus, ab utrisque extremis: in medio autem amborum, inquit Galen. hoc est, salubrium, & insalubrium corporum collocantur ea, quã neutra simpliciter appellantur, & quã cum latitudine quadam. Quum ergo salubria nunc in numero salubrium contineantur; non possunt sub neutris

lib. de art. med.
cap. 7.

contineri, neque neutra appellari, sub ullo neutrorum significato, neque eorum constitutio similis est alicui neutrorum constitutioni, ut liquet discurrendo per oīa neutra: nā neq; corpora sunt, quæ neutrius dispositionis participēt, neq; simul cōtrariarū, neq; aliquādo unius, aliquando alterius uicissim. Hac etiam & fortiori ratione longè distabunt ab insalubribus simpliciter: nam corpus salubre nunc, ut dictum est, bonam habet tēperaturam, & commensurationem, non tamen optimam, at sibi propriā, ut Gal. ait. sed insalubria simpliciter ab ipso ortu naturæ uel in consimilibus habent malam temperaturam, uel in instrumentarijs in commensurationem, uel utrunque uitium. & semper tale corpus est, quod ab ipso naturæ ortu, uel pessimam in simplicibus habet temperaturam, & primis particulis omnibus, uel aliquibus, uel principalibus, aut in instrumentarijs incommensuratum existit, similiter uel omnibus, uel quibusdam, uel illis, quæ obtinent principatum. ut multum uerò tale est, quod ab huius quidem uitio recedit, nondum tamen mediocritatem attingit, ut Gal. refert. Quare, cum corpora salubria nunc, bonam habeant temperaturā, & commensurationem, insalubria uerò simpliciter pessimam; nullo modo coincidere inter sese possunt: nam & ipsa insalubria multum, et si non ita habeant pessimam, habent tamen saltem malam, cum parum à semper talibus recedant. Non itaque bonam habebunt, quemadmodum salubria nunc. & propterea coincidere non possunt, quòd, si coincidere ualerent, ac simul confunderentur; cur est, quòd Gal. illud subtraherit, nec ulli bi illud scriptū reliquerit? Illud quoq; uitari non posset, si cōfunderentur quòd neutra simpliciter primi significati esse non possent exquisitè media saluberrimi, & insaluberrimi, neq; equaliter distare ab utrisq; inuicē contrarijs terminis, optima. s. corporis constitutione, nuperq; facta agritudine, si salubria nunc corpora, separatim à neutris, & insalubribus in sanitatis latitudine non statuerentur. sed quispiam diceret propterea salubria nunc confundi debere cum neutris, ac insalubribus simpliciter: nā, cum sint nunc talia ab ortu esse non possunt. quare cogere, uelis, nolis asserere, quòd hæc corpora ab ortu erunt aut neutra, aut insalubria simpliciter, hoc est, talem habebunt constitutionem, quam habent uel neutra, uel insalubria simpliciter, utpote quæ ab ortu sunt talia. Nos uerò dicimus, non propterea corpora salubria nunc appellari; quia in præsentis solū tempore sunt sana, neque pugnare ut nunc salubri, quòd à generatione tale sit: quemadmodum neque etiam ut multum talia dicuntur; quia multo tempore sana sunt, sed potius quia talem habent ab ortu con-

stituti-

stitutionem. ita quoque ut nunc talia dicuntur, quòd in quodam tempore, seu aliqua ætate, & non semper, aut multum sana existunt: quoniam talis est eorum temperatura, & commensuratio bona, talem habent potentiam, in qua supposuimus sanitatem consistere à naturæ ortu, & non in tempore acquisitam. quæ quidem licet ipsis propria sit; non tamen optima est, ut ipse Gal. inquit: quam bonam temperaturam, ac commensurationem à naturæ ortu habent. uerūm hæc constitutio dicitur salubritas nunc; quia non est sicut ea, quæ simpliciter semper: neque sicut ea, quæ simpliciter ut multum: sed ab utrisque deficit; licet exiguum quoddam. Erit ergo salubre nunc corpus id, quod in præsentia benè ualet. est autem sanè & hoc in eo, quo benè ualet tempore, bonam habens temperaturam, & commensurationem, non tamen optimam, sed sibi propriam ex Gal. sententia, non à tempore acquisitam, sed ab ortu talem: nam neque in præsentis sanum existeret, nisi talem eo tempore temperaturam, & commensurationem bonam ab ortu naturæ sibi propriam haberet: qua ratione salubre nunc appellatur. Id, quod probatur eiusdem Gal. auctoritate. 5. de sani. tuen. quo loco assererat, quòd corpora, quæ ab optima sanitate deficiunt, tribus de causis proueniunt: aut quòd statim in utero uitiosus status fuerint: aut quòd qualibet de causa in non naturalem affectum concesserint: aut ætatis ratione. sed hæc corpora salubria nunc non dicuntur ab optima sanitate deficere ætatis ratione, ut cui libet in confesso est, neque etiā post ortum ab aliqua causa talia reddita sunt (nam si hoc esset, à neutris, & ægris ut nunc, non discreparent; ista nanque sunt illa corpora, quæ ab optima sanitate deficiunt, à qualibet causa in tempore contingente: id etenim quàm alienum esset asserere, nedum in Gal. sed omnium medicorum doctrina, cui libet planū esse potest.) Relinquitur ergo, quòd talem lapsum, seu errorem, per quem à perfectione, seu optima sanitate deficiunt, statim in utero, & ab ipso ortu naturæ habuerint. quapropter non repugnat corpori salubri ut nunc esse à natura tale, quinimmo magis repugnat ipsum asserere non esse ab ortu naturæ tale, tam Gale. doctrinæ, quàm ueritati. id quod nonnulli haudquaquàm intelligere potuerunt. ob id dicimus nos diuersam habere constitutionem à neutris, & insalubribus simpliciter, eamque à naturæ ortu; licet in eius definitione illud Gal. non apposuerit: nam satis si bi erat apposuisse in simpliciter salubri: quoniam neque in definitione ut multum salubris, neque ut multum insalubris addidit illa uerba: ab ortu naturæ; nec etiam illa uerba conscripsit in definitione neutri simpliciter tertij significati, & tamen sub-

5. de san. tu. c. 3.

intelli-

intelligenda sunt, præter id, quòd clarius intelligitur etiam natura salubris ut nunc; si illa uerba non apponantur: nanque eius naturam, ac constitutionem longè melius intelligemus, quando in præsentia bene ualeat, & cum hoc etiam eodem tempore bonam habet, (ut inquit Gale.) temperaturam, & commensurationem, quàm si dixisset tale corpus bonam duntaxat habere temperaturam, & commensurationem à naturæ ortu. neque etiam illud satis fuisset pro eius natura manifestanda: nam opus est, & quòd in præsentia sanum sit, & quòd talem habeat temperaturam, & commensurationem bonam, ut salubre nunc sit corpus: hoc etenim, quod in præsentia bene ualeat, & sanum sit, præsupponit illud, quòd bonam habeat & sibi propriam temperaturam, & commensurationem ab ipso naturæ ortu: aliàs neque bonam, neque sibi propriam diceretur habere eo tempore, quo sanum existit: quemadmodum sunt neutra, & insalubria nunc, quæ ab optima sanitate deficiunt à causis in tempore contingentibus. talem itaque à naturæ ortu corpora hæc sortita sunt constitutionem, ut quo tempore bene ualent, & salubria nunc appellantur, non modò sana sint, sed bonam etiam, ut sæpius diximus, & sibi ipsis propriam temperaturam, ac constitutionem habeant, quæ nulli ex alijs corporibus propria sit. & propterea à neutris, & insalubribus simpliciter corporibus differunt. differunt etiam, quoniam hæc corpora salubria nunc, quòd bonam habent temperaturam, & constitutionem iure dicuntur habere sanitatem in bono habitu: reliqua uerò neutra, & insalubria simpliciter, licet sanitatem habeant in habitu, ut liquet ex Gal. in eorum definitionibus; non tamen quispiam dixerit, ea sanitatem habere in bono habitu, ueluti salubria nunc. Hæc insuper corpora salubria nunc appellata sunt illa, de quibus dicebat Gal. lib. de diff. morb. quòd alia sunt corpora simpliciter boni, non tamen optimi habitus: quæ & si ab ipsa optima constitutione deficiant; adhuc tamen salubria existunt, & beneuolentia dicuntur, ut idem secundo artis medicina. aserebat. collocantur etiam tertio loco in sanitatis latitudine propter eas, quas diximus causas, quibus simul cum corporibus simpliciter salubribus semper, & ut multum, præest ea pars conseruatiuæ artis, quæ ἐνεκτικὴ, à Græcis nuncupatur, hoc est, boni habitus seruatrix: nam præter iam dicta tria genera salubrium corporum nullum aliud reperitur, quod in bono habitu sanitatem habeat. qua etiam ratione, & salubria corpora appellantur non modò quæ optimam corporis constitutionem habent, sed quæ eisdem proximiora sunt: hæc etenim salubria corpora appellari præcepit Gale.

textu

textu 9. secun. artis med. quemadmodum ea, quæ magis accedunt ad ea, quæ agrotant insalubria, inter media uerò neutra. qua etiam ratione, & salubria nunc in sanitatis latitudine constitui consentaneum est: neque enim dixisset Gal. quòd quæ corpora proximiora sunt optimæ constitutioni salubria sunt, & appellantur, ni per salubria subintellexisset ut multum, & ut nunc salubria, sed dixisset salubre, si ut multum salubre duntaxat intelligere uoluisset: alienum siquidem à ratione est, si cuiusq. hominis priuatim sanitatem ut multum, intelligere uoluisset, hoc est, singula corpora salubria ut multum.

Cum uerò, ut prius dictum est, uniuersa sanitatis latitudo in tres partes diuidatur: quarum prima erat salubrium corporum, & secunda neutrorum; declarata prima decens est ad secundam accedamus, & deinceps ad tertiam, quæ est insalubrium: nam hæc quoque sanitatis pars, ut inquit Gal. latitudinem habet non parnam, in medio uerò salubrium, & insalubrium collocantur. ait Galeni. ea corpora, quæ neutra exquisitè, seu simpliciter appellantur, & quæ cum latitudine quadam: habent etenim & hæc corpora talem constitutionem, ut imbecilles edant actiones. Sed, quoniam neutra tripliciter dicuntur quædam uidelicet, quæ neutrius dispositionis participant: quædam, quæ utriusque: & quædam, quæ aliquando quidem huius, aliquando illius, & unumquodque horum potest esse semper, & ut multum, uel ut nunc tale; de his, quæ semper, & ut multum talia existunt, primò uerba faciemus: nam hæc sunt, ut demonstrabimus, quæ salubria corpora in sanitatis latitudine immediatè consequuntur: reliqua uerò ut nunc talia postponemus: cum alter sermo de ijs habendus sit. asserimus itaque, quòd, licet secundum diuersam neutri considerationem trifariam neutrum dici possit; quodlibet tamen eorum ad aliud comparatum secundum eandem rationem in eodem gradu dicetur sanum, nec unum magis altero. Exempli gratia. neutrum simpliciter primi significati comparatum ad simpliciter secundi & tertii, sub eadem ratione, hoc est, semper ad semper, & ut multum ad ut multum, eiusdem sanitatis participabunt, adeo quòd unum non dicetur esse altero salubrius: sunt etenim omnia talia neutra in medio salubrium, & insalubrium collocata, & imbecillas edunt operationes, magisquam salubria, minus autem quam insalubria æqualiter ab utrisque extremis distantia, modò simpliciter exquisitè sint. id uerò dicimus propterea, quia, licet neutra primi significati semper sint exquisitè talia; reliqua tamen duo genera possunt & exquisitè

lib. de dif. mor. cap. 2.

lib. art. me. c. 8

exquisitè esse, & non exquisitè; cum sint cum quadam latitudine: namque possunt neutra secundi significati plus de uno extremo, quam de altero participare, & tertii significati constitutionem habere, quod maiori tempore, & longiori, seu pluribus atatibus participant uno, quam altero extremo, hoc est, talem habere à natura potentiam. & propterea non amplius erunt simpliciter, & exquisitè neutra, sed cum latitudine quadam, id quod uoluit intelligere Gal. citato textu 6. sec. artis med. cum dixit & in medio autem amborum collocantur ea, quæ neutra exquisitè, seu simpliciter appellantur, & quæ cum latitudine quadam & nam siue ἀκριβὲς, siue ἀσαφὲς textus habeat; non solum neutra primi significati, sed secundi & tertii, quæ simpliciter, & exquisitè talia existunt, intelligi debent per neutra, quæ simpliciter, seu exquisitè appellantur. Quod uerò neutra secundi significati duobus dicantur modis, patet primo artis medic. tex. 1. 2. quum inquit & horum autem ipsorum secundum duobus dicitur modis, aut quia utrunque contrariorum ex æquo participat, aut quia aliquando plus alterum & id quod simili ratione contingere neutro tertii significati decens est; postquam aliquando quidem salubre; ut in una ætate: aliquando uerò insalubre; ut in altera ætate uicissim sit, ut Gal. inquit. & propterea non refert, si illud particulatim non explicauerit breuitati indulgens. Attamen dissident in sanitate neutra secundi, & tertii significati semper, & ut multum dicta, à neutris primi significati; quando eadem non fuerint exquisitè talia, sed cum quadam latitudine, ita ut uno magis, uel minus participant, si fuerint secundi significati, uel si fuerint tertii, uno, uel altero extremorum maioris, uel minoris temporis spatio uicissim, seu in pluribus atatibus, participant. qua ratione dicuntur neutra cum latitudine: nam eo, quæ sunt primi significati, semper sunt exquisitè talia, ac neutra semper dispositione participant, siue simpliciter, siue ut nunc talia dicantur. unde dicebat Gal. 1. artis medic. & neutrum iuxta primum significatum esse corpus, quod exquisitè medium est, & saluberrimi, & insaluberrimi corporis, & huius hoc quidem simpliciter tale, quod ab ipso ortu natura ita est constitutum, hoc uerò ut nunc, quod in presentis tempore medium exquisitè existit saluberrimi, atq; insaluberrimi corporis. ipsius autem simpliciter semper quidem tale est id, quod in omnibus atatibus tale perdurat: ut multum autem, quod nonnullas recipit mutationes, & patet itaq; neutra simpliciter exquisitè media secundum quemlibet trium modorum eadem participare sanitate, ac insequi in sanitatis latitudine alubria

lib. art. me. c. 8.

lib. ar. med. c. 3.

lib. artis medic.
cap. 6.

salubria nunc tam si fuerint semper, quam ut multum. uerum quæ ut multum sunt talia, cum non adeo exactè sint media, quemadmodum quæ semper neutra sunt, sed parum quodammodo ab eis recedant; ambigua forte quispiam fateri poterit, interim ad unum, quandoq; ad aliud extremum accedere, uel recedere magis. Nos uerò, quò facilius Tyrones intelligant; in latitudine simul reposuimus, præsertim cum exiguus ualde fuerit hic recessus. At, ubi simpliciter exquisitè non sint neutra secundi, & tertii significati, uerum magis, uel maiori tempore salubritate participant, quoniam talem habent à natura potentiam. Ad salubria nunc magis accedunt, ubi talia semper fuerint, quam si ut multum. Insuper præcedent etiam in latitudine nō solum neutra ut multum, sed etiam semper primi significati. & quæ multum sunt talia, præcedent etiam alia, multum & semper talia exquisitè dicta, sed insequuntur eorum semper talia. ubi uerò æqualiter utriusq; extremi participantia fuerint, aut magis insalubritatis, quam salubritatis seu maiori tempore eo modo se habebunt, ut diximus: nam, si exquisitè talia fieri, siue ut multum, siue semper; æqualiter utique recedunt, ut neutra primi significati. si uerò magis, uel maiori tempore in salubritate participant; præferuntur in latitudine sanitatis neutra primi ipsis neutris secundi, et tertii significati, tam si multum, quam si semper sint talia, sed ut multum præcedunt eorum semper talia: semper tamen facta relatione ad duo extrema, neutra omnia med'ocriter dicentur ædere imbecillas actiones cum latitudine quadam. et in hoc genere noxæ continentur etiam neutra primi significati; quamuis neutrius contrariarum actionum participant scilicet, neque eis, quæ in magnis distantis, neque eis, quæ in paruis existunt imbecilla: habebunt tamen imbecillas actiones, quæ etiam neutrius contrariarum actionum participes exeunt. & hoc uoluit dicere Gal. 2. artis medic. tex. 8. hæc quo ad secundam partem latitudinis sanitatis, quæ neutrorum est.

Sequitur tertia, quæ est corporū insalubrium, quæ iterum primo sunt in duplici differentia: simpliciter uidelicet, & ut nunc de corporibus ut nunc insalubribus, quæ quidem actu ægrotant, non loquemur nisi quatenus ad sanorum corporum dignotionem conducunt: cum sint extra sanitatis latitudinem, ut liquet secundo artis medic. quanquam uitia omnium insalubrium corporum iuxta quodlibet significatum, ut ipse Gal. refert eodem loco, consistunt, aut in intemperatura consimilium partium, aut structura, seu commensuratione instrument alium uitata, formatione ui

lib. artis med.
cap. 8.lib. artis med.
cap. 8.

F f delict,

delicet, numero, magnitudine, seu situ, aut in continuitate, ipsarum, quæ communis unitas appellatur. Distinguitur autem hæc uitia, seu hæc corpora inter se ex sensibili operationum læsione. quare, ubi fuerint sensibilibiter operationes oblatæ, tunc insalubre nunc dicitur, & hoc corpus actu ægrotare fatemur, extraq; latitudinem sanitatis contineri, neq; aliud reperiri corpus præter hæc insalubria nunc, quod non sit intra sanitatis latitudinem, ut dicemus. At insalubria simpliciter, de quibus loquimur, à reliquis intra sanitatem collocatis distinguuntur: quod faciliè à causis, quæ morbos committendi vim habent, superantur. & quoniam in uigore operationum plurimum deficiunt; & propterea nemo mentis compos. dicit hæc corpora coincidere cum salubribus nunc: cum hæc licet ab optima sanitate deficiant; adhuc tamen salubria existant, & paruum aliquem habeant lapsum, seu errorem, aut intemperatura consimilium aut instrumentariorum commensuratione, & hoc etiam perexiguum in omnibus, uel quibusdam, aut in utrisque, ut patet citato textu. 4. sec. artis med. Habent etiam bonam temperaturam, & commensurationem, insalubria uerò simpliciter malam: nam insalubre simpliciter corpus, inquit Galenus, est, quod ab ipso ortu naturæ, uel in consimilibus partibus malam habet temperaturam, uel in instrumentariis commensurationem, uel utrunque uitium. Quum uerò hoc etiam corpus insalubre simpliciter bifariam dicatur, aliàs semper, aliàs ut multum, ut cætera iam dicta corpora salubria, & neutra; propterea semper tale est, quod ex ipso naturæ ortu, uel pessimam habet temperaturam in simplicibus, & primis particulis omnibus, uel aliquibus, uel iis, quæ obtinent principatum, uel in instrumentariis incommensuratum est: Similiter autem in his uel omnibus, uel aliquibus, uel illis, quæ obtinent principatum. Vt multum uerò insalubre est, quod ab huius quidem uitio recedit, nondum tamen mediocritatem attingit. quo fit, ut absq; controuersia, quæ multum insalubria existunt, immediatè neutra corpora consequantur in sanitatis latitudine: deinceps quæ simpliciter semper talia dicuntur, quæ sunt uelut ultimus terminus eius sanitatis, quæ secundum habitum esse diximus: nam, licet eam non habeant in bono, nec optimo habitu, ut corpora salubria; habent tamen tam neutra, quàm insalubria simpliciter sanitatem in habitu. de quibus omnibus intelligere uoluit Gal. libro de diff. morb. cum dixit alia sunt, quæ, etsi sana dicuntur; non tamen boni sunt habitus. quasi uelit dicere, quod, licet habeant sanitatem in habitu; non tamen eam habent cum hac adiectione

lib. de diff. morb.
cap. 2.

ne

ne, Bonum: nam habere sanitatem in habitu nil aliud est, quàm permanentem, & stabilem: habere autem in bono habitu est addere huic permanentiæ, & stabilitati bonitatem, ut patet lib. ad Thrasym. Conueniunt ergo in hoc neutra simpliciter, et insalubria simpliciter: quoniam utraq; dicuntur habere sanitatem in habitu, & pro tanto deficiunt à salubribus corporibus simpliciter, & ut nunc, quæ sanitatem habent in optimo, & bono habitu. Verùm hæc etiam sanitas in habitu, cum sit in latitudine quadam; magis stabilem, ac firmam eam habebunt simpliciter neutra, quàm simpliciter insalubria, & inter insalubria minus, quæ semper sunt talia, quàm quæ multum: quemadmodum etiam inter neutra magis firmam, ac stabilem habent sanitatem ea, quæ ad salubria magis accedunt, tam semper, quàm ut multum, quàm illa neutra, quæ simpliciter, & exquisitè sunt media: & hæc magis, quàm ea, quæ ad insalubritatem plus uergunt: semper enim eandem seruabunt sanitatis rationem, quam participant eo, quo scripsimus ordine in sanitatis latitudine. istis insuper corporibus neutris, & insalubribus simpliciter, prospicit ea pars artis conseruatiuæ, quæ salubris nominatur, communi autem uocabulo, ut Gal. refert eodem libro ad Thrasym. conseruatiua simul, & salubris dicitur.

lib. ad thrasym.
cap. 12.

Quum uerò totius sanitatis latitudo in tres partes diuidatur, ut sæpius dictum est: quarum prima est salubrium corporum, secunda: neutrorum et tertia insalubrium, post quæ, ut inquit Gal. 2. artis medi. sequuntur, quæ iam ægrotant corpora, quæ sensibilibus operationum læsionibus distinguuntur; opinati sunt quidam, eorum, quæ reliqua sunt, corporum nullum in sanitatis latitudine situari; propterea quod Gal. post tertiam latitudinis partem, quæ quidem est insalubrium simpliciter, dicebat sequi corpora, quæ iam actu ægrotant. quare, inquit isti, neutra ut nunc significati contineri debere extra sanitatis latitudinem. Sed pace eorum dixerim, præter iam dicta corpora adhuc in sanitatis latitudine continentur cuncta tria neutrorum genera ut nunc. id quod cum Gal. demonstrabimus, prius in memoriam reuocantes, quod supra cum Gal. supposuimus lib. ad Thrasym. duplicem uidelicet esse sanitatem, quarum una dicebatur secundum habitum, altera secundum affectionem. sanitatem itaque secundum habitum, ut longissimis uerbis declarauimus, diuisit Gal. 2. artis med. in tres partes: postquam si tali ratione sanitas consideratur; ægrotantia corpora sequuntur. At, quoniam, ut ipsemet testis est, sunt quadam corpora, quæ licet actu non ægrotent, neque etiã

lib. ad thrasym.
cap. 30.

lib. artis med.
cap. 8.

lib. ad thrasym.
cap. 6.
8. metho. med.
cap. 30.
li. art. med. c. 8.

Ff 2 sanitatem

sanitatem in habitu habent; eam tamen habent secundum affectionem, hoc est, instabilem, infirmam, atque inutilem. Qua de re & hæc quoque corpora, licet neutra à quibusdam fuerint appellata, ut ipsemet Gal. scilicet Thrasylus, referatur eodem lib. ad Thrasylum, adhuc asserit ea sana dici, & esse, eisq; competere partem quandam conseruatricis artis, quoniam in his etiam paulillum quoddam corrigimus: quæ uerò pars artis paulillum corrigi, conseruatiua appellatur, ut cōtradistinguitur ei parti artis, quæ multum semel corrigi, & medicatiua, seu curatiua nuncupatur. Verum, inquit ipse, inter hæc artis partē, quæ exigua uitia corrigi, quæque in tres alias subdividitur partes: in euecticē scilicet, salubrē, et Analecticē. quidam quartam his particulam adiecerūt, quæ ab ipsis propriè Prophylactice, id est, præseruatoria uocata fuit, facultatem oppositam habentem ei, quæ à morbo proximè liberatos recreat, hoc est, Analectice. & demum inquit & hæc autem ambas ancipitis quodammodo esse naturæ inter contrarias totius artis partes nemo ambigit. Dico autem inter eam, quæ magna uitia, & eam, quæ parua corrigi: curatiua sanè pars, quòd magna uitia, Euectice autem, atque salubris, quòd parua discutiant. Id quoque perspicuum est: in medio autem ambarum interstitio, instauratiua nominata, atque præseruatoria posita sunt: nam, si ad salubrem, euecticēque comparentur; non exigua uitia emendant. si ad curatiuam; non magna. propterea & quicumque ambas has partes neutras appellauerunt, haud malè mihi sensisse uisi sunt. Hæc Gal. quibus uerbis clara luce uidetur asserere has duas partes artis medicæ. Analecticē uidelicet, & Prophylacticē contineri sub ea, quæ exigua uitia tollit, & conseruatiua dicitur, differreque inter se maioris, minorisque ratione: magis enim parua castigat euecticē. qua ratione nos diximus prospicere corporibus salubribus simpliciter & ut nunc, minus salubris, quàm neutris, & insalubribus simpliciter, competere diximus. Hac adhuc minus Analectice, & Prophylactice, quàm prophylacticē, quidam adiecerunt tanquam quartam partem conseruatiuæ artis. Deinceps subdebat Gal. & quòd, cum hæc ambæ partes sint ancipitis quodammodo naturæ; dico inter eam, quæ magna, & eam, quæ parua uitia dissoluit, in medio interstitio ambarum posita. propterea haud malè sentierunt, qui ambas neutras appellauerunt: Nam si ad salubrem, & euecticē comparentur; non exigua uitia emendant: si ad curatiuam; non magna. Comprobat itaque Gal. eorum opinionem, qui has artis partes, neutras appellauerunt. Verum non propterea negat id, quod paulò ante con-

tè concluderet, eas uidelicet contineri sub ea artis parte, quæ exigua uitia corrigi, ac conseruatiua nuncupatur; licet non adeò per exigua uitia corrigant, quemadmodum salubris, & euectice. Si itaque conseruatio per eundem Gal. non nisi sanis corporibus debeat, non ab re & hæc corpora, quibus hæc artis partes competunt sub conseruatione contenta, adhuc sana esse asserendum; quàmuis neutra nuncupentur. Hæc igitur sunt illa corpora, quæ sanitatem habent secundum habitudinem, neutra ut nunc appellata. Quare post pauca idem Galen. concludens assererat & in præsentem autem contemplatione de conseruatrice artis humanum corpus gubernantis parte, tria diuisionis membra supponantur: unum de corporibus secundum habitudinem ualentibus: alterum de ijs, quæ in habitu sana sunt: tertium de bono habitu præditis: & nemo ergo ambigat hæc corpora, quæ sanitatem secundum habitudinem habent, connumerari debere inter ea, quæ sunt in latitudine sanitatis: quæ quidem, ut dictum est, iure neutra ut nunc appellantur. Dico, quòd continentur sub sanitate, & sana dicantur secundum affectionem, quam etiam sanitatem adhuc cum latitudine esse asserimus, quemadmodum sanitatem secundum habitum diximus esse. quapropter poterit dici secūda hæc sanitatis latitudo, de qua haudquaquā uoluit intelligere libro 2. artis medicæ ea parte cum dixit post quæ deinceps sequuntur, quæ iam ægrotant corpora & nam de hac sanitate adhuc uerba non fecerat, sed de ea duntaxat, quæ est secundum habitum, ac propria est eorum corporum, quæ à natura sunt talia; licet hanc quoque postea non dereliquerit, siquidem de eisdem neutris corporibus, quæ talem habent sanitatem secundum affectionem lib. 2. uersus finem, & tertio, uerba fecit, signa pro dignotione eorum, ac modum correctionis nobis tradens: quanquam non sub sanorum, sed neutrorum genere collocauerit: sunt etenim re uera hæc corpora neutra ut nunc. et ob id comprobauit eorum opinionem, qui uolebāt eas artis partes, quæ his corporibus præsent, cum sint ancipitis quodammodo naturæ; neutras appellari. qua ratione lib. artis medicæ à sanitatis latitudine hæc corpora secluserit. lib. uerò ad Thrasylum. ea sub sanitatis latitudine contineri uoluit, coactus de omnibus corporibus, quibus salutis quomodolibet pars artis prospiceret, seu conseruatiua, quæ exigua uitia corrigi, uerba facere, ne in aliquo aduersus gymnastas deficeret, largius sanitatē usurpans tam in habitu, quàm in affectione: nam, cum hæc sanitas in affectione infirma, ac parū constans sit, neque ab ipso nature ortu, sed in tempore adempta interim à Gale. sanitas

lib. ad trāsyl. 31

lib. art. me. c. 2.

lib. artis med.
cap. 82. & ult.

κατὰ σχέσιν; interim affectus medius morbi, & sanitatis nuncupatur; ita etiam & corpora, quibus ea inest interim sana, interim neutra appellat. & partes artis eisdem prospicientes saepe neutras, quandoque inter conseruatrices salubres connumeravit. Quum autem haec corpora in duplici sint differentia; nam quaedam corpora neutra conualescentia, quaedam uero neutra decidentiae nuncupantur; in aliquo dictorum trium neutrorum genere contineantur utraque, non utique facile est disserere; cum adhuc uideamus, nonnullos inter se differtire: Praeterea, num in uno neutrorum genere, ambo, uel in diuersis contineantur; non minus inter se digladiantur. Nos uero, cum aliorum opiniones recensere non decreuerimus; nostram, quam ueram esse cum Gal. putamus, statuere conabimur, asserentes cum eo, quod gemina existente sanitate, una secundum habitum, altera secundum affectionem, quemadmodum illa secundum habitum latitudinem habet: ita quoque & haec, quae secundum affectionem dicitur. & propterea plura corpora sub ea contineri opus est, quemadmodum in ea, quae iam dicta est. Sunt autem haec corpora singula neutrorum tria genera, quae ut nunc appellantur: Verum illa non amplius sub neutro primi, secundi, aut tertii significati nominant. Sed quaedam, quae quidem iam iam morbum euaserunt, seu a morbo conualescunt, conualescentia neutra nuncupant. quaedam uero quibus aegritudinis iam iam imminet periculum, neutra decidentiae dicunt. Videndum ergo, in quo neutrorum genere haec duo neutra sic appellata contineantur, & quomodo in participatione, seu ordine huius sanitatis secundum affectionem dicta se habeant. Quod uero non in uno, eodemque neutrorum genere, ut nonnullis uisum est, ipsa contineantur, ex Galen. prim. liquet lib. ad Thrasym. quo loco dicebat, quod praeseruatoria uocata ars facultatem oppositam habet ei, quae a morbo proximè liberata recreat. Cum ergo inter se opposita sint haec partes conseruatiuae artis; non poterunt in uno neutrorum genere conuenire. & si dixeris in eodem genere neutrorum contineri; reliqua duo neutra ubi collocabis? ac ubi etiam erit istius sanitatis secundum affectionem latitudo? Dilucidius uero illud declarauit Galenus. 2. artis medic. tex. 92. 93. & 94. ubi loquens de signis futurae aegritudinis, dicebat & neque in ambiguo est, quod quae signa sunt utrorumque significatiua, neutra dicantur secundum unum quoddam neutri uocabuli significatum; & post pauca subdit & secundum uero alterum significatum quaecumque his, qui a morbo referuntur, insunt, signa neutra appellamus: neque in alio significato accipiunt ea, quae

ad Thra. c. 30.

ea, quae senibus insunt? Quibus uerbis luce clarius ostendit Gal. quod quemadmodum signa, ita & corpora neutra decidentiae, & conualescentiae, quorum sunt signa in diuerso neutri significato contineantur. Ceterum, in quo significato neutri continentur ea, quibus aegritudinis periculum imminet, & decidentiae neutri uocantur, & in quo ea, quae a morbis conualescunt, conualescentiae dicta, hic labor est. Verum nos proculdubio cum Gal. asserimus neutra decidentiae dicta, quibus pars ea artis prospicit, quae uerè Prophylactice dicitur, simul atque conseruatrici, dici, & esse neutra secundi significati. dico uerè, & proprie Prophylactice, cuius officium est causam adimere, ex qua morbus futurus est fieri: Haec enim pars conseruatricis quaedam existit, quemadmodum illa, quae non uerè Prophylactice dicitur, cuius officium est causam adimere, quae morbum iam creat, sub curatrice continetur: immo ipsam curatricem etiam nominant, ut patet 1. metho. med. Quod uero haec neutra sint iuxta secundum significatum, quicquid uelint alij, eiusdem Gale. uerba ostendunt, citato loco 2. artis medic. siquidem dicebat & horum corporum signa nonnulla quidem esse ex eorum genere, quae secundum naturam sunt, sed permutata uel quantitate, uel qualitate, uel temporibus, nonnulla ex his, quae praeter naturam: uerum minora ijs, quae aegritudinibus adsunt. Atque propterea subdebat & haec corpora decidentiae seu eorum dispositiones, quae sunt in morbos casura, esse ex neutrorum genere, atque una ea, quae ipsa indicant signa. Si ergo, propterea sunt ex neutrorum genere, quia eorum signa quaedam sunt ex genere eorum, quae secundum naturam sunt: & quaedam ex genere eorum: quae praeter naturam; cui dubium, quod uelut signa utriusque extremis participant, ita & corpora participare debent, cuius rationis sunt secundi significati neutra. Idem confirmauit paulò infra in uerbis supracitatis cum assererat & neque in ambiguo est, quod quae sunt utrorumque indicatiua, neutra dicentur secundum unum quoddam neutri uocabuli significatum? quodnam, inquam, erit istud neutri uocabuli significatum nisi secundi? postquam dicit esse utrorumque indicatiua, hoc est, utriusque extremi, salubritatis uidelicet, & insalubritatis? Quicquid itaque alij sentiant, cum Gal. concludimus, ac firmiter asserimus neutra decidentiae esse neutra ut nunc secundi significati. & licet eius signa mediam habeant formam inter ea, quae sanis, & quae egrotantibus eueniunt; non propterea non dicentur utrorumque indicatiua: quoniam utriusque extremi participant. & idcirco neutra sunt, ut Gal. scriptum reliquit.

1. meth. med. cap. 2.

lib. ar. mc. c. 82.

Rursus

Rursus qua ratione quispiam dixerit neutra de decidentia esse neutra primi significati; si eadem neutra primi significati exquisitè media sunt saluberrimi, nec latitudinem habeant, æqualiterque distent ab utrisque extremis, etiam quæ ut nunc sunt talia, ut Gale. usum est: ista uerò neutra decidentia, neque exquisitè media sunt saluberrimi, & insaluberrimi, amplamque latitudinem habent, prout contingit uno, uel altero extremorum, magis, aut minus participare, & quò magis, uel minus accedunt, uel recedunt ab uno, uel altero extremorum: non enim semper æqualiter participant decidentia neutra salubritate, & insalubritate, sed quædam magis salubritate, quædam insalubritate magis, & contra. Hoc item magis, & minus adhuc plures habet gradus. Quamobrem hæc neutra decidentia inter se magnopere discrepant: qua scilicet ratione recedunt magis, uel minus à salubritate, acceduntque ad insalubritatem. & propterea exquisitè neutra esse non possunt. sub hoc neutrorum genere etiam sanitas continetur, seu bonus habitus athletarum magis quoque, & minus suscipiens, ut liquet Hippo. & Gale. quibus quoque; præest ea artis pars, quæ Prophylactice dicitur: habent etenim hæc corpora eadem ratione sanitatem secundum affectionem, qua ipsa neutra decidentia dicta. & propterea eorum habitus statim soluedus est, inquit Hipp. potissimum ubi ad summum bonitatis peruenerit.

Quum uerò eodem secundo artis med. hæc uerba subscribat Gal. *Æuerum in altero significato quæcunque conualescentibus ex morbis signa adsunt, neutra appellamus; nulli in dubium ueniet, quòd quæ à morbis referuntur corpora conualescentia neutra appellata, in altero neutrorum significato quàm in secundo, contineri debeant, & non in eodem, ut quidam uolunt. Quare cum Gal. dicimus hæc corpora dici, & esse neutra primi significati: nam hæc sunt exquisitè media saluberrimi, & insaluberrimi corporis, tam si fuerint simpliciter, quàm ut nunc talia: atqui conualescentia neutra sunt huiusmodi. erunt ergo neutra primi significati. Quòd uerò neutra conualescentia sint exquisitè media saluberrimi, & insaluberrimi corporis, liquet lib. ad Thras. cum dicebat ξ in medio uerò ambarum interstitio, instauratiua nominata, atque præseruatoria posita sunt: nam, si ad salubrem, euecticamque comparentur, non exigua emendant uitia: si ad curatiuam, non magna; si itaque in medio interstitio posita sunt instauratiua, & præseruatoria, & corpora, quibus præseruatoria præest, neutra secundi significati sint; sequitur, quòd corpora, quibus instauratiua prospicit, cum non sint in eodem neutrius significato; quòd sint primi signifi-*

significati; quæ quidem exquisitè media dicuntur. Nam corpora, quæ instauratiua, seu refectione indigent, neque morbo amplius participant; quoniam ab eo sunt liberata: neque sanitate in habitu; quoniam eorum sanitas adhuc imbecilla est alterius generis existens, quàm sanitas, quæ est secundum habitum. Quàmuis ergo ambæ hæc artis conseruatoriæ partes in medio interstitio posita sint; non tamen ambæ secundum eandem rationem: Nam corpora, quibus ars præseruatoria debetur, ut declaramus, latitudinem habentia exquisitè media esse non possunt. Hæc uerò neutra conualescentia dicta eandem latitudinem non habent. Nam confestim, quòd à morbo liberata sunt, absque ullo medio, ac latitudine conualescentia appellantur, sanitatem habent secundum affectionem, & refectione indigent: quoniam propter imbecillitatem inutilis quodammodo est eorum sanitas, & debiles habent actiones. Neque fateri possumus, cum primùm à morbo liberantur hæc corpora esse magis, uel minus conualescentia, nisi postmodum temporis progressu, quando illorum sanitas desit esse inutilis, atque sint ab imbecillitate liberata, & in habitu sanitatem acquirerint; quo tempore amplius conualescentia neutra appellabimus. Quare dicimus hæc corpora esse neutra primi significati; etenim neutro extremorum participant. & propterea, licet eius signa neutra etiam appellantur; tamen altero neutrorum significato, ut Gale. assererat, quàm ea, quæ indicant corpora, quibus periculum ægritudinis imminet, & neutra decidentia dicuntur. Quòd, si quispiam dixerit hæc non esse exquisitè media saluberrimi, & insaluberrimi, & propterea non posse dici neutra primi significati, Respondebimus, quòd hoc quoque uerificatur in istis corporibus: nam, cum in medio interstitio posita sint inter corpora salubria secundum habitum, & corpora ægotantia, ut Gal. inquit eodem lib. ad Thras. non ab re exquisitè media esse dicuntur: quoniam neque ægritudine, à qua iam liberata sunt, amplius participant: neque sanitate in habitu ad quam nondum peruenerunt. Et, quoniam hæc neutra dicimus esse ut nunc primi significati; intelligimus quoque; nunc exquisitè media esse saluberrimi, & insaluberrimi: quoniam medium obtinent locum inter uniuersa corpora, quæ sanitatem habent in habitu, & corpora ægotantia. Et hac ratione hæc etiam sanitas secundum affectionem, quæ in hisce corporibus reperitur, media exquisitè dicitur. si uerò quispiam dixerit hæc corpora non esse ita exquisitè media, uelut ea, quæ simpliciter neutra appellantur eiusdem primi significati; non prohibebimus, ut sophisticas uitemus rationes: sunt etenim, quoad fieri potest, exquisitè media saluberrimi, &

mi, & insaluberrimi, neutro extremorum participantia, hoc est, neq; sanitate in habitu, neq; ægritudine. Et propterea senes quoq; sub hoc neutrius significato collocavit Gal. eod. 2. ar. med. & 5. de san. tuen. Habent etenim & ipsi senes affectum, qui planè non est exactè sanitas, hoc est, sanitas in habitu, quemadmodum iam dicta corpora conualescentium, sed eorum affectus, ut ipse inquit tam scilicet eorum, qui ex morbo conualescunt, quàm senum, uel morbi, & sanitatis quidem medii sunt, uel omnino eorum affectus non est eius sanitatis, quæ firma, constāsq; est, quam κατὰ τὸν ἔξιν appellant: sed eius potius, quæ fallax, in certaq; est, quæ κατὰ σὺνσιον nominant, quanquam partem artis, quæ senum sanitati prospicit Hierocomicen, hanc uerò Analecticen Græci nuncupant: si quis etiam uelit poterit proculdubio cum Gal. tenere, quòd neutra conualescentia, (quæ neutra ut nunc primi significati diximus esse) in præsentī tempore sunt exquisitè media saluberrimi, & insaluberrimi corporis: nam, licet sana sint sanitate secundum affectionem, quæ in tempore acquiritur, dumtaxat possunt etiam dici exquisitè media saluberrimi, & insaluberrimi: cū eorum affectus medius sit morbi, & sanitatis, ut Gal. inquit citato lib. 5. de sanita. tu. & propterea exquisitè media eo tempore dici possunt, cum neque unius, neq; alterius corporis conditionem aliquam participant: talia enim sunt corpora exquisitè media, quocunq; modo neutra primi significati sint, perpetuò per insaluberrimum corpus intelligens cum Galen. id quòd actu egrotat, hoc est, insalubre ut nunc.

Sed quid sentiendum sit de neutro ut nunc tertii significati; postquàm hæc duo conualescentia scilicet, & decidentia, primum esse primi significati, alterum uerò secundi conclusimus: Neque etiam apud Gale. adhuc reperio de hoc neutro ut nunc tertii significati mentionem factam esse, nisi in fine primi libri artis med. Quòd, si ipsum sanitatem etiam haberet secundum affectionem; hoc utique dictum fuisset ab eo lib. ad Thrasy. Vel fortè dicendum est extra sanitatis latitudinem reperiri. Dicimus breuiter cum Gal. aut hoc neutrum non dari: quoniam, ut ipse inquit, in uno tempore, quòd ita est neutrum exquisitè quidem consistere non contingit. Aut, si concedatur, ut pote tempus accipiendo cum latitudine; dicemus, quòd quæ corpora neutra talia sunt, indifferenter continentur sub neutris tam decidentia, quàm conualescentia: modò dicta corpora diuersis rationibus fuerint considerata: nam, si neutrum decidentia consideretur; nõ amplius ut utriusque extremorum particeps est solum, sed etiam, ut habet quandam dispositionem, secundum quam ex qualibet

qualibet leui causa quamprimum in morbos incidere potest, aut ad sanitatem redire; possumus dicere, quòd habebit quandam dispositionem nunc, secundum quam aliquando sanum, & aliquando ægrum esse potest. ita quoque de neutro conualescentia asserendum: nam, si ipsum non amplius consideres ut corpus neutra dispositione participans, sed ut eius affectio, cum infirma, ac instabilis sit, potentiam quandam nunc habet, ut à quauis leuissima noxa, si non rectè tractetur, iterum incidat in morbum. & si rectè tractetur; pauco tempore acquirat sanitatem in habitu, & deinde in bono habitu, ut Gal. sentit lib. ad Thrasy. Dicemus sub hac consideratione posse etiam dici neutrum tertii significati: quoniam in eodem tempore cum latitudine uidelicet quadam, aliquando sanum, aliquando ægrum esse poterit, talem potentiam habens: Etenim, sicut neutrorum signa sub diuersa consideratione possunt diuersimodè appellari, ut liquet 2. artis medic. ita & hæc neutra sub diuersa ratione possunt dici diuersimodè neutra ut nunc. Hæc sunt denique ea corpora, quæ dicimus sanitatem habere secundum affectionem. Verùm inter hæc illa primò collocari debent in sanitatis latitudine, quæ conualescentia neutra nuncupantur: Sunt etenim ab ægritudine magis remota; cū ab ea liberata sint: illa uerò decidentia dicta, magis propinqua; cū eandem participant. & propterea eis magis imminet periculum ægritudinis. Ad huc, si eadem corpora neutra conualescentia appellata contingat in morbos iterum incidere; necessum est, prius fiant neutra decidentia, & demum actu egrotent; quemadmodum contingit reliquis corporibus in sanitatis latitudine collocatis. Illa uerò decidentia dicta confestim in morbos incidant, oportet: nec aliud habent medium, per quòd pertranseant, ut actu egrotantia fiant. igitur post insalubria simpliciter semper, reponi debent neutra conualescentia, & postea neutra decidentia, quæ in sanitatis latitudine, ut communis existentis ei, quæ secundum habitum, & ei, quæ secundum affectionem dicitur, ultimum gradum possident. Et ob id non ab re diximus in hoc eodem gradu reponi habitum athletarum: nam Hippo. dicebat affectus athletarum non esse secundum naturam. Et Gal. in oratione sua foris ad artes neminem, inquit, reperiri, qui in ratione sanitatis magis sit, quàm athleta miser. & propterea nomine ab eo non degenerarunt, siue à misero, siue à miseria denominati sint: Quorum primum Græci ἀθλῶν, alterum ἀθλιότητος nominant. Hæc insuper neutra ut nunc sunt illa corpora, de quibus Gale. dicebat lib. de diff. morborum quædam uerò minus ualent. Ultimo lo

lib. artis med. cap. 7.

lib. ar. me. c. 82.

in orat. sua. ad artes cap. ult.

lib. de dif. mor. cap. 2.

co posita in tota latitudine sanitatis ibi descripta, simul complicans corpora & secundum habitum, & secundum affectionem sana: nam postea dicebat quædam autem iam ægrotant, quasi uelit, quod post dicta neutra ut nunc, quæ minus ualent, sequuntur corpora, quæ iam ægrotant, hoc est, ut nunc ægra. Hæc eadem neutra decidentie, & conualescentie uulgus medicorum appellat neutra transitus: non ab re quidem; nam neutra decidentie ita appellantur: quoniam quodlibet corpus sanum, ut actu ægrotet, opus est transeat per neutra decidentie. eadem ratio est de neutris conualescentie; licet contrariū sit in tex. Nam cum primum corpora à morbis enadunt; neutra conualescentie appellantur: Sunt tamen re uera (ut dictum est) sana, saltem sanitate secundum affectionem. Sed, quoniam nullus, ut inquit Gal. lib. ad Thrasf. proculdubio mutilam, inutilemque sanitatem exoptat, sed quam fieri potest, absolutissimam, ac firmissimam; propterea facta relatione ad sanitatem secundum habitum, quam possunt, & debent acquirere, & deinde ad eam, quæ est boni habitus, possunt adhuc quodammodo dici media transitus. Qua etiam ratione & sanitas secundum habitum media dicitur inter sanitatem secundum affectionem, et sanitatem secundum bonum habitum: quoniam hæc duæ in melius ducendæ sunt, tertia in optimo statu conseruanda, ut eodem lib. ad Thrasf. liquet.

Sequitur post dicta corpora morbosa affectio, qua laborant, quæ iam ægrotant corpora. Vocantur autem à Gal. lib. primo artis med. in salubria nunc: Nam insalubre nunc corpus (ut ipse inquit) est quod eo tempore, quo tale dicitur, ægrotat. Neque obscurum est, quod & hoc ipsum eo, quo dicitur tempore ægrotans, uel in consimilibus malam habet temperaturam, uel in instrumentariis incommensurationem, uel utrunque. Hæc uerò corpora, quæ iam ægrotant, distinguuntur ab aliis in salubribus sensibilibus operationum læsionibus, ut 2. artis medic. patet: nã terminus, qui utrunq; insalubritatis modum distinguit, ut Gal. inquit, est operationum læsio sensibilis. neque alia nobis tradidit inditia, quibus eadem secerni inuicem possint: id etiam paulò post confirmauit posita sanitatis latitudine, ac diuisa: cum dicebat quæ post quæ deinceps sequuntur; quæ iam ægrotant corpora, quæ sensibilibus operationum læsionibus distinguuntur. libro uerò de dif. morborum descriptis hæc corpora, & eorum gradus ita dicebat quædam autem iam ægrotant, atque horum quoque ægrotatio quandoq; leuior, quandoq; periculosior: & hæc ipsa quandoq; uehemens, nonnunquam periculum me

diocre affert; neque enim omnia corpora, subdit. Gal. sana, uel ægra æqua liter affecta esse existimare debemus. qua de re horum etiam corporum tradi potest latitudo non parua, quæ tamen non est præsentis negotii. Illud autem non prætereã de his corporibus insalubribus nunc, quod licet dicantur ægrotantia, ac actu ægrotent eo tempore, quo talia dicuntur, semper tamē propter id, quod addidit Gal. & neq; obscurum est, quod & hoc ipsum eo, quo dicitur tempore ægrotans, uel in consimilibus malam habet temperaturam, uel in instrumentariis incommensurationem uel utrunque; quod possunt etiam esse hæc corpora ab ortu naturæ talia, quemadmodum diximus de salubribus ut nunc, id quod in dies experimur: oriuntur etenim nonnulla corpora actu ægrotantia, sensibiliter operationes læsas habentia: quæ, cum insalubria non sint, nec semper, nec ut multum, propter iam dictam causam, necessariò, ut nunc insalubria dicuntur: quinimo hæc corpora uerè, & propriè insalubria ut nunc appellantur, in nullo alio ab aliis insalubribus dissidentia, quam sensibilium operationum læsione, ut cum Gal. dictum est. Quod, si cætera corpora etiam salubria simpliciter semper possint actu ægrotare; dicimus, quod talia non dicuntur insalubria nunc: quia non habent neque in consimilibus, neque in instrumentariis, neque in utrisque malam temperaturam, aut incommensurationem, neque etiam à naturæ ortu, sed bene dicuntur ægrotantia, & ægra nunc: quemadmodum etiam neutra, & insalubria simpliciter, licet dici possint sana nunc non tamen salubria nunc esse dicuntur: cum neque bonam, neque à naturæ ortu in simplicibus habeant temperaturam, & in instrumentariis commensurationem, id quod est de ratione corporum salubrium ut nunc. Si quis autem uelit, quauis improprie, omnia etiam corpora, quæ iam ægrotant, patiuntur, etiam non à primo ortu, ut nunc insalubria appellare; quemadmodum uidetur offecisse Gal. 2. artis medic. 78. cum dicebat quæcunque uerò ut nunc insalubria sunt, hoc est, ægrotant, nos non reclamabimus modo substantia, seu rei natura non immutetur, ut scias uidelicet alia esse corpora insalubria nunc ab ortu naturæ, quæ uerè & propriè ita appellantur: & alia, quæ in tempore sunt talia improprie sic dicta, propriè uerò ægrotantia, seu ægra nunc appellata. De primis loquutus est Gal. 2. artis med. circa principium, quo loco de aliis quoque corporibus à natura talibus uerba faciebat. de reliquis uerò præcitato textu. 78. utraque tamen corpora ægrotantia, hoc est, quæ actu ægrotant, & insaluberrima quoque ab eodem Gal. nuncupari consueuerunt: ut liquet tex. 17.

lib. ad thrasf. cap. 11.

lib. ad thrasf. cap. 31.

lib. art. med. c. 8.

lib. de diff. mor. cap. 2.

lib. artis med. cap. 75.

lib. art. medic. cap. 8.

lib. art. me. c. 75.

lib. art. me. c. 6.

primi

primi lib. Neque enim fas est hoc loco aliud corpus intelligere per insaluberrimum, ut quidam putant, quam insalubre nunc; cum hoc corpus posuerit pro uno contrario termino in textu. §. secundi lib. cuius relatione, neutrum primi significati dicitur exquisitè medium semper: alioqui exquisitè diceretur mediū relatione ad diuersa corpora insalubria, quod omnino esse non possēt, posita pro altero contrario termino optima corporis constitutione: quemadmodum Gal. ubique censet: quāuis eadem sit habenda ratio de corporibus insaluberrimis, quæ de insalubribus ut nunc habetur. neque etiam insalubre corpus simpliciter semper insaluberrimum appellari poterit, ubi pro contrario termino optime cōstitutioni nuper facta ægritudo ponatur: quemadmodum Gal. visum est, cum multò insalubrius eo fuerit insalubre ut nunc, ut liquet in eiusdem Gal. doctrina: ad utrosque enim hos contrarios terminos relatione habita, docuit idem Gal. intermedia omnia corpora, quæ sana sunt, seu sanitatem participant, dignoscere, quantitate distantie inter sese dissidere, ac diuersimodè etiam appellari citato tex. §. sec. artis medic. Sed quæres, qui fieri possit, ut salubria, & insalubria nunc ualeant à naturæ ortu esse talia, neutra uerò nunc nullo modo? Dicas priora talem habere posse dispositionem ab ortu, ut demonstrauimus. At neutra ut nunc necessario opus est, ut talia sint, ac dicantur, aliam prius habuisse dispositionem, ita ut eandem neutralitatem ut nunc, semper aliæ dispositiones præcedant, utpote sanitatis, uel ægritudinis: nam, si primi significati neutra ut nunc fuerint; uel ægritudo præcessit, ut in conualescentibus: uel diuersæ ætates, ut in senibus. Si uerò secundi sint significati neutra ut nunc; sanitatis dispositio melior præcedet tam si neutra decidentia uerè dicta sint, quam athletæ. & hac ratione neque unius, neque alterius generis neutra nunc possunt à naturæ ortu esse talia, quemadmodum salubria, & insalubria nunc.

Hæc sunt (iuuenes studiosi) quæ de sanorum corporum ordine, ac numero, seu, ut inquirunt, de sanitatis latitudine, cum Gale. sentio; quāuis non propterea uerear, quòd ob multas, quæ de ea proditæ sunt opinioniones, non paucos etiam habebit oppugnatores. illud tamen pro certo habeatis, quòd si qui sint, qui aliter sentiant; ad eorum, uel aliorum opinionem, non autem Galeni, id sentire uidentur. Vt uerò nedum uos, sed & cæteri omnes hanc, quam Galeni putamus esse sententiam, facilius intelligere ualeatis; sequentem tabulam exarauimus.

F I N I S.

Ioannis

Ioannis Francisci Lombar. Neapolita.

Ω δὴ Δικαλός Δίσποπος.

Ad docilem Lectorem.

SECTIO venarum in grauidis, nec fiat Abortus,
 Num bene conueniat,
 Coctio morborum ut fiat, succusq; paretur;
 Functio & atrum Animæ
 Princeps, in cerebri sinibus, uel corpore detur?
 Spiritus an ualeat,
 Admitti physicus & Febrisue Tritæa in acuta
 Sede libens sedeat?
 Mox sit in vrinis sani, & quid ὑπὸ σασιs ægri;
 Quomodo sese habeat.
 Corporis humani Eucraseos Πλάτος, ἢ δὲ Πλατυμόος;
 Differit iste liber.
 ALTIMARI. longo uiuet qui tempore; Rhoma
 Dum caput orbis erit.
 Diuinam iamiam expecta de Febribus artem
 Lector adhuc Medicam:
 O opus excelsum. Iouis ira abolere, vetustas,
 Quod nequit ignis edax.
 O opus egregium. Quod solum liuida Momi
 Obstruere ora potest.
 O opus eximium. claudit quod scripta Galeni,
 Hippocratisq; senis.
 At decet vt taceam; calamus nam deficit omnis,
 Sepia, charta, manus.
 Expedi ut sileam; uitam ne Thessalus ira
 Finit ante diem.
 Præclara interea hæc capias Quæsita libenter,
 Lector amice precor.

*Io. Francisci Lomb. Neap. Dactilicon cum se-
nario Iambico ad Lectorem.*

Ἱερὸς ἐστὶ βίβλος, κατέχει μυσίηρι ἀριθμῷ
μευ ἀναγνώσ' ὀθ' ἐβδωμαίου θουμασῶς.
Τὸν λαβὲ νῦν·τερπνῆ· λυκάβαντος πάρατος ὄρα,
Ψυχῇ ἴν' ἢ σου ἠδονῇ, καὶ σώματι.
Λαπασίως Πυρετῶν μέθοδον μετ' ἀκήματος ἀκμῆν
σὺ προσδέκα κοινῆ ἔτις ἐν πάρατι.
Ἡρί γὰρ ἐκτίδῃ κόσμος, τὰ Ζῶα γελῶσι,
ποιεῖται Αἷμα, πᾶν τὸτ' ἐυκραδὲς πάγχυ.
Ἄρ' ἀναγνώσα ποδῶ σ' ἐυχεῖσθαι τῷ Θεῷ ἐπὶ
πολυπόγε Ἀλτιμῆρε τ' ῥώσεως.

F I N I S.